

La Jeunesse inédite de Napoleon

Door: Paul Bartel, 1954

208 pag. in deze vertaling.

283 pag. oorspronkelijk.

Vertaald door Roel Vos in juni 2026.

Pag. 9	<p style="text-align: center;">VOORWOORD</p> <p>Tallose historici hebben geprobeerd antwoord te geven op de vragen "Waarom?" en "Hoe?" die het buitengewone lot van Napoleon steeds weer oproepen. Maar het is geen gemakkelijke opgave om de Corsicaan te begrijpen en te interpreteren. Zijn lot is te wonderbaarlijk. Napoleon ontsnapt vaak aan de formules waarmee men hem zou willen definiëren.</p> <p>Eén ding lijkt echter duidelijk: het is in de jeugd dat men iemands karakter het best kan begrijpen en de meest authentieke aspecten ervan kan doorgronden. De hele toekomst ligt potentieel in de handen van een jong iemand; zijn of haar kwaliteiten en gebreken kunnen in hun puurste vorm worden ontdekt; hij of zij is nog niet beïnvloed door mensen of gebeurtenissen.</p> <p>We wilden Napoleon in zijn jeugd portretteren. We wilden hem portretteren, niet beoordelen, in de overtuiging dat het aan de lezer is om een mening te vormen en dat het de taak van de historicus is om de lezer het bewijsmateriaal te verschaffen dat nodig is om tot dat oordeel te komen. Met dit in gedachten wilden we hier een werk presenteren dat het resultaat is van bijzonder grondig historisch onderzoek. De meeste historici die hebben geprobeerd de geest, het verloop en de drijvende krachten van deze periode in Napoleons leven te ontrafelen, hebben zich helaas tevreden gesteld met min of meer apocriefe verhalen. Slechts weinigen hebben bronnen geraadpleegd waarvan ze het bestaan niet eens kenden.</p> <p>Een grondig onderzoek heeft ons in staat gesteld een groot aantal voorheen onbekende documenten te ontdekken. Dankzij deze cruciale stukken worden hele periodes uit Napoleons jeugd in een nieuw licht geplaatst. Het is een werkelijk onbekend hoofdstuk uit Buonapartes vroege leven dat we met trots vandaag aan het publiek presenteren.</p> <p>Het belang van de voorheen onbekende documenten, waarvan de ontdekking dit boek mogelijk maakte, deed ons geloven dat het publiceren van een aantal ervan in zijn geheel de historische wetenschap ten goede zou kunnen komen. Daarom zijn ze te vinden in de bijlagen.</p> <p>We mogen niet vergeten dat als we de taak die we onszelf hebben gesteld succesvol hebben voltooid, de eer daarvoor in de eerste plaats toekomt aan de</p>
10	<p>historici, onze voorgangers, wier werk ons werk heeft vergemakkelijkt. Maar onze dank gaat bovenal uit naar de families die de waardevolle archieven bewaarden waaruit wij konden putten.</p> <p>We zijn in de eerste plaats veel verschuldigd aan pater Antoine des Mazis, wiens overgrootvader, Alexandre des Mazis, Napoleons beste vriend was aan de Koninklijke Militaire Academie van de Champ-de-Mars in Valence en in Auzonne; aan graaf Paul Le Lieur de Ville-sur-Arce, wiens overgrootvader zijn goede vriend was in Brienne; aan generaal de Montarby, achterkleinzoon van Nicolas de Montarby de Dampierre, een andere vriend van Napoleon in Parijs; aan mijn vriend de burggraaf de Champeaux, wiens overgrootvader een van de beste</p>

	<p>cavalerieofficieren in het Franse leger was en tenslotte aan graaf Daru, een afstammeling van de grote bestuurder. Dankzij hen hebben we toegang gekregen tot talloze bronnen: ongepubliceerde memoires, Napoleons brieven, rapporten en notitieboeken.</p> <p>Mijn dank gaat ook uit naar mevrouw Anne Redier de Vallon, aan wie ik veel verduidelijkingen te danken heb met betrekking tot het Marbeu-raadsel en die mij zeer waardevolle hulp heeft geboden; naar de heer Vaille, de eminente archivaris van het Postmuseum en naar mej. Laine, zijn assistent, die mij nuttige informatie over waterkoetsen hebben verstrekt en naar baron M. Eschassériaux, die zo vriendelijk was om voor mij zijn familiearchief te raadplegen betreffende zijn illustere voorouder, Gaspard Monge.</p> <p>Mijn dank gaat tenslotte uit naar de archivariissen van Ajaccio in Florence, de historische afdeling van het leger in Vincennes, die hun archieven voor mij openstelden, de archieven van het Nationaal Archief, het archief van Bretagne, het register van de Franse adel, het register van het leger van Condé, het oorlogsarchief, de parochieregisters van Morbihan, het algemeen register van Bretonse bibliografieën, de koninklijke almanakken en het parlement van Bretagne. Ten slotte wil ik mijn oprechte dank betuigen aan Alain Decaux, die ons zulke prachtige werken over de moeder van de keizer en over Castiglione heeft nagelaten en ook aan mijn oude vriend Pierre Anthony, wiens eruditie mijn onderzoek enorm heeft vergemakkelijkt.</p> <p>Ik betuig mijn oprechte dank aan ieder hier genoemd.</p> <p>Wij zijn van mening dat we hiermee een leemte hebben opgevuld, maar we moeten onszelf er tegelijkertijd aan herinneren dat men in de geschiedenis zelden kan beweren definitieve conclusies te hebben getrokken.</p>
11	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK I</p> <p style="text-align: center;">CORSICA EN DE BUONAPARTES</p> <p>1756. Voor Europa gewoon weer een jaar. Voor het kleine eiland Corsica, dat sinds de 10e eeuw ondergeschikt was aan de Genuezen, was het een cruciaal jaar. De Corsicanen accepteerden dit gehate juk nooit. Ze kwamen vaak in opstand. Tevergeefs: ze misten altijd een leider.</p> <p>Maar deze leider is net opgestaan. Zijn naam is Pascal Paoli. Hij is nog geen dertig. In een ongekende gebeurtenis in een land waar individualisme altijd al intense clanrivaliteiten heeft aangewakkerd, heeft Paoli het respect van iedereen verdiend.</p> <p>In 1755 erkenden de Corsicanen hem als hun enige leider. Paoli belichaamde al hun hoop. Hij wekte zo'n golf van moed en enthousiasme op bij zijn landgenoten, dat de opstand opnieuw uitbrak en zich als een lopend vuur over het eiland verspreidde. Hoewel de Genuezen alle voordelen hadden, bracht Paoli de bezetters de ene nederlaag na de andere toe en verdreef hen uiteindelijk van het eiland.</p> <p>Voor de Corsicaanse trots was de voldoening immens. Paoli's macht werd versterkt. Twaalf jaar lang oefende de held van het land dat hij had bevrijd, de man die de Corsicanen "de babbo" noemden, een ware dictatuur uit. Hij legde wegen aan, bouwde scholen, stichtte een universiteit en bracht de financiën weer op orde. Voor het eerst richtte Europa zijn blik op Corsica. Jean-Jacques Rousseau schreef: "Dit kleine eiland zal de wereld verbazen."</p>

	<p>Alleen de belangrijkste forten van het eiland bleven bezet door buitenlandse troepen. Maar deze troepen waren niet langer Genuees; het waren Fransen. Een verdrag tussen Genua en Versailles bepaalde dit. Paoli had geen andere keus dan het te accepteren.</p> <p>Genua heeft zich nooit neergelegd bij de nederlaag. Nu krijgt de Republiek een kans op wraak. Het is bekend geworden dat Frankrijk de Genua-bezittingen op Corsica wil kopen. En wat voor wraak! De "rechten" zijn voorhanden. De onderhandelingen zijn in volle gang.</p>
12	<p>Voor waarschijnlijk enkele miljoenen wordt Corsica afgestaan, ofwel "verkocht", aan de koning van Frankrijk. Deze acties zijn succesvol. Op 15 mei 1768, voor dit geringe bedrag en op 15 augustus van hetzelfde jaar, roept Lodewijk XV de vereniging van Corsica met het koninkrijk uit.</p> <p>De onderhandelingen wekten onbeschrijflijke woede op het eiland, met name onder de Corsicaanse gemeenten, naar eigen zeggen om de wensen van de natie te erkennen. Paoli riep een vergadering bijeen in Corte – zijn hoofdstad – en hield een hartstochtelijke toespraak, waarin hij de Corsicanen opriep de wapens op te nemen "om de wil van de natie te kennen". Een van de afgevaardigden verklaarde de indringer tot bezetter. Na deze toespraak werd unaniem de oorlog verklaard.</p> <p>De afgevaardigde die Frankrijk zo hevig haatte, kwam uit Ajaccio. Zijn naam was Charles Bonaparte.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Vanaf augustus begonnen Franse troepen onder bevel van de markies de Chauvelin aan land te gaan. Voor de Fransen, die voor het eerst voet aan wal zetten in dit prachtige land, moet de expeditie die begon opmerkelijk veel op een militaire parade hebben geleken. Chauvelins leger bestond uit zestien bataljons en twee legioenen; een bataljon telde vierhonderd man, een legioen vijfhonderd, waarvan de helft te paard. Dit suggereert dat de verovering van Corsica in Versailles niet al te serieus werd genomen.</p> <p>Wat een misleidende illusie! De Corsicanen boden met hand en tand weerstand. Hun moed en vasthoudendheid blokkeerden niet alleen de Franse opmars, maar dwongen hen ook tot een haastige terugtocht. Chauvelin, die geen reserves meer had, werd gedwongen een wapenstilstand te accepteren. Alleen zo kon hij met zijn overgebleven soldaten naar Frankrijk vertrekken. Een vernederende wapenstilstand die de uiteindelijke overwinning van de rebellen leek te garanderen.</p> <p>Aan wapenfeiten ontbrak het niet tijdens deze korte campagne. M. de Ludre, belegerd in Borgo "zonder proviand, zonder water, zonder munitie", uitgeput door ontberingen en de gevechten, werd gedwongen te capituleren. De gehele infanterie van het Koninklijke Legioen, 128 infanteristen, de grenadierscompagnie van Languedoc en een detachement van het Koninklijke Artilleriekorps moesten de wapens neerleggen. Vier kanonnen en de vlaggen van het koninklijk legioen behoren tot de trofeeën van de Corsicanen.</p> <p>Wat dacht men toen precies te Versailles? Ze zijn daar zeer verbaasd. Maandenlang weigeren ze de 'benden patriotten' serieus te nemen, die zich hebben verenigd om tegen de Fransen te vechten. En deze "bendes" hebben de troepen van de koning van Frankrijk nu terug de zee in gedreven!</p>

	<p>Choiseul, die sinds 1758 minister van Buitenlandse Zaken is, werd geconfronteerd met deze tegenslagen, waarvan hij het belang volledig begrijpt.</p>
13	<p>Hij hervond zijn kalmte; hij had opnieuw het vooruitziende vermogen en de daadkracht, die hem sinds de Franse bezetting van Corsica waren ontgaan. Hij beseftte dat een koerswijziging noodzakelijk was; het prestige van Frankrijk stond op het spel.</p> <p>Hij mobiliseerde daarom een groot expeditieleger: tweeëntwintigduizend man, uitstekende soldaten, getraind voor de strijd en uitgerust met krachtige artillerie. Dit leger omvatte regimenten uit de Champagne, Aquitanië, de Provence, Languedoc, Piëmont en Bourgondië. Men zou deze samenkomst van provincies als symbolisch kunnen beschouwen, bedoeld om Frankrijk een nieuwe expansie te geven.</p> <p>Choiseul vertrouwde deze troepen toe aan de graaf van Vaux, een uitstekende officier, die Corsica goed kende. Hij kreeg de opdracht snel op te trekken en de eilandbewoners te onderwerpen. Het was van cruciaal belang het eiland te veroveren op de Engelsen, die altijd snel waren om elke zwakte van hun traditionele tegenstanders aan te grijpen. Als er geen voorzorgsmaatregelen werden genomen, zouden ze Corsica ongetwijfeld bezetten en er een strategische basis vestigen.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>1769. Dertien jaar – alweer dertien jaar! – zijn verstreken sinds Paoli de Genuezen van het eiland verdreef. Het jaar dat nu begint, is nog steeds een cruciaal jaar voor Corsica; het zal de doodslok luiden voor de onafhankelijkheid. Maar tegelijkertijd zal het de geboorte zien van een kind dat, meer nog dan onafhankelijkheid, het eiland glorie zal brengen.</p> <p>In april landde Vaux met zijn leger. Met verbazingwekkende snelheid rukte hij op naar het centrum van het eiland. Hij behaalde een reeks successen. De Corsicanen, overweldigd door de enorme aantallen, trokken zich terug, wanhoop in hun hart. Ze hadden gebrek aan alles, vooral aan medicijnen. Toen een wanhopige Franse officier een 'rebel' tegenkwam, vroeg hij hem: ‘Wat doe je als je gewond bent?’ Hij kreeg dit geweldige antwoord: ‘Wij sterven.’</p> <p>Op 9 mei leden de Corsicanen een definitieve nederlaag bij Ponte Nuovo, een veldslag, die een sinistere herinnering zou oproepen bij de eilandbewoners, generaties lang, als een van hun meest tragische momenten.</p> <p>Het is de ineensstorting, de wanorde, de chaotische vlucht van een leger dat, alle samenhang verliezend, geleidelijk uiteenvalt onder de druk van de vijand.</p> <p>Ongeveer honderd strijders, vastbesloten om tot het bittere einde stand te houden, waren de enigen die aan de Fransen wisten te ontkomen. Omdat er geen andere vluchtroute meer was, trokken ze zich terug naar Monte Rotondo, het laatste bolwerk van de opstand.</p> <p>Als je Corsica doorkruist, van Ajaccio naar Bastia, zie je de imposante massa van Monte Rotondo, midden in het ruige gebergte dat Corte omringt. Het reliëf is</p>
14	<p>bijzonder. In mei is de top van Monte Rotondo, die met zijn ruige, harde en onherbergzame landschap – de natuur naar het beeld van de mens – tot 2500 meter hoogte reikt, nog steeds bedekt met sneeuw.</p> <p>Men kan zich de kleine groep vluchtelingen voorstellen, die zich een weg baant over de steile hellingen, struikelend over de stenen van nauwelijks zichtbare paden.</p>

	<p>Onder deze mannen bevindt zich een vrouw: haar naam is Letizia. Haar echtgenoot staat naast haar en steunt haar: hij is niemand minder dan de afgevaardigde die het jaar ervoor in de Corte met een vurige toespraak zijn landgenoten had overgehaald de wapens op te nemen tegen Frankrijk. Hij is Charles Bonaparte.</p> <p>De angst van Charles is des te groter, omdat zijn vrouw Letizia zwanger is. Ze verwacht in augustus een kind dat, zoals ze met grimmige vastberadenheid zegt, de wreker van Corsica zal zijn.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Waar kwamen de Buonapartes vandaan? Daarover wordt al lange tijd gedebatteerd. De meest verzochte theorieën zijn geopperd. Is er niet ooit een poging gedaan om aan te tonen dat de Buonapartes rechtstreeks afstammen van de Byzantijnse keizers?</p> <p>Langdurig en moeizaam persoonlijk onderzoek stelt ons in staat te bevestigen dat de Buonapartes van Corsica slechts indirect verwant zijn aan deze patriciërsfamilie van de Bonapartes van Florence, die, verbannen ten tijde van de Welfen en Ghibellijnen, in 1261 hun toevlucht hadden gezocht in Sarzane.</p> <p>Het zou een vergissing zijn om te beweren, zoals verschillende historici hebben gedaan, dat Charles Bonaparte een directe afstammeling was van een Fransman genaamd Bonaparte, een lid van de eerdergenoemde familie Sarzane, die zich aan het begin van de 16e eeuw in Ajaccio vestigde. Men moet teruggaan naar de 12e eeuw om een gemeenschappelijke voorouder tussen Charles Bonaparte en deze Fransman te vinden.</p> <p>De vroegst bekende voorouders van Charles Buonaparte in de 11e eeuw leefden in Florence: ze behoorden tot de illustere familie Cadolingi (1). Nadat ze de onophoudelijke strijd om hun leengoederen en kastelen hadden verloren, hadden hun vrienden, dankbaar voor de rol die ze ten gunste van het volk hadden gespeeld, hen uitgeroepen tot "van de goede partij - di buona parte". Die naam is blijven hangen.</p> <p>Overal op het schiereiland en daarbuiten, of het nu de families van Sarzane betreft, alle families met de achternaam Buonaparte, wier namen we aantreffen in Florence, San Miniato, Treviso of Ajaccio, delen dezelfde gemeenschap van herkomst.</p> <p>De familie Buonaparte uit Florence splitste zich in de 13e eeuw op. Een deel van de familie ging in ballingschap naar Sarzane, terwijl een ander deel zich opsplijste in facties van voor- en tegenstanders van de Medici. Daarom bleven zij in Florence wonen.</p> <p>(1) Zie de genealogische tabel aan het einde van het hoofdstuk.</p>
15	<p>Hoe kwamen de voorouders van Charles vanuit Florence naar Ajaccio? Om deze vraag te beantwoorden, moeten we terugreizen naar het gepassioneerde tijdperk van de Italiaanse Renaissance.</p> <p>Nadat Giuliano de Médici door de Pazzi was vermoord, vreesde Giovanni di Pietro Buonaparte, een van zijn aanhangers, represailles. Hij verliet Florence in 1478 en zocht zijn toevlucht in Rome, waar hij familie had.</p> <p>Het lijkt erop dat Pietro, onder auspiciën van zijn neef, kanunnik Nicolo Buonaparte van San Miniato, betrokken raakte bij de familie Orsini, waarmee hij verwant was door zijn huwelijk met Caterina di Paola (1). Deze alliantie verbond de Buonapartes met een van de meest vooraanstaande families van Florence, maar</p>

	<p>bracht Pietro weinig rijkdom. Zijn zoon, Gerolamo, die de familietradities in ere hield, werd notaris. Hij zou twee zonen krijgen, Napoleone en Gerolamo, die, levenslustig en minachtend voor minder prestigieuze beroepen zoals het schrijven, een militaire carrière omarmden. Ze geloofden ongetwijfeld dat dit hen een leven zou bieden dat beter bij hun smaak paste en, bovenal, voordelig zou zijn. Deze Buonapartes hadden gelijk, want in die tijd kon men fortuin maken door risico's te nemen. Hun neef Giordano di Valerio Orsini was net overladen met eerbewijzen door de Franse koning Hendrik II, in wiens dienst hij had gevochten in Italië, Frankrijk en aan de Rijn.</p> <p>De gebroeders Buonaparte vonden het verstandig om hun verwantschap met hun neef te benutten en in zijn fortuin te delen. Net als hij moesten ze prestige en geld vergaren, met het zwaard in de hand.</p> <p>Tegelijkertijd organiseerde Paul de Barthe, heer van Thermes, een expeditie in Siena met Corsica als doel.</p> <p>Met de hulp van de Turkse vloot, die hem zou escorteren, was hij van plan het eiland te veroveren en er een uitvalsbasis van te maken, waardoor de Fransen in Toscane konden landen, waar ze al stevig gevestigd waren. De Franse generaal had de kapiteins en condottieri die hem naar de oorlog zouden volgen "heerlijkheden en bezittingen" beloofd. Hij verzamelde al snel een groot aantal Italiaanse huurlingen om zich heen, elk met hun eigen compagnie "fuorusciti", dappere mannen, die tot elke taak in staat waren, mannen van ijzer en staal, die desalniettemin uitstekende soldaten waren voor degenen, die wisten hoe ze hen de strijd in moesten leiden en ervoor moesten zorgen dat ze buit binnenhaalden.</p> <p>Marot zei het - in dichtvorm, ongeveer in dezelfde periode:</p> <p>De mens volgt de oorlog niet Wie zou, om eer of winst te behalen, van beide kanten van de oorlog willen profiteren? Niemand zou daar mogen dienen.</p> <p>(1) De landgoederen die aan Caterina zouden toekomen, waren geconfisqueerd door paus Leo X, die als compensatie de jonge vrouw een jaarlijkse rente van vier dukaten betaalde.</p>
16	<p>Wat deden Napoleone en Gerolamo Buonaparte, die zich aan de frontlinie van deze "roemzuchtige zwervers" bevonden – om de krachtige uitdrukking van de Franse bevelhebber Henry Lachouque (1930) te lenen? Zonder aarzeling meldden ze zich aan bij het leger van hun neef.</p> <p>Het was echter in 1553 dat maarschalk de Thermes, nadat hij zijn vloot had versterkt met vierentwintig Ottomaanse galeien onder bevel van admiraal Dragut, het bevel gaf om in te schepen en vervolgens uit te varen. Hij had de beschikking over een leger van meer dan vierduizend elite-infanteristen.</p> <p>Eerst meerde de kleine armada aan bij het eiland Elba, waar de Franse vloot klaarstond om haar te escorteren. Voor het eerst zette een Napoleone Buonaparte voet aan wal op het eiland Elba... waar zijn illustere nakomeling tweeënhalve eeuw later negen maanden als soeverein zou doorbrengen, een toeval dat bijna voorbestemd lijkt.</p> <p>Toen, met de wind gunstig, voeren de twee vloten samen richting Corsica. De troepen van Thermes landden niet ver van Bastia, op de Renalla... Er volgde een hevige oorlog, die twee jaar duurde. De Franse en Italiaanse troepen, versterkt door de meerderheid van de Corsicanen onder leiding van Sampiero, werden uiteindelijk</p>

	<p>gedwongen de Genuese en Spaanse versterkingen, die hen waren toegestuurd af te weren... en hen te dwingen het eiland te verlaten.</p> <p>Napoleone en Gerolamo hadden dus bijgedragen aan de Franse overwinning. Wat was hun precieze rol in de campagne? Kronieken en annalen zwijgen hierover. We kunnen daarom alleen maar aannemen, dat ze hun plicht discreet vervulden en geen onnodige aandacht op zich vestigden.</p> <p>In ieder geval is het zeker dat ze, na de overwinning behaald te hebben, voorspoedige tijden beleefden, in samenwerking met Orsini die, nadat hij in 1555 door de koning van Frankrijk tot opperbevelhebber van het eiland was benoemd, Thermes had vervangen. Ze konden nog niet op eigen benen staan, maar die dag brak aan toen Orsini naar Italië terugkeerde, bij de ondertekening in 1559 van het Verdrag van Cateau-Cambrésis, een liquidatieverdrag, dat Corsica opnieuw aan de Genuezen afstond (1).</p> <p>Wat deden onze twee avonturiers verder? Ze vonden alleen maar plezier op Corsica, net als Orsini zelf: "Wat hem had verleid," schreef Filippini, "was de pracht en het gemak van de locatie en de baai, de herberg, naast de vruchtbaarheid van het land, de prachtige tuinen en het omliggende landschap en het grote gemak dat men daar aantreft" voor de jacht, waaraan Giordano zich met hart en ziel wijdde.</p> <p>(1) Het Verdrag van Cateau-Cambrésis maakte een einde aan een oorlog, die was geïnspireerd door de rivaliteit tussen Karel V en Frankrijk, die ertoe had geleid dat Frankrijk zich met Turkije had verbonden en tegen de keizerlijke troepen had gevochten. Kortom, het verdrag was een liquidatieverdrag. Frankrijk kreeg Saint-Quentin terug, behield Metz, Verdun en Calais, maar deed, met uitzondering van Turijn, afstand van zijn aanspraken op Italië.</p>
17	<p>De gebroeders Buonaparte, die interesse in Corsica hadden gekregen, schaarden zich in 1562 aan de zijde van de Genuezen. De Republiek, die hun verdiensten en vooral hun loyaliteit waardeerde, aarzelde niet om hen belangrijke bestuurlijke functies toe te vertrouwen. Dit was het begin van hun fortuin en de familie Buonaparte groeide al snel uit tot een machtige kracht op het eiland.</p> <p>Deze uitleg was noodzakelijk. Het laat zien waarom de nakomelingen van deze twee avonturiers, en in het bijzonder Napoleon, op Corsica geboren zijn en niet in Florence.</p> <p>Napoleone had geen kinderen, althans geen wettige, maar Gerolamo vestigde een geslacht. Zijn zoon Sebastiano had als achterkleinzoon nog een Sebastiano, bekend als "de Magnifieke", wiens kleinzoon Charles was (1).</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Charles Buonaparte werd geboren in Ajaccio op 27 maart 1746. Op veertienjarige leeftijd werd hij wees en kwam hij onder de hoede van zijn oom Lucien, aartsdiaken van de kathedraal, die op bekwame en gezaghebbende wijze de leiding over de familie en het beheer van hun bezittingen op zich nam. Lucien spande de ene rechtszaak na de andere aan om het fortuin van de Buonapartes te behouden of te vergroten. Zelden was een man zo proceslustig.</p> <p>Het was waarschijnlijk aartsdiaken Lucien die Charles naar de Universiteit van Corte stuurde, waar hij rechten zou studeren. De jonge student, een geboren hoveling en bedreven in vleierij, onderscheidde zich door Paoli, die hem welgezind</p>

	<p>was, het hof te maken. Vanaf dat moment verdeelde hij zijn tijd tussen Corte en Ajaccio; daar ontmoette hij op een dag een charmante jonge vrouw genaamd Letizia Ramolino.</p> <p>De exacte geboortedatum van Letizia is onbekend, omdat een brand in 1789 het archief van Ajaccio verwoestte en daarbij onder andere haar doopakte verloren ging. Er is echter alle reden om aan te nemen – en dit is de datum waarover Baron Larrey en Alain Decaux, haar biografen, het eens zijn – dat ze op 24 augustus 1749 geboren is.</p> <p>De familie Ramolino lijkt af te stammen van een illustere Italiaans geslacht, de graven van Coll'Alto, machtige heren van Lombardije al vóór de 14e eeuw. En sinds de 15e eeuw had een tak van de familie, na landtoewijzingen in Ajaccio te hebben verkregen, zich daar gevestigd. De eerste Corsicaanse Ramolino was Nicolas, bekend als "de illustere kolonel in dienst van de Republiek Genua", die een geslacht stichtte en zo de directe voorouder werd van Jean-Jérôme, de vader van Letizia.</p> <p>Sindsdien bekleedde de familie Ramolino vele belangrijke posities op Corsica.</p> <p>(1) Sebastiano de Grote had vier kinderen: Lucien, aartsdiaken van Ajaccio, Giuseppe, vader van Charles, die zelf de vader was van Napoleone, kapitein van de militie, stierf in 1768, en Gerolamo, parochiepriester van San Casciano in Florence.</p>
18	<p>Letizia's vader was in 1750 een inspecteur-generaal van bruggen en wegen van het eiland. Aan moederskant stamde ze af van een andere patriciërsfamilie, de Pietra Santa, oorspronkelijk afkomstig uit Sartène. Haar grootvader was tijdens zijn carrière verkozen tot een van de vier leden van de Hoge Raad van Corsica.</p> <p>Letizia was amper zes jaar oud toen haar vader stierf. Haar moeder, kapitein François Fesch uit Bazel, die zeer verliefd was en ervan overtuigd was dat de mooie Angèle-Maria een mis waard was, aarzelde niet om zich tot het katholicisme te bekeren om te kunnen trouwen (1).</p> <p>Letizia had een turbulente jeugd. De eerste gesprekken, die ze kon begrijpen, gingen vooral over de opstandelingen, die toen oorlog voerden tegen de Genuese bezetters. Deze herinneringen zouden diep in haar geheugen gegrift blijven, terwijl zij en andere kinderen zich, zolang de vijandelijkheden voortduurden, bezighielden met het maken van verbandmateriaal en het helpen van de verpleegsters.</p> <p>Ze was pas veertien toen ze Charles Bonaparte ontmoette, die in Ajaccio bekend stond als een begenadigd ruiter en ieders hart veroverde. Ze zag in hem meteen de prins op het witte paard, waar ze altijd van had gedroomd; zijn knappe uiterlijk, elegante houding en warme, emotionele stem speelden in zijn voordeel. Charles van zijn kant werd halsoverkop verliefd op een jong meisje, vroegrijp, vurig en levendig, wier schoonheid een ongeëvenaarde schittering vertoonde.</p> <p>In Ajaccio wordt Letizia het kleine wonder genoemd. De priesters van de kathedraal vergelijken haar met de Santissima, van wie Gabriella Solari een standbeeld maakte in de kapel van de Maagd Maria. Ze beweren dat ze "door haar schoonheid meer bekeringen teweegbrengt dan een kluizenaar door zijn heiligheid"...</p> <p>De twee jongeren waren verliefd. Het enige wat nog restte, was de toestemming van de hoofden van hun respectievelijke families voor hun huwelijk te verkrijgen: aartsdiaken Lucien Buonaparte en aartsdiaken François Ramolino. Ze hadden ook de goedkeuring nodig van een andere oom van Charles, kapitein Napoleone Buonaparte, die de stad Ajaccio aanvoerde en later als held zou sterven. Op Corsica</p>

	<p>speelden ooms een belangrijke rol. Bij het overlijden van de vader namen zij de rol van familiehoofd over.</p> <p>Maar het voorgestelde huwelijk beviel de drie ooms slechts gedeeltelijk en met name aartsdiaken Lucien, die het landgoed van Buonaparte met buitengewone meedogenloosheid beheerde, zag er veel nadelen in. Zijn gezond verstand zei hem dat, hoewel het waardevol was om met zo'n mooie jonge vrouw te trouwen, het ook noodzakelijk was om de eigen toekomst veilig te stellen en stabiliteit te garanderen.</p> <p>Daarom zou Charles grote moeite hebben gehad om een mogelijk huwelijk met Letizia geaccepteerd te krijgen, gezien het feit dat de aartsdiaken Lucien al was</p> <p>(1) Uit dit huwelijk zou op 3 januari 1763 Joseph Fesch geboren worden, de toekomstige kardinaal, de broer van Letizia van moederszijde.</p>
19	<p>begonnen met onderhandelingen over het huwelijk van zijn neef met een zeer rijke jonge vrouw uit Antibes. Toen Lucien echter beseftte dat zijn neef alle tegenstand zou negeren en dat Letizia sowieso een aanzienlijke bruidsschat zou ontvangen, aarzelde hij even, maar gaf uiteindelijk toe aan hun wensen. De twee families bereikten een akkoord. Het contract werd getekend, de verloving werd bezegeld en de drie ooms en Angèle-Maria kozen 2 juni 1764 als trouwdatum. Letizia ontving het volgende als bruidsschat:</p> <p>Een oven en een huis ter waarde van 2.006 pond; een appartement in Macello ter waarde van 530 pond; een wijngaard in Vitello: 2.670 pond en vier hectare in Torrecchia, samen goed voor 7.000 pond. Wat Charles betreft, stemde Lucien ermee in hem een jaarlijkse uitkering te betalen totdat hij winstgevend werk had gevonden.</p> <p>Letizia was veertien jaar oud toen ze trouwde; haar man was achttien. Het jonge echtpaar kreeg in 1765 een zoon en in 1767 een dochter. Beide kinderen stierven op jonge leeftijd.</p> <p>Charles is bovendien vaak afwezig. Binnenkort zal hij zijn ontrouw niet langer voor Letizia kunnen verbergen. Zij zal het opzettelijk door de vingers zien. Ze hield met alle overgave van de eerste liefde van haar man. Ze is hem dankbaar dat hij haar de wereld van de zintuigen heeft laten zien. Ondanks haar verdriet zal ze zich maar met één ding bezighouden: Charles' verlangens inwilligen, alles opofferen voor zijn grillen, want anders handelen zou haar gevoel voor familiewaardigheid hebben gekrenkt. Ze zal zichzelf alles ontzeggen en zelfs in volstreekte armoede leven, zodat haar man een respectabel imago kan behouden in de salons van Ajaccio.</p> <p>Tijdens Paoli's "regering" verbleven Charles en Letizia Bonaparte het vaakst in Corte. Het was in Corte dat Letizia op 7 januari 1768 beviel van een zoon, die, in tegenstelling tot haar eerste, zou overleven: Jozef.</p> <p>Tijdens de eerste veldtocht tegen Frankrijk in 1768 vocht Charles zij aan zij met Paoli in de Slag bij Borgo. Onder de gewonden en verslagenen in deze slag bevond zich de graaf van Marbeuf, tweede in bevel van het expeditieleger. Het volgende jaar was Charles opnieuw aanwezig bij Ponte Nuovo om getuige te zijn van de ineenstorting van de Corsicaanse onafhankelijkheid. En samen met Letizia zal hij zich bevinden tussen degenen, die voor de zegevierende indringer vluchten naar de besneeuwde hoogten van Monte Rotondo.</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p>

	<p>Het Franse leger is al in Corte. Het Corsicaanse verzet bestaat niet meer. De vluchtelingen van Monte Rotondo, verscholen in vochtige, ijzige grotten, houden een vergadering. Tijdens hun laatste ontmoeting met Paoli vertelde de "babbo" hen: "Mijn kinderen, het is aan jullie om na te denken en een beslissing te nemen." Hij sprak ook over zelfmoord en tijdelijke onderwerping.</p>
20	<p>Hoewel zijn gesprekspartners zich fel verzetten, begrepen ze duidelijk dat hij hen adviseerde het onvermijdelijke te accepteren.</p> <p>Graaf de Vaux, hoofd van de expeditie, was zich van deze situatie bewust. Het lijkt erop dat hij zelf het initiatief nam om parlementariërs naar de vluchtelingen te sturen en verklaarde bereid te zijn een delegatie van hen te ontvangen. Op 23 mei werd deze delegatie gevormd en deze vertrok naar Vaux. Tot de delegatie behoorden onder anderen Nicolas Paravicini uit Ajaccio; Laurent en Damien Giubeca uit Calvi; Dominique Arrighi uit Speloncato; Jean-Thomas Arrighi en Jean-Thomas Boerio uit Corte en Thomas Cervoni uit Soveria.</p> <p>De opperbevelhebber ontving hen hartelijk. Hij deelde hen mee dat Paoli was gevlucht. Hij maakte hen duidelijk dat de oorlog nu zinloos was, dat het in hun eigen belang was zich te onderwerpen aan de koning, die hen gelukkig zou maken. Laurent Giubeca antwoordde namens iedereen. Deze woordenwisseling "was bedoeld om de overwinnaars respect voor de overwonnenen bij te brengen en de overwonnenen vertrouwen te geven in hun overwinnaars." Alle vluchtelingen uit Monte Rotondo ontvangen paspoorten en waarborgen die hun terugkeer naar huis mogelijk maken.</p> <p>De meeste Napoleontische historici, van Frédéric Masson tot Louis Madelin, hebben beweerd dat Charles Buonaparte tot de afgevaardigden behoorde. Hedendaagse schrijvers, zoals Renucci in zijn <i>Storia di Corsica</i> uit 1834 en Nasica in zijn <i>Mémoires sur l'enfance et la jeunesse de Napoléon</i>, geschreven tussen 1821 en 1829, delen deze mening.</p> <p>Is dit een zekerheid? Een belangrijke, voorheen onbekend getuigenis geeft ons aanleiding om daaraan te twijfelen. Het betreft een handgeschreven dagboek van een artillerieofficier, die deel uitmaakte van de expeditie. Zijn naam was maarschalk d'Audeux. Later, in 1793, werd hij gevangengezet in Salins-du-Jura, vervolgens vrijgelaten en uiteindelijk lid van de Academie van Besançon. Deze officier hield een dagboek bij en vermeldt op 25 mei 1769 de naam van Buonaparte, zonder te vermoeden welke betekenis deze vermelding later zou krijgen: "Buonaparte," schrijft hij, "een van Paoli's grootste gunstelingen, vlucht en gaat naar Ajaccio; deze aankomst verontrust alle inwoners van de stad, die allen zeer verbitterd zijn tegen Frankrijk en overtuigt hen van de achteruitgang van Paoli's aangelegenheden, die zij nastreven."</p> <p>"Dit zal de slechte toestand verder verbeteren (1)." Laten we de datum van 25 mei benadrukken. Volgens de meeste historici zou de ontmoeting met de graaf van Vaux op 23 mei moeten plaatsvinden. Is het mogelijk dat Charles de vierentachtig kilometer tussen Corte en Ajaccio in één dag heeft kunnen afleggen? We moeten ons ook afvragen of het nieuws van Charles' aankomst op de 24e maarschalk d'Audeux onmiddellijk heeft kunnen bereiken.</p> <p>(1) Dit ongepubliceerde dagboek behoort nu toe aan mijn vriend de heer Mirtil, auteur van een opmerkelijke 'Napoléon d' Ajaccio', die zo vriendelijk was het aan mij te berichten.</p>
21	<p>Ter ondersteuning van Charles' aanwezigheid onder de leden van de delegatie moeten we echter wijzen op de overeenstemming tussen de twee getuigenissen van</p>

	<p>Nasica en Renucci, die zich baseerden op de verhalen van de overlevenden en zonder dat ze elkaars werk kenden.</p> <p>Een mogelijke verklaring brengt de traditionele versie in overeenstemming met de ontdekking van de nieuwe getuigenis: de ontmoeting tussen de delegatie en Paoli zou vóór 23 mei hebben plaatsgevonden... Dit is mogelijk, aangezien Renucci en Nasica geen datum noemen. Deze datum zal pas later verschijnen, met name bij Lung (1, 38), zonder dat duidelijk wordt waarom.</p> <p>Aangezien de Slag bij Ponte Nuovo op 9 mei plaatsvond, is het moeilijk voor te stellen dat de vluchtelingen tot de 23e in hun grotten in Rotondo zouden zijn gebleven. Als de ontmoeting met de graaf van Vaux, zoals mogelijk is, in de eerste helft van mei plaatsvond, is het heel goed mogelijk dat Charles zich onder de leden van de delegatie bevond. Aan de andere kant is het ook mogelijk dat Charles Buonaparte een paar dagen na de nederlaag bij Ponte Nuovo met de broer van Pascal Paoli naar de regio Niolo reisde. Van daaruit zou hij op 25 mei Ajaccio bereikt kunnen hebben, via Vico, met de vrijgeleiden die zijn grootvader, Pietra Santa, hem had gestuurd.</p> <p>Deze terugkeer naar Ajaccio, die door vele historici is gestileerd en zo een legende heeft gecreëerd, moet niettemin uiterst pijnlijk zijn geweest. Charles en zijn vrouw waren diep vernederd door deze afstand van hun familie, die zo in strijd was met hun temperament en vaderlandsliefde. Letizia vond echter troost in de gedachte, dat ze in Ajaccio de leiding kon nemen over het familielandgoed, dat al jarenlang verwaarloosd was: de wijngaarden en olijfgaarden, evenals de molen en de boomkwekerij, die tot de familie Buonaparte hadden behoord. Zoals alle Corsicanen koesterde ze haar thuis en haar land en was ze onwrikbaar gehecht aan haar clan en familiehuis, waarvan ze geloofde dat de orde door de goden werd bepaald.</p> <p>Charles en Letizia dalen de berg af, op de hellingen waarvan zwart-witte dorpjes hier en daar trots verscholen liggen en volgen de weg naar Ajaccio. Ze maken een omweg via Vico, maar een paar kilometer verderop merken ze, dat een plotselinge vloedgolf de Liamone, een beekje dat normaal gesproken slechts een klein stroompje is, gevaarlijk heeft doen overstromen. Ze zullen erdoorheen moeten waden. Zonder aarzeling bestijgt Letizia haar muilezel, die struikelt en vervolgens zijn evenwicht verliest. In paniek ziet Charles hoe zijn vrouw door de stroming wordt meegesleurd; hij springt zelf ook in het water. Hij smeekt Letizia om haar muilezel los te laten en in de stroom te springen. Maar Letizia, die de situatie onder controle heeft, klampt zich vast aan de muilezel en zonder hulp van anderen springt ze over het water.</p> <p>Met de muilezel wist ze de overkant te bereiken. Na Bocognano te zijn gepasseerd, waar Letizia naar de kerk ging om de Madonna te danken, vervolgde de kleine groep de reis naar Ajaccio. Charles en Letizia komen zonder incidenten aan in Ajaccio aan.</p>
22	<i>Genealogisch schema, niet afgedrukt.</i>
23	<i>Genealogisch schema, niet afgedrukt.</i>
24	<p>Uit de getuigenis van maarschalk d'Audeux hebben we gezien welk effect deze onverwachte terugkeer zou hebben op de inwoners van Ajaccio. Maar de Buonapartes waren nog maar net terug in hun huizen, toen hij zich nog niet bij zijn lot had neergelegd en besloot naar Engeland te gaan, vanwaar hij later zou proberen</p>

	<p>de strijd te hervatten (1). Er wordt gezegd dat hij zich momenteel vlakbij Porto Vecchio bevindt, waar hij aan boord van een Engels schip zal gaan.</p> <p>Dit verontrustende nieuws stort Charles in een staat van grote onrust, een man die altijd al vatbaar was voor plotselinge stemmingswisselingen. Hij slingert van het ene uiterste naar het andere en begint te geloven in een mogelijke ommekeer. Het kan hem weinig schelen, dat de meeste van zijn metgezellen zich bij Frankrijk hebben aangesloten, waaronder Nicolo, de broer van zijn leider. Hij besluit zich bij Paoli aan te sluiten, een dwaasheid die hij waarschijnlijk zou hebben begaan als Letizia niet zo heftig had geprotesteerd en een beroep had gedaan op oom Lucien... Letizia, die haar man normaal gesproken zijn gang laat gaan.</p> <p>‘Wat zou je in Engeland doen?’ vroeg ze hem met haar nuchtere gezond verstand. ‘Zou je bereid zijn je vaderland te verlaten?’ Charles, die geen wilskracht had, liet zich overhalen. Nu zijn ogen geopend waren, beperkte hij zich tot het afscheid nemen van Paoli (2). Wat Letizia betreft, nu bevrijd van alle fantasierijke zorgen, kon ze zich voortaan wijden aan haar huishoudelijke taken en genieten van een rust die ze vijf jaar lang niet had gekend.</p> <p>Ze bereidt zich ook voor op de komst van dit kind, dat in augustus geboren zal worden.</p> <p>(1) De Admiraliteit had Paoli beloofd hem twee schepen te sturen onder het onder bevel van admiraal Britton.</p> <p>(2) ‘Zoek Paoli op zonder je zorgen over jezelf te maken’, zei Letizia tegen hem.</p>
25	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK II</p> <p style="text-align: center;">GEBORTE VAN EEN ILLUUSTERE MAN</p> <p>AJACCIO in 1769. Een stad die ernaar streeft een hoofdstad te worden, maar in werkelijkheid slechts een grote stad is waarvan de haven en het klimaat de enige troeven zijn. Een stad bezet door buitenlandse troepen.</p> <p>In het doolhof van smalle straatjes opent zich een smal steegje, zo klein dat er geen kar doorheen kan. Dit is Via Malerba. Hier staat Casa Buonaparte: twee verdiepingen, waarvan alleen de begane grond en de eerste verdieping van hen zijn. De tweede verdieping werd als bruidsschat gegeven aan een nicht, Maria Bozzi, de vrouw van Antonio Pozzo di Borgo.</p> <p>Sinds zijn terugkeer na de nederlaag – drie maanden zijn verstreken – lijkt Charles zich snel te hebben neergelegd bij de Franse bezetting. Omdat hij Frans spreekt, een zeldzame kwaliteit onder zijn landgenoten, had hij weinig moeite om de gunst van de bezetters te winnen. In de moderne tijd hebben we veel vergelijkbare voorbeelden gezien van dappere strijders, die zich het snelst aansluiten bij de vijand van gisteren. Het spreekt vanzelf dat een dergelijke houding ten zeerste werd afgekeurd door de "puristen" van Ajaccio.</p> <p>Wat vindt Letizia van zulk gedrag? De kronieken vertellen ons niets en we zijn hier aangewezen op speculatie, gebaseerd op het opmerkelijke karakter van deze jonge Corsicaanse vrouw over wie Napoleon zou zeggen: "Ik heb alles aan haar te danken."</p> <p>Letizia is Corsica in levende lijve. Ze lijkt gevormd, gemodelleerd naar het eiland, waar ze geboren is. Corsicaans is ze, zowel fysiek als in elk aspect van haar trotse, serieuze en gepassioneerde karakter. Corsicaans zijn betekent behoren tot dat</p>

	<p>Iberische volk dat, na vanuit de Kaukasus te zijn gemigreerd en Ur, de eerste stad van de mensheid, te hebben gesticht in de alluviale afzettingen van de benedenloop van de Eufraat, enkele millennia voor Christus, zijn bestemming in het Westen zocht en de plek van Rome, evenals de twee Tyrreense landen, Corsica en Toscane, bevolkte aan het begin van onze geschiedenis. Iberiërs die de eerste weldoeners van de mensheid waren, aangezien hun "Een beschaving die over de hele wereld schitterde." En als we werkelijk de vrouw willen oproepen, die Napoleon</p>
26	<p>beweerde, toen hij met Montholon over haar sprak, dat ze zo mooi was als Cupido. Men moet een pelgrimstocht maken naar Toscane, naar Corneto, de stad van de Tarquiniërs, waar in de Etruskische graven de geest en ziel van dit volk, waarvan Rome in wezen slechts de opvolger was, zich openbaren. Zoals Michelet schreef: "Het Etruskische volk is het Egypte van het Westen. In de oudheid was het de bakermat van de Italiaanse beschaving. Rome ontving die van hen en beïnvloedde via hen het Westen en de wereld op krachtige wijze. Dit oude land blijft dat van traditie en historische continuïteit in ons dynamische Westen."</p> <p>Historische eeuwigheid. Beschavingen kunnen eroderen als bergketens, en de goden van steden kunnen verdwijnen zoals individuen dat doen. Niettemin lijkt het Etruskische land geschapen te zijn om opnieuw te leven, want, zoals Florence, de steden van Toscane en hun monumenten getuigen, herleeft het Etruskische in het Toscaanse, en in het bijzonder in Napoleon, "dammer van rivieren en drooglegger van moerassen". Zei hij bovendien niet in Narbonne: "Ik ben een Romeinse keizer. Ik behoor tot het beste geslacht der Caesars, het stichtende geslacht"?</p> <p>Maar de beelden die in de graven van dit oude volk zijn uitgehouwen, vormen een soort brug tussen leven en dood; ze verbinden ons met de prehistorie. Ze stellen ons in staat om geleidelijk de eenheid van deze oude wereld te beseffen. De vrouwen van de grote heren die je hier en daar ziet opduiken tussen de vulkanische rotsen op het plateau buiten de muren van Corne Corneto, roepen in feite de vrouw in herinnering die Paoli Cornelia noemde.</p> <p>Een vrouw-kind, klein van stuk, maar wonderbaarlijk geproportioneerd. Een schoonheid van gratie, uitstraling en frisheid en bovenal van intense levenslust, waardoor sommigen zeiden dat het onmogelijk was om niet door haar verleid en verblind te worden. Een zuiver voorhoofd en grote, vurige zwarte ogen, een klassieke neus, een perfect gevormde mond, een matte teint en weelderig kastanjebruin haar, een bewonderenswaardig gevormde boezem, die puur en charmant zou blijven tot in haar zestiger jaren... zo was Letizia.</p> <p>Maar Letizia bezit niet alleen de hooghartige schoonheid van een Corsicaanse matrone. Ze heeft haar kwaliteiten en haar gebreken. Wijsheid en gematigdheid die elk utopisme afwijzen; soms buitensporige nieuwsgierigheid; vriendelijkheid en vrijgevigheid die nooit wankelen; een zeer hoogstaand en sober innerlijk leven; rechtschapenheid, integriteit en geweten.</p> <p>Letizia is diep religieus, maar zonder onverdraagzaamheid of vooroordelen. Haar gezag is onbaatzuchtig, haar oordeel is meestal juist en haar gezond verstand wijs. Net als rechtvaardigheid koestert ze eer en heeft ze een hartstochtelijke toewijding aan het land, de clan en het gezin. Haar patriottisme is verlicht, haar moed ontembaar. Hoewel ze weinig opleiding heeft genoten, compenseert ze haar gebrek aan kennis en eruditie altijd met een scherpe geest. Als uitstekende moeder regeert ze haar kinderen met ijzeren hand en straft ze hen met draconische strengheid.</p>
27	<p>Het inboezemen van een ouderverering en met name van de vader, die als hoofd van het gezin recht heeft op alle privileges.</p>

	<p>Bovendien is op Corsica het gezag van het familiehoofd onaantastbaar: de man beslist en zijn beslissing is wet.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Op 15 augustus 1769 heerste er een uitgelaten stemming in de oude stad. Witte lakens hingen uit de ramen, als wandtapijten zoals die in Rome of Florence te zien zijn bij nationale, religieuze of burgerlijke feestdagen. Alle inwoners van Ajaccio waren buiten en maakten kennis met de Franse soldaten. En allen waren op weg naar de kathedraal, de Notre-Dame, waar de hoogmis gevierd zou worden. Ook Letizia, ondanks haar vergevorderde zwangerschap, was vertrokken. Ze werd vergezeld door haar schoonzuster, Gertruda Paravicini, en haar halfbroer, Joseph Fesch, de toekomstige kardinaal, een zesjarig kind.</p> <p>Vandaag is niet alleen het feest van Maria Hemelvaart, het is ook de eerste verjaardag van het verdrag dat een jaar eerder de annexatie van Corsica door Frankrijk formaliseerde. Daarom waren bij deze plechtige mis de officiële kringen aanwezig. Onder hen waren de burgemeester en de gemeenteraad, evenals de graaf van Marbeuf, de nieuwe gouverneur van het eiland. De graaf van Marbeuf, wiens naam door kwaadwillige tongen in verband wordt gebracht met die van de Buonapartes. De laatsten worden ervan beschuldigd – en terecht, zo lijkt het – iets te overhaast te zijn geweest met het bijwonen van de recepties, die door deze voormalige vijand werden gegeven. Naast de gouverneur waren ook de garnizoensofficieren en de intendant aanwezig.</p> <p>Nauwelijks was de mis begonnen of Letizia voelde de eerste weeën. Omdat ze beseftte dat ze geen tijd te verliezen had, stond ze abrupt op en verliet leunend op de schouder van haar schoonzuster de kerk. Ze haastte zich naar Casa Buonaparte. Haar twee dienstmeisjes, Mammucia Caterina en Minavia Saveria, snelden naar haar toe zodra ze haar zagen aankomen. Maar de ontkenning was nabij.</p> <p>Omdat ze aanvoelde dat ze niet op tijd in haar kamer zou komen, liep Letizia naar de woonkamer. Daar plofte ze neer op een bank, de groene bank die nog altijd in Ajaccio te zien is.</p> <p>Vrijwel direct daarna beviel ze. Het kind, een ietwat zwakke jongen met een wel erg groot hoofd, slaakte bij zijn geboorte doordringende kreten, maar hij kalmeerde geleidelijk zodra hij was ingewikkeld. De vroedvrouw, die was opgeroepen, arriveerde pas na de bevalling. Vrijwillig of ongewillig vervulde Gertruda Paravicini de taken van een vroedvrouw.</p> <p>Stendhal beweerde dat Napoleon op "een van die oude antieke tapijten van fabelhelden of de Ilias" lag. Alles wijst erop dat dit verhaal volledig verzonnen is. Bovendien, wanneer Letizia er opnieuw naar gevraagd wordt, zal zij later zeggen:</p>
28	<p>“Maar het is een fabel. Had hij dat nodig?”</p> <p>Vervolgens voegde ze er met een vleugje elegantie aan toe: "In onze Corsicaanse huizen hadden we geen tapijten en al helemaal niet midden in de zomer, laat staan in de winter."</p> <p>Deze woorden bewijzen dat het jonge echtpaar Buonaparte, net als de meeste Corsicaanse families, zelfs de rijke, zeer bescheiden leefde. Corsica is immers nooit een land van overvloed geweest. Men zou het oude Corsicaanse gezegde kunnen herinneren: "Wat je niet doodt, maakt je rijker."</p> <p style="text-align: center;">* **</p>

	<p>Met toestemming van aartsdiaken Lucien Buonaparte zou de pasgeborene in het huis van zijn vader worden gedoopt door pater Jean-Baptiste Diamante. De naam die hij zou krijgen was: Napoleon.</p> <p>Waarom deze vreemde voornaam, die zelfs op Corsica zo weinig bekend is? Gezien de Florentijnse afkomst van de familie, zou het natuurlijk zijn geweest om het kind met deze voornaam te dopen, ter nagedachtenis aan Napoleone Buonaparte die samen met zijn broer naar Corsica was gekomen om de dynastie te stichten waaruit Letizia's zoon vandaag de dag voortkomt.</p> <p>Maar de waarheid is heel anders. Volgens Letizia, die uiteraard goed op de hoogte is, werd de toekomstige keizer genoemd ter nagedachtenis aan een andere Napoleone, die ook tot dezelfde familie behoorde en in 1768 in Corte stierf, een paar weken voor Ponte Nuovo (1). In elk geval had Napoleon als voornaam "een vreemde naam die alleen hij in Frankrijk droeg"... "Deze naam," zou hij zeggen, "bezat een viriele, poëtische en overbodige kwaliteit."</p> <p>Het kind werd zwak en ziek geboren. Daarom zal Letizia hem, zoals te verwachten, des te meer koesteren en verwennen. Ze zal hem zelf borstvoeding geven, maar zal ook de hulp inroepen van een kordate plattelandsvrouw, Camilla Ilari, de dochter van een schipper uit Ajaccio, die permanent in Casa Buonaparte woont en de baby volledig zal zorgen.</p> <p>Camilla ontwikkelde een plotselinge en diepe gehechtheid aan de baby. Autoritair en uiterst gewetensvol stond ze niemand anders dan de moeder toe voor hem te zorgen. Ze zou het moeilijk vinden om de inbreuken op haar rechten door een andere dienstmeid, Mammucia Caterina, te tolereren. Ook de grootmoeder van de baby zou de gevolgen van haar dominante en humeurige temperament moeten dragen. Er wordt verteld dat Camilla op een dag de oude vrouw, die haar lastigviel</p> <p>(1) Deze Napoleone Buonaparte, broer van aartsdiaken Lucien, had een dochter die zich verbond met het Huis van Ornano. Hij wordt in Italiaanse archieven genoemd als een condittiero di milizie maestrale (een meester-militiecommandant). Mijn oom Napoleone, bevestigde Letizia, stierf een paar weken voor Ponte Nuovo, maar hij was naar Corte gekomen om te vechten. Ter nagedachtenis aan deze held heb ik mijn tweede zoon naar hem vernoemd.</p>
29	<p>als volgt toespreek: 'Ga je gang, mevrouw, bid tot God, maar bemoei je niet met mijn kleintje. Het gaat je niets aan.' Na deze terechtwijzing drong de grootmoeder niet aan.</p> <p>Familie, vrienden en bondgenoten kwamen de gelukkige moeder feliciteren. In de Malerbastraat zag men de families Ornano, Ramolino, Arrighi, Tavera d'Ucciani en Giubeca voorbijlopen. Ongetwijfeld werd in zulke gevallen de gebruikelijke vraag gesteld: "Hoe heet de kleine?" De naam Napoleon zou buitenlanders ongetwijfeld hebben verrast, net zoals die later de hele wereld zou verrassen.</p> <p>Hoewel Napoleon een ongebruikelijke voornaam kreeg, onderging hij ook een bijzondere doop. Pas op 21 juli 1771 werd Napoleon in de kathedraal van Ajaccio gedoopt door zijn oudoom, aartsdiaken Lucien Buonaparte, in aanwezigheid van de kerkpenningmeester, Gio Balta Diamante.</p> <p>Vanaf zijn geboorte was zijn vader vrijwel altijd afwezig geweest. In het jaar dat Napoleon werd geboren, vertrok Charles naar Pisa om zijn doctoraat in de rechten te behalen. Hij verdedigde zijn proefschrift op 30 november en verkreeg op dezelfde dag van de aartsbisschop van Pisa de titel van edelman en patriciër (1). Men denkt dat zijn verblijf in Toscane onnodig lang duurde. Charles, ongeneeslijk frivool, greep altijd het geringste voorwendsel aan om zich over te geven aan losbandigheid. Bij zijn terugkeer naar Corsica zocht hij afleiding bij zijn zaken en ging hij op zoek</p>

	<p>naar zijn titels. Misschien zou Napoleons doop volledig vergeten zijn geweest als de kleine jongen in de tussentijd geen zusje had gekregen.</p> <p>De twee kinderen, Napoleon en Maria-Anna, werden op dezelfde dag gedoopt. Hier volgt de tekst van Napoleons doopakte (2), uit het doopregister van de parochie en kathedraal van Notre-Dame d'Ajaccio, genummerd en geparafeerd door François Cuneo, adviseur van de koning, koninklijk rechter van de provincie Ajaccio. Opgemerkt moet worden dat de doopakte in het Italiaans is geschreven en dat er geen melding wordt gemaakt van de geboorteplaats van Napoleon, de kerk waar zijn doop plaatsvond of het tijdstip waarop de ceremonie plaatsvond.</p> <p>"In het jaar 1771, op 21 juli, werden de heilige ceremonies en gebeden verricht voor Napoleon, zoon geboren uit het wettige huwelijk van de heer Charles (zoon van Joseph Bonaparte) en mevrouw Marie Letizia, zijn vrouw, die thuis was gedoopt met toestemming van de Eerwaarde Lucien Bonaparte en geboren was op 15 augustus 1769. Onder de aanwezigen bij de heilige ceremonies bevond zich, als peetvader, de zeer illustere Laurent Giubeca de Calvi, procureur des konings en als</p> <p>(1) Charles wordt op het Vrije Doctoraat aangeduid als: de heer Carlo, zoon van de heer Giuseppe Buonaparte, adellijke patriciër van Florence, Samminiatus en Ajaccio.</p> <p>(2) Deze tekst is geciteerd uit Marcel Dumans uitgave van het Gedenkboek van Sint-Helena, deel I, p. 814. Hij is gecorrigeerd met behulp van de facsimile die Prins Roland Bonaparte publiceerde in zijn geïllustreerde boek, gepubliceerd in 1891: Een excursie naar Corsica.</p>
30	<p>en als peetmoeder, Lady Gertruda, echtgenote van de heer Nicolas Paravicini; aanwezig is de vader; die met mij ondertekend heeft: Gio Balta Diamante, rentmeester, Lorenzo Giubeca, Gertruda Paravicini; Carlo Buonaparte."</p> <p>De peetvader, Lorenzo Giubeca, stamde af van een oude familie uit Genua, zijn voorouder Pasqualino, een kapitein in dienst van de Republiek, vestigde zich in 1572 in Calvi. Zijn achterkleinzoon, François-Xavier Giubeca, was tweemaal burgemeester van Calvi en had acht kinderen met Anne Panattieri, van wie Lorenzo de op één na jongste was. Lorenzo, geboren in Calvi op 28 oktober 1733, studeerde in Genua en was daar enkele jaren advocaat. Hij keerde terug naar Corsica om samen met zijn broer Damien deel te nemen aan de oorlog tegen de Fransen. Het was hij die, niet zonder trots, de onderwerping van zijn vaderland aan de koning van Frankrijk bewerkstelligde. In 1770 werd Giubeca een van de drie Corsicaanse afgevaardigden bij de koning. Bij decreet van 6 februari 1771 werd hij benoemd tot hoofdsecretaris van de Staten van Corsica. Daarvoor was hij procureur van de koning geweest, eerst in La Porta d'Ampugnani en vervolgens in Ajaccio. Belangrijke functies, die de kwalificatie "illustere" rechtvaardigde, die hem door de doop werd verleend.</p> <p>Napoleons peetmoeder, Gertruda Paravicini, was de zus van Chales. Geboren als Buonaparte, was ze getrouwd met haar neef Nicolas Paravicini. Napoleon had grote bewondering voor haar en vergat haar nooit te noemen in zijn brieven. Deze geweldige tante had de kinderen van haar broer als het ware geadopteerd. Ze stond altijd aan hun zijde en later zouden ze van haar erven.</p> <p>Zoals we al zeiden, zijn er maar weinig landen, waar het gezin zo hecht is als op Corsica. Het is in deze sfeer dat de jonge Napoleon zal opgroeien.</p>

31	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK III</p> <p style="text-align: center;">EERSTE LEREN</p> <p>De ware aard van een mens ligt in zijn kindertijd. Napoleons ouders hielden helaas geen dagboek bij waarin zijn eerste woorden en gebaren werden vastgelegd. Ze waren zich er kennelijk niet van bewust dat zo'n verslag van belang zou zijn voor het nageslacht.</p> <p>Wat we weten over het vroege leven van Letizia's tweede zoon is dus afkomstig van ooggetuigenverslagen, geschreven lang na de betreffende gebeurtenissen. Het is raadzaam de waarde van dergelijke getuigenissen alleen met de nodige voorzichtigheid te beoordelen. Sommige zijn geloofwaardig omdat ze elkaar bevestigen door overeenstemming. Hun waarde is dan onbetwistbaar. Andere moeten slechts worden beschouwd als overleveringen, waarvan de authenticiteit niet altijd in twijfel wordt getrokken, maar die een puur historische bevestiging missen.</p> <p>Een van de beste getuigen van zijn jeugd is wellicht Napoleon zelf, hoewel zijn verlangen om zijn daden en woorden een episch karakter te geven maar al te duidelijk is. Maar Letizia stelde later ook haar memoires samen. Deze vormen waarschijnlijk de meest waardevolle bron. Andere waardevolle bronnen zijn de verslagen van de broers en zussen van de keizer.</p> <p>Volgens Napoleon begon hij vanaf zijn tweede levensjaar, na een voorbeeldig kind te zijn geweest, een vurige vitaliteit en een zeer autoritair temperament te vertonen. Zijn moeder zei dat Napoleon de meest rebelse van haar kinderen was. Maar waren de anderen dat niet al? Had ze niet een grote kamer, die als hun speelplaats diende, volledig moeten leeghalen?</p> <p>Letizia voedde haar kinderen alleen op. Charles schonk weinig aandacht aan hun opvoeding. Zijn geest was niet in staat tot aanhoudende en geconcentreerde inspanning. Het was daarom Letizia, die de taak op zich nam om Napoleons unieke drang naar onafhankelijkheid in toom te houden.</p> <p>Toegegeven, het was niet makkelijk, maar Letizia bereikte haar doelen; allereerst omdat ze hun vertrouwen van haar zoon had weten te winnen en vervolgens</p>
32	<p>vanwege de verwantschap tussen hun karakters. De kleine jongen leek te begrijpen hoe heilzaam de discipline was, die zijn moeder hem oplegde. Het regime was echter draconisch; klappen en zweepslagen waren aan de orde van de dag. Napoleon zou later zeggen dat Madame Letizia het kwaad zonder onderscheid bestrafte of het goede beloonde.</p> <p>Laten we, vanuit deze distributieve discipline, een paar amusante anekdotes aanhalen.</p> <p>Het gebeurde vaak dat Letizia, overweldigd door haar huishoudelijke taken, hun grootmoeder de taak toevertrouwde om de kinderen op zondag naar de mis te brengen. Napoleon, wetende dat de oude dame nogal vergeetachtig was, maakte hiervan gebruik om weg te glippen. Hij voegde zich bij zijn vrienden net op het moment dat de oude dame, gevolgd door haar kleinkinderen, de kerk binnenging. Hij probeerde te berekenen hoe laat zijn grootmoeder terugkeerde naar Casa Buonaparte. Door een aantal misrekeningen kwam Letizia achter de waarheid, waarop zij drastische maatregelen nam om haar zoon hier vanaf te brengen.</p> <p>Heeft Napoleon op een mooie ochtend een mand perziken gestolen, die zijn moeder net in de boomgaard had geplukt en ervan genoten? Het resultaat was</p>

	<p>hetzelfde. Napoleons grootmoeder had een verkort been en een schouder die hoger stond dan de andere. Op een dag ontmoette Napoleon haar terwijl ze pijnlijk mank liep richting de Malerbastraat. Deze aanblik inspireerde hem om haar manier van lopen na te bootsen. Hij overdreef het en, in de veronderstelling dat hij boven de wet stond, noemde hij Minnana een "oude heks". Hij vergiste zich echter ernstig. Letizia verscheen, gewapend met haar zweep. Geconfronteerd met gevaar vluchtte Napoleon zo snel mogelijk naar het platteland. Die avond keerde hij, enigszins bezorgd, terug naar Casa Buonaparte, maar tot zijn grote verbazing leek zijn moeder alles vergeten te zijn.</p> <p>'De volgende ochtend,' vertelde de keizer, 'duwde ze me weg toen ik haar wilde kussen. Uiteindelijk dacht ik er niets meer van toen Madame later die dag tegen me zei: "Napoleon, je bent uitgenodigd voor het diner bij de gouverneur; ga je aankleden." Ik ging naar boven, heel blij dat ik met de officieren zou dineren, maar Madame was als een kat, die een muis besluipt. Ze kwam plotseling binnen, sloot de deur achter zich, ik besefte in welke val ik was gelopen, maar het was te laat om het te herstellen, en ik moest een pak slaag ondergaan.'</p> <p>Terwijl ze het temperament van haar zoon probeerde te beheersen, streefde Letizia ernaar hem bepaalde deugden bij te brengen, die voor haar van bijzonder belang waren: diep respect voor eer en het nakomen van zijn woord, loyaliteit aan de clan, de familie en haar tradities. Ze verafschuwde verraad. Diezelfde afkeer bracht ze haar zoon bij. Napoleon zou spoedig een onverdiende straf aanvaarden in plaats van dat er een schuldige aangewezen werd. Hij lag op de knieën voor zijn moeder en de</p>
33	<p>aartsdiaken Lucien, die de jonge Napoleon zijn gebeden leerde opzeggen. Veel later zou de man, die toen niets meer was dan een gevangen keizer, aan Montholon toevertrouwen: "Ik heb altijd oneindig veel charme gevonden in de herinnering aan de vroomheid van mijn jeugd en die goede gebeden die ik op mijn knieën voor onze oude oom opzei, toen hij ons godsdienstles gaf. Letizia zei tegen ons: 'Bid, mijn kinderen en God zal jullie helpen.'"</p> <p>Corsica is een overwegend religieus land. Elk aspect van het dagelijks leven is doordrenkt van religie. Letizia zelf droeg bij aan deze sfeer. Napoleons jeugd werd gekenmerkt door de afwisselende aanwezigheid van een almachtige God en die van een kleine Jezus aan wie hij zijn verdriet en zorgen toevertrouwde.</p> <p>Met verbazing zag de moeder hoe het opgroeiende kind precies die eigenschap ontwikkelde die ze zo graag in hem had willen zien, die ze de 'principiële geest' noemde, een kwaliteit die zich bij hem al manifesteerde als een felle wil. Napoleon domineerde steeds meer zijn speelkameraden, die hem, gewillig of ongewillig, moesten gehoorzamen – de kinderen van zijn eigen leeftijd, met wie hij soldaatje en bandiet speelde in de straten van Ajaccio en het omliggende platteland en ook zijn broers en zussen, die hem als hun leider beschouwden, hoewel hij nog maar de jongste was. Driftig en strijdlustig legde hij zijn wil op en wee degenen, die hem durfden te trotseren. Zelfs Jozef, zijn oudste nroer, moest zich aan zijn grillen onderwerpen.</p> <p>“Ik was ruzieachtig, een ondeugend bengeltje,” zou hij later zeggen, “niets hield me tegen. Ik was voor niemand bang. Ik sloeg de een, ik krabde de ander. Ik maakte mezelf angstaanjagend voor iedereen. Mijn broer was degene met wie ik het vaakst te maken had. Hij werd geslagen, uitgescholden, gebeten. Ik had al een klacht bedacht als hijer nog steeds niet van hersteld was.”</p>

	<p>Later zou hij lachend tegen de tweejarige koning van Rome zeggen: "Luie jongen, op jouw leeftijd sloeg ik Jozef al."</p> <p>Maar welke spelletjes speelden deze vroegrijp serieuze en gepassioneerde Corsicaanse kinderen?</p> <p>In een onwerkelijke wereld, aan de rand van hun normale leven, probeerden ze de verhalen over bandieten, zwaardvechters en heldhaftige veldslagen, die de vissers en herders hun hadden verteld, nieuw leven in te blazen. Ze maakten zich de leer van de vendetta eigen.</p> <p>Napoleon en zijn kameraden waren dus altijd in oorlog. De jonge Buonaparte had vanaf zijn zevende een troep kinderen uit de stad gevormd, die hij aanvoerde in de strijd tegen de kinderen uit de buitenwijken, de kleine "borghi-giani".</p> <p>Later zou men zeggen dat Napoleons kleine leger stevast overwinningen behaalde "omdat zijn leider onverschrokken en vindingrijker was dan zijn tegenstander". We moeten echter wel op onze hoede zijn voor legendes, die achteraf worden toegepast op reeds bekende feiten!</p>
34	<p style="text-align: center;">* **</p> <p>Op vijfjarige leeftijd begon de kleine Napoleon, gevoed door dromen en verhalen die hij verzon in de schaduw van grotten of rond het haardvuur van de vissers, aan zijn formele opleiding. Letizia stuurde hem als dagscholier naar de kostschool van de Begijnen van Ajaccio, vrome dames in witte gewaden, welwillende beschermsters en eeuwige rozenkransbidsters. De school was gemengd en was gevestigd in een voormalig Jezuïetenklooster.</p> <p>De keizer vertelde Antommarchi dat hij vrijwel meteen verliefd was geworden op een van de leerlingen, een charmant meisje genaamd Giacominetta. Deze vroege verliefdheid maakte indruk op de mensen om haar heen en Madame Mère zou er later over schrijven in de memoires die ze dicteerde aan haar hofdame, Rosa Mellini. Ze zinspeelde er ook op in gesprekken met de Engelse historicus H. Lee.</p> <p>Letizia beschouwde deze romance als een geschenk uit de hemel. Ze hoopte dat het dagelijkse contact met een lief en elegant kind het opvliegende temperament van haar zoon zou verzachten! Aanvankelijk leek het experiment te slagen. Helaas stortte alles in elkaar op de dag dat zijn liefde voor Giacominetta – of zo zou Napoleon het noemen – de jaloezie van de andere meisjes opwekte en hij open stond voor opmerkingen en zelfs grappen. Omdat hij erg slordig gekleed ging en zijn kousen altijd over zijn schoenen liet zakken, achtervolgden Giacominetta's rivalen hem met een spottend refrein, wat hem woedend maakte.</p> <p>Maar op een dag, zo wordt verteld, kookte zijn woede over. Hij voegde zich bij de meisjes die hem uitlachten en gaf ze een flink pak slaag. Letizia, die onmiddellijk gealarmeerd was, zou hebben ingegrepen om een schandaal te voorkomen. De kleine Napoleon met een gebroken hart werd onmiddellijk van de kostschool verwijderd. Enkele verzen over deze liefde zijn bewaard gebleven. Zouden dit de verzen kunnen zijn uit het lied dat Napoleon zo erg irriteerde?</p> <p style="text-align: center;"><i>Napolione di mezza calzetta fa l'amore a Giacominetta</i></p> <p style="text-align: center;">(De halfsokdragende Napolione bedrijft de liefde met Giacominetta.)</p>

	<p>Op de begijnenschool begon Napoleon Italiaans te spellen en, nogal onhandig, de letters van het alfabet in het Salterio-schrift te schrijven. Het waren ook de nonnen die hem leerden tellen. Al snel bleek hij zo'n aanleg voor rekenen en probleemoplossing te hebben, dat de begijnen versteld stonden. Ze noemden hem "de wiskundige", een bijnaam die hij zeker niet erg vond, terwijl ze hem overlaadden met lekkernijen en jam.</p> <p>Napoleon perfectioneerde zijn leesvaardigheid echter niet op de kloosterschool, maar op de school van Abbé Recco, waar hij vier jaar zou doorbrengen. Jozef was daar al. In het zevende codicil van zijn testament schreef de keizer:</p>
35	<p>Hij schreef: Wij laten na... 20.000 frank aan Abbé Recco, professor aan het college van Ajaccio die mij leerde lezen; in geval van overlijden aan zijn naaste erfgenaam.</p> <p>Napoleon vergat Giacominetta al snel en nadat de les vrucht had afgeworpen, raakte hij steeds meer in zijn werk verdiept. Bovenal toonde hij aan dat het soldatenleven voor hem de hoogste bestemming was. De anekdote die Joseph in zijn memoires vertelt, is welbekend. De abt, een fervent liefhebber van de antieke geschiedenis, had twee kampen gevormd onder zijn leerlingen, twee legers die tijdens de pauzes de gebeurtenissen van de Punische Oorlogen naspeelden. Toen het lot hem aan het Carthaagse leger toewees, protesteerde Napoleon hevig. Hij wilde Romeins zijn, omdat hij zich een van hen voelde en bovenal wilde hij zegevieren. Toen hij zag dat zijn broer, die profiteerde van het eerstgeboorterecht, was gekozen als een van de legionairs, bleef hij Joseph zo lastigvallen dat deze, moe van de strijd, zijn plaats afstond. Vervolgens sloot hij zich aan bij de Romeinse vlag en vestigde zich al snel als leider.</p> <p>Joseph voegt eraan toe: "Hij was me dus zeer dankbaar, maar in zijn triomf werd hij gekweld door de gedachte dat hij zijn broer onrecht had aangedaan en het vergde al het gezag van onze moeder om hem gerust te stellen."</p> <p>In werkelijkheid zag Letizia dat hij in wezen maar één doel voor ogen had – soldaat worden – en deed ze niets om hem daarvan te weerhouden. Ze gaf hem zelfs een trommel en een houten zwaard, die hij gebruikte als een krachtig wapen om zijn wil op te leggen.</p> <p>Maar er was meer. De oorlogsdemon die hem steeds meer kwelde, bracht Napoleon bijna elke avond naar de citadel. Hij bekeek de manoeuvres en keerde vervolgens terug naar de Rue Malerba, waar hij zijn broers meenam naar de grote ruimte die voor hun ontspanning was bestemd en liet hen de oefeningen na doen. Het kon hem in feite weinig schelen dat zijn broers zich vaak liever vermaakten met minder gewelddadige spelletjes.</p> <p>Maakten kinderen, als ze aan hun lot werden overgelaten, ooit van de gelegenheid gebruik om poppen of dieren op hun slaapkamermuren te tekenen? Wat deed Napoleon dan? Ook hij pakte een potlood en begon te krabbelen op muren of papier. Maar wat tekende hij? Poppen zoals zij? Zeker niet. Meestal koos hij voor soldaten of ruiters. Zo legde hij de basis voor zijn militaire carrière.</p> <p>Er bestaan enkele verhalen over Napoleons jeugd die, in het licht van zijn latere leven, een bijzondere betekenis krijgen. Madame Mère heeft er een aantal verzameld. Dit is er bijvoorbeeld één:</p> <p>Elke ochtend, op weg naar het huis van pater Recco, geeft Letizia hem een lekker stuk wit brood mee als tussendoortje. Stel je zijn verbazing voor toen hij ontdekte</p>

36	<p>dat haar zoon het vaak ruilde voor munitiebrood van een soldaat. Woedend berispte ze hem scherp, maar hij weigerde meteen. Hij keek haar recht in de ogen en antwoordde dat hij als soldaat de gewoonten van een soldaat moest aannemen. Men krijgt de indruk, als men hem hoort praten, dat de god van de oorlog, als hij dat is, nog steeds in een onzekere situatie, begint het zich dan toch te roeren.</p> <p>Nog een anekdote, verteld door Madame Mère aan de gravin van Orsay: Op een zomeravond, toen het stortregende, werd Napoleon plotseling gezien terwijl hij de wacht hield... heen en weer lopend voor het ouderlijk huis. Hij bleef daar lange tijd. Toen hij terugkwam, was hij doorweekt. Hij verontschuldigt zich oprecht en zegt dat hij soldaat wil worden en dat hij daarvoor moet wennen aan barre weersomstandigheden. Hoewel hij nog maar een jongen is, klinkt zijn stem helder en vastberaden, als een afdruk in metaal. Luisterend naar hem, voel je dat zelfs de woorden van een kind de symbolische waarde en reikwijdte van een profetie kunnen hebben.</p> <p>Madame Mère vertelt ook dat als hij soms werd berispt, omdat hij met gescheurde kleren van een veldslag terugkeerde, hij ernstig antwoordde dat hij het soldatenvak aan het oefenen was.</p> <p>Op de school van Abbé Recco bleef Napoleon onvermoeibaar werken en zijn gedrag was voorbeeldig; daarom hij ontving niets dan lof. De keizer vertrouwde Montholon toe: "Het beviel me niet om niet vanaf het begin de beste van de klas te zijn."</p> <p>Mevrouw Mère vertelt dat "toen hij acht jaar oud was, er een soort kleine houten kamer voor hem gebouwd moest worden op het terras van het huis, waar hij zich de hele dag terugtrok om niet gestoord te worden door zijn broers." Daaruit kwam een roeping, en slechts één: die van soldaat.</p> <p>Er doen talloze anekdotes de ronde over Napoleons buitengewone werkethiek in zijn vroege jaren. Laten we ons beperken tot één verhaal dat in ieder geval de verdienste heeft plausibel te zijn:</p> <p>Het kind genoot van eenzame wandelingen op het platteland. Vaak ging hij te voet op pad, of, als de gelegenheid zich voordeed, op een geleend paard waar hij met plezier op klom.</p> <p>Op een dag, toen hij tijdens zijn tocht een molen tegenkwam, ging hij naar binnen en bestookte de verbijsterde molenaar onmiddellijk met een stortvloed aan vragen, zonder zijn gesprekspartner ook maar een moment adem te gunnen. Hij putte de man volledig uit, zoals hij later ook zijn staatsraadsleden en de leden van het Institut de France zou uitputten. Hij wilde, gebaseerd op de hoeveelheid water, die er per uur doorheen stroomde, de hoeveelheid tarwe berekenen, die gemalen kon worden. Hij kreeg de informatie en maakte snel zijn berekening. Deze berekening bleek correct. Verbluft en vol ongeloof draaide de molenaar zich om naar de mensen om hem heen en zei: "Het kleine mannetje zal het ver schoppen, als God het wil. Hij zal de eerste man ter wereld zijn."</p>
37	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK IV</p> <p style="text-align: center;">HET MARBEUF-RAADSEL</p>

	<p>Corsica bleef stil. Maar het was verbitterd over de annexatie door Frankrijk. Toen het nieuws Ajaccio bereikte, sloeg het in als een bom. Voor een zwijgende menigte las Monsieur de Chauvelin, die op het balkon van het stadhuis verscheen, de grootse proclamatie van Lodewijk XV voor. Die avond, in de residentie van Buonaparte, was de bijeenkomst stormachtig verlopen. Intendant Boucheporn en Marbeuf hadden op behendige wijze vastberadenheid en zachtheid moeten combineren om ervoor te zorgen dat het Franse gezag werd gerespecteerd.</p> <p>Marbeuf – deze naam is al meerdere keren in onze geschriften verschenen en zal nog vaker terugkomen. Generaal-graaf Marbeuf speelde een bijzonder belangrijke rol in Napoleons lot. Deze naam was een voorbeeld en een inspiratie voor het kind. We herinneren ons de vreugde, die hij voelde toen zijn moeder hem op een avond vertelde: "Napoleon, je bent uitgenodigd voor het diner bij de gouverneur, ga je aankleden." Nog vóór de geboorte van zijn zoon had Charles de machtige Fransman leren kennen. Marbeuf was gesteld geraakt op deze Corsicaan, die zo snel bereid was zich achter de zaak te scharen. Charles werd regelmatig gezien in het paleis van de gouverneur. Letizia had hem verschillende keren vergezeld naar diners en recepties.</p> <p>De jonge Napoleon moet met open mond aan tafel hebben geluisterd, toen zijn vader vol trots vertelde over de gunsten, die hem door Monseigneur, de graaf van Marbeuf, waren verleend.</p> <p>Deze gunsten waren inderdaad noodzakelijk voor de familie Buonaparte. Het eeuwige geldprobleem speelde elke dag weer een acute rol. Bovendien was het gezin gegroeid en de kinderen waren ook gegroeid, waardoor de kosten steeds hoger opliepen. Maria-Anna werd geboren op 14 juli 1771 en stierf hetzelfde jaar. In 1773 werd nog een kind doodgeboren. Op 21 mei 1775 werd een jongen geboren, Lucien. Op 3 januari 1777 werd een tweede dochter geboren, Maria-Elisa, Louis op 24</p>
38	<p>24 september 1778, dan Pauline op 20 oktober 1780, Caroline op 21 maart 1782 en Jérôme op 15 november 1784.</p> <p>Al die monden moesten gevoed worden. Charles was weliswaar benoemd tot assessor aan het koninklijk hof van Ajaccio, maar zijn salaris bedroeg slechts negenhonderd pond. Dus zou Charles zijn hele leven lang proberen het benodigde geld elders vandaan te halen.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>In april 1770 vaardigde Lodewijk XV een decreet uit waarin Corsicaanse families, wier documenten en verblijf op het eiland getuigden van tweehonderd jaar patriciërsafstamming, werden opgenomen in de Franse adelstand. Charles zocht opnieuw de hulp van Marbeuf. Als gevolg hiervan werd in 1771 een decreet uitgevaardigd door de Hoge Raad waarin Charles de Buonaparte als edelman werd erkend. Vanaf dat moment zou Karel inderdaad het voorvoegsel "de" aan zijn naam toevoegen.</p> <p>Een ander, nog tastbaarder resultaat was dat Charles, wederom dankzij Marbeuf, zitting zou nemen in de commissie van de Twaalf Adellijken, wat hem een extra compensatie van driehonderd pond zou opleveren.</p> <p>Geld was altijd Charles' voornaamste zorg. Hij stortte zich op talloze ondernemingen, waarvoor hij opnieuw de steun van Marbeuf zocht. Helaas! Bijna al zijn projecten mislukten jammerlijk, zo impulsief was deze verstrooide man. Neem bijvoorbeeld de moerbeiboomkwekerij, die op Corsica was opgezet door de Franse bestuurder en die Charles dankzij Marbeuf mocht beheren. En dan was er nog de zoutwinning, die op dezelfde rampzalige manier eindigde.</p>

	<p>De edelman Buonaparte ging zelfs zo ver dat hij zijn eigen familie aanklaagde om een paar centen terug te krijgen. Toen hij zich plotseling realiseerde dat hij niet de volledige bruidsschat had ontvangen die Letizia hem had moeten brengen, viel hij de familie Ramolino aan. In mei 1775 liet hij op de markt van Ajaccio een openbare veiling houden van de schamele spullen, die hij hoopte te bemachtigen om zichzelf te verrijken: twee kleine vaten, twee gammele kisten, twee houten druivenkruiken, een vat en een kuip, een groot vat, vier vaten, zes gammele vaten, enzovoort.</p> <p>Een maand later realiseerde Charles zich plotseling dat hij nog steeds de prijs van een os tegoed had: zeventig pond. Na een nieuwe dagvaarding dwong een nieuw vonnis het landgoed Ramolino om de door Charles Buonaparte geëiste prijs van een os te betalen. Charles was zeventig pond rijker (1).</p> <p>(1) Dit proces is aan alle historici van Napoleons jeugd ontsnapt. Men dacht dat de relaties tussen de Buonapartes en de Ramolinos altijd hartelijk waren geweest. De verzameling gerechtelijke documenten uit Ajaccio die door de heer Mirtel is ontdekt, ontkracht deze mythe.</p>
39	<p>In werkelijkheid behoorde Charles de Buonaparte tot het soort mensen dat zich gemakkelijk laat overtuigen dat alles hen toekomt. Gezegend met een verleidelijk uiterlijk, wist hij dat te gebruiken om de gunst van anderen te winnen. Terwijl Letizia elke cent van het huishoudgeld spaarde, vond hij dat niets te goed voor hem was. Onberispelijk elegant, droeg hij alleen geborduurde pakken en rijk geborduurde vesten. Hij had een onverzadigbare eetlust voor alles en vooral voor vrouwen, die hij behendig en vaak met succes het hof maakte. Hij was dol op de hogere kringen, waar hij ook aanzienlijk succes boekte, als een begenadigd gesprekspartner en zelfs een beetje dichter. Heeft hij niet een sonnet geschreven voor de bruiloft van Monsieur de Marbeuf, zijn dierbare en goede vriend? Hij was een van die mannen, die alles kunnen doen zonder gezichtsverlies te lijden of hun handen vuil te maken. Hij bevrijdde zich met nonchalance uit de moeilijkste situaties, hij verleende zoveel charme aan zijn daden en gebaren, dat zelfs zijn minst verdedigbare uitpattingen vergeeflijk leken.</p> <p>Daarmee kon niets hem nog minder aanzien geven in de ogen van kinderen, die nog niet goed in staat waren om briljante kwaliteiten van minder voor de hand liggende gebreken te onderscheiden. De kleine Napoleon groeide op met bewondering voor zijn vader.</p> <p>En Letizia?</p> <p>Ze had hem met heel haar hart liefgehad. De teleurstelling was daarom des te pijnlijker.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Enkele maanden na de doodgeboorte van zijn eerste kind in 1765 verliet Charles Corsica, nog voordat Letizia hersteld was van de bevalling. Hij ging naar Italië "om", zo zei hij, "een rechtszaak tegen de jezuiten voor te bereiden" en hij leefde zo schandalig in Rome, dat abt Celli, een oude vriend van de familie, het nodig vond om Pietra Santa, Letizia's grootvader, te waarschuwen.</p> <p>In een brief die Pietra Santa uiteindelijk aan de jonge vrouw had overhandigd, zinspeelde de abt op het schaamteloze leven dat Charles, gedreven door verleidingskracht en leugens waaraan weinig vrouwen weerstand konden bieden, in Rome had geleid.</p> <p>Charles, zo had hij geschreven, deed een paar domme dingen. Hij maakte een meisje zwanger en werd uiteindelijk gedwongen 's nachts te vluchten op straffe van</p>

	<p>arrestatie, nadat hij vijftig kronen had geleend van een man genaamd Battistoni, onder de garantie van hun landgenoot Saliceti, de eerste lijfarts van de paus.</p> <p>Het lijkt geen twijfel dat het verhaal van zo'n escapade Letizia's oren bereikte en haar bewondering voor haar man aanzienlijk deed afnemen. Bewondering, en daarmee ook haar liefde. Haar verdienste zal blijven dat ze zweeg en geen scène maakte, zoals de trotse Corsicaanse vrouw, die ze was.</p> <p>Er rijst echter een zeer serieuze vraag: was Letizia zelf ontrouw aan haar echtgenoot?</p>
40	<p style="text-align: center;">* **</p> <p>De vraag is niet nieuw. Historici en memoireschrijvers zoals Marcellin-Pellet, Herisson, Lung en Beugnot hebben hem al eerder aan de orde gesteld. Beweerden zij niet dat Letizia de minnares van Marbeuf was? Gingen sommigen niet zelfs nog verder door te stellen dat Napoleon de zoon van de gouverneur was? Een verontrustende hypothese, die op overtuigende wijze alle vriendelijkheden zou verklaren, die Marbeuf gedurende zijn leven voortdurend aan de Bonapartes, en in het bijzonder aan Napoleon, betoonde.</p> <p>Kortom, zou Marbeuf niet geprofitteerd hebben van het drievoudige voordeel dat hij niet alleen gouverneur van het eiland en de grote weldoener van de familie was, maar ook een zeer galante man?</p> <p>Je zou denken dat de zaak daarmee afgesloten was. Vijftig jaar geleden weerlegde Masson de beschuldigingen van de tegenstanders van de keizer, die de moeder hadden zwartgemaakt om de zoon indirect aan te vallen.</p> <p>Het moet echter worden opgemerkt dat Masson geen van die overtuigende argumenten had aangedragen, die legendes definitief ontkrachten. Hij had slechts, met een kracht die misleidend kon zijn, benadrukt dat de hypothese volstrekt ongegrond was.</p> <p>Is het echt zo?</p> <p>Sindsdien zijn er nieuwe teksten opgedoken. Ikzelf heb het geluk gehad om geheel nieuwe documenten over dit specifieke punt te ontdekken. De huidige versie van de gebeurtenissen lijkt opvallend af te wijken van de officiële versie.</p> <p>Allereerst moeten we de kwestie van Marbeufs relatie met Letizia loskoppelen van het probleem van Napoleons geboorte.</p> <p>Op 15 september 1952 publiceerde de "Revue des Deux Mondes" enkele ongepubliceerde memoires van groot belang (1). Het betrof de memoires van J.-V. Colchen, een ijverige ambtenaar die alle regimes diende, van Lodewijk XVI tot de val van Napoleon. Hij begon zijn administratieve carrière als secretaris van de intendant van Corsica, Boucheporn. Hij arriveerde op 2 juli 1778 in Ajaccio. Hij oordeelde dat "deze stad, met een bevolking van 3.000 tot 6.000, een tamelijk aangenaam uiterlijk heeft. De lucht is gezond, maar, beschut in het noorden door de bergen, is de hitte in de zomer ondraaglijk. Kinderen van beide geslachten baden volledig naakt tot ze de puberteit bereiken. Deze stad zou onbewoonbaar zijn in de warme maanden. Van juni tot september is er geen enkel briesje dat de lucht verfrist,</p> <p>(1) Uitgegeven door de heer Hugues de Montbas.</p>
41	<p>Colchen ontmoette Charles Bonaparte, die hij beschreef als een lange jongeman met een knap en nobel gezicht, wiens gelaatstrekken herkenbaar waren in die van al</p>

	<p>zijn zonen, behalve Lodewijk. Hij had een actieve en rusteloze geest en was zachtaardig in zijn omgang. Hij bracht veel tijd door met de Fransen.</p> <p>Colchen kende Letizia ook: De vrouw die de grootste indruk op hem maakte in Ajaccio was Madame Buonaparte. En hier, met betrekking tot de kwestie, volgt de cruciale passage: “Twee jaar lang was zij het voorwerp van de meest vurige aandacht, en men zou zelfs kunnen spreken van een cultus, van Monsieur de Marbeuf... Hij was waanzinnig verliefd op haar. Ze was tussen de achtentwintig en dertig jaar oud. De elegantie van haar figuur, de stralende teint, de regelmaat en fijnheid van haar gelaatstreken maakten haar tot een volmaakte schoonheid. Het zou haar niets hebben ontbroken als haar overmatige verlegenheid haar niet had beroofd van de gratie die de perfecte proporties van al haar ledematen beloofden.”</p> <p>Deze getuigenis, op zichzelf beschouwd, zou slechts relatieve waarde hebben. Er zijn andere getuigenissen, die haar lijken te bevestigen. Ik heb twee ongepubliceerde brieven ontdekt waarvan het belang, denk ik, niemand zal ontgaan. Het zijn twee brieven geschreven in de jaren 1778 en 1779 door de Corsicaanse kapitein Ristori aan een van zijn vrienden, M. de Pradines. Ristori was in dienst geweest van Paoli. Hij had zich na de nederlaag van de patriotten bij Frankrijk aangesloten en werd later door de Franse regering belast met de jacht op de bandieten, die het eiland teisterden. Pradines was onder-intendant van Corsica geweest.</p> <p>De eerste brief is gedateerd 18 oktober 1778. Ristori schrijft dat hij een klacht heeft over de heer de Marbeuf, die hem niet had willen ontvangen, ondanks dat hij een aanbevelingsbrief bij zich had. Waarom? Omdat M. de Marbeuf, volgens de officier, alleen maar aan Madame Buonaparte dacht en zijn appartement in de residentie van de missionarissen nooit verliet.</p> <p>De tweede brief bevat een zeer merkwaardig verhaal. Hij is gedateerd 27 september 1779. Als we Ristori mogen geloven – en waarom zouden we dat niet? – was Madame Letizia aan het wandelen met Monsieur de Marbeuf, toen ze werd overvallen door hevige weeën... die resulteerden in de geboorte van een doodgeboren kind. De graaf hield zich bezig met de barende vrouw, liet haar naar het ziekenhuis brengen, kortom, hij gedroeg zich meer als de vader van de pasgeborene dan als een vriend van de familie.</p> <p>Ik had u graag de tekst van deze twee cruciale brieven willen geven, die behoorlijk overtuigend zijn, maar de eigenaar ervan voelde zich, na mijn publicatie in de Figaro Littéraire op 1 mei 1954, genoodzaakt de toestemming, die hij mij zo vriendelijk had verleend, in te trekken. Waarom weigert hij nu de geschiedenis te dienen? Omdat hij een bepaalde positie inneemt. in een Corsicaanse groep in Parijs,</p>
42	<p>waarvan de leden hem ongetwijfeld waarschuwd, dat als Madame Letizia door hem zou ophouden de legendarische Moeder te zijn. Ik troost me met de gedachte dat mijn lezers deze brieven zullen kunnen lezen in de Figaro Littéraire-collectie...</p> <p>Maar deze brieven suggereren niet alleen dat Ristori te goeder trouw handelde en in wezen slechts de geruchten doorgaf, die in de stad de ronde deden, maar ook dat hij geen vooroordelen tegen Letizia koesterde. Anders zou hij immers veel uitgebreider hebben geschreven over een incident dat ongetwijfeld nogal wat opschudding had veroorzaakt.</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>In datzelfde jaar, 1778, zullen we het in het volgende hoofdstuk zien, nam Charles zijn zoons Jozef en Napoleon mee naar Frankrijk. In de memoires van grootmaarschalk Bertrand, Jozef en Napoleon, die geduldig zijn ontcijferd en van aantekeningen voorzien door Fleuriot de Langle, wordt een verslag van Napoleon</p>

	<p>weergegeven dat ons, in tegenstelling tot wat tot nu toe is beweerd, vertelt dat Charles en zijn kinderen niet vanuit Ajaccio, maar vanuit Bastia naar Frankrijk vertrokken. De keizer vermeldt echter dat Letizia in de koets van de gouverneur van Ajaccio naar Bastia reisde.</p> <p>"Ik was bij Joseph. Onze vader bracht ons met de koets naar de kostschool in Frankrijk. Madame zat in de koets van Monsieur de Marbeuf... Het was een optocht die indruk op me maakte... We brachten de eerste nacht door in Bastia."</p> <p>De verklaringen die Napoleon aan Bertrand aflegde over zijn reis van Ajaccio naar Bastia, samen met de twee brieven van een Corsicaan wiens betrouwbaarheid niet in twijfel kan worden getrokken, getuigen ervan dat Letizia, door zo onbezonnen haar gevoelens voor Marbeuf te tonen, de lasterpraatjes steeds meer inhoud en betekenis gaf.</p> <p>Het lijkt erop dat Napoleon in 1790 via een lek te weten kwam over de affaire van zijn moeder met de gouverneur. Een ongepubliceerd naschrift bij een brief, die hij aan Joseph schreef, lijkt dit te bevestigen. Napoleon was toen niet in Ajaccio, terwijl zijn broer daar wel verbleef. De volgende paar regels staan onderaan een brief, die bewaard wordt in het archief van gravin Forcioli-Conti. De brief werd gepubliceerd door Frédéric Masson, die het naschrift echter negeerde... Hier volgen deze opmerkelijke regels:</p> <p><i>"Het is dringend noodzakelijk, dat u het portret van Marbeuf uit de salon verwijderd..."</i></p> <p>Deze wens, zo geformuleerd, zou in een tijd waarin Corsica, onder de recent teruggeroepen Paoli, een hevige anti-Franse crisis doormaakte, geïnterpreteerd kunnen worden als de uiting van een volkomen begrijpelijke angst. Maar de volgende zin in dit naschrift bewijst, dat de namen van Marbeuf en Letizia in Napoleons gedachten met elkaar verbonden waren op het moment dat hij schreef. Hij voegt eraan toe: <i>"Verwijder ook het portret van moeder."</i></p>
43	<p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>Laten we nu overgaan naar het tweede deel van het probleem. Als we aannemen dat Letizia de minnares van Marbeuf was, kunnen we dan ook concluderen dat Marbeuf de vader van Napoleon was? Laten we het bewijsmateriaal uit dit historische proces eens nader bekijken.</p> <p>Monge, die zich zijn terugkeer naar Frankrijk na de Egyptische veldtocht in het gezelschap van Napoleon herinnerde, schreef in zijn memoires:</p> <p>"Bonaparte verscheen die avond, evenzeer in gedachten verzonken als een van onze tijdgenoten een eeuw later, en, alsof hij in het gemurmel van de golven onder de sterrenhemel tot zichzelf sprak, bracht hij het delicate onderwerp van zijn geboorte ter sprake. Verwijzend naar de bekende affaire van zijn moeder met de heer de Marbeuf, de gouverneur van Corsica en diens bescherming van zijn kinderen, legde hij uit hoe graag hij zeker had willen weten wie zijn echte vader was. De reden, die hij gaf was nieuwsgierigheid naar wie hem zijn militaire aanleg had nagelaten... Maar waarschijnlijk dacht hij, zonder het te zeggen,</p> <p>Hij benaderde het probleem als een wetenschappelijke vraag en trok parallellen tussen het vertrek van de gouverneur en diens geboorte. Hij concludeerde dat hij inderdaad de zoon van Charles was, een conclusie die twintig jaar later door de ontwikkeling van de fatale ziekte leek te worden bevestigd. Maar toen begreep hij niet langer waar diens talent voor het aanvoeren van een leger vandaan kwam.</p>

	<p>Monge bewonderde Napoleon tot op het punt van afgoderij. Hij zag in de grote man "de levende belichaming van zijn revolutionaire religie". Zijn getuigenis is daarom onaantastbaar.</p> <p>Ten oosten van het dorp en het landgoed Cadoudal ligt het oude kasteel van Callac, waarvan een deel dateert uit de late gotiek. Indrukwekkende torens flankeren het centrale gebouw, aan de voet waarvan de weilanden zachtjes aflopen naar de oevers van de rivier de Claye, wat een natuurlijk en charmant uitzicht oplevert. Achter het oude landhuis liggen immense bijgebouwen verscholen, die zich lijken te schamen voor hun architectuur, die door de eeuwen heen is veranderd zonder iets toe te voegen aan het algehele uiterlijk van het kasteel. De graaf van Marbeuf verwierf het door zijn huwelijk met Julie-Eléonore de Quemadeuc, weduwe van Guy-Anne-Jules de Gouyon, graaf van Vaudurant de Kercadio.</p> <p>Een traditie is echter springlevend gebleven, niet alleen in het kasteel, maar ook in de omliggende dorpen, waar het als een algemeen bekend en berucht feit wordt beschouwd: deze traditie wil dat Marbeuf ooit de toekomstige keizer naar Callac bracht om daar zijn septembervakantie door te brengen.</p>
44	<p>Ik ging naar het kasteel en sprak met de huidige eigenaar, de heer de Linières, zelf een directe afstammeling van Jean-Baptiste-Alexis de La Chapelle, aan wie het eigendom was overgedragen na het overlijden van de gravin van Marbeuf, die in 1783 kinderloos stierf.</p> <p>Mijn gesprekspartner verzekerde me niet alleen dat de traditie op een bepaald feit was gebaseerd, aangezien de jonge Napoleon twee jaar achter elkaar (in september 1780 en 1781) vijftien dagen in het kasteel had doorgebracht met Marbeuf, maar ook dat laatstgenoemde zelfs een raam in de kamer van zijn protégé had laten aanbrengen zodat hij meer zonlicht zou ontvangen.</p> <p>De heer de Linières leidde me naar de Napoleonkamer, waar ik met eigen ogen kon zien dat er een raam in Lodewijk XVI-stijl was aangebracht. Deze interesse van Marbeuf leek voort te komen uit een dieper gevoel dan dat voor een elfjarige Corsicaanse jongen die er simpelweg van genoot.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Louis-Charles-René, graaf van Marbeuf, werd geboren in Rennes op 4 oktober 1712. Op zijn zestiende verjaardag trad hij als vaandrig toe tot het regiment van de Bourbonnais, werd luitenant op 7 juli 1729 en kapitein op 23 april 1732. In 1747 werd hij generaal-majoor van de koninklijke infanterie, op 15 februari 1748 kolonel en uiteindelijk in 1762 brigadegeneraal. We hebben de omstandigheden gezien waaronder hij in 1764 naar Corsica werd gestuurd. Bij die gelegenheid ontving Choiseul, minister van Oorlog en Buitenlandse Zaken, hem in gezelschap van Chauvelin en hield Marbeuf vervolgens vast, waarna hij hem het volgende vertelde:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Mijn beste Marbeuf, u lijkt mij de perfecte persoon om onze diplomatieke inspanningen te versterken. Uw tact en expertise zullen ongetwijfeld wonderen verrichten bij deze eilandbewoners, die naar verluidt erg fel zijn. -Uwe Excellentie vervult mij met trots. De Corsicanen zijn immers het toonbeeld van moed. - De detachementen op het eiland beoordelen ze zeer gunstig. - Ja, het is een feit dat dhr. de Curzay, die het bevel voerde - Deze mensen, vervolgde Marbeuf, - zijn eeuwenlang onderdrukt; hun geschiedenis is niets anders dan een lang martelaarschap.

	<p>- Dat klopt, ze zijn al twee keer door ons geannexeerd; deze vier jaar zullen zo goed mogelijk verlopen en, zodra het eiland gepacificeerd is, zullen deze bevolkingsgroepen, als ze dat willen, terugkeren naar de Republiek.</p> <p>Vervolgens onthulde hij zijn ware gedachten: -Weet hoe u geliefd kunt worden bij deze mensen en verzuim niets te verwaarlozen om ervoor te zorgen dat ze van Frankrijk gaan houden (1).</p> <p>(1) Zie Revue des Etudes napoléoniennes, september-oktober 1939 (artikel van gravin L. d'HUMIÈRES).</p>
45	<p>Het was overduidelijk dat meneer de Marbeuf alles bezat wat hij nodig had om harten te veroveren. Geboren voor het hof, was hij geestig, gul en charmant. Zijn manieren waren voortreffelijk en hij wist hoe hij vrouwen moest behagen. Er hing echter een mysterie om zijn leven. Men geloofde dat hij vrijgezel was, terwijl hij in werkelijkheid getrouwd was met een vrouw, die veel ouder was dan hijzelf en die men zelden in zijn gezelschap zag. Hun huwelijkscontract bepaalde dat man en vrouw nooit meer dan zes maanden per jaar samen mochten doorbrengen. Het mysterie van deze opmerkelijke clause is nooit opgelost. Op 2 juni 1764 vond in de kathedraal van Ajaccio een eenvoudige ceremonie plaats, die de toon zou zetten voor buitengewone gebeurtenissen. Charles Buonaparte trouwde met Letizia Ramolino. Datzelfde jaar, na de ondertekening van het Verdrag van Compiègne, arriveerde de graaf van Marbeuf met zes bataljons op Corsica om de forten van Ajaccio, Bastia, Calvi, Saint-Florent en Algajola te bezetten.</p> <p>Het pasgetrouwde stel vestigde zich aanvankelijk in de Rue Malerba. Daar ontmoette Marbeuf hen. De Corsicanen hadden niet kunnen voorzien dat hun eiland een paar jaar later door Genua aan Frankrijk zou worden afgestaan... Corsicanen en Franse troepen waren verbreederd geraakt. Er bestond een oprechte band tussen hen, die terugging tot de tijd van Hendrik II. Generaal de Marbeuf had zijn rol in ieder geval serieus genomen. Hij overlaadde de Corsicanen met hoffelijkheden. Chauvelin daarentegen, terwijl hij zijn ware bedoelingen verborgen hield en methodisch zijn plan nastreefde om het land geleidelijk te annexeren, had Paoli's instinctieve wantrouwen even weggenomen. Hij had hem verzekerd dat zijn troepen geen andere missie hadden dan om de vijf havens van het eiland vier jaar lang te bewaken. Vooral in Corte, de zetel van Paoli's regering, maar ook het hoofdkwartier van de Franse troepen, leerde Marbeuf de Buonapartes kennen, die in augustus vanuit Ajaccio naar Corte waren gekomen, zodat Charles rechten kon studeren aan de universiteit... Letizia had zich in het huis van de Gaffori gevestigd; ze was het sieraad van het Paolistische hof geworden.</p> <p>Op welk moment begon de relatie tussen Letizia en Marbeuf, zoals beweerd wordt door consistente en geloofwaardige getuigenissen? Dat is nu juist de kern van de zaak. En die blijft onopgelost.</p> <p>Voor Colchen, die we al eerder hebben genoemd, dateert de relatie van veel later dan Napoleons geboorte.</p> <p>"Ik heb wel eens horen zeggen," schreef hij, "dat Napoleon de zoon van dhr. de Marbeuf was. De waarheid is dat dhr. de Marbeuf ten tijde van zijn geboorte, in augustus 1769, geen enkele relatie had met Mme Buonaparte. Hij woonde toen samen met Mme de Varèse en hun affaire duurde tot 1775 of 1776."</p>

	<p>Colchen is er daarentegen van overtuigd dat Louis wel degelijk de zoon van de gouverneur was, “met wie hij een grote gelijkenis ziet als men de gelaatstreken, gewoonten, bothed en prikkelbaarheid van deze voormalige generaal in herinnering roept.”</p>
46	<p>Deze beschrijving van Marbeuf strookt geenszins met de beschrijving die Choiseul zou hebben gegeven van een officier wiens charme, tact en expertise alom bekend waren. Men moet ook bedenken dat Colchen pas in 1778 op Corsica aankwam. Zijn getuigenis, die rechtstreeks betrekking heeft op de feiten, die hij kon waarnemen, verliest aan waarde wanneer hij gebeurtenissen beschrijft die plaatsvonden vóór zijn aankomst op het eiland... Het is ook belangrijk op te merken dat Marbeuf en Letizia elkaar in datzelfde jaar bijna dagelijks zagen; de brieven van Ristori vormen hiervan een discreet bewijs. En overigens is de informatie, die Colchen over de gouverneur van het eiland verstrekt vaak in tegenspraak met de waarheid (1).</p> <p>Na de verschillende getuigenissen die ik zojuist heb aangehaald te hebben geanalyseerd, is het aannemelijk dat er in Ajaccio geruchten de ronde deden en dat deze geruchten bovendien zo hardnekkig waren, dat zelfs de meest welwillende mensen zouden geloven dat Letizia de minnares van de gouverneur was. Men nodigt laster niet ongestraft uit zonder dat dit gevolgen heeft. Het keert zich tegen je.</p> <p>Waren Marbeuf en Letizia alleen maar vrienden?</p> <p>Als dat het geval was, is het dan niet verwonderlijk dat ze elkaar zo vaak zagen... en dat hun frequente ontmoetingen niet onverstandig waren? Madame Buonaparte was ongetwijfeld van hetzelfde kaliber als Plutarchus. Ze bezat een nobele geest, maar het ontbrak haar aan cultuur en zelfs aan elementaire kennis; alles aan haar was gebaseerd op intuïtie en haar diepe stiltes verhulden vaak een fundamentele onwetendheid.</p> <p>De gouverneur kon dus geen intellectueel voordeel halen uit haar aanwezigheid. Hieruit kan men afleiden dat Marbeuf haar schoonheid en charme het meest in haar waardeerde. Letizia had aanvankelijk ongetwijfeld een puur vriendschappelijke relatie gewenst. De dag brak onvermijdelijk aan, waarop Marbeuf, door zijn zintuigen te gebruiken, erin slaagde haar te verleiden en haar genegenheid te winnen. Hij had toen het prettige gevoel zijn rol als diplomaat onder zeer aangename omstandigheden te hebben vervuld.</p> <p>Kunnen we haar dat kwalijk nemen? Nee, zeker niet. Er zijn te veel excuses, die in haar voordeel zouden spreken. We zullen het haar niet kwalijk nemen dat zij zo teder en vervolgens zo tragisch, Madame Mère was, moeder van een kleine verzetsstrijder, die later de Corsicaan met het platte haar werd, en nog later de heerser van de wereld en wiens beproeving en pijnlijke einde hem tot een onsterfelijke held maakten!</p> <p>In elk geval, als er al een affaire was tussen Letizia en de gouverneur, dan is daar nooit een schandaal van gekomen. De rest van het leven van Madame Buonaparte was voorbeeldig, in die mate dat men zou kunnen veronderstellen dat ze, verheven door haar moederrol, niet meer kon wankelen en dat ze voortaan boven de partijen</p> <p>(1) Marbeuf was bijvoorbeeld in 1778 niet tweeënzeventig jaar oud, maar zesenzestig.</p>
47	<p>zou blijven staan en boven alledaagse verleidingen. Als toonbeeld van toewijding, onbaatzuchtigheid en waardigheid wankelde ze nooit. De zweem van schandaal die haar had aangeraakt, verdween zonder haar naam te bezoedelen.</p>

	<p>Wat Napoleons nieuwsgierigheid naar Marbeuf betreft, zijn doopbewijs bevestigt dat hij op 15 augustus 1769 werd geboren. Hij moet dus in november 1768 verwekt zijn. Tijdens het bestand en de wapenstilstand, die Marbeuf van Paoli had verkregen – Chauvelin was diep teleurgesteld en met zijn leger verslagen naar Frankrijk teruggekeerd – ontving Letizia in de Corte een gezant van Chauvelin, die haar, gezien zijn positie, een veilige schuilplaats aanbood.</p> <p>Deze woorden zijn verontrustend. Ze suggereren dat Letizia en Marbeuf, nadat de Corsicanen en Fransen het contact hadden hervat, elkaar tijdens het bestand dat duurde tot april 1769 opnieuw hadden ontmoet. Vandaar dit discrete bericht in december 1768, dat Marbeuf waarschijnlijk liever via Chauvelin had verzonden (1).</p> <p>Aan de andere kant blijft de vraag: waar was Charles Buonaparte in november 1768? Aangezien de oorlog tegen de Fransen nog niet was hervat, was hij waarschijnlijk met zijn vrouw in Corte gebleven. Hij zou dus Napoleons vader kunnen zijn geweest, maar dan rijst de vraag, zoals generaal Buonaparte tegen Monge zei, van wie erfde het kind zijn militaire aanleg?</p> <p>Dat is nu juist het probleem. Ik laat het aan de lezer over om te beoordelen of er een antwoord is. De taak van de historicus is feiten te rapporteren en alleen datgene te beweren wat onweerlegbaar is.</p> <p>(1) Franse troepen landden opnieuw om de vijandelijkheden in april 1769 te hervatten.</p>
48	<i>Blanco</i>
49	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK V</p> <p style="text-align: center;">EERSTE VLUCHT</p> <p>Joseph en Napoleon werden groter. Ze hadden de klassen doorlopen en waren van de jongere naar de oudere leerlingen over gegaan. De kleine school in Ajaccio was niet langer geschikt voor hen. Dus, wat zou er van hen terechtkomen? Zouden ze naar een college school worden gestuurd? Ongetwijfeld, maar tegen welk kosten?</p> <p>Charles geloofde dat de gouverneur hem opnieuw te hulp kon schieten. Het ging erom beurzen te verkrijgen voor zijn twee zonen, zodat ze hun studies aan het college in Autun konden voortzetten en vervolgens, voor ten minste één van hen, aan een koninklijke militaire school in Frankrijk. Deze laatste beurs werd aangevraagd met Napoleon in gedachten. Iedereen was het erover eens dat hij een militaire carrière zou nastreven.</p> <p>Een dergelijke gunst was van grote betekenis. Charles was ervan overtuigd, dat het in werkelijkheid niets minder dan een terechte beloning zou zijn. Had hij, als onderdeel van een delegatie die Corsica in 1774 naar Versailles had gestuurd voor de kroning van Lodewijk XVI, niet vurig gepleit voor Marbeuf, die volkomen onterecht beschuldigd werd van het bevoordelen van enkele van zijn onderdanen? Charles had Marbeufs zaak toen met zoveel passie en overtuiging gepleit, dat de aanklagers, aanhangers van de burggraaf van Narbonne-Pelet, de interim-gouverneur van Corsica, hun argumenten onmiddellijk introkken.</p> <p>Om in aanmerking te komen voor beurzen zoals die waarvoor men zich aanmeldde, was het nodig om "vier adellijke graden te bewijzen, een bruidsschat te overleggen, aan te tonen dat de kandidaat een elementaire schoolopleiding had</p>

	<p>genoten en een verklaring van armoede te overleggen, waaruit bleek dat de vader van de kandidaat, hoewel van adel, arm was."</p> <p>Al op 26 januari 1776 stuurde Charles een verklaring naar M. d'Hozier de Serigny, rechter van het leger, waarin hij stelde "dat hij, arm zijnde en vrijwel al zijn bezittingen bestaande uit zijn benoeming als assessor, zijn kinderen niet de opleiding kon geven, die in verhouding stond tot hun afkomst".</p> <p>Dit certificaat vereiste echter een krachtige aanbeveling. Het was de graaf van Marbeuf die dit verzoek bij twee gelegenheden steunde.</p>
50	<p>Bij de eerste gelegenheid verzocht hij de Prins van Montbarrey, minister van Oorlog, te noteren dat de oudste van de gebroeders Buonaparte voorbestemd leek voor een carrière in de geestelijkheid en dat de jongere broer, Napoleon, voorrang moest krijgen bij de militaire opleiding. Hij ontving op 19 juli een antwoord, waarin stond dat zijn opmerking in overweging was genomen.</p> <p>Vervolgens vroeg hij voor de tweede keer of de jonge Napoleon was genomineerd, waarop de minister hem op 29 oktober meedeelde, dat er sinds de brief over de zoon van de heer de Buonaparte geen voordrachten voor de militaire scholen hadden plaatsgevonden.</p> <p>Uiteindelijk verleende de minister op 31 december de gevraagde beurs aan het college van Tiron," een van de twaalf colleges, die de koning op 1 februari 1776 had aangewezen ter vervanging van de school van Parijs."</p> <p>Enkele weken eerder en precies op het moment dat hij als afgevaardigde van de adel van het eiland Corsica aan het Franse hof zou vertegenwoordigen, had Charles het bericht ontvangen dat zijn twee zonen zonder verder uitstel naar Autun moesten gaan, waar bisschop Alexandre de Marbeuf, op aanbeveling van zijn broer, hen twee plaatsen aan het college had toegewezen.</p> <p>Hij maakte van de gelegenheid gebruik om hen persoonlijk op kosten van de koning naar Autun te begeleiden en zo zijn reiskosten te drukken en deelde Letizia onmiddellijk mee dat haar twee zonen hem zouden vergezellen. Madame de Buonaparte moest er vervolgens niet alleen voor zorgen dat haar elegante en charmante echtgenoot in Versailles gekleed en verzorgd zou verschijnen als een heer van stand en met een goed uiterlijk (1), maar ook dat Joseph en Napoleon, die meestal eenvoudig gekleed waren, voorzien zouden worden van de vereiste uitrusting, die elke beursstudent bij zich moest hebben bij aanvang van zijn studie.</p> <p>Volledig overrompeld en opgezaald met allerlei problemen, slaagde Letizia er wederom in om in alle behoeften te voorzien door haar schamele beurs leeg te halen en zichzelf van noodzakelijke dingen te onthouden. Waarschijnlijk stemde de oude aartsdiaken Lucian er ook mee in om, voor één keer, zijn legendarische gierigheid even opzij te zetten!</p> <p>We hebben geen precieze informatie over Napoleons eigen gedachten. Het lijkt zeer waarschijnlijk dat deze scheiding van zijn familie erg pijnlijk voor hem moet zijn geweest. Welk lot wachtte hem in dit Frankrijk, dat hem niet aantrok?</p> <p>Zijn vader prees de elegantie van het "mooie blauwe pak met rode revers en kraag dat hij binnenkort zou dragen". Dit beeld verdreef zijn verdriet echter niet.</p> <p>Wat Letizia betreft, zij legde zich ongetwijfeld, zoals alle moeders, neer bij het vertrek van haar kinderen, maar als de koele rede haar verdriet dicteerde om het te verbergen achter een bedrieglijke glimlach...</p> <p>(1) Goed uiterlijk hebben betekende dat men veel nobelheid en elegantie uitstraalde in zijn houding, in de manier waarop men zich kleepte, zijn huis inrichtte en gasten ontving.</p>

51	<p>Om hun moed te versterken, werd zijn ziel desondanks verteerd door een pijnlijke angst.</p> <p>Wat zouden Napoleon en Jozef zonder haar doen? Wanneer zou ze hen weerzien? In die gedachte vond ze slechts één troost: ze beseftte hoe heilzaam en nuttig het voor haar kinderen zou zijn om nu opgevoed en onderwezen te worden in de school van de overwinnaars.</p> <p>Het vertrek stond gepland voor 17 december 1778. De dag ervoor nam ze haar twee zoons mee naar het Lazaristenklooster in Ajaccio om hen moed in te spreken. Ze vroeg een van de priesters, die ze kende om voor haar en haar twee kinderen te bidden en hen te zegenen. Ze was vastbesloten dat Napoleon en Joseph, nu leerlingen van de koning, het avontuur dat voor hen lag, vol vertrouwen en met vreugde in hun hart zouden aangaan... en zich aan God zouden toevertrouwen.</p> <p>Ook hier had Letizia het juiste gedaan. De Lazaristenpriester die hen ontving, vond de juiste woorden. Napoleon, Joseph en hun moeder keerden getroost en gesterkt terug naar Rue Malerba.</p> <p>17 december... De dag van vertrek naar Frankrijk. Bij het eerste ochtendlicht is iedereen in Casa Buonaparte al op. Deuren gaan open en dicht. Een constant komen en gaan. Koffers worden dichtgemaakt, instructies worden gegeven, afgewisseld met tranen. In de woonkamer, te midden van de reizigers, die hun verdriet met tranen delen, klagen de oude grootmoeder, de twee dienstmeisjes Saveria en Caterina, en de kindermeisje Camilla Ilari onophoudelijk over een vertrek, dat zij ongelegen vinden. Met zware harten en een droge keel beseffen Napoleon en Joseph ten volle de betekenis van de reis, die ze gaan ondernemen. Ze denken aan dit ouderlijk huis dat ze nu verlaten, waar ze, eerlijk gezegd, ongetwijfeld meer wanorde dan vreugde hebben gezaaid, maar dat desalniettemin een essentieel deel van hen is. Wat zal er van hen terechtkomen, zo abrupt getransporteerd naar een Franse omgeving en, willens of onwillens, de sfeer van een nieuwe tijd absorberend? Hun ontzetting is dan ook niet moeilijk voor te stellen.</p> <p>Maar de tijd dringt. De twee rijtuigen, die hen naar Bastia zullen brengen, zijn al onderweg. Van daaruit zullen ze vertrekken naar Italië, een tussenstop op hun reis naar Frankrijk.</p> <p>Letizia stond erop helemaal naar Bastia te gaan om haar zonen bij de inschepingskade te omarmen. Charles zal, naast Napoleon en Jozef, vergezeld worden door de jonge Jozef Fesch, Letizia's halfbroer, die is toegelaten tot het seminarie in Aix en door Aurèle de Varèse, die zojuist, op aanbeveling van Marbeuf, is benoemd tot subdiaken van de bisschop van Autun. Het is de moeite waard om te vermelden dat Colchen in de bovengenoemde memoires een toespeling vermeldt op de affaire van de gouverneur met Madame de Varèse. Vervuld van de oeroude trots om mannenwerk te verrichten, hielden Napoleon en Joseph hun tranen in. Men nam afscheid van elkaar.</p>
52	<p>Ze gaan naar de rijtuigen, die op hen wachten en die al volgeladen zijn met hun bagage en pakketten. Meneer de Marbeuf heeft zijn rijtuig ter beschikking gesteld aan zijn vrienden. Letizia stapte als eerste in. Jozef en Napoleon namen zo goed mogelijk plaats in een tweede koets. Deze nieuwe details kwamen aan het licht dankzij vertrouwelijke informatie, die de keizer met Bertrand had gedeeld. Tot nu toe was deze reis onbekend; men nam ten onrechte aan dat Charles en zijn gevolg in Ajaccio waren ingestapt. De paarden schraapten over de grond, de koetsiers controleerden de wielen, stelden een markering bij, draaiden hier en daar wat moeren aan en sloten de deuren. Het sein voor vertrek werd gegeven. De twee</p>

	<p>koetsen vertrokken. Ze sloegen af naar de hoofdweg naar Bastia en passeerden Bocognano.</p> <p>De reis verliep zonder incidenten. Zoals gepland arriveerden de reizigers diezelfde avond in Bastia, waar ze de nacht zouden doorbrengen. Maar de herberg waar kamers waren gereserveerd, was zo oncomfortabel dat ze het moesten doen met slapen op eenvoudige matrassen. Napoleon zelf heeft hierover een verslag geschreven. Dit is wat hij veertig jaar later over deze herberg zou zeggen:</p> <p><i>"De eerste nacht brachten we door in Bastia, in een armoedige herberg. Een oude man kwam matrassen op de vloer leggen. Er waren er niet genoeg voor iedereen."</i></p> <p>Bij het lezen hiervan vraag je je af hoe Locke, de beroemde Engelse filosoof, de herbergen van het eiland zou hebben beschreven. Tijdens zijn reizen door Frankrijk in de 18e eeuw spaarde hij onze hotels zeker niet. Hij riep uit: "Als Parijs een waar paradijs is, dan zijn de herbergen langs de hoofdwegen dat zeker niet..."</p> <p>Toch waren de herbergen in Frankrijk oneindig veel comfortabeler dan die op Corsica!</p> <p>Maar aangezien de Buonapartes niet kieskeurig waren behalve Charles, die van comfort hield, verliep de nacht zonder incidenten en gingen de reizigers de volgende dag met hun bagage aan boord van het schip dat hen naar Frankrijk zou brengen.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Een half uur is verstreken. Omdat de wind gunstig is, geeft de kapitein het bevel om uit te varen; Letizia omhelst haar familie nog een laatste keer en keert terug naar de kade.</p> <p>Het klapperen van de gehesen zeilen, het gekraak van het opgehaalde anker. Het schip, met alle zeilen gehesen, vaart langzaam de zee op. Het zet koers naar het noorden.</p> <p>Napoleon leunde tegen de reling en keek toe hoe zijn moeder vanaf de kade met een zakdoek zwaaide als afscheid. Zodra hij haar niet meer kon zien, richtte hij zijn blik op het eiland dat hij op het punt stond te verlaten.</p> <p>Aan de overkant ligt Bastia, met zijn kleine witte huisjes, waar hij een stukje van zijn geboortestad terugvindt, hetzelfde bedwelmende gevoel, dezelfde geuren van</p>
53	<p>de maquis, die hij met genot inademt. In de verte met zijn twee pieken, die zich aftekenen tegen de hemel, domineert de halve cirkel van bergen, die het eiland van noord naar zuid omringen en doorkruisen: Monte d'Oro, een granieten reus met besneeuwde toppen en een deken van mist, die de steile hellingen bedekt. Lange tijd bleef hij daar roerloos staan, peinzend over het eiland, waar hij zoveel van hield, totdat hij het langzaam zag vervagen en vervolgens achter de horizon zag verdwijnen...</p> <p>Aan zijn rechterkant doemt het eiland Elba op, met zijn ruige kustlijn, wijngaarden, wegen en vegetatie, die doet denken aan het noorden: kastanjabomen, heide en varens, waartussen kristalheldere bronnen naar beneden kabbelen. Corsica en Elba zullen het begin en het einde van zijn leven markeren.</p> <p>Hij ruikt de zee, het getij, de teer. In de verte hoort hij de kreten van vogels. Vanaf dit moment bevindt hij zich midden in zijn avontuur en zal hij zich geleidelijk moeten aanpassen aan de dimensies van zijn lot. Dit is de eerste vlucht van het jonge adelaartje.</p>
54	<i>Blanco</i>

NAPOLEON IN AUTUN

Welke route volgden de reizigers? Napoleon geeft in zijn Gedenkschriften aan dat ze via La Spezia en Florence reisden. Joseph neemt in zijn Memoires dezelfde versie van de gebeurtenissen over.

Hoewel sommige gerenommeerde historici – ondanks deze twee elkaar bevestigende verslagen – de reis in twijfel hebben getrokken, zijn wij van mening dat de door ons geschetste route nu vaststaat, aangezien we het vertrekpunt van de Buonapartes kennen: Bastia. Men vertrekt niet vanuit Bastia naar Marseille, maar naar Italië of Nice.

Een verdere bevestiging van de doortocht door Italië is Napoleons vermelding van een tussenstop in Villefranche, niet ver van de Italiaanse grens.

Hij zal Bertrand vertellen: "Toen mijn vader door Villefranche reed, zei hij: 'Kijk eens naar de dwaze trots, die we op ons land hebben: we spreken vol trots over de Grande Rue in Ajaccio en in een Franse stad is dit een straat, die zo breed en zo mooi is.'"

In elk geval moet het verblijf van Charles en zijn kinderen in Florence zeer kort zijn geweest. Het was voldoende voor Charles om enkele documenten te verkrijgen, die hij nodig had voor zijn aanvraag voor een adellijke titel, evenals een aanbevelingsbrief voor de koningin, die de aartshertog van Oostenrijk hem zo vriendelijk had verstrekt. Daarna reisde hij zonder tussenstop naar Frankrijk.

Vanuit Villefranche reisde hij verder naar Marseille, vandaar naar Aix, waar hij de jonge Fesch achterliet. Joseph Fesch was een van de twintig jonge Corsicanen, die "door de Staten-Generaal van Corsica, samen met de vijf studenten van het eiland, waren uitgekozen om als beursstudenten te worden toegelaten tot het seminarie in Aix." Van daaruit, dag en nacht rijdend en vaak van route wisselend, vertrokken Charles en de zijnen naar Versailles. Hij stopte in Autun en liet zijn twee zoons daar achter, nadat hij hen dringend had aangespoord zich als voorbeeldige beursstudenten te gedragen.

Het is 1 januari 1779. We weten deze datum met zekerheid dankzij een notitie van

Napoleon. Dit wordt bevestigd door een handgeschreven notitieboek getiteld "Epoques de ma vie" en door een vermelding in het register van uitgaven en inkomsten van het college van Autun, wat de voorgestelde datum bevestigt. Een brief van Abbé Chardon, een leraar aan de school, levert bovendien verder bewijs:

Napoleon, zo schrijft de abt, arriveerde begin 1779 in Autun met zijn broer Joseph, vergezeld door zijn vader en door de abt van Varèse, die later vicaris-generaal van Autun werd, ongetwijfeld tot zijn grote verbazing en die sindsdien is getrouwd en oorlogscmissaris is geworden.

De twee jongens keken met een berustend verdriet toe hoe hun vader vertrok, een verdriet dat echter enigszins werd verzacht door de aantrekkingskracht van het nieuwe. Maar terwijl Joseph, van nature socialer, goed werd ontvangen, trok Napoleon al snel alle aandacht van de andere leerlingen. Ze vonden zijn vreemde spraak en ietwat afschrikwekkende verschijning onaangenaam. Ze maakten hem voortdurend belachelijk en, bovenal, spraken ze minachtend over zijn eiland.

Napoleon was een trotse jongen, die geen spot duldde en niemand durfde zijn landgenoten te bekritisieren. Er wordt verteld dat hij, toen hij eens een van zijn

	<p>kameraden hoorde uitroepen dat de Corsicanen slechte soldaten waren, met deze scherpe woorden antwoordde: “Als de Fransen met vier tegen één hadden gestaan, hadden ze Corsica nooit veroverd. Ze hadden met tien tegen één moeten staan.” Ver van zijn eiland, had zijn hart het nooit verlaten.</p> <p>Het enige geluk dat hij verlangde, was met zijn familie te zijn. Kinderen respecteren immers alleen kracht of moed. Napoleon moest zijn kameraden met zoveel gezag en felheid opleggen dat ze, moe van de strijd, opgaven en zelfs een duidelijk respect voor hem voelden.</p> <p>Napoleon, die enigszins afgezonderd leefde, trok zich steeds meer in zichzelf terug. Omdat hij graag goed wilde presteren, leerde hij snel Frans. Laten we in dit verband eens kijken naar wat Abbé Chardon (1), een van zijn leraren, over hem schreef:</p> <p>“Napoleon Bonaparte vermaakt zich niet in gezelschap. Hij is een eenvoudig en bedachtzaam persoon. Hij wandelt meestal alleen, schijnbaar al nadenkend over de toekomst. Ik heb hem maar drie maanden gehad. In die tijd leerde hij voldoende Frans om een gesprek te voeren en zelfs korte essays en vertalingen te maken.”</p> <p>Charles Bonaparte wacht op zijn beurt in Versailles om aan Lodewijk XVI te worden voorgesteld als vertegenwoordiger van de Corsicaanse adel. Hij heeft zijn heraldisch dossier overhandigd aan M. d'Hozier de Serigny, die als wapenrechter</p> <p>(1) Abbé Chardon had over het algemeen weinig tact. Hij begreep het Corsicaanse karakter niet. Hij was dan ook verbaasd toen hij op een dag de jonge Napoleon vroeg waarom zijn landgenoten verslagen waren: "Julie hadden Paoli, die als een groot generaal werd beschouwd," en de kleine jongen onbeleefd antwoordde: "Ja, meneer en ik zou graag net als hij willen zijn."</p>
57	<p>voor de Franse adel bevoegd is om Zijne Majesteit te bewijzen dat de studenten van de koninklijke militaire scholen adellijk waren. Op 8 maart schreef de heer d'Hozier aan Charles om wat aanvullende informatie te vragen. Charles was vergeten te specificeren of Ramolino de familienaam of de voornaam van Letizia was en ook waarom haar naam consequent in de documenten van het adellijk decreet, dat hij haar had gestuurd, werd geschreven zonder dat er een lidwoord aan voorafging. Waarom had hij bovendien met Buonaparte ondertekend in plaats van Bonaparte? Charles verstreekte prompt de gevraagde informatie: Ramolino was de familienaam van zijn vrouw, het lidwoord werd in Italië niet gebruikt en haar naam was inderdaad Buonaparte. In zijn brief van 8 maart specificerde hij ook dat de Republiek Genua zijn voorouder Jérôme de titel Egregium Hieronimum de Buonaparte had verleend.</p> <p>Op 28 maart 1779 was alles in orde. De Prins van Montbarrey deelde Charles mee dat zijn zoon was toegelaten tot de school in Brienne, waar sinds zijn toelating tot de school in Tiron plaatsen vrij waren gekomen. Waarom Tiron? Charles was sinds januari op de hoogte gesteld dat zijn zoon op 31 december 1778 was toegelaten tot de school in Tiron, maar dat zijn toelating pas definitief zou worden zodra hij alle bewijzen van zijn adellijke afkomst had overlegd.</p> <p>Het lijkt erop dat de overplaatsing van Tiron naar Brienne uitsluitend plaatsvond, omdat er vacatures waren ontstaan op de laatstgenoemde school en niet in Tiron en dat Marbeuf ongetwijfeld het verzoek in het bijzonder had gesteund. In elk geval is het een geluk dat Napoleon niet in Tiron werd geplaatst, een school midden in het bos, zonder enig contact met de levende, wilde en onbehouwen jongemannen, zoals Keralio opmerkt in een rapport over scholen.</p>

	<p>De vraag rees: nu Charles in Versailles vast zat, hoe en op welke manier zou Napoleon zijn school in Brienne kunnen bereiken?</p> <p>Charles Bonaparte loste dit probleem op zijn eigen manier op. Onverschrokken benaderde hij de bisschop van Autun, die hij nauwelijks kende. Hij vroeg hem iemand te vinden, die zijn zoon naar Brienne kon brengen. Ondanks zijn ietwat ongepaste aanpak had hij opnieuw succes. De prelaat vroeg eenvoudigweg een van zijn vrienden, Monsieur de Champeaux (1), die naar Autun was gekomen om zijn zoon op te halen, die ook naar Brienne was gestuurd, om de jonge Corsicaan mee te nemen naar de school.</p> <p>"Deze Monsieur de Champeaux," zou Napoleon later tegen Bertrand zeggen, "was een heer uit Autun, een goede man van een zekere leeftijd, die me als een zoon behandelde." Zijn naam was Jean-Baptiste-Lazare, hij was een voormalig kapitein in</p> <p>(1) Deze familie is niet verwant aan de Champeaux, van wie Pierre-Clément, de bekendste, een klasgenoot van Napoleon was op de militaire academie in Parijs en als held stierf bij Marengo.</p>
58	<p>het regiment van Nice en was ridder in de Orde van Saint Louis. Hij had drie zonen, van wie de oudste, Jean-Philibert, Napoleon naar Brienne zou vergezellen. Deze oudste was lang en sterk en volgens de overlevering beschermde hij de jonge Corsicaan vaak tegen aanvallen van zijn kameraden in Brienne. Hij zou zes maanden op deze school met de jonge Bonaparte hebben doorgebracht.</p> <p>De laatste band, die Napoleon met zijn familie verbond, was verbroken: Joseph bleef in Autun achter. De scheiding bracht de twee broers diep verdriet. "Ik heb gehuild," zei Joseph.</p> <p>Napoleon liet slechts één traan, die hij tevergeefs probeerde te verbergen.</p> <p>"Abt Simon, de adjunct-schoolhoofd, die getuige was van ons afscheid, vertelde me na zijn vertrek: 'Hij heeft maar één traan gelaten, maar die bewijst zijn verdriet net zozeer als dat van jullie allemaal.'"</p> <p>Die drie maanden, die ze samen op die school doorbrachten, waar ze zich verenigden tegen de vijandigheid van vreemden, hadden een hechte band tussen de twee kinderen gesmeed. In een brief van 25 juni 1795 schreef Napoleon aan Joseph:</p> <p>"We hebben zoveel jaren samen doorgebracht, zo innig verbonden dat onze harten één zijn geworden en jij weet als geen ander hoe volledig mijn hart aan jou toebehoort."</p> <p>De toekomst zou hem echter leren dat Jozef van al zijn broers misschien wel de minst respectabele en de meest ontrouwe was.</p> <p>In 1814, op weg naar het Franse hof, terwijl hij zich haastte naar Parijs, uitte Napoleon nogal botweg zijn mening over zijn broer Joseph.</p> <p>Napoleon verbleef drie maanden en twintig dagen in Autun, zoals blijkt uit de archieven van het college van Autun: "De heer Napoleone de Buonaparte, voor drie maanden, twintig dagen, honderdelf pond, twaalf sols, acht deniers, 111 pond, twaalf sols, acht deniers."</p> <p>De heer Harold de Fontenay heeft waardevolle informatie verzameld over de reis van Autun naar Brienne. "Een traditie, die bewaard is gebleven in de familie Champeaux," zegt hij, "vertelt dat toen bisschop de Marbeuf Napoleon aan de heer de Champeaux toevertrouwde, deze hem niet meteen naar Brienne bracht, maar hem en zijn zoon in plaats daarvan ongeveer drie weken op zijn landgoed in Thoisy-le-Désert liet verblijven."</p>

	<p>Dit verblijf werd verlengd vanwege een ziekte van Monsieur de Champeaux, die gedwongen bedlegerig was worden. De bisschop van Autun, die van de situatie op de hoogte was gebracht, moest daarom opnieuw ingrijpen. Abbé Hamey d'Auberive, zijn vicaris-generaal, kreeg de opdracht de jonge Buonaparte naar zijn school te begeleiden.</p> <p>De priester en het kind verlieten Thoisy op 1 mei. Op de 15e kwamen ze aan in Brienne, waar de jonge Corsicaan, na het behalen van zijn toelatingsexamen, in de zevende klas werd geplaatst.</p>
59	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK VII</p> <p style="text-align: center;">DE SCHOOL TE BRIENNE</p> <p>Hoe misleidend kunnen persoonlijke herinneringen zijn? Napoleon arriveerde in Brienne in mei 1779, maar het verslag dat hij aan Bertrand gaf over zijn jeugd laat zien dat zijn herinneringen op Sint-Helena op bepaalde punten zeer onbetrouwbaar waren:</p> <p>"Ik moet vóór eind december in Brienne zijn aangekomen," zei hij, "want het weer was erg goed, hoewel het winter was; het moet een nazomer zijn geweest."</p> <p>Gelukkig was de keizer zich bewust van zijn afnemende geheugen. Hij voegde eraan toe: "Ik kan me de aankomst in Brienne niet meer helemaal herinneren."</p> <p>Brienne.</p> <p>Het was daar dat Napoleons geest gevormd werd en de definitieve eigenschappen aannam, die hem tot een man zouden maken, dé Man.</p> <p>Er wordt vaak beweerd dat de keizer een van de eersten was, die onderwijs beschouwde als een voorrecht van de soevereine staat, waarvan het gezag altijd zou moeten prevaleren. Het Concordaat, dat deze denkwijze weerspiegelde, was in ieder geval vrijwel geheel zijn werk.</p> <p>Maar er is een feit dat historici vaak over het hoofd zien of negeren. Het regime, dat Napoleon in 1801 vestigde, was in embryonale vorm al aanwezig in de geschriften en ideeën van filosofen en encyclopedisten, die, net als Abbé Raynal, beweerden dat "de staat niet voor de religie is gemaakt, maar de religie voor de staat". De graaf van Saint-Germain, die met goedkeuring van de koning in 1776 twaalf nieuwe militaire scholen had opgericht ter vervanging van de Koninklijke School van Parijs, die als ineffectief werd beschouwd en vervolgens werd afgeschaft, was slechts één van de voorlopers. Anderen hadden de weg al gebaad. Zo bestond het concept van een "religie als politieagent" dat de Eerste Consul in 1801 aan de Franse Kerk oplegde, al lang voor hem. Voltaires tijdgenoten, zelfs als ze zichzelf atheïsten noemden, konden zich geen ander concept voorstellen. Zij geloofden, zoals de keizer later zou doen, dat "vóór de politie die hardhandig optreedt, de religie staat die onderdrukt".</p>
60	<p>De graaf van Saint-Germain vertrouwde het onderwijs in Latijn en geesteswetenschappen van de school echter toe aan een van de Minims uit Brienne, die daar sinds 1744 een beperkt aantal leerlingen had onderwezen (1). Hij maakte hen duidelijk dat hun opvoeding voortaan een zaak van de staat zou zijn, niet van de kerk. De rol die de religieuzen gedwongen werden te accepteren, beviel hen slechts gedeeltelijk. Ze begrepen dat de graaf van Saint-Germain in feite de bevoorrechte positie van de kerk aan het ondermijnen was. Kortom, ze werden gewetensbezwaardern, hun apostolaat, evenals hun mystiek, was ongetwijfeld</p>

	<p>verbonden met de kerk, maar bovenal met de staat, die het nationale onderwijs controleerde.</p> <p>Voor de Minimieten, die hun rechten fel verdedigden, was dit een radicale revolutie. Van de ene op de andere dag moesten ze hun organisatie volledig hervormen en een nieuw curriculum opstellen. De graaf van Saint-Germain vroeg abt Batteux eerst om een nieuwe leerlijn te ontwikkelen en deze priester schreef, bijgestaan door talloze professoren, een soort encyclopedie in negenenveertig delen, zo oninteressant, dat geen enkele militaire school er gebruik van wilde maken.</p> <p>De benodigde fondsen voor de bouw en inrichting van de nieuwe school moesten worden gevonden, aangezien het pand waarover de Minims beschikten veel te klein en te eenvoudig was. Ze berekenden dat de nieuwe gebouwen hen meer dan 158.000 livres zouden kosten. Omdat ze niet over het benodigde geld beschikten, besloten ze een lening af te sluiten.</p> <p>Het was een doorslaand succes. De regering had een beroep gedaan op de gelovigen en de lokale gemeenschappen om hen aan te moedigen zich aan te melden. De Minimieten hadden, dankzij hun vindingrijkheid en inventiviteit, op hun beurt ook steun gevonden.</p> <p>Laten we enkele namen van de schenkers noteren om te bepalen uit welke kringen zij afkomstig waren. We zien dat Jean-Claude Musnier, arts in het ziekenhuis van de Invalides, 18.000 livres leende en dat de pastoor van Dienville, Nicolas-David Malet, 12.000 livres afstond in ruil voor een levenslange lijfrente van 1.200 livres. Het blijkt dat het terrein en de gebouwen van de nieuwe school een totale oppervlakte van één hectare besloegen.</p> <p>De tuin besloeg zevenenvijftig hectare. Bovendien stond Lodewijk XVI hen, om hun kapitaal te vergroten, toe vier van hun vestigingen te sluiten, namelijk</p> <p>(1) In 1627 schonk de heer van Brienne, Léon d'Albert de Brantes, het hospitaal en armenhuis dat in de middeleeuwen in Brienne was gesticht aan de Minimieten. Zij verplichtten zich ertoe een klooster te bouwen waar zij hun diensten zouden vieren en zich zouden wijden aan de zorg voor de armen en behoeftigen. Zie Jules Henry, <i>L'ancienne école militaire de Brienne Baudet, Brienne-le-Château</i>. In 1744 kregen de Minimen toestemming van hun bisschop om openbare lessen Latijn en geesteswetenschappen aan jongeren te geven. De kerkmeesters moesten hen hiervoor jaarlijks tweehonderd livres betalen, bovenop de vergoeding van elke leerling, die drie livres per maand bedroeg.</p>
61	<p>Machineix, Villiers, Notre-Dame en Doulevant en om hun bezittingen en inkomsten samen te voegen met die van het nieuwe huis van Brienne.</p> <p>Voor de Minim-broeders, die altijd op expansie gericht waren, waren de toekomstperspectieven daarom aanzienlijk rooskleuriger, omdat ze de bescherming genoten van een regering die hun bestaansmiddelen garandeerde.</p> <p>Het was dan ook onder de meest gunstige omstandigheden dat de nieuwe Koninklijke Militaire School van Brienne op 1 april 1776 haar deuren opende.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>De historici die zich met Napoleon bezighouden, hebben zich beperkt tot het opnoemen van een aantal anekdotes over zijn tijd in Brienne – interessante anekdotes, dat zeker, maar die het kind onvoldoende in zijn omgeving plaatsen. Wij waren van mening dat het reconstrueren van de dagelijkse gang van zaken en de studieroosters van de leerlingen in Brienne nieuw licht zou kunnen werpen op het verhaal van de jonge Bonaparte.</p>

	<p>Ten eerste, wat was de uitrusting die elke beursstudent, net als Napoleon, mee naar school moest nemen. Ouders van nu zouden die lijst overdreven vinden:</p> <p>“Drie paar lakens voor bedden van 90 cm breed en 180 cm lang. Een zilveren bestek en beker, gemerkt met het familiewapen of met de initialen van de achternamen van de leerlingen. Twaalf servetten, een blauwe stoffen jas, witte knopen met het schoolwapen, voering, kragen en biezen zoals die van de jas. Twee paar zwarte broeken van Romeinse of cadis-dagnas stof. Twaalf overhemden, twaalf zakdoeken, twaalf witte kragen, zes katoenen mutsen, twee ochtendjassen, een poederzak en een lint voor de staart, alles nieuw.”(1)</p> <p>Aangezien deze uitrusting door de ouders was verstrekt (2), namen de Minim-broeders de zorg voor alle andere uitgaven van het huishouden op zich.</p> <p>Hier werd vastgelegd dat de ouders van leerlingen, die hun opleiding hadden afgerond, precies hetzelfde terug zouden krijgen als wat hun kinderen bij aanvang van de opleiding hadden meegebracht. Alleen lakens en handdoeken werden niet aan de ouders teruggegeven.</p> <p>De Minim-broeders, aan wie Napoleons opvoeding nu was toevertrouwd, misten ongetwijfeld de competentie, cultuur en eruditie van de jezuitenpaters uit het</p> <p>(1) Vijftig studenten waren op kosten van de koning, die voor elk van hen zeshonderd pond betaalde. Het zilverwerk werd altijd aan de ouders teruggegeven. De Minims daarentegen gaven slechts de helft van de spullen van de leerlingen terug. die niet minstens zes jaar in Brienne waren gebleven.</p> <p>(2) De regeling stelde formeel: De beginuitrusting wordt door de ouders verstrekt.</p>
62	<p>verleden of zelfs van de oratorianen, die destijds zeer in de mode waren in die periode (1). Maar ze pasten vergelijkbare methoden toe. Behalve Grieks, dat niet in Brienne werd onderwezen, hadden hetzelfde curriculum. Latijn genoot daardoor een bevoorrechte positie, zoals in alle militaire scholen het geval was. Aan de studie van deze taal werd het grootste belang gehecht. Niettemin moest de Minimieten, nadat de graaf van Saint-Germain onlangs de versificatioefeningen, die de jezuiten zo dierbaar waren, had afgeschafte omdat hij ze nutteloos vond voor soldaten, zich met grote tegenzin beperken tot het annoteren van de teksten van de grote schrijvers uit de oudheid: Suetonius, Tacitus, Quintilianus, Cicero, Horatius en Vergilius. Wat Saint-Germain, een groot bewonderaar van Frederik de Grote, bovenal wilde, was een elite van officieren van goede afkomst opleiden, die in elk opzicht – of het nu ging om elegantie en aanzien, fysieke of morele training, militaire of burgerlijke deugden, loyaliteit aan de koning en geloof in God – eer zouden brengen aan hun uniform. Hij schreef daarom voor dat de studenten gevormd moesten worden binnen een kader van heldhaftigheid. Ze moesten leren denken en leven als dappere ridders en er voortdurend aan herinnerd worden dat ze grote ijver moesten hebben voor de dienst van de koning, niet zozeer om een fortuin te vergaren, maar om een verplichting na te komen, die hen door de natuurwet en de goddelijke wet was opgelegd. Vandaar de grondige studie van alle literatuur die geschikt werd geacht om een dergelijke sfeer in hen te creëren. Onder de boeken, die gelezen en verwerkt moesten worden, noemen we: Plutarchus' Levens van Illustere Mannen en de meesterwerken van de 17e-eeuwse Franse literatuur, Corneille en Racine, Boileau en Bossuet, Fléchier en Fénelon, Massillon en La Fontaine. Kortom, terwijl het despotisme werd verworpen en alleen de barbaarse deugden van een Cato werden bepleit, was het noodzakelijk om bij de jongeren een</p>

	<p>gezonde wedijver te kweken, evenals de cultus van de liefde voor Schoonheid. Tot de voorgeschreven boeken behoren ook Bezouts Classical Mathematics Manual (2) en Robert de Vangoudy's Portable Atlas, die de student hielpen een eindeloze en saaie lijst van geografische namen en termen te verwerken – een droge en afstotende nomenclatuur, gepresenteerd zonder ook maar de geringste moeite te hebben gedaan om het aantrekkelijker te maken.</p> <p>(1) Tournon was het beste van de Oratorianenscholen en de leraren waren over het algemeen opmerkelijk. Er wordt gezegd dat een van de leerlingen, die naar Brienne was overgeplaatst, bij aankomst zijn verbazing uitte over het grote verschil tussen de rector van Brienne en zijn meerdere, een magnifieke pedagoog die deed denken aan het verleden.</p> <p>(2) Bezout, een beroemde wiskundige, geboren in Nemours. Acht zeer middelmatige verzen, toegeschreven aan Napoleon, die betrekking hebben op dit beroemde handboek, werden geschreven:</p> <p><i>Maar laat me eerst zeggen dat u de aspiranten steunt. Grand Bezoul, rond je cursus af, uiterlijk eind mei. Dan zal ik je als adviseur aanstellen. Dit is volkomen waar, Maar ik blijf lachen. Als ik klaar ben.</i></p>
63	<p>Aan deze vakken werd een beetje natuurkunde en heel veel geschiedenis toegevoegd, onderwezen met behulp van talloze chronologische en genealogische schema's, waar Napoleon overigens zou leren "dat Duitsland ooit deel uitmaakte van het Franse Rijk". Duits en Engels werden als vreemde talen onderwezen (1). De leerlingen leerden ook de schone kunsten, muziek en dans, evenals wapens en tactieken. Misschien verdiende dit laatste vak, gezien de carrières, waarop deze jongemannen zich voorbereidden, meer aandacht.</p> <p>Er bestaat een gezegde dat het college de school van het leven is. Het staat vast dat de vijf jaar, die Napoleon in Brienne doorbracht een onuitwisbare indruk op hem hebben achtergelaten. Bovenal leerde hij Frankrijk begrijpen.</p> <p><i>"Ik kom meer uit de Champagnestreek dan uit Corsica, want vanaf mijn negende zat ik op school in Brienne," zou hij zo'n dertig jaar later tegen Gourgaud zeggen op Sainte-Hélène."</i></p> <p>Napoleon bracht vijf jaar door in Brienne. Vijf jaar zonder ook maar een moment terug te keren naar zijn ouderlijk huis. Vijf jaar waarin hij zich moest onderwerpen aan een strenge discipline en een strak schema. Inderdaad, in de 18e eeuw en met name op scholen, die door de adel werden bezocht, was een kostschool een harde leerschool. Je hoeft alleen maar naar het rooster van Brienne te kijken om dat te beoordelen.</p> <p style="text-align: center;">Schoolrooster. (Les-, maaltijd- en mistijden.)</p> <p>Van 6.00 uur tot 8.00 uur. Toiletbezoek, gebeden, vervolgens het voorlezen van een instructie over goede zeden en de wetten van de staat, gevolgd door de mis en de lunch.</p> <p>Van 8.00 tot 10.00 uur.</p>

	<p>Wiskunde en natuurkunde, Latijn, geschiedenis en aardrijkskunde.</p> <p>Van 10.00 uur tot 12.00 uur. Vestingwerken, getekend met aquarelverf op basis van kaarten en figuren.</p> <p>Van 12.00 uur tot 02.00 uur. Een diner met de zegen en gebeden voor en na elke maaltijd, gevolgd door een uur ontspanning.</p> <p>(1) Het was de markies de Ségur, minister van Oorlog, die de muzikleraar verving door een leraar Engels, meneer Calonne.</p>
64	<p>Van 2.00 uur tot 4.00 uur. Latijn, geschiedenis en aardrijkskunde, natuurkunde en wiskunde.</p> <p>Van 4.00 uur tot 6.00 uur. Schermen, dans en volksdans, hand-in-hand-oefeningen, muziek, Duits of Engels.</p> <p>Van 6.00 uur tot 8.00 uur. Studeer en bestudeer dezelfde onderwerpen als tussen 16.00 en 18.00 uur.</p> <p>Van 8.00 tot 10.00 uur. Avondeten, voorafgegaan en gevolgd door zegen en gebeden, een uur ontspanning, daarna avondgebeden en naar bed gaan.</p> <p>Het schooljaar is veel langer dan tegenwoordig. Afgezien van donderdag en zondag, die vrije dagen zijn (1), hebben inwonende leerlingen amper zes weken vakantie gedurende het jaar. Examens en openbare optredens, gevolgd door de prijsuitreiking, vinden plaats op 15 september.</p> <p>De vakantie begint op deze datum en eindigt op Allerheiligen. Vakanties zijn in werkelijkheid eerder illusoir, aangezien degenen, die ervan profiteren, tenzij ze tot rijke families behoren, die de reiskosten betalen, gedoemd zijn ze op school door te brengen (2).</p> <p>Dagen van monotone grijsheid, af en toe opgefleurd door bezoekjes van familieleden of incidentele uitstapjes in de stad of de omgeving. Napoleon zelf lunchte elke zondag bij de familie Loménie de Brienne, althans, dat wordt beweerd. Deze informatie is moeilijk te verifiëren. Er wordt beweerd dat bisschop de Marbeuf Napoleon bij de Loméniés heeft aanbevolen. De enige bevestiging van deze verwantschap lijkt de duidelijke gunst te zijn, die de keizer later aan deze familie in Brienne zou betonen.</p> <p>Een bezoek van familieleden was een gebeurtenis, zelfs voor de klasgenoten van de persoon, die op bezoek kwam. Napoleon, als Eerste Consul, zou zich de bezoeken van Madame de Montarby, de moeder van twee van zijn klasgenoten, Nicolas-Laurent en Louis-Charles-Marie, nog goed herinneren.</p> <p>Het is Euphrasie de Montarby, de zus van deze vrienden van Napoleon, die deze gebeurtenissen beschrijft in een ongepubliceerde correspondentie die mij door generaal de Montarby is toegezonden.</p> <p>(1) Tactische oefeningen vinden plaats tijdens officiële feestdagen. (2) Studenten konden, indien gewenst, een deel van hun zes weken verlof doorbrengen in een van de kloosters van de Minim-broederschappen.</p>

65	<p>Hij vertelt over een gesprek met Buonaparte. Die laatste, die het jonge meisje in de Tuilerieën had ontmoet, zei tegen haar:</p> <p>“U had, Mademoiselle, een moeder, die een zeer intelligente vrouw was. We waren blij te Brienne als ze haar zoons kwam bezoeken. Ze regelde dat we vrij kregen en smeekte om genade wanneer we boete deden.</p> <p>Euphrasia van Montarby voegt hieraan toe:</p> <p>“Napoleon vroeg vervolgens wat er met zijn moeder was gebeurd. Na mijn antwoord maakte hij een veelbetekenend gebaar.</p> <p>Deze reactie is helaas volkomen begrijpelijk als men weet dat zowel de vader als de moeder van Euphrasia zijn guillotineerd.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>De leerlingen bezoeken dagelijks de mis en op zondagen en feestdagen de hoogmis en de vespers. Maandelijks is de biecht verplicht en eens in de twee maanden de communie.</p> <p>De cadetten zijn ondergebracht in twee galerijen, elk met tien cellen of kleine kamers, die min of meer eenvoudig zijn ingericht met een canvas bed, een houten stoel en een lage kast, waarop een waterkan en een wasbak staan. Zodra de leerlingen in bed liggen en de kaarsen zijn gedoofd, wordt elke kamer op slot gedaan. De leerlingen brengen er echter alleen de nacht door. Twee bedienden houden de wacht in de galerijen en kunnen ze indien nodig oproepen.</p> <p>Het eten is eenvoudig maar overvloedig. Het is in ieder geval van betere kwaliteit en veel gevarieerder dan wat er tegenwoordig op onze kostscholen wordt geserveerd.</p> <p>Voor de lunch of een tussendoortje: brood en fruit met water. Voor het avondeten: soep, een goede stoofpot, een voorgerecht en een dessert. Voor het avondeten: het gerecht van de dag, meestal een braadstuk, plus een voorgerecht en een salade. Om te drinken: wijn gemengd met een derde water.</p> <p>Alle maaltijden worden gezamenlijk genuttigd in een grote refter met plaats voor honderdtachtig personen. Toezichthouders handhaven de orde. De jongere leerlingen, die hun eigen refter hebben, bezoeken deze slechts af en toe.</p> <p>De straffen zijn streng en leerlingen, die zich misdragen, worden naar de nabijfkamer gestuurd of veroordeeld tot het dragen van een zak of zelfs tot het eten op hun knieën in de deuropening van de refter. De Minims gebruiken de roede bij kleine overtredingen.</p> <p>Het onderwijs aan de leerlingen werd toevertrouwd aan twaalf jonge priesters en vier lekenleraren, van wie de meesten zorgvuldig waren geselecteerd en geschikt waren voor hun hoge ambt. De begeleiders, drie jonge seminaristen, daarentegen, misten vaak gezag. Ze worstelden om een temperamentvolle, onhandelbare jeugd in toom te houden die zich van tijd tot tijd buitengewoon onhandelbaar gedroeg.</p>
66	<p>De zorg voor zieke leerlingen viel toe aan de zusters van het ziekenhuis van Nevers, terwijl het gezondheidsbestuur van het ziekenhuis en de kliniek werd toevertrouwd aan een bekwame arts, chirurg en tandarts.</p> <p>Diezelfde zorg voor de juiste aanpak was ook terug te vinden in het godsdienstonderwijs. De bisschop van Châlons-sur-Marne bepaalde, na een geschil dat door de pastoor van Brienne aan hem was voorgelegd, dat twee leerlingen van de school elk jaar hun eerste communie in de parochiekerk zouden ontvangen. Napoleon was een van de twee bevoorrechte leerlingen in 1781.</p>

Personeel van de school

De belangrijkste is pater Berton, een lange man met een onheilspellend uiterlijk die, ondanks zijn onbeleefdheid en luidruchtige spraak, geen enkel begrip van discipline heeft, maar deze lukraak toepast en er daardoor niet in slaagt gezag uit te oefenen.

Reynaud de Monts, een energieke en vooruitziende man, verving de zachtaardige en minzame Chevalier de Keralio als inspecteur van de Koninklijke Militaire Scholen. Hij bracht een revolutie teweeg in de school en verwijderde uit Brienne elke leraar, die hij onbekwaam of ontoereikend achtte **(1)**. Napoleon zou alle redenen hebben gehad om tevreden te zijn met de meerderheid van zijn leraren. Zij begrepen nu dat hun toekomst op het spel stond en dat ze voortaan hun plichten en verantwoordelijkheden serieuzer moesten nemen. Vandaar hun duidelijke bezorgdheid om hun competentie en discipline te tonen, die onder Keralio ernstig waren afgenomen.

Napoleon had dus uitstekende leraren in Brienne. Onder hen moeten we pater Patrault noemen, zijn wiskundeleraar, die Napoleon als zijn beste leerling beschouwde; Pichegru, die hem volgens sommigen zijn eerste beginselen van de rekenkunde bijbracht **(2)**; pater Dupuy, die hem de fundamentele beginselen van de grammatica en de Franse taal bijbracht; paters Bouquet en J.-B. Berton, uitstekende leraren van het tweede jaar en retorica; Deboval, zijn schermmeester en pater Kehl, zijn leraar Duits.

(1) Reynaud de Monts verving de Chevalier de Keralio in 1783, omdat deze te toegeeflijk was geweest naar zijn leerlingen. Hij toetste hen nauwelijks en speelde tijdens zijn inspecties vaak zelfs met hen. Reynaud de Monts oordeelde streng over de school en in een van zijn rapporten staat, dat het gedrag van de leerlingen acceptabel was, dat de klaslokalen en speelplaatsen niet slecht waren, maar dat al het onderwijs middelmatig was, behalve wiskunde. Daarentegen vond hij de school in Tournon uitstekend.

(2) Bourgeois stelt dat Pichegru, de achterneef van een van de zusters van het ziekenhuis, dankzij hun steun als tutor tot de school was toegelaten. Hij ontving twaalfhonderd livres aan honorarium. Rabbe daarentegen beweert in zijn Draagbare Biografie van Tijdgenoten dat de Brienne-archieven aantonen, dat er nooit ook maar de geringste leraar-leerlingrelatie tussen Napoleon en Pichegru heeft bestaan.

67

Napoleon werd nooit een gemiddelde schrijver, ondanks dat hij een goede schrijfleraar had, pater Istausse. Chuquet beweert dat hij het onleesbare handschrift, waarvoor hij zo vaak werd bekritiseerd, aannam om zijn onbekendheid met de Franse taal te verbergen. Dat is mogelijk. Wij geloven echter eerder dat deze schrijfstijl voortkwam uit het feit, dat zijn snelle denkvermogen niet opgewassen was tegen de onvermijdelijke traagheid van het schrijven. Deze hypothese wordt bevestigd in een uitstekend handboek over grafologie. Dezelfde verklaring is gegeven voor Beethovens vaak onleesbare handschrift.

De voornaamste zorg in Brienne was ervoor te zorgen dat alleen de beste leerlingen de gunst van de koning waardig werden geacht. Daarom paste Reynaud de Monts de regels van 4 november 1780, die examens voor cadetten in alle koninklijke militaire scholen instelden, strikt toe en voerde hij elk jaar een strenge selectieprocedure uit, waarbij hij de bekwamen van de onbekwamen, de hardwerkenden van de luie scheidde. Studenten die zakten, moesten een of twee extra jaren volgen voordat ze zich opnieuw konden aanmelden. Als nauwgezette inspecteur accepteerde Reynaud niet zomaar de diploma's, die hem werden

	<p>overhandigd. Hij examineerde de kandidaten persoonlijk of liet ze in zijn bijzijn examineren. Hij stuurde regelmatig studenten weg, die hij incompetent of lui achtte. In dit verband citeren we een brief, die hij een zekere La Frapinière, een student uit Beaumont-sur-Auge, als dictee liet schrijven voordat hij werd weggestuurd; deze jongeman, achttien jaar oud, kon nauwelijks schrijven. Deze brief schetst een beeld van de situatie. Het bewijst dat Reynaud de Monts zich inzette voor het soepele functioneren van de koninklijke scholen. Daarom verdient het een citaat.</p> <p><i>"Met grote schaamte, meneer," schreef La Frapinière, "moet ik bekennen dat ik van alle leerlingen van de Koning sinds de oprichting van deze instelling de eerste ben die er in zeven jaar tijd niet in is geslaagd vloeiend te lezen en te schrijven."</i></p> <p>Er wordt beweerd dat deze ongelukkige jongen dertig minuten nodig had om deze paar zinnen te schrijven (1).</p> <p>(1) Onder de leerlingen die van Brienne werden verwijderd, bevond zich Balathier de Bragelonne, die zich had onderscheiden door Napoleons vijandschap op de hals te halen. Toen Balathier de Bragelonne tot de school werd toegelaten, bedachten enkele grappenmakers, om Napoleon voor de gek te houden, het idee om de nieuwkomer voor te stellen als een Genuees. Zo werd hij voor Napoleon gebracht. Bij de loutere vermelding van "Genuees" riep Napoleon in het Italiaans uit: "Behoort u tot dat vervloekte ras?" En Balathier, die was geïndoctrineerd, had nauwelijks tijd om "Ja" te antwoorden voordat Napoleon hem een meesterlijk pak slaag gaf.</p>
68	<i>Blanco</i>
69	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK VIII</p> <p style="text-align: center;">BEURS VAN DE KONING - LEERLING</p> <p>Het kader waarbinnen Napoleon zijn studies volgde, was nu vastgesteld. We weten waar, op welke tijdstippen en op welke manier de jonge Buonaparte zijn lessen bijwoonde.</p> <p>De vraag rijst: was Napoleon een goede leerling? Goed, zeker, in de zin van ijverig en hardwerkend. Uitmuntend? Misschien niet, als we dat woord opvatten als briljant.</p> <p>Stel je dit Corsicaanse kind voor in deze omgeving, die per definitie vijandig is. Stel je voor dat hij wordt blootgesteld aan de verraderlijke pesterijen, die kinderen, met de wreedheid van hun leeftijd, uithalen naar degenen onder hen, die op een fysieke of morele manier van de norm afwijken. Hier is het de spraak van de kleine Buonaparte, die het gehoon van zijn klasgenoten uitlokt. Hij spreekt de laatste "e" uit als "é", op de Italiaanse manier. Hij zegt "ou" in plaats van "u". Dat is alles wat nodig is om de kleine Napoleone de bijnaam "Stro op de neus!" te geven. (Paille au nez!)</p> <p>Deze taalmoeilijkheid verklaart waarom Napoleon enige tijd tot de laatsten van zijn klas behoorde. Hij kon de lessen die hij volgde, uiteraard niet zo gemakkelijk tot zich nemen als zijn klasgenoten, gezien zijn gebrekkige beheersing van de onderwezen taal, waarvan de leraren zich bedienden. In de wetenschappen daarentegen blinkt hij uit. Hier zijn geen taalproblemen, getallen vormen een internationale taal. Deze isolatie, waarin hij leeft en dit minderwaardigheidsgevoel dat hij alleen maar kan ervaren,</p>

	<p>Hoewel deze pijnlijke ervaringen een gelukkige consequentie voor hem hadden, trok hij zich terug in zichzelf. Hij uitte zich door te lezen. Hij verslond elk leerzaam boek, dat hij te pakken kon krijgen, moe van zijn herhaalde zoektochten en werd de leerling, die de bibliotheek beheerde. Kortom, hij verwierp alleen wat overbodig leek. Latijn en grammatica trokken hem weinig aan. Aan de andere kant toonde hij een uitgesproken voorkeur voor wiskunde, aardrijkskunde en vooral geschiedenis, die hij moeiteloos eigen maakte en waar hij het meeste profijt van had. Zo verwierf hij een diverse, hybride, maar opmerkelijk brede kennis van een breed scala aan onderwerpen. Tegelijkertijd cultiveerde hij zijn geheugen, dat al getraind was door de oefeningen op de school van Ajaccio, een geheugen dat later de medewerkers van de keizer zou verbazen.</p>
70	<p>Het was zijn fenomenale geheugen, dat hem in Brienne in staat stelde de logaritmen van meer dan dertig tot veertig getallen uit zijn hoofd te kennen en toen hij keizer werd, zijn soldaten de locatie van hun eenheid te kunnen aanwijzen door simpelweg naar hun regimentsnummer te kijken. Dit vermogen grenst aan het wonderbaarlijke, waardoor alles duidelijk wordt. Een van de verklaringen voor zijn opkomst ligt daarin (1).</p> <p>In Brienne vulde hij zijn geest met alles wat hem interesseerde. Beetje bij beetje verbreedde zijn studiegebied zich, doordat hij de Franse taal steeds beter onder de knie kreeg. Hij raakte enthousiast over de meesterwerken van de Griekse en Latijnse literatuur, die hij ook in Franse vertalingen las.</p> <p>Bourrienne, die zijn klasgenoot was, beweerde dat als Napoleon tijdens zijn studie geen uitzonderlijk succes behaalde, dit te wijten was aan de onwetendheid van zijn leraren. Dit brengt ons bij een vraag, die Arthur Chuquet opwerpt: was Napoleon, de modelleerling, die onophoudelijk las en alles wat hij las met groot gemak assimileerde, zoals sommige schrijvers hebben beweerd, zijn tijdgenoten, en in het bijzonder, Culier Bourgeois en Jaquot, prijzen en eervolle vermeldingen tijdens de cursus openbare oefeningen die elk jaar plaatsvonden in september in Brienne?</p> <p>Op deze vraag antwoordt Chuquet ontkennend. "De keizer," zegt hij, "zou, als hij gekroond was geweest, er in zijn gesprekken zeker op hebben gezinspeeld en zijn kameraden zouden het eveneens hebben genoemd tijdens het banket dat ze later ter ere van hem gaven (2)." Niets lijkt ons minder zeker. Iedereen weet dat Napoleon soms een zekere elegantie aan de dag legde door alles geheim te houden wat zijn jeugdige glans zou kunnen vergroten. De leerlingen en leraren van Brienne, die Napoleon in 1799 vierden, waren zich waarschijnlijk bewust van deze eigenaardigheid van Buonaparte.</p> <p>Chuquet is daarentegen van mening, dat schrijvers, die legendes als waarheid hebben aangenomen en die de gebruiken van Brienne bij verschillende gelegenheden ernstig verkeerd hebben begrepen, geen enkele geloofwaardigheid verdienen.</p> <p>(1) "In Frankrijk kende ik niet alleen de namen van de officieren van alle regimenten, maar ook de plaatsen waar hun korpsen waren gerekruteerd. "Zie Gourgaud, Ongepubliceerd dagboek van Sint-Helena, pagina 109. Dit verklaart waarom hij, ondanks het feit dat hij zijn wiskundige studies nooit verder had voortgezet dan de begrippen en principes van Bézout, op 15 december 1797 werd verkozen tot lid van het Instituut in de sectie wiskunde en natuurkunde. De paar jaar die hij in Brienne en vervolgens in Parijs doorbracht, hadden hem genoeg bijgebracht om waardig geacht te worden tot de Monges en de Laplaces gerekend te worden.</p>

	<p>(2) Aan dit banket namen de twee paters Berton, Patrault, Bouquet, Deshayes en Avis deel, evenals ongeveer twintig kameraden van Napoleon, onder wie Fauvelet, de oudere broer van Bourrienne, Cominges, de jongste van de gebroeders Dampierre, Vauquelin en Saint-Paulet.</p>
71	<p>Het is waar dat authentieke documenten met betrekking tot de school nogal schaars zijn. De programma's van de openbare oefeningen die tijdens Napoleons verblijf in Brienne plaatsvonden, leiden echter logischerwijs tot de conclusie die Bourgeois en Jaquot (1) suggereren.</p> <p>Bij bestudering van deze programma's dringt één conclusie zich op: Pater Berton geloofde dat Napoleon hem eerde, aangezien "de leerling van Buona-Parte vier jaar achter elkaar verschijnt". Deze oefeningen duurden meerdere dagen. Ze vonden plaats aan het einde van het schooljaar, meestal begin september. De inwoners van Briennis, die dol waren op voorstellingen, genoten er enorm van en stroomden er massaal naartoe, net als naar het theater. Ze werden aangetrokken door de concerten, dansen en volksdansen en ook door de jaarlijkse aanwezigheid van hooggeplaatste geestelijken en adellijken, die zo vriendelijk waren om de prijzen uit te reiken en hun glimlach te tonen.</p> <p>Deze programma's vertellen ons echter dat de jonge Corsicaan in 1780 deelnam aan openbare oefeningen in heilige geschiedenis, poëzie, rekenen en aardrijkskunde (2). In 1781 had Napoleon, ondanks zijn afkeer van dans en Duits, toch aanzienlijk profijt gehad van de lessen die hij in deze twee vakken had gekregen.</p> <p>Napoleon was, zoals iedereen weet, nooit een goede danser, hoewel hij onder het Consulaat soms deelnam aan de dansen in Malmaison (3). Men moet ook bedenken dat tijdens een bal in Warschau in 1807, toen hij zijn partner, gravin Potocka, vroeg wat zij van zijn danstalent vond, zij met een tact antwoordde die even subtiel als verfijnd was:</p> <p>“Sire, voor een groot man danst u perfect.” Niettemin had Napoleon in 1781 in ieder geval goed leren dansen, anders zou hij niet samen met zesendertig van zijn kameraden zijn uitgekozen "om les te krijgen in lopen en buigen" en met zestien andere cadetten "om samen de passen van de volksdans uit te voeren".</p> <p>Wat betreft het Duits, het programma van 1781 geeft aan dat Napoleon deelnam</p> <p>(1) Chuquet schrijft dat Napoleon, die in 1783 de opdracht had gekregen om hulde te brengen aan bisschop Rouillé d'Orfeuil, die de oefeningen voorzat en de prijzen uitreikte, hem hevig toesprak, alsof Bonaparte deze rol van redenaar had kunnen vervullen, een rol die duidelijk toebehoorde aan de beste student van het college en die pater Berton zorgvuldig niet aan een Corsicaan, aan een buitenlander, zou hebben toevertrouwd. Zie Chuquet, geciteerd werk, blz. 126.</p> <p>(2) Napoleon nam, samen met dertien andere studenten, deel aan oefeningen die betrekking hadden op het leven van Jezus Christus en de fabels van Phaedrus, vervolgens, met eenentwintig van zijn kameraden, aan rekenoefeningen en ten slotte met vijf andere studenten aan aardrijkskundeoefeningen.</p> <p>(3) Onder het Consulaat zou Lucien Bonaparte schrijven dat Napoleon tijdens de kleine bals, die volgden op de voorstellingen of concerten in Malmaison, een paar minuten heel behendig danste, niet zonder te vragen om de al oude melodieën, die hem aan zijn vroege jeugd deden denken.</p>
72	<p>aan de openbare oefeningen van Deze taal leerde hij samen met zeven van zijn klasgenoten. Bij deze gelegenheid werd hij ondervraagd over de beginselen van de Duitse grammatica en werden de eerste acht korte verhalen uit het Magasin de l'histoire vertaald.</p>

	<p>Een merkwaardig detail uit 1781: het was de hertog van Orléans, vader van de toekomstige Filips-Egalité, die, tijdens een bezoek aan dhr. de Loménie in Brienne, de openbare oefeningen van dat jaar voorzat en door de majoor van de cadetten werd toegesproken met deze redevoering, waarin de wens werd uitgedrukt om "zich waardig te maken voor een verheven vorst".</p> <p><i>"Aan Zijne Doorluchtige Hoogheid, Monseigneur de Hertog van Orléans."</i></p> <p><i>"U houdt van de wetenschappen en de kunsten. U cultiveert ze met ijver. U beschermt ze met welwillendheid. Dit gaf ons hoop dat Uwe Doorluchtige Hoogheid het zou behagen uw naam te laten prijken boven onze literaire inspanningen als een titel van goedkeuring en bescherming. Deze genade die u ons hebt verleend, zal een dringende stimulans zijn. Wij zullen onze inspanningen verdubbelen; wij zullen ons waardig kunnen maken voor onze verheven vorst."</i></p> <p><i>"Met het grootste respect, Uwe Hoogheid, zijn wij de meest nederige en gehoorzame dienaren van de Koninklijke Militaire School van Brienne."</i></p> <p>In het programma van 1782 lezen we dat Napoleon, samen met negen andere leerlingen, was uitgekozen om "antwoorden te geven over de oude geschiedenis"; met vijf leerlingen over algebra; met zestien leerlingen over de aardrijkskunde van Frankrijk, Nederland, Duitsland, Spanje, Italië en Portugal en met negen leerlingen over de oude geografie.</p> <p>Ten slotte classificeert het laatste programma, dat uit het jaar 1783 stamt, Napoleon onder de beste leerlingen van de school voor wiskunde en geeft aan dat hij vanwege zijn goede cijfers voor dit vak werd gekozen als uitvoerder, niet alleen in algebra, maar ook in trigonometrie (1).</p> <p>Na de inhoud van de programma's nauwkeurig te hebben bestudeerd, die de verschillende fasen en vorderingen van Napoleon tijdens zijn verblijf in Brienne in kaart brengen, is het goed om te zien wat Bourgeois en Jaquot, zijn tijdgenoten, beweerden, zonder de grondslag van hun beweringen te specificeren.</p> <p>Bourgeois is stellig. Volgens hem werd de jonge Napoleon drie jaar achter elkaar gekroond. Eerst in 1781, toen hij op twaalfjarige leeftijd een prijs voor meetkunde ontving van een Bourbon (de hertog van Orléans), vervolgens in 1782, toen hij werd gekroond in algebra door de hertog van Châtelet d'Harancourt en ten slotte in 1783,</p> <p>(1) Vanaf 1783 begon Napoleon een passie te ontwikkelen voor alles wat met logaritmen te maken had.</p>
73	<p>toen hij nog een kroon voor algebra en trigonometrie, van bisschop Rouillé d'Orfeuil ontving.</p> <p>Wat Jaquot betreft, hij beweert dat de toekomstige keizer in de wiskunde werd gekroond door de hertog van Orléans, die in 1781 de leiding over de oefeningen kreeg (1). Wat kunnen we hieruit concluderen?</p> <p>Eerlijk gezegd, en zelfs als we, in overeenstemming met Chuquet, slechts relatief veel waarde hechten aan wat Bourgeois, Jaquot en, overigens, Coston hebben verteld (2), lijkt het onwaarschijnlijk dat de examinatoren geen enkele prijs voor wiskunde of meetkunde hebben toegekend aan een leerling die, volgens de mening van zijn leraren, aldus Chuquet zelf, een van de meest briljante leerlingen op dit gebied was (3).</p>

	<p style="text-align: center;">* **</p> <p>De Brienne-jaren: jaren van evolutie. Laten we proberen een chronologische volgorde aan te brengen in de feiten, die deze evolutie van de jonge Buonaparte kenmerkten.</p> <p>Eerst de moeilijke, sombere periode van aanpassing. Napoleon ondermijnt zichzelf en zowel leraren als leerlingen voelen oprechte antipathie jegens hem. Gekweld door Corsicaanse angst, doet hij geen enkele poging hen te begrijpen en trekt hij zich terug in een felle isolatie. Hij tolereert geen grappen, geen pesterijen. Hij regeert met angst en beheersing, dankzij de twee sterke vuisten, die zijn strijdlustige temperament ondersteunen, zijn onbreekbare vastberadenheid en zijn gevoeligheid. Dan, plotseling, als door een wonder, en na een incident dat ieders hart verovert, verdwijnt de vijandigheid tussen hem en zijn klasgenoten. Dit markeert het begin van de tweede fase van zijn ontwikkeling.</p> <p>Dit incident is weinig bekend. Het is de moeite waard om te vertellen. Het werd gerapporteerd door een Engelse klasgenoot van Napoleon. Frédéric Masson heeft zijn hele leven tevergeefs geprobeerd dit kostbare memoireboek in handen te krijgen, dat ik in het British Museum heb gevonden (4) in Brienne in 1781. En Brienne bood nooit zo'n magnifiek schouwspel.</p> <p>(1) Zie Jaquot: Historische Opmerking over Brienne. "Deze prins, zegt hij, kwam naar Brienne in 1781... En nooit had Brienne zoiets magnifieks gezien."</p> <p>(2) Coston schrijft: Buonaparte won in 1783, met Bourrienne, de prijs voor Wiskunde.</p> <p>(3) Erkende Chuquet niet dat Napoleon zijn leraren in deze wetenschap overtrof? Waarom beweert hij dan zo categorisch dat hij geen enkele prijs zou hebben gekregen?</p> <p>(4) Een verslag van de vroege jaren van Buonaparte op de militaire school van Brienne, door C. H., een van zijn schoolgenoten. De auteur van dit pamflet was een jonge Engelsman uit een goede familie die woonde in zowel in Frankrijk, waar zijn familie na de abdicatie van Jacobus II Stuart naartoe was gevlucht. Hij was benoemd tot beursleerling aan de school van Brienne en bracht daar negen jaar door. C.H. werd bibliothecaris van de schoolbibliotheek, die door de leerlingen zelf werd beheerd. Zo had hij de gelegenheid Napoleon bijna dagelijks te zien en hij geeft ons zijn indrukken van zijn klasgenoot. Hij had voor Napoleon grote achting ondanks hun frequente meningsverschillen. Hij geloofde dat hij op een dag een belangrijke rol zou spelen. Dit pamflet werd in Londen gepubliceerd na de eerste Italiaanse veldtocht. Er bestaat een vertaling van dit werk, maar die is onvolledig, daarom heb ik het zelf volledig vertaald om dit tekort te verhelpen. Deze tekst is verderop te vinden (Bijlage I).</p>
74	<p style="text-align: center;">* **</p> <p>Het schoolhoofd wilde zijn leerlingen laten wennen aan het militaire leven en de bijbehorende discipline en besloot daarom een aantal leerlingen in een bataljon te plaatsen. Hoewel Napoleon niet bepaald populair was, benoemde hij hem tot kapitein van een van de twee compagnieën die hij vormde.</p> <p>De leerlingen, geërgerd door de trots en spot van de jonge Corsicaan, zagen in deze onverwachte benoeming meteen een kans om hem te vernederen. Ze belegden een krijgsraad en tekenden, zonder de beschuldigde te ontbieden, een decreet van ontslag. De jonge Corsicaan werd onwaardig verklaard voor het bevel. Vervolgens brachten de verantwoordelijken Napoleon op de hoogte van het vonnis dat hem zo</p>

	<p>had vernederd. Ze ontnamen hem zijn rang en insignes; ze degradeerden hem op schandelijke wijze tot de laagste rang binnen zijn compagnie.</p> <p>De leerlingen zijn uitgelaten. Ze wanen zich overwinnaars. Ze denken dat ze de woede van een brutale jongen, die het waagde hen te bespotten, hebben bedwongen. Een grote vergissing, want Napoleon zal dit spel winnen. En hij zal dit spel op een onverwachte manier winnen.</p> <p>Tot hun grote verbazing accepteerde Napoleon de belediging, maar hij deed dat zonder zijn waardigheid te verliezen. Kortom, hij toonde zoveel kalmte dat de beursstudenten en andere leerlingen, geboeid en vol spijt over hun onbezonnen actie, hem hun excuses aanboden. Ze handelden vanuit een van die spontane ingevingen, die je soms bij jonge mensen ziet.</p> <p>Geraakt door hun berouw en in zijn rang hersteld, werd Napoleon vervolgens veel vriendelijker en verzoenender. Hij bleef zich ongetwijfeld terugtrekken in de kleine tuin, die de schoolmeester hem had gegeven en die hij met liefde onderhield. Maar hij werd zo nu en dan gezien terwijl hij persoonlijk leiding gaf aan de gewelddadige spelen van zijn kameraden – schijngevechten in circusstijl of veldslagen – die de Minimen uiteindelijk verboden; verschillende van de strijders waren zelfs ernstig gewond geraakt door de stenen, die ze als projectielen gebruikten.</p> <p>Bij afwezigheid van deze oorlogsspellen, die als veel te gevaarlijk werden beschouwd, bleef Napoleon desondanks zijn invloed op zijn kameraden uitoefenen. Onder zijn leiding ontdekten zij hun eigen strategisch inzicht. Ze putten uit eerdere ervaringen en vonden een aangename afleiding in het bestuderen van de veldtochten en belegeringen van Julius Caesar. Het is begrijpelijk waarom de lessen in het</p>
75	<p>bouwen van vestingwerken, die de leerlingen drie keer per week kregen, werden zeer gewaardeerd. De winter van 1783 was echter uitzonderlijk streng geweest.</p> <p>Er had zich een dik pak sneeuw op het grote speelplein verzameld. Napoleon zag dit als een uitgelezen kans om zijn nieuwe tactische kennis in de praktijk te brengen. Omdat zijn leraar hem had geleerd hoe hij een omwalling moest aanleggen, een borstwering moest bouwen en een ijswal moest construeren, stelde hij op een dag aan zijn klasgenoten voor om daar een klein miniatuurfort te bouwen. Hij was van plan de sneeuw als bouw materiaal te gebruiken.</p> <p>Uiteraard werd het idee als uitstekend beschouwd. Omdat niemand zijn autoriteit en bekwaamheid in twijfel trok, gaf Napoleon persoonlijk leiding aan de operaties.</p> <p>Hij markeerde eerst de omtrek; vervolgens plaatste hij palen om de lijnen te markeren. Aangespoord door hem brachten zijn metgezellen kruiwagens, houwelen en schoppen; ze gingen met ongekend enthousiasme en plezier aan het werk. "Alles werd met zoveel vaardigheid uitgevoerd," schreef C.H., "en met zoveel precisie dat de inwoners van Brienne, en zelfs sommigen uit het buitenland, naar de school stroomden om de vestingwerken te bekijken en te bewonderen."</p> <p>Napoleon hield zich bezig met zijn kameraden. Hij moedigde hen aan door het goede voorbeeld te geven. Het fort was snel voltooid. Het was een perfect vierkant, geflankeerd door vier bastions en voorzien van een wal. De Minimen, die een dergelijk project enthousiast toejuichten, gaven hun toestemming voor de bouw.</p> <p>Napoleon verdeelde de strijdende partijen in twee legers. Hij leidde persoonlijk de manoeuvres en wisselde af tussen aanvallen en belegeren. De oorlog, die hij was begonnen duurde vijftien dagen, tot groot genoegen van de leerlingen. In al deze schijngevechten kwam de jonge Corsicaan stevast als overwinnaar uit de strijd.</p> <p>Datzelfde, weinig bekende document vertelt ons hoe Napoleon zijn eerste overwinning behaalde:</p>

	<p>Tijdens de veldslag merkte Napoleon op dat de sneeuwkanonnen van zowel de aanvallers als de belegerden te snel smolten en dat de vijandelikheden moesten worden gestaakt om nieuwe te kunnen maken. Op een dag kreeg hij een geniale ingeving, het briljante idee om alles te redden.</p> <p>Hij heeft al enige tijd opgemerkt dat de inwoners van Brienne voor de bouw van hun huizen een grondsoort gebruiken, die, wanneer deze goed gedroogd en door de zonnestralen verhard is, de stevigheid van baksteen krijgt als deze beschut tegen de regen wordt geplaatst.</p> <p>Waarom, vroeg hij zich af, zou hij deze aarde niet verwerken in de sneeuwkanonnen die hij gebruikte? Door een aantal van zijn kanonnen in dit nieuwe materiaal te laten maken, verkreeg hij artillerie, die bestand was tegen bombardementen, terwijl die van zijn tegenstanders slechts een kortstondig bestaan leidde. Kortom, Napoleon demonstreerde hiermee deze verbluffende improvisatie. wat Molé later zou doen zeggen: Wat nog niemand heeft geschilderd... is Buonaparte, meester van alles voordat hij iets wist, alles lerend. Hij beheerste alles</p>
76	<p>tegelijk, terwijl hij tegelijkertijd alles onder zijn hoede had... hij sprak over alle onderwerpen in zijn gesprekken... hij waagde zich aan allerlei gewaagde acties... deze eerste uitbarsting van genialiteit in het onbekende en nieuwe, wie heeft dat ooit beschreven?</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Bij het lezen van dit verslag, dat de grote verdienste heeft authentiek te zijn, in tegenstelling tot de meeste amusante verhalen, die werden opgetekend door schrijvers uit de tijd van Bonaparte – die over het algemeen meer bezig waren met het vertellen van een fabel en het in stand houden van een legende dan met het weergeven van de waarheid – begrijpt men waarom de ingenieuze methode, die we zojuist hebben beschreven al snel de schoolmuren oversteeg en Napoleon aanzienlijk prestige opleverde.</p> <p>Enkele van zijn kameraden vertrokken en herhaalden later dat ze altijd al hadden aangevoeld dat Buonaparte voorbestemd was om het lot te bepalen. Het is opmerkelijk dat dit bijzondere vooruitziende vermogen zich pas manifesteerde toen Buonaparte al daadwerkelijk het lot bepaalde.</p> <p>Het gedicht van een andere medeleerling van Buonaparte is een bewijs van deze gemoedstoestand, die achteraf wordt ervaren:</p> <p><i>We wisten vanaf het begin dat hij Alexander zou evenaren in de beroemdste veldslagen. Als hij al altijd de overwinning behaalde, zo was zijn prestatie in al onze wedstrijden.</i></p> <p><i>Hij gaf ons een voorproefje van zijn glorie; zonder moeite liet hij ons, door de geneugten van zijn vreugde, vermoeden dat hij geboren was om de wereld te verbazen en te betoveren, overeenkomstig zijn vermogen.</i></p> <p>Andere, weinig bekende anekdotes helpen het beeld te completeren van een jongen, wiens moeizame zakelijke transacties verontrustend zijn en vaak veel vijandigheid om hem heen creëren.</p> <p>Een van de essentiële kenmerken van zijn karakter is dat hij de geringste inbreuk op zijn privéleven niet duldt. En wee degenen die het wagen de eenzaamheid te verstoren, waar de bronnen van zijn dromen ontspringen; deze jongen van vlees en bloed is geneigd tot vreselijk geweld. Een episode, die door zijn Engelse klasgenoot</p>

	<p>werd verteld, die plaatsvond op 25 augustus 1784, het laatste jaar van het verblijf van de jonge Corsicaan in Brienne, illustreert deze neiging, deze sfeer, perfect.</p> <p>25 augustus is zowel de naamdag van de koning als die van pater Berton. Voor laatstgenoemde zijn de beperkingen opgeheven. Elke cadet van vijftien jaar mag vrij deelnemen aan de festiviteiten, inclusief het vuurwerk dat 's avonds wordt afgestoken.</p> <p>De nacht is gevallen. Boven de hoofdingang van de school hangt een door de leerlingen gemaakt transparant doek met de volgende tekst:</p>
77	<p>"Aan Lodewijk XVI, onze Koning." De inwoners van Brienne kunnen het beeld van de Koning bewonderen, leunend op Waarheid en Rechtvaardigheid. Binnen het college en op de binnenplaats laten de uitgelaten cadetten, al naar gelang hun stemming, kanonnen en vuurwerk afgaan of zingen ze de schoolliederen uit volle borst (1)."</p> <p>Napoleon, die in een soort onverschilligheid was geraakt, waardoor hij negeerde wat er om hem heen gebeurde, heeft zijn toevlucht gezocht in zijn tuin. Maar toen plotseling een geluid, gevolgd door panische kreten. Een deel van de muur stortte in, wat een hevige explosie veroorzaakte, die door de lucht scheurde en waarbij de mast de aarde raakte.</p> <p>Een golf van paniek overspoelde de cadetten. Een uur eerder hadden sommigen van hen zich vrolijk verzameld in de tuin naast die van Napoleon, waar ze vuurwerk en kanonnen afstaken. Nu vluchtten ze, stormden zijn tuin binnen. Je zou denken dat ze ternauwernood aan de dood waren ontsnapt, zo duidelijk was hun ontzetting. Dicht op elkaar gepakt, sommigen gewond en verbrand door de explosie van een kruitvat, struikelden ze over de palissaden en braken die af. Ze vertraptten de kamperfoelie en struiken van de jonge Corsicaan.</p> <p>Buonaparte had andere plannen. Woedend over de schending van zijn heiligdom greep hij een houweel en gebruikte die als een zwaard om hen een aantal harde klappen toe te dienen, waardoor ze zich terugtrokken. Verward, doodsbang en niet in staat om te vluchten, verzonnen ze talloze excuses en legden uit dat ze niet anders hadden gekund. Napoleon trok zich er niets van aan, niets kon hun volstreekte gebrek aan moed, energie en zelfbeheersing compenseren. Hij schold hen fel uit. Hij wees op de schade, die ze hadden aangericht: de kamperfoelieplanten, die op de grond lagen, het prieel dat ze hadden verwoest. Toen maakte hij zonder omhaal duidelijk dat ze maar beter konden vertrekken. Ze trokken zich terug met hun gewonden, terwijl ze het beeld van zijn gespannen, verkrampte gezicht voor zich zagen, waar de immense minachting, die hij voelde bij het zien van hun lafheid en woede duidelijk doorscheen (2).</p> <p>Trots, prikkelbaar en uiterst gevoelig voor de geringste vorm van spot of belediging, gaf Napoleon zich vaak over aan heftige uitbarstingen in woord en gebaar. Maar zijn woedeaanvallen waren van korte duur. Hij maakte altijd de schade, die hij had aangericht goed door de hem opgelegde correcties met de grootste gratie te aanvaarden. Aan de andere kant accepteerde hij nooit een belediging.</p> <p>(1) Zie het pamflet van C. H. (Bijlage I). Elke veertienjarige cadet mocht een bepaalde hoeveelheid buskruit kopen voor Sint-Louisdag en gedurende de veertien dagen voorafgaand aan deze feestdag, alle jongeren van die leeftijd bereidden hun vuurwerk samen voor.</p> <p>(2) C. H. verwijst naar de represailles, die Napoleon toen moest ondergaan, maar geeft geen details.</p>

	<p>Hij stelt dat de jonge Corsicaan een zo een sterk rechtvaardigheidsgevoel in hem had, dat hem er toe bracht zijn straf zonder aarzeling te aanvaarden. Alle ongewenste bezoekers ontvingen wat Napoleon noemde: "Ik had het instinct," zou hij later zeggen, "dat mijn wil moest prevaleren boven die van anderen."</p>
78	<p>Hij wilde nooit vernederd worden. Op een dag kreeg hij een echte zenuwinzinking omdat de kwartiermeester hem – als straf voor een klein vergrijp – had veroordeeld tot het dragen van een ruw gewaad en het eten op zijn knieën op de tegels van de refter. Hij rolde over de grond en schreeuwde het uit: <i>Ik zal staand dineren, meneer, en niet op mijn knieën. In mijn familie knielen we alleen voor God.” (1).</i> Maar toen kwam pater Berton ter plaatse. Hij constateerde dat de jongen het bewustzijn had verloren. Hij hief het bevel op.</p> <p>Er wordt ook verteld dat een leraar hem bij een andere gelegenheid, waarop hij met een zekere arrogantie had geantwoord, vroeg: "Maar wie bent u om zo tegen mij te spreken?" De jonge Napoleon zou daarop trots hebben geantwoord: "Een mens." Het meest merkwaardige is dat de leraar dit antwoord volkomen natuurlijk vond, terwijl het hem belachelijk zou hebben geleken als een andere leerling het had gezegd. Hij had aangevoeld dat de magere Corsicaanse jongen, met zijn platte haar, gele wangen en ietwat sjofele uiterlijk, al de potentie had om een man te worden.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Een andere dominante karaktertrek van Buonaparte was zijn toewijding aan vriendschap, soms zelfs tot het punt dat hij er zelf het slachtoffer van werd. Zijn idealisme bracht hem ertoe te geloven, dat degenen, die hij met zijn genegenheid eerde, deze toewijding deelden, deze band, die hij immuun achtte voor alle wisselvalligheden en veranderingen, zoals hij schreef aan tsaar Alexander. Hij weigerde te erkennen, dat misdad en verraad mogelijk waren tussen vrienden. Hierin toonde hij zich bovenal Corsicaan. "Een Corsicaan," verklaarde Realier-Dumas, "die eenmaal je vriend is, blijft dat voor altijd, in leven en in dood. Maar je moet hem ook liefhebben zoals hij jou liefheeft. Je moet je met al zijn problemen bemoeien. Je moet hem in al zijn aanspraken steunen. Tevergeefs zou je met rede of rechtvaardigheid bezwaar maken. Hij zal je niet vergeven wat hij een ontkenning van vriendschap noemt."</p> <p>Omdat zijn strengheid slechts oppervlakkig was, werd hem alle privileges verleend, zelfs wanneer zijn vrienden die niet verdienden. Vervolgens deed hij alsof hij niets zag, hoewel zijn natuurlijke scherpzinnigheid hem meestal in staat stelde de motieven te doorzien, die hen ertoe hadden aangezet hem ontrouw te zijn. In werkelijkheid had hij liever door hun bedrogen te zijn dan toe te moeten geven dat hij zich had vergist.</p> <p>Er wordt vaak gezegd dat niemand meer geliefd en verafgood was dan de keizer, niemand inspireerde tijdens zijn leven tot grotere toewijding of trouwere vriendschappen, zoals die van de onkreukbare Drouot, Cambronne en de trouwe</p> <p>(1) Toen de toezichhouder hem probeerde te dwingen te knielen, zakte Napoleon in elkaar midden in de refter en mompelde: "Is dat niet zo, mama? Voor God, voor God..."</p>

79	<p>Bertrand, Lannes, Maret, Caulaincourt, Duroc en Muiron, maar aan de andere kant wordt beweerd dat hij in Brienne veel vijanden maakte onder de leerlingen wier wangedrag hij bekritiseerde of wier karakter hij verachtte.</p> <p>Men concludeerde dat hij weinig vrienden had op die school. In werkelijkheid sloot hij, ondanks zijn gereserveerde aard, verschillende vriendschappen, die zijn studiejaren verrijkten. Om het ware karakter van Bonaparte beter te begrijpen, lijkt het essentieel om twee van de vriendschappen, die hij in Brienne sloot nader te bekijken.</p> <p>De eerste vriendschap onthult de zuiverheid van moraal, die de jonge Napoleon, een leerling aan de militaire academie, kenmerkt. De tweede, zijn goedheid.</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>Laugier de Bellecour was een van Napoleons beste vrienden. Hij was echter ook degene, die hem de bitterste teleurstellingen bezorgde (1).</p> <p>De twee jongens hadden vanaf hun eerste ontmoeting een hechte band. Wat Napoleon het meest aantrok, was de vrolijkheid en charme, die zijn kameraad uitstraalde, evenals zijn scherpe intelligentie.</p> <p>Laugier was een jaar jonger dan Bonaparte. Hij was in 1781 naar de school gegaan. Hij was een erg knappe jongen, die even graag anderen wilde behagen als dat hij een lust voor het oog was. Daardoor trok hij al snel de aandacht van de oudere jongens, die dol waren op dubieuze en perverse affaires. Deze adolescenten, midden in de puberteit, vonden hem aantrekkelijk. Omdat hij hun avances niet kon weerstaan, bezweek hij geleidelijk aan voor de modieuze trend (2). Hij werd een van de nimfen van Brienne, wier moraal even verdorven was als die van Tournon (3).</p> <p>Laugier de Bellecour was ongetwijfeld bezweken aan zwakte. Maar hij had uiteindelijk een voorliefde ontwikkeld voor de verdorven gewoonten, waaraan de</p> <p>(1) Pierre-François Laugier de Bellecour, zoon van Baron de Laugier, verkoper van Bellecour. Geboren op 24 november 1770 in Nancy. Toegelaten tot de Koninklijke Militaire Scholen. In december 1780 werd hij, op aanbeveling van de graaf van Stainville, een leerling van Rol in Brienne en destijds aan de Koninklijke Militaire School van Parijs, toegelaten tot de artillerieopleiding. Hij behaalde de veertigste plaats van de achtenveertig kandidaten in de selectieprocedure van 1786 en verliet het Hôtel du Champ-de-Mars om naar Metz te gaan, waar hij de artillerieopleiding volgde. Hij studeerde af met de rang van tweede luitenant, emigreerde in december 1791 en diende in de campagne van 1792 in het leger van de hertog van Bourbon. Hij stierf in 1792 in het leger van Condé, gedood in een duel.</p> <p>(2) Deze ondeugd was destijds gebruikelijk op alle koninklijke militaire scholen.</p> <p>(3) Zie Memoires van een cadet van Brienne. De auteur van deze Memoires, die in sommige opzichten doen denken aan de Bekenntnissen van Jean-Jacques Rousseau. Hij kwam uit Tournon. Hij was voorbestemd voor een carrière in de ingenieurswetenschappen en bleef na het vertrek van Napoleon meer dan drie jaar in Brienne.</p>
80	<p>meeste van zijn kameraden zich overgaven, alleen of in paren in de slaapzalen en gemeenschappelijke ruimtes (1). Omdat Napoleon onvermurwbaar was als het om moraal ging, liet hij niet na zijn vriend te waarschuwen dat hij op het verkeerde pad zat. Hij berispte hem genadeloos. Hoewel hij wist dat de ondeugd waaraan zijn vriend zich overgaf algemeen voorkwam op de school, waarschuwde hij hem slechts dat hij zijn gewoontes moest opgeven als hij zijn vriendschap wilde behouden.</p> <p><i>'Je hebt affaires waar ik het niet mee eens ben,' zei hij tegen hem. 'Ik hield van je zuivere moraal. Je nieuwe vrienden ruïneren je. Kies tussen hen en mij.'</i></p>

	<p>Na deze berisping verklaarde Laugier, die ondanks zijn twijfelachtige moraal oprechte vriendschap voor Napoleon koesterde, onmiddellijk zijn onschuld. Hij zwoer bij alles wat heilig was dat Napoleon zich vergiste.</p> <p><i>'Ik ben nog steeds dezelfde,' antwoordde hij, 'en ik beschouw je als mijn allerliefste vriend.'</i></p> <p>Zulke woorden stelden Napoleon even gerust, die, hoe edelmoedig hij ook was, zijn hele leven een grote dwaas zou blijven (2). Maar het effect was van korte duur. De dag kwam dat Laugier, opnieuw aangespoord door de machtigen, bezweek aan een ondeugd die hij alleen onder dwang had afgezworen.</p> <p>Omdat zijn vermaningen geen blijvend effect hadden en Laugier ondanks alles bleef toegeven aan zijn favoriete ondeugd, begon Napoleon zich vanaf dat moment van hem te distantiëren. Niettemin toonde hij in zijn omgang met Laugier de onvoorstelbare zwakte, die Hortense er later toe zou brengen te zeggen dat hij dreigde zonder toe te slaan... en dat hij vernederde... maar nooit genoeg strafte (3). Want pas in Parijs, waar de twee jongens op 21 oktober 1784 als cadetten-gentlemen naartoe gingen, brak hij met hem.</p> <p>Hij zag hem vervolgens in een woedeaanval uitbarsten. Hij wees zijn vriend onbeschoft af: "Meneer," zei hij, "u hebt mijn advies in de wind geslagen. Dat was om mijn vriendschap te verbreken. Spreek me nooit meer aan."</p> <p>Vanaf dat moment was de breuk definitief. Laugier de Bellecour, die Napoleon niet kon vergeven voor de vele vernederingen, die hij had ondergaan, sloot zich voortaan aan bij de cadetten van het Hôtel die, Napoleons kwaadaardigheid en zwijgzaamheid onaangenaam vindend, manieren bedachten om hem gemene streken uit te halen. Alexandre</p> <p>(1) Naast de gemeenschappelijke ruimtes, waar men, ondanks het toezicht en de voorzorgsmaatregelen van de Minims, een manier kon vinden om samen te komen en zich over te geven aan deze beruchte genoegens, kon men ze ook verkrijgen onder de studie- en speeltafels. Zie Souvenirs d'un cadet de Brienne.</p> <p>(2) Zelfs toen het lot zich tegen hem keerde en zijn regime ten onder ging, bleef Napoleon zichzelf voor de gek houden over de motieven, die mensen drijven. Getuige zijn beroemde brief aan de prins-regent van Engeland na zijn tweede abdicatie. Getuige ook zijn relaties met Fouché en Talleyrand.</p> <p>(3) Over Napoleon zei Carnot later: "Dreigen zonder toe te slaan, de macht om schade toe te brengen overlaten aan degenen die hij heeft gekwetst, of ze nu hoog of laag in de hiërarchie staan. Hij herhaalt deze fout vandaag." (Verwijzing naar Fouché en Talleyrand.)</p>
81	<p>Alexandre Des Mazis, die wellicht de beste vriend van de jonge Corsicaan was in Parijs en Valence, vertelt in zijn ongepubliceerde notitieboeken, die bevestigen wat er is geschreven over het gewelddadige karakter dat ik heb mogen herontdekken, een smakelijk en hartstochtelijk verhaal over Napoleon.</p> <p>Het lijkt erop dat Laugier, verteerd door zijn wrok, zijn metgezellen voortdurend aanspoorde om de jonge Bonaparte te bespotten en te irriteren en dat hij op een ochtend zelf ook aan dit gevaarlijke spel deelnam.</p> <p>Toen hij Napoleon alleen in een van de recreatieruimtes van de school zag lopen, sloop hij achter hem aan, terwijl die van de ene naar de andere ruimte ging. Hij duwde hem hardhandig en vluchtte vervolgens met volle snelheid, zich een weg banend door de menigte leerlingen, die hem omsingelden. Hij hoopte op deze manier aan Napoleons woede te ontsnappen.</p> <p>Hij vergiste zich vreselijk. Napoleon, die zich onmiddellijk had omgedraaid, zag hem al snel. Omdat hij veel betere benen had en veel sneller was dan Laugier,</p>

	<p>haalde hij hem zonder moeite in, ondanks de pogingen van Bellecours vrienden die zijn weg probeerden te blokkeren (1). Hij greep hem bij de kraag en duwde hem met zoveel kracht tegen de grond, dat Laugier hard tegen het ijzeren rooster van een nabijgelegen kachel viel. Hij liep een vrij diepe wond op zijn voorhoofd op. De dienstdoende kapitein, die dit lawaai had gehoord, kwam naar Buonaparte om hem te straffen, maar deze antwoordde de officier met de grootste kalmte:</p> <p>“Ik voelde me beledigd. Ik nam wraak. Zo simpel is het.” En hij vervolgde zijn wandeling alsof er niets gebeurd was. "Vanaf dat moment," beweert des Mazis, "werd Laugier terughoudender. Een terughoudendheid die bovendien begrijpelijk is."</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Een treffender voorbeeld van de grenzeloze toegeeflijkheid, die Napoleon jegens zijn vrienden betoonde, is er te vinden in zijn houding tegenover Charles Le Lieur de Ville-sur-Arce, zijn beste vriend in Brienne. Gedurende zijn hele leven vergaf de keizer hem alle zwakheden en alle vriendelijkheid, zelfs wanneer hij die niet verdiende.</p> <p>Charles, de jongste van de broers Le Lieur uit Ville-sur-Arce, was, net als zijn oudere broer Louis, een beursleerling van de koning in Brienne.</p> <p>Geboren in 1768, uit een voorname familie en neef van Marmont, de toekomstige maarschalk, was hij een van de weinige leerlingen op school die, toen hij een jongen met een vreemde spraak en manieren zag aankomen, het voorgevoel had dat hij van een ander kaliber was dan zijn klasgenoten en dat hij het ver zou schoppen.</p> <p>(1) Zie Bijlage II, Ongepubliceerde notitieboeken en brieven van Alexandre des Mazis. Deze notitieboeken zijn mij vriendelijk ter beschikking gesteld door de nakomelingen van Alexandre.</p>
82	<p>Dominant, maar tegelijkertijd aangetrokken door het vuur in zijn ogen, dat een vastberaden, trots gezicht vol intense innerlijke kracht verlichtte, was hij een voorliefde voor Napoleon gaan ontwikkelen. Het was grotendeels dankzij de morele en fysieke steun, die Le Lieur hem had gegeven dat Buonaparte de pesterijen had kunnen doorstaan, de acceptatie van zijn kameraden had kunnen winnen en zijn persoonlijkheid had kunnen laten gelden.</p> <p>Hieruit ontstond een oprechte vriendschap. Napoleon zelf achtte Charles Le Lieur intelligenter, moreel integer en beter opgeleid dan de meeste van zijn medeleerlingen.</p> <p>Ze deelden allebei een liefde voor wiskunde. Het was hun favoriete vak en bovendien het vak waarin ze uitblonken. Een oerinstinct had in hun kinderhersenen een aanleg geplant die, wortel schietend en groeiend met de dag, hen in staat stelde met getallen te jongleren en combinaties te maken, die even onorthodox als geniaal waren.</p> <p>Le Lieur geloofde dat onder Napoleons stoere uiterlijk en ietwat afschrikwekkende verschijning schatten van tederheid en gevoeligheid schuilgingen, maar hij voelde aan dat zijn openhartigheid en de originaliteit van zijn karakter hem in de problemen zouden brengen, hetzij met zijn kameraden, hetzij met zijn superieuren (1). Naar beste vermogen probeerde Le Lieur tussenbeide te komen bij degenen, die ruzie zochten met Napoleon, terwijl hij tegelijkertijd probeerde de jonge Corsicaan te laten begrijpen, dat hij voorzichtig moest zijn met de publieke opinie, een zeer moeilijke taak gezien het autoritaire karakter van de toekomstige keizer, die vijandig stond tegenover elk compromis.</p>

	<p>Zowel speelkameraden als klasgenoten, verenigd door een gezonde rivaliteit, wedijverden met elkaar om elkaar te overtreffen. In de daaropvolgende strijd plukte Charles Le Lieur aanvankelijk de vruchten. Als gevolg daarvan werd hij op 10 oktober 1783 aangewezen als een van de meest verdienstelijke leerlingen van de koninklijke militaire scholen en toegelaten als adellijke cadet (rkv) tot de École de Paris. Dit was in 1783, een jaar voor Napoleon (2).</p> <p>Le Lieur bleef zich onderscheiden door zijn intelligentie en de snelheid waarmee hij de geleerde stof tot zich nam. Zijn opkomst was snel en zijn pad lag al vast. Zijn leraren, zoals Monge en Le Paute d'Agelet, vonden hem buitengewoon begaafd (3).</p> <p>(1) Des Mazis vertelt dat Charles Le Lieur in Parijs vaak sprak over zijn kameraad, zei hij en over zijn spijt dat hij niet bij hem was geweest in Parijs, die hij zeer liefhad en respecteerde. Hij sprak vaak met mij over Parijs. Hij prees hem zeer, zowel wat betreft karakter als opleiding. Zie de Notitieboeken van Alexandre des Mazis (Appendix).</p> <p>(2) Napoleon werd niet gekozen vanwege zijn leeftijd. Hij was een jaar jonger dan Charles Le Lieur.</p> <p>(rkv) Een élève-gentilhomme was in Frankrijk rond 1780 een adellijke leerling/cadet aan een koninklijke militaire school, meestal iemand van bewezen adel die op kosten van de koning of met koninklijke steun werd opgeleid voor een officiersloopbaan. Letterlijk betekent het: "leerling-edelman" of "jonker-cadet".</p> <p>(3) Charles werd op 1 september 1784 toegelaten als artilleriestudent, als zevende op een lijst van eenenveertig kandidaten. Naar verluidt ontving hij bij deze gelegenheid een ware ovatie van zijn kameraden, die zijn examens als briljant hadden beschouwd.</p>
83	<p>Hij legde het examen voor tweede luitenant af en slaagde. Vervolgens bracht hij een jaar door op de school in Verdun, waar hij zich voorbereidde met de 27e plaats op 12 september 1785, van een lijst met 58 kandidaten. Ook Napoleon maakte echter een sprong voorwaarts. Hij had Charles Le Lieur inmiddels ingehaald en was bij hetzelfde examen 42e geworden. Zo was hij officier geworden zonder eerst artilleriescadet te zijn geweest, net zoals hij later generaal zou worden door de reguliere rangen te omzeilen.</p> <p>Napoleon en Charles ontmoetten elkaar opnieuw in Valence en vervolgens in Auxonne, in hetzelfde regiment: La Fère Artillery. Het is bekend dat ze lange wandelingen samen maakten en hun dromen en ambities met elkaar deelden. Zo werd hun vriendschap bezegeld.</p> <p>Vervolgens emigreerde Charles Le Lieur en trad in dienst van een buitenlandse mogendheid. Hij voelde zich daartoe verplicht uit loyaliteit, uit eergevoel en eed. Napoleon verloor hem uit het oog.</p> <p>Ze zouden elkaar pas in 1798 weer ontmoeten, toen Le Lieur, na zijn terugkeer uit Amerika, naar Europa was gekomen om onder Napoleon te vechten. Vanuit Bazel schreef hij hem via Charlotte Grezard (1), zijn oudere zus, en Marmont (2). Zij vonden zijn brieven ongepast en bezorgden ze niet aan de beoogde ontvanger (3).</p> <p>Charlotte bekritiseerde haar broer omdat hij Napoleon zo familiair aansprak en hem als een gelijke behandelde. Charles, zei ze, leek altijd te denken: "Maar was ik niet ouder dan hij?"</p> <p>Ze stuurde hem zelfs een voorbeeldbrief aan Napoleon. Hij weigerde die te gebruiken. Zijn trots, zei hij, stond dat in de weg.</p> <p>Charles Le Lieur had bij zijn terugkeer naar Frankrijk slechts één wens: te worden ingedeeld bij een Frans regiment. Zijn teleurstelling was enorm toen hij via Marmont vernam dat Napoleon hem had benoemd tot eskadercommandant in het Cisalpijnse leger, de enige mogelijke functie, aangezien hij nog niet van de lijst van</p>

	<p>emigranten was geschrapd. Hij vertrok daarom naar Italië en diende daar in 1798 en 1799; hij bleef echter zijn superieuren en vooral Napoleon lastigvallen met de luide eis voor een post, die overeenkwam met zijn verdiensten: beschouwde hij zichzelf dan niet als superieur aan zijn kameraden en zelfs aan zijn meerderen? Hij bleek zo'n onweerstaanbare smekeling, dat Napoleon, zich zijn uitstekende staat van dienst herinnerend en de strijd beu, hem een positie in zijn lijfwacht aanbood. Een onverwachte meevaller, die de deur opende naar snelle vooruitgang.</p> <p>(1) Charlotte-Sophie, geboren in 1769. Ze trouwde met kolonel Grezard en woonde tijdens de Revolutie in het huis van haar oom van moederskant, Viesse de Marmont.</p> <p>(2) Marmont, zoon van Viesse de Marmont en toekomstig maarschalk van Frankrijk, ontmoette Napoleon voor het eerst in Dijon toen zijn neef Charles Le Lieur hem aan hem voorstelde.</p> <p>(3) Ongepubliceerde correspondentie van Le Lieur de Ville-sur-Arce, vriendelijk ter beschikking gesteld door zijn nakomelingen.</p>
84	<p>Toen gebeurde er iets ongelooflijks. Tot Marmonts grote verbazing weigerde Charles Le Lieur een aanbod dat elke andere soldaat zou hebben verrukt, omdat het, zo zei hij, een wrede teleurstelling voor hem zou zijn geweest om de lijfwacht te zijn van een kameraad, die hij zo lang zo vertrouwd had aangesproken.</p> <p>Nog verbazingwekkender is dat Napoleon, in plaats van zijn interesse in een vriend wiens zelfingenomenheid alle grenzen overschreed te verliezen, deze afwijzing nederig accepteerde en hem op diens aandringen zelfs aan Marmonts staf toevoegde!</p> <p>Charles hoefde dus alleen maar te smeken. Hij vroeg nooit tevergeefs. Napoleon nam geen genoegen met hem simpelweg te ontvangen (1) of hem posities in het leger of de administratie te geven, die het beste bij zijn gezondheid of talenten pasten (2). Hij schonk hem ook een bruidsschat ter gelegenheid van zijn huwelijk in 1811 (3).</p> <p>Ik heb uitvoerig gesproken over de vriendschap tussen Napoleon en Charles Le Lieur, omdat uit het verslag van de familie Mazis duidelijk blijkt dat deze vriendschap uitzonderlijk was. In Napoleons leven kom je nauwelijks drie of vier vriendschappen van dit kaliber tegen. Door de notitieboeken van Alexandre des Mazis te lezen, begrijp je waarom Charles Le Lieur dacht dat hij boven de wet stond.</p> <p>“Charles,” vertelt des Mazis, “maakte vaak dat ik bevriend wilde raken met Buonaparte. Eind 1784, rond september, werd hij aangenomen als artillericadet. Hij verliet de Parijse school en ging naar die in Metz. We vonden het jammer dat onze wegen scheidden en hij zag Bonaparte niet meer, die pas een maand na zijn vertrek arriveerde. Hij was door meneer Renaud, inspecteur van de militaire scholen, uitgekozen om tot de leerlingen uit Brienne te behoren die zouden afstuderen en naar Parijs zouden gaan.”</p> <p>"Ville-sur-Arce vertelde me bij zijn vertrek, dat hij wilde dat ik zijn vriend zou verwelkomen, dat ik hem van dienst kon zijn, zowel bij zijn kameraden als bij zijn superieuren; dat zijn ongewone karakter, zijn ietwat buitenlandse manier van doen, hem in de problemen zou kunnen brengen en dat ik hem daarbij kon helpen... Ik beloofde Buonapartes vriendschap te zoeken."</p> <p>Kortom, Charles Le Lieur geloofde oprecht dat Napoleon hem bij zijn terugkeer uit ballingschap met gunsten zou overladen, vanwege de diepe vriendschap, die</p>

	<p>(1) Napoleon ontving hem minstens drie keer. De eerste keer in 1800, toen hij hem naar Parijs ontbood voor overleg; vervolgens in 1809 in Schönbrunn, toen hij hem benoemde tot inspecteur van de parades en ten slotte in Parijs, bij zijn terugkeer van het eiland Elba.</p> <p>(2) Charles bleef nog enkele jaren verbonden aan de staf van Marmont. Hij werd benoemd tot inspecteur van parades bij zijn terugkeer uit Engeland, waar hij drie maanden gevangen had gezeten (hij had in Spanje tegen de Engelsen gevochten), omdat zijn gezondheid precair was geworden.</p> <p>(3) Charles trouwde in november 1811 met Anne Jacquinet. Bij deze gelegenheid ontving hij bij decreet van januari 1812 een schenking van vierduizend francs, die werd gevestigd op het domein Illyria.</p>
85	<p>tussen hen had bestaan... en omdat ook de grote morele en fysieke steun, die hij hem zonder aarzeling had gegeven in Brienne, telkens wanneer zijn kameraden hem lastigvielen of met hem vochten. De feiten liggen voor de hand en helpen ons Le Lieur te begrijpen, evenals de opmerkelijke toegeeflijkheid, die Napoleon hem voortdurend betoonde.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Charles Le Lieur bleef trouw aan zijn vriendschap. Hij was een van de eersten, die aanwezig was bij de opstanding van de keizer, toen deze terugkeerde van het eiland Elba. Hij zou later met oprechte emotie terugdenken aan deze audiëntie.</p> <p>“Zijne Majesteit,” vertrouwde hij ons toe, “was getroffen door de manier, waarop ik veranderd was en hij had de oneindige vriendelijkheid om er met mij over te spreken (1).”</p> <p>Le Lieur bleef dus tot het bittere einde loyaal aan Napoleon; maar een jaar later, toen de Restauratie een voldongen feit was, deed hij wat de anderen deden, terwijl hij de herinnering aan zijn vriend de Brienne koesterde. Hij schaarde zich achter de monarchie... omdat zijn gezondheid dat vereiste. Bovenal was hij zevenenveertig jaar oud, een leeftijd waarop de gemiddelde man zijn oogkleppen afdoet om de realiteit onder ogen te zien. Dankzij Marmont, die toen almachtig was, werd hij benoemd tot inspecteur bij de linie.</p> <p>"Mijn beste vriend," schreef hij op 7 februari 1819 aan zijn broer, beheerder van de koninklijke parken en tuinen in Sèvres, "ik schrijf u om u te laten weten dat dhr. de maarschalk, toen hij zondag een voorstel voor diverse gunsten aan de koning presenteerde, mij in dit voorstel heeft opgenomen, dat de koning heeft ondertekend. Ik ben aldus benoemd tot inspecteur bij de linie, een gunst waarop ik nauwelijks had gehoopt. Zeg het alstublieft tegen uw vrouw."</p> <p>Deze verandering was slechts de normale reactie van een realist die geconfronteerd werd met een voldongen feit... In elk geval was deze verandering minder laakbaar dan die van de maarschalken met hun met sterren bezaaide stokken; zij hadden lafhartig het zwaard gebroken, dat hen naar de top had geleid!</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>De jaren verstreken. Langzaam zag Napoleon de Buonaparte het einde van zijn verblijf in Brienne naderen. Deze vijf jaar van 'gevangenschap' – is dat niet de meest treffende term? – waren in werkelijkheid slechts één keer opgefleurd, toen Charles en Letizia hem in Brienne kwamen bezoeken.</p> <p>(1) Sinds 1809 was de gezondheid van Le Lieur achteruitgegaan. In plaats van naar Saint-Dizier te gaan, schreef hij op 7 mei 1809 vanuit Milaan aan zijn broer: "Ik heb besloten naar Italië te komen.</p>

	Ik ben erg moe, maar het Italiaanse klimaat is me zeer gunstig gezind. Ik heb de effecten ervan aanzienlijk gevoeld sinds ik de Mont Cenis ben overgestoken, die ik bedekt met sneeuw aantrof." Charles Le Lieur stierf in 1820.
86	<p>Aan het begin van 1782, terwijl Letizia nog herstellende was van haar vorige bevalling (1), bracht ze haar twaalfde kind ter wereld, Carolina-Maria-Annunciata. Haar gezondheid werd opnieuw aangetast. Charles zou naar Parijs gaan om een beurs aan te vragen voor zijn zoon Lucien. Hij besloot Letizia mee te nemen. Tijdens deze reis zou hij haar naar Bourbonne-les-Bains brengen, waar ze de geneeskrachtige bronnen zou bezoeken. Omdat deze kuuroordplaats slechts zo'n twintig mijl van Brienne verwijderd was, werd besloten dat Napoleon ook bezocht zou worden, tot grote vreugde van zijn moeder, die hem al drie jaar niet had gezien.</p> <p>Deze verspreiding van het gezin moet voor Letizia, een Corsicaanse moeder, nog veel intenser zijn geweest dan voor welke andere moeder dan ook. Bereikt het familiegevoel op het eiland niet een soort hoogtepunt? Later zouden de Franse commissarissen, die naar Corsica werden gestuurd schrijven:</p> <p>Op dit eiland heerst een fanatiek gevoel van verwantschap, waardoor de leden van een familie zo nauw met elkaar verbonden zijn, dat de gevoelens en daden van één individu gedeeld en gemeenschappelijk worden voor iedereen. Men zou eraan toevoegen: "Je bent geen Corsicaan zonder bij een familie te horen."</p> <p>Charles en zijn vrouw verlieten Ajaccio eind mei. Volgens hun geplande reischema gingen ze eerst naar Parijs, waar Letizia en haar man een feest aan het hof bijwoonden. Ze kreeg de kans om de koningin van dichtbij te zien. Ze was diep onder de indruk van het diepe verdriet op het gezicht van Marie Antoinette. Ze leek in de ogen van de koningin een soort voorbode van wanhoop te ontwaren. Teleurgesteld door dit eerste bezoek aan de hoofdstad, haastte Letizia zich vervolgens naar school, waar haar zoon haar vol verwachting opwachtte.</p> <p>Napoleon was dolgelukkig, toen hij zijn moeder na zoveel jaren weer zag. Met tranen in zijn ogen wierp hij zich in haar armen. De vreugde, die Letizia voelde bij de hereniging met haar zoon, ging echter gepaard met oprechte bezorgdheid.</p> <p>"Toen mijn moeder me in Brienne kwam opzoeken," zo zou Napoleon later aan de graaf van Montholon vertellen, "was ze zo geschrokken van mijn magerheid en de verandering in mijn gelaatstrekken, dat ze beweerde dat ik veranderd was en ze aarzelde even voordat ze me herkende. Ik was inderdaad heel anders, want ik besteedde mijn vrije tijd aan studeren en bracht mijn nachten vaak door met nadenken over de lessen van die dag. Ik kon de gedachte niet verdragen, dat ik aanvankelijk niet de beste van mijn klas zou zijn."</p> <p>Tijdens de paar dagen, die moeder en zoon samen doorbrachten, ontspanden Napoleons zenuwen, die zo lang gespannen waren geweest. Hij werd weer zichzelf: een in wezen openhartig, vrolijk en uitbundig persoon. Hij sprak vanuit zijn hart met Letizia. Hij vertelde haar over zijn verdriet en teleurstellingen. Hij deelde zijn</p> <p>(1) Carlotta-Maria (Pauline), geboren op 25 maart 1780. Deze zwangerschap had haar erg uitgeput.</p>
87	vreugde met haar voor het behalen van zulke grote school successen. Hij onthulde ook zijn ziel aan haar. Tot haar grote verbazing ontdekte Letizia dat haar zoon vastbesloten was om zeeman worden en dit idee lange tijd gekoesterd had ten koste van alle andere. Napoleon haalde ongetwijfeld, in het bijzijn van zijn moeder, die weliswaar verblind was, maar niet overtuigd, de Suffrens en de Grasses aan, die in India en Amerika tegen de Engelsen vochten. Hij moet ook het voorbeeld van de jonge Casabianca hebben genoemd, die in 1778 tot adelborst in Toulon was

	<p>benoemd (1). Zijn grootste droom, zo verklaarde hij, was om ooit een rang te bereiken op een van de schepen van Zijne Majesteit.</p> <p>Hij achtte zichzelf waardig, was hij niet Corsicaan, een zeeman, dat wil zeggen behendig, krachtig en een goede zeeman? Was hij niet gevoed met de melk van een vissersdochter?</p> <p>In werkelijkheid volgde Napoleon vooral een algemene rage van die tijd: dat beroep was erg in de mode. Napoleon was simpelweg besmet geraakt met de koorts, die de hele Franse elite in zijn greep hield.</p> <p>Napoleon dacht, dat hij de zaak had gewonnen door een onweerlegbaar argument aan te voeren: een rapport ondertekend door zijn leraren, waarin stond: "Meneer de Buonaparte is in staat om ooit een uitstekende marineofficier te worden." Maar Letizia weigerde te luisteren.</p> <p>Dat haar zoon zeeman werd, betekende dat hij aan een onderneming begon, waarvan de gevolgen niet te overzien waren. Het was een risico, dat zijn schip op een dag ten prooi zou vallen aan een verraderlijke en onvoorspelbare zee. Met één enkele ruk kon het immers zelfs de beste schepen ontmasten en laten zinken!</p> <p>Zelf vertelde ze in 1814 aan kolonel Campbell, dat ze alles in haar macht had gedaan om Napoleon ervan te weerhouden zeeman te worden. Ze had hem gezegd: "Mijn kind, in de marine moet je tegen vuur en water vechten."</p> <p>In haar gesprekken met pater Berton uitte ze haar afkeer van een roeping, die volgens haar niet echt de zijne was. Daarop zag Napoleon af van zijn oorspronkelijke plan en zich aan de artillerie te wijden. Was deze afwijking een gevolg van de tussenkomst van zijn moeder? Dat is mogelijk. Een latere brief van Charles Buonaparte aan de minister lijkt echter aan te tonen dat deze verandering slechts een kwestie van toeval was.</p> <p>"...Op advies van graaf de Marbeuf richtte hij (Napoleon) zijn studies op de marine. Hij slaagde er zo goed in dat meneer de Keralio hem voordroeg voor de marine-academie van Parijs en vervolgens voor de marinebasis in Toulon. Het bezoek van de voormalige inspecteur, Monseigneur, veranderde het lot van mijn zoon; hij heeft nu geen lessen meer op de middelbare school, behalve wiskunde, en staat aan het hoofd van een peloton met de unanieme steun van al zijn leraren."</p> <p>(1) Verschillende andere jonge Corsicanen waren navolgers van Casablanca. Onder hen de jonge César-Joseph-Balthazar de Petriconj, die tot adelpriester in Toulon werd benoemd.</p>
88	<p>De dagen die Letizia met haar zoon doorbracht, waren voor hem veel meer dan alleen ontspanning, elk moment was een bron van vreugde, gecombineerd met een zekere trots.</p> <p>Wat hem wellicht het meeste plezier gaf, hoewel hij dat niet graag wilde laten merken, was de intense bewondering, die zijn moeder op school opwekte. Later zou hij tegen Montholon zeggen: "Mijn moeder was op haar negenentwintigste zo mooi als de liefde zelf." Leraren, leerlingen, iedereen sprak alleen maar over de schoonheid van Madame de Buonaparte. Op de lof die sommige leraren haar toebedeelden, antwoordde Letizia met minachting: "De vrouwen van mijn land die gezegend zijn met ware schoonheid bevinden zich momenteel in Ajaccio."</p> <p>Moeder en zoon moesten echter overwegen om uit elkaar te gaan, aldus Charles.</p> <p>Buonaparte arriveerde in Brienne om zijn vrouw mee te nemen naar Bourbonnelles-Bains. In zijn gebruikelijke haast keurde Napoleons vader Letizia's houding ten opzichte van de toekomstige carrière van zijn zoon goed. Hij beloofde Napoleon, dat hij later terug zou komen en vertrok vervolgens met zijn vrouw naar Bourbonne-</p>

	<p>les-Bains. Napoleon verviel opnieuw in de somberheid van zijn schooltijd, met al zijn teleurstellingen en beperkingen. Hij had echter één troost: zijn ouders kondigden de spoedige aankomst van zijn broer Lucien in Brienne aan. Met hem leek het einde van zijn isolement nabij (1).</p> <p>(1) Hoewel Letizia's bezoek aan Brienne een van de meest gedocumenteerde historische feiten is met betrekking tot Napoleons jeugd, is het merkwaardig dat deze reis door Frédéric Masson in twijfel werd getrokken. Deze ijdele schrijver, die een buitengewone koppigheid tentoonspreidde, die hem er vaak toe bracht om, tegen alle verwachtingen in, het standpunt te verdedigen, dat hij eens en voor altijd had ingenomen, bleef volhardend het voor de hand liggende ontkennen.</p> <p>Napoleon heeft altijd volgehouden dat deze reis van zijn moeder had plaatsgevonden. Las Cases: "Later, tijdens een reis die ze maakte om haar zoon in Brienne te bezoeken, werd ze zelfs in Parijs opgemerkt. Zie Memorial, I, blz. 119; Montholon, II, blz. 17. Zijn moeder gaf een soortgelijk verslag aan Campbell, die het in zijn dagboek publiceerde. Bovendien is deze zin, die een einde maakt aan alle controverse, te vinden in het register van uitgaven van Charles Buonaparte: In juni 1782 vertrok ik met Signora Letizia naar de baden van Bourbonne-les-Bains in de Champagne (Marcaggi, blz. 89).</p>
89	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK IX</p> <p style="text-align: center;">LAATSTE JAAR IN BRIENNE</p> <p>In 1784 kondigde Charles zijn bezoek aan Napoleon aan. Hij had een plaats voor zijn dochter Maria-Anna geregeld in het Koninklijk Huis van Saint-Louis in Saint-Cyr en had besloten haar daarheen te brengen. Hij nam ook haar neven Miles de Casabianca en Colonna mee, die daar eveneens een plaats hadden gekregen. Zoals altijd had hij weinig geld – hij had vijftig gouden louis moeten lenen van dhr. du Rosel de Beaumanoir, de luitenant-generaal, die het bevel voerde in Ajaccio, voordat hij aan deze reis begon – en ging eerst naar Autun, waar hij zijn zoons Joseph en Lucien zag, die daar al een jaar verbleven. Hij nam Lucien mee naar Brienne, waar hij hem op 21 juni aan Napoleon toevertrouwde. Daarna vervolgde hij zijn reis naar Saint-Cyr, waar hij op 22 juni de drie beursontvangers achterliet. Van daaruit ging hij uiteindelijk naar Parijs, waar hij enkele persoonlijke zaken regelde en een arts raadpleegde. de la Sonde, een groot specialist in maagaandoeningen. Tijdens zijn bezoek aan Brienne gebeurde er iets bijzonders: een vader vertrouwde zijn zorgen toe aan zijn vijftienjarige zoon.</p> <p>Charles herinnerde Napoleon aan een verontrustend feit: Reynaud de Monts had tijdens zijn laatste inspectie op 1 juni 1783 slechts twee leerlingen uit Brienne aangewezen voor de Koninklijke School van de Champ de Mars (1). Napoleon was niet een van de uitverkorenen. Hij had vurig gehoopt dat zijn zoon Brienne vóór het einde van het jaar zou verlaten. Zou hij opnieuw een beroep moeten doen op de minister?</p> <p>Hij had liever, voor één keer, niet hoeven te bedelen. Vervolgens vertelde hij hem over de verschillende rechtszaken, waarin hij zich halsoverkop had gestort om zijn lege beurs te vullen... Hij vertrouwde hem ook toe dat hij erg tevreden was met Lucien, maar dat Joseph daarentegen, wiens pad hij had geplaveid, er nu naar verlangde de soutane in te ruilen voor het zwaard! Enkele dagen later schreef Napoleon aan een van hen.</p> <p>(1) De aangewezen cadetten waren Le Lieur de Ville-sur-Arce en Picot de Moras.</p>
90	<p>Napoleon aan een van zijn ooms een lange brief, de eerste brief van van zijn hand, die bij deze tiener een opmerkelijke geestelijke volwassenheid laat zien.</p>

	<p>“Mijn beste oom,</p> <p>Ik schrijf u om u te informeren over het bezoek van mijn lieve vader aan Brienne, op weg naar Parijs om Marie-Anne naar Saint-Cyr te brengen en te proberen zijn gezondheid te herstellen. Hij is hier op de 21e aangekomen met Luciano en de twee jonge dames, die u zag. Hij heeft Luciano hier achtergelaten; hij is negen jaar oud en 1 meter 19 lang. Hij zit in zijn zesde jaar Latijn... We moeten hopen dat hij een goede leerling zal zijn. Hij is gezond, mollig, levendig en een beetje verstrooid en we zijn voorlopig tevreden met hem. Hij spreekt heel goed Frans en is Italiaans helemaal vergeten, trouwens. Hij zal u na deze brief schrijven... Ik hoop dat hij u nu vaker schrijft dan toen hij in Autun was. Ik ben ervan overtuigd dat Joseph, mijn broer, u niet heeft geschreven. Hoe zou u dat ook van hem kunnen verwachten? Hij schrijft mijn lieve vader maar twee regels, als hij al schrijft.</p> <p>In werkelijkheid is hij niet meer dezelfde. Hij schrijft me heel vaak: hij studeert retorica. De rector vertelde mijn lieve vader dat er in de hele school geen natuurkundige, retoricus of filosoof was met zoveel talent als hij en die zo'n voortreffelijke vertaling had gemaakt. Wat betreft het beroep, dat hij wil uitoefenen, dat was geestelijke, zoals u weet, zijn eerste keuze. Hij heeft tot nu toe aan dit besluit vastgehouden, maar nu wil hij de koning dienen, wat om verschillende redenen volkomen onjuist is.</p> <p>Hij heeft een opleiding tot geestelijke genoten. Het is te laat voor hem om van gedachten te veranderen. De bisschop van Autun zou hem een grote kerkelijke functie hebben gegeven en deze was ervan overtuigd, dat hij bisschop zou worden. Wat een voordelen voor het gezin! De bisschop van Autun deed alles wat hij kon om hem over te halen door te zetten en beloofde, dat hij er geen spijt van zou krijgen. Maar hij gaf niet op, hij hield vol. Ik prijs hem, als het komt door zijn uitgesproken voorkeur voor dit beroep – het edelste van alle beroepen – als de grote drijvende kracht van de menselijke zaken hem, net als mij, een sterke neiging tot het leger heeft gegeven.</p> <p>Tot slot vraag ik u om mij vriendelijk te blijven bejegenen; het zal mijn voornaamste en meest gewenste plicht zijn om dat te verdienen.”</p> <p>We lezen in de kantlijn van deze brief, ondertekend door Napoleon de Buonaparte: “Maar we moeten hopen dat Joseph, met zijn talenten en de gevoelens, die hij door zijn opvoeding heeft meegekregen, de juiste beslissing zal nemen en de steun van ons gezin zal zijn; laat hem al deze voordelen zien.”</p>
91	<p>Napoleons oordeel over Jozef bleek opmerkelijk accuraat. Ondanks alle pogingen om hem te overtuigen zijn besluit te heroverwegen en priester te worden, bleef Jozef standvastig. Hij was volstrekt onbuigzaam. Om zijn goede wil te tonen en gedreven door zijn eigenbelang om zijn vader tevreden te stellen, koos hij echter voor de artillerie. Charles gaf de voorkeur aan dit onderdeel boven alle andere, omdat het officieren dwong onvermoeibaar te werken. Het bracht hen een gevoel van discipline en collectieve verantwoordelijkheid bij. Jozef was altijd bekritiseerd vanwege zijn volledige gebrek aan deze kwaliteiten. Hij wilde ze graag verwerven. Bovendien was de artillerie een zeer bekwaam onderdeel van de strijdkrachten.</p> <p>Charles, die voorzag dat zijn zoon niets zou bereiken bij de infanterie (1), willigde zijn verzoek in. Hij bevond zich nog in Parijs. Hij ging daarom zonder uitstel naar</p>

	<p>het Ministerie van Oorlog. Hij was er terecht van overtuigd dat het beter was om persoonlijk te gaan.</p> <p>Hij zocht onmiddellijk de steun van maarschalk de Ségur; in een brief van 18 juli benadrukte hij op behendige wijze zijn grote gezin, zijn toewijding aan de koning van Frankrijk en het feit dat hij geen enkele bescherming had. Nadat hij de minister had overladen met lof en complimenten en God had toegewenst hem een goede gezondheid te schenken voor het welzijn van zijn familie en Frankrijk, verzocht hij hem Joseph bij de genie of de artillerie te plaatsen.</p> <p>De vriendelijke maarschalk deelde Joseph mee dat hij, voordat hij zich kon aanmelden voor het toelatingsexamen voor deze twee korpsen, dat tegen het einde van de herfst zou plaatsvinden, een bewijs van goed gedrag en opleiding moest overleggen, gevolgd door een verklaring waarin hij bevestigde, dat hij zijn vier kwartieren van adel had bewezen. De minister herinnerde Charles er ook aan dat Laplace of Bossut de kandidaten in wiskunde zou examineren en dat het examen alleen dat vak zou omvatten.</p> <p>Maar Charles was te lang in Parijs gebleven. Hij had geldgebrek. Bovendien voelde hij dat zijn gezondheid achteruitging, hij wilde het water van Orezza drinken, waarvan hij hoopte op wonderen. Hij besloot zo snel mogelijk terug te keren naar het eiland en Jozef mee te nemen. Zo kon zijn zoon zijn moeder weer zien en ook uitrusten. Daarna kon hij terugkeren naar Frankrijk en zich voorbereiden op de artillerie-examens met Napoleon.</p> <p>Hij lichtte Napoleon in en liet hem, onder verwijzing naar zijn tanende gezondheid, weten dat hij tot zijn grote spijt niet in staat zou zijn om terug te keren</p> <p>(1) De essentiële deugden van de Franse artillerie in die tijd waren werk, discipline en onbaatzuchtigheid... en niet sociale vaardigheden, elegante kleding en het vermogen om vrouwen te charmeren, zoals het geval was in sommige infanterieregimenten, volgens Napoleon. Dat is mogelijk. Niettemin waren de hoogste militaire kwaliteiten te vinden in de overgrote meerderheid van de infanterieregimenten, en met name in de regimenten Royal-Bourgogne, Provence, Aquitaine en Enghien. Werd er niet over Enghien gezegd: Als eerste aan de vuurlinie, als laatste aan het brood?</p>
92	<p>naar Brienne noch wachten tot hij zijn examens had afgelegd. En Napoleon, teleurgesteld als hij was, schreef hem een brief, die het citeren waard is. Hij staat vol met wijze opmerkingen.</p> <p>“Mijn lieve Vader,</p> <p>Uw brief heeft me, zoals u zich wel kunt voorstellen, niet veel plezier gedaan, maar de rede en het belang van uw gezondheid en die van uw gezin, die mij zeer dierbaar zijn, hebben me ertoe bewogen uw spoedige terugkeer naar Corsica te prijzen en hebben me volledig getroost.</p> <p>Bovendien, wetende dat uw vriendelijkheid, genegenheid en bereidheid om mij te helpen en bij te staan in alles wat mij behaagt, zullen voortduren, hoe zou ik dan niet zeer blij en tevreden kunnen zijn? Daarnaast wil ik u graag laten weten hoe het water uw gezondheid heeft beïnvloed en u verzekeren van mijn respectvolle genegenheid en mijn eeuwige dankbaarheid.</p> <p>Ik ben verheugd dat Joseph met u mee naar Corsica is gekomen, mits hij hier is vóór 1 november, over ongeveer een jaar. Joseph kan hier komen omdat pater Patrault, mijn wiskundeleraar, die u kent, niet weggaat. De rector heeft mij daarom gevraagd u te verzekeren, dat hij hier zeer goed ontvangen zal worden en dat hij volkomen veilig kan komen. Pater Patrault is een uitstekende wiskundeleraar en hij</p>

	<p>heeft mij uitdrukkelijk verzekerd, dat hij hem graag zou aannemen. Als mijn broer wil studeren, kunnen we samen naar het artillerie-examen gaan. U hoeft verder niets voor mij te doen, aangezien ik een leerling ben. Voor Joseph zou wel wat actie nodig zijn, maar aangezien u een brief voor hem heeft, is alles geregeld. Daarom, mijn beste vader, hoop ik dat u hem liever in Brienne plaatst dan in Metz om verschillende redenen:</p> <p>1° Omdat het een troost zal zijn voor Jozef, Lucien en mij;</p> <p>2° Omdat u verplicht bent om naar de rector van Metz te schrijven, wat de zaken verder zal vertragen, aangezien u op zijn antwoord moet wachten;</p> <p>3°. Het is in Metz niet gebruikelijk om in zes maanden te leren wat Joseph voor het examen moet weten; aangezien mijn broer niets van wiskunde afweet, zou hij daarom bij kinderen geplaatst worden. Deze redenen en vele andere, zouden u moeten aanmoedigen om hem hierheen te sturen, vooral omdat hij het hier beter zal hebben. Ik hoop Joseph dan ook voor eind oktober in mijn armen te sluiten. Bovendien zou hij wellicht pas op 26 of 27 oktober vertrekken en hier op 12 of 13 november aankomen.</p> <p>Stuur me alstublieft Boswell (Geschiedenis van Corsica) en alle andere geschiedenisboeken of memoires over dit koninkrijk. U hoeft zich geen zorgen te maken; ik zal er goed voor zorgen en ze meenemen naar Corsica wanneer ik daar kom, zelfs als dat pas over zes jaar is.</p>
93	<p>Vaarwel, mijn lieve vader. De ridder (1) omhelst u van harte. Het gaat hem goed; hij heeft het uitstekend gedaan in de openbare praktijk. De inspecteur komt uiterlijk op de 15e of 16e van deze maand, dat wil zeggen over drie dagen. Zodra hij vertrokken is, zal ik u vertellen wat hij tegen mij gezegd heeft. Doe de groeten aan Minana Saveria, Zia Gertruda (2), Oom Nicolino (3), Zia Touta, enz. Doe de groeten aan Minana Francesca (4), Santo, Giovanna en Orazio; ik smeed u om goed voor hen te zorgen. Laat me weten hoe het met hen gaat en of het goed met ze gaat. Ik besluit met u een goede gezondheid toe te wensen, net als die van mij.</p> <p>Uw zeer nederige en zeer gehoorzame T.C. en zoon Buonaparte, de jonge cadet”.</p> <p>"Dhr. de inspecteur," schreef Napoleon, "zal hier op de 15e of 16e zijn." Men voelt aan dat dit een cruciaal moment was voor het kind. Zijn lot zou immers worden beslist met de komst van de inspecteur van de militaire scholen. De Chevalier de Keralio, voorganger van de Chevalier Reynaud de Monts, had hem al onderzocht en zijn oordeel was gunstig geweest:</p> <p>“De heer de Buonaparte (Napoleon), geboren op 15 augustus 1769, 1,47 meter lang, heeft zijn vierde jaar van de deze school school afgerond. Hij heeft een uitstekende constitutie en gezondheid, een onderdanig, zachtaardig, eerlijk en dankbaar karakter en een zeer regelmatig gedrag; hij heeft zich altijd onderscheiden door zijn aanleg voor wiskunde. Hij heeft een redelijke kennis van geschiedenis en aardrijkskunde. Hij is erg zwak in recreatieve bezigheden. Hij zal een uitstekende zeeman zijn, waardig om toegelaten te worden tot de Marineacademie in Parijs.”</p> <p>Napoleons leeftijd had hem er waarschijnlijk van weerhouden het voorstel te accepteren. Dus was Napoleon met hernieuwde energie aan het werk gegaan. Deze keer wachtte de jonge Corsicaan op de komst van Chevalier Reynaud de Monts. Het onderzoek verliep gunstig voor Napoleon. Op 22 september 1784 ontving hij ontving nieuws, dat hem met vreugde vervulde. De inspecteur achtte hem geschikt</p>

	<p>om toegelaten te worden tot de Koninklijke School van Parijs. De minister van Oorlog had de inspecteur gemachtigd om ‘elke beursleerling van de kleinere scholen, die bestemd waren voor de artillerie, de ingenieursopleiding of de marine en die zich hadden onderscheiden door hun intelligentie, hun goede gedrag en hun kennis van de wiskunde, naar Parijs te ontbieden’ (5).</p> <p>(1) Dit verwijst naar Lucien. Voor adellijke kinderen in Brienne gold dat, indien er twee waren, de oudere broer simpelweg de familienaam droeg, terwijl de jongere de titel ridder kreeg. Voor burgers werd de ene de oudere broer of de jongere broer genoemd. Soms namen ze verschillende plaatsnamen aan; zoals de twee broers Fauvelet, de ene heette de Villemont de Fauvelet, de andere de Villemont de Bourrienne.</p> <p>(2) Zijn nicht mej. Pallavicini, geboren Buonaparte.</p> <p>(3) De echtgenoot van zijn nicht Nicolo Pallavicini.</p> <p>(4) M Fesch,</p> <p>(5) Gewapend met deze macht koos Reynaud, die in 1783 slechts twee cadet-leerlingen van Brienne had aangenomen, in 1784 vijf studenten van de Minims uit om hen op de Parijse school te plaatsen.</p>
94	<p>Onder de uitverkorenen, voor wie het moment was aangebroken om de volgende stap te zetten en aan avonturen te beginnen, bevonden zich: Montarby de Dampierre, een toekomstig cavalerieofficier; Castres de Vaux, een kandidaat voor het geniekorps; Buonaparte, Comminges en Laugier de Bellecour, drie toekomstige artilleristen. Vanzelfsprekend droomden de vijf officiercadetten vanaf dat moment alleen nog maar van wonden en kneuzingen. Ze kregen te horen dat ze geduld moesten hebben; ze zouden hun definitieve benoemingen immers pas in oktober ontvangen (1); een wachtperiode waarin de jonge cadetten, geconfronteerd met de tastbare realiteit, met uitzondering van Laugier de Bellecour en Comminges, wier jeugdige enthousiasme andere zorgen had, zich meer bewust werden van de rol, die hen nu te wachten stond: de koning dienen als trouwe ridders. Gebonden aan de eerbied voor de soeverein, zoals altijd de plicht en het voorrecht van hun kaste was geweest, waren zij de vaandel dragers en het toevluchtsoord geworden van die eer die Montesquieu zo treffend noemde: het vooroordeel van ieder individu en elke positie.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Hoewel vaststaat dat de vijf officier-cadetten, onder begeleiding van pater Berton, in oktober naar Parijs vertrokken, bestaat er aanzienlijke onenigheid onder de biografen van de keizer over het vervoermiddel, dat ze gebruikten om naar de academie te reizen en de data van hun vertrek uit Brienne en hun aankomst in Parijs; geen van de historici, die beweren dat ze aan boord gingen van een rivierboot, durft te specificeren waar en op welke dag ze de rivierroute hebben gebruikt.</p> <p>Gezien deze onenigheid heb ik de archieven doorzocht om te zien of ze nieuwe documenten bevatten die licht op het debat zouden kunnen werpen (2). Na uitgebreid onderzoek heb ik ontdekt dat twee officiële documenten, waarvan niemand de authenticiteit kan ontkennen, zonder enige twijfel bewijzen:</p> <p>a) dat de vijf cadetten en pater Berton op 17 oktober naar Parijs vertrokken... zoals Madelin en Garros hebben verklaard;</p> <p>b) dat ze officieel werden ontvangen op de Koninklijke Militaire School op het</p>

	<p>Champ de Mars op 22 oktober en niet op de 19e of 30e, zoals alle biografen van de keizer hebben beweerd. Hier zijn deze documenten:</p> <p>(1) Brief van 22 oktober 1784, waarin Lodewijk XVI hen een plaats geeft als cadet-gentlemen in het gezelschap van cadet-gentlemen dat is opgericht in zijn militaire school... en de inspecteur-generaal, dhr. de Timbrune-Valence, verzoekt hen te ontvangen en hen op die plaats te laten plaatsen.</p> <p>(2) Commandant Chalmain, de zeer eminente archivaris van de historische sectie van het leger in Vincennes, heeft mijn taak aanzienlijk vergemakkelijkt door mij een deel van zijn grote kennis ter beschikking te stellen.</p>																								
95	<p>a) Napoleons vertrek uit Brienne.</p> <p>Op 17 oktober 1784 studeerde de heer Napoléon de Buonaparte, jonge edelman, geboren in de stad Ajaccio op het eiland Corsica op 15 augustus 1769, zoon van de edelman Charles-Marie de Buonaparte, afgevaardigde van de Corsicaanse adel, woonachtig in de genoemde stad Ajaccio en van Lady Letizia Ramolino, zijn moeder, af aan de militaire school van Brienne, volgens het document dat is opgenomen in het register, folio 31, ontvangen in deze instelling op 23 april 1779.</p> <p>b) Lijst van personen die door de Koning zijn toegelaten tot het Compagnie van cadetten-heren, opgericht aan de Koninklijke Militaire School, bij besluit van 18 oktober 1777 en aan wie brieven van Zijne Majesteit moeten worden verzonden onder de datum van hun toelating tot het genoemde Compagnie (1).</p> <table border="1" data-bbox="300 992 1385 1733"> <thead> <tr> <th data-bbox="300 992 608 1070">Namen van de cadetten-heren:</th> <th data-bbox="608 992 874 1070"></th> <th data-bbox="874 992 1066 1070">Geb.datum</th> <th data-bbox="1066 992 1385 1070">Datum van hun aankomst</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="300 1070 608 1216">de Montarby de Dampierre</td> <td data-bbox="608 1070 874 1216">(Nicolas Laurent)</td> <td data-bbox="874 1070 1066 1216">10 augustus 1769</td> <td data-bbox="1066 1070 1385 1216">22 oktober 1784</td> </tr> <tr> <td data-bbox="300 1216 608 1328">de Buonaparte</td> <td data-bbox="608 1216 874 1328">(Napoleon)</td> <td data-bbox="874 1216 1066 1328">15 augustus 1769</td> <td data-bbox="1066 1216 1385 1328">22 oktober 1784</td> </tr> <tr> <td data-bbox="300 1328 608 1440">de Comminges</td> <td data-bbox="608 1328 874 1440">(Jean-Joseph)</td> <td data-bbox="874 1328 1066 1440">22 augustus 1770</td> <td data-bbox="1066 1328 1385 1440">22 oktober 1784</td> </tr> <tr> <td data-bbox="300 1440 608 1585">de Laugier de ugier Bellecour</td> <td data-bbox="608 1440 874 1585">Pierre-François-Marie</td> <td data-bbox="874 1440 1066 1585">24 november 1770</td> <td data-bbox="1066 1440 1385 1585">22 oktober 1784</td> </tr> <tr> <td data-bbox="300 1585 608 1733">De Castres</td> <td data-bbox="608 1585 874 1733">(Henri-Alexandre-Joseph)</td> <td data-bbox="874 1585 1066 1733"></td> <td data-bbox="1066 1585 1385 1733">22 oktober 1784</td> </tr> </tbody> </table> <p>Daarna volgen de namen van andere cadetten, die na die datum officieel in Parijs zijn toegelaten.</p> <p>Aan de andere kant, zoals Bertrand in zijn dagboek schrijft, vermeldt Napoleon, terwijl hij zijn vertrek uit Brienne op Sint-Helena bespreekt, dat hij, nadat hij met zijn kameraden naar Parijs was vertrokken, vergezeld door een Minim-monnik, de Lesmont-brug was overgestoken en de nacht in Arcis had doorgebracht. Ze waren in Nogent aangekomen, schrijft de keizer; 's avonds in Parijs... en toen, nadat ze</p>	Namen van de cadetten-heren:		Geb.datum	Datum van hun aankomst	de Montarby de Dampierre	(Nicolas Laurent)	10 augustus 1769	22 oktober 1784	de Buonaparte	(Napoleon)	15 augustus 1769	22 oktober 1784	de Comminges	(Jean-Joseph)	22 augustus 1770	22 oktober 1784	de Laugier de ugier Bellecour	Pierre-François-Marie	24 november 1770	22 oktober 1784	De Castres	(Henri-Alexandre-Joseph)		22 oktober 1784
Namen van de cadetten-heren:		Geb.datum	Datum van hun aankomst																						
de Montarby de Dampierre	(Nicolas Laurent)	10 augustus 1769	22 oktober 1784																						
de Buonaparte	(Napoleon)	15 augustus 1769	22 oktober 1784																						
de Comminges	(Jean-Joseph)	22 augustus 1770	22 oktober 1784																						
de Laugier de ugier Bellecour	Pierre-François-Marie	24 november 1770	22 oktober 1784																						
De Castres	(Henri-Alexandre-Joseph)		22 oktober 1784																						

	<p>in herberg waren geweest, werden ze naar de militaire school gebracht. Nu blijkt uit dit getuigenis, dat vooroorlogse historici vanzelfsprekend negeerden omdat Bertrands notitieboeken nog niet door Fleuriot de Langle uit hun schuilplaats waren opgegraven (2), dat de reizigers de meest directe route naar Parijs kozen, namelijk die langs Nogent-sur-Seine. Het blijkt ook dat een lagere priester de leerlingen begeleidde.</p> <p>(1) Ik merk in de lijst van personen die door de Roll zijn toegelaten... en aan wie brieven van Zijne Majesteit moeten worden verzonden onder de datum van de dag van hun officiële ontvangst, de volgende opmerkingen op: Deze cadet-heren worden hierheen gebracht in de volgorde van hun ontvangst in het Hotel. Geen betwisting mogelijk.</p> <p>(2) De beroemde kluis, waarin de documenten van de Grootmaarschalk werden bewaard, werd pas in 1946 geopend. Het eerste deel van deze zeer waardevolle getuigenissen werd pas in 1949 gepubliceerd.</p>
96	<p>Door een ongepubliceerde brief te raadplegen, heb ik kunnen vaststellen dat deze lagere priester niemand minder was dan pater Berton. In een brief van 15 december 1784 schreef de pater aan Montarby de Dampierre:</p> <p><i>"Ik voorzie, mijn beste de Montarby, dat ik volgende maand geen tijd zal hebben om je te schrijven; daarom wens ik je alvast een gelukkig nieuwjaar. Breng mijn groeten over aan onze dierbare reisgenoten: de heren de Buonaparte, de Laugier, de Castres en de Comminges... Vergeet de heren de Gresigny en Picot de Moras niet... Je lieve ouders houden net zoveel van je als ik... Ik omhels jullie allemaal, want ik hou heel, heel veel van jullie..."</i></p> <p>Het was dus met zeer precieze informatie over de route, die de cadetten zouden hebben gevolgd om in Nogent-sur-Seine te komen en door de reis naar Parijs zeer nauwkeurig te situeren tussen 17 en 21 oktober, dat ik naar het Postmuseum ging (1).</p> <p>Een decreet van de minister van Oorlog van 26 september 1783 bepaalde dat de reiskosten van cadetten, die naar Parijs of een garnizoen gingen, voortaan door de Champ de Mars-school zouden worden gedragen. Hetzelfde decreet adviseerde de oversten van de scholen echter om grote omzichtigheid te betrachten. Het lag voor de hand dat pater Berton, die er alle belang bij had zijn oversten tevreden te stellen, de reis naar Parijs zo economisch mogelijk zou hebben gemaakt. Het tegenovergestelde zou verrassend zijn geweest! Hij zou daarom met zijn cadetten per postkoets naar Nogent zijn gereisd en niet te paard, aangezien dit vervoermiddel, dat destijds in het leger werd gebruikt, veel te duur was (2).</p> <p>(1) De heer Vaille, de zeer vooraanstaande archivaris van het Postmuseum en Mej. Laine, zijn assistente, hebben mij zeer waardevolle hulp geboden; zij hebben mijn onderzoek enorm vergemakkelijkt.</p> <p>(2) Brief verzonden op 6 juni 1783 door Louis Le Lieur, broer van Charles Le Lieur de Ville-sur-Arce, aan zijn moeder, terwijl hij in Poitiers gestationeerd was, welke brief mij welwillend is toegezonden door graaf Le Lieur.</p> <p>"Mijn liefste moeder, Vanuit Poitiers, 6 juni 1783.</p>

	<p>“Als u zo graag wilt zoenen, zoals u zegt, is het echt tijd dat u de nodige stappen onderneemt. We vertrekken allemaal na de beoordeling van de inspecteur, die op de 18e van de maand plaatsvindt. Ik vroeg de oude officieren wat de beste manier was om te reizen. En dit is wat ze me vertelden:</p> <p>Als je met de openbare koets reist, kost dat je minstens 100 pond alleen al voor de rit, terwijl je met een paard kunt reizen waar je wilt. Je bent niet verplicht, zoals bij de openbare koets, om twee maaltijden te eten die 's ochtends 45 sous en 's avonds 60 sous kosten, wat een aanzienlijke uitgave is. Tegenwoordig kun je je paard bij aankomst verkopen voor de prijs, die je ervoor betaald hebt. En als je er goed voor zorgt, is je reis soms zelfs helemaal terugbetaald. Zie je, moeder, het hebben van een paard heeft dus een groot voordeel...</p> <p>Met het grootste respect...</p> <p style="text-align: center;">De Lieur van Ville-sur-Arce”.</p> <p>De Minimes zouden in elk geval nooit hebben ingestemd met de aankoop van zes paarden voor Nogent, aangezien de wederverkoop van deze paarden bij aankomst uiteraard een zeker risico met zich meebracht.</p>
97	<p>Na raadpleging van talloze koninklijke rapporten, decreten, verordeningen en almanakken betreffende de postdiensten, poststations, koeriersdiensten en rivierboten van Frankrijk en hun werking, ben ik erin geslaagd de reisroute van pater Berton van Brienne naar Parijs vast te stellen. Deze luidt als volgt:</p> <p><i>Eerste fase. Route van Brienne naar Nogent-sur-Seine.</i></p> <p>Vertrek vanuit Brienne, op 17 oktober met een postkoets, die, na de brug van Lesmont te zijn overgestoken, de reizigers om zes uur 's avonds in Arcis-sur-Aube afzette, met een lunchpauze en een doorgang door Coclois (1).</p> <p>Na een nacht in Arcis te hebben doorgebracht, namen de cadetten de hoofdweg van Nancy naar Parijs en legden met hetzelfde vervoermiddel de zes en een halve post (vijftig kilometer) af, die hen van Nogent-sur-Seine scheidde. De reis duurde negen uur in postkoetsen (2) met tussenstops in Méry-sur-Seine, Les Granges en Pont-sur-Seine. Ze arriveerden op 18 oktober rond 18.00 uur in Nogent-sur-Seine.</p> <p><i>Tweede fase. Van Nogent-sur-Seine tot Parijs.</i></p> <p>Postkoetsen, rijtuigen, beschikbare vervoersmiddelen: postkoets... en waterkoets. We kunnen de eerste drie vervoersmiddelen uitsluiten, omdat:</p> <p>Onze reizigers zouden een aanzienlijk bedrag hebben moeten uitgegeven, vooral met de postkoets, een nieuw voertuig dat Turgot in 1775 had geïntroduceerd ter vervanging van de oude koetsen uit het verleden en dat postkoets werd genoemd vanwege zijn snelheid. Dezelfde reis, gemaakt per rivierboot, zou veel minder duur zijn geweest (3).</p> <p>Dat onze cadetten, als ze met de postkoets van Nogent-sur-Seine naar Parijs waren gereisd, zeker niet officieel op 22 oktober bij de Koninklijke School hadden kunnen worden ontvangen.</p> <p>(1) De organisatie van de reis was afhankelijk van posthuizen. Op deze manier zouden onze reizigers vier keer van paard hebben gewisseld tussen Brienne en Arcis (er waren vier posthuizen tussen deze twee steden).</p> <p>(2) Postkoetsen bedienden alleen de hoofdroutes.</p> <p>Dit waren lichte, vierwielige rijtuigen met een disselboom, bestuurd door drie postiljons, getrokken door acht paarden en met plaats voor zes personen. De route Arcis-Nogent bestond uit zes en een halve post: twee en een halve post van Arcis naar Méry; anderhalve post van Méry naar Les Granges; één post van Les Granges naar Pont-sur-Seine; en één post van Pont-sur-Seine naar Nogent. Elke post lag op twee mijl, oftewel acht kilometer.</p>

	<p>(3) Turgot had de oude, zeer sjofele, niet-geveerde rijtuigen vervangen door veel lichtere voertuigen, die op veren waren geveerd en die al snel 'turgotines' of 'postkoetsen' werden genoemd. De postkoetsen hadden vier compartimenten: coupé, interieur, rotunde en imperial. De coupé was de luxe zitplaats.</p> <p>Een reis met een postkoets kostte aanzienlijk meer dan een tocht met een rivierboot, waar niet haastige en arme reizigers dicht op elkaar gepakt zaten. De route van Nogent naar Parijs kostte zevenendertig pond per persoon. Tel daar de kosten van de herberg bij op, dat wil zeggen tweehonderdtweëntwintig pond voor pater Berton en de vijf jongere leerlingen. Dezelfde reis met de rivierboot kostte drieëndertig pond voor de vijf reizigers.</p>
98	<p>Ze zouden dan pas op donderdag 21 oktober uit Nogent vertrokken zijn en op zaterdag de 23e in de hoofdstad aangekomen zijn (1).</p> <p>De waterkoets bleek daarmee het enige vervoermiddel waarmee de cadetten op 22 oktober, de dag van hun officiële ontvangst op de Koninklijke School, in Parijs konden zijn.</p> <p>De dienstregeling van deze rivierkoetsen bevestigt dit, en we begrijpen nu waarom Napoleon en zijn kameraden op 18 oktober per postkoets naar Nogent reisden; de dienstregeling voor die maand geeft aan, dat er op dinsdag 19 oktober om 14.00 uur een rivierkoets vanuit Nogent zou vertrekken en op de 21e om 18.00 uur in Parijs zou aankomen. De cadetten konden zich zo op de avond van de 21e melden bij de Koninklijke Militaire School, wat niet mogelijk zou zijn geweest als ze de postkoets, de gewone koets of de rijtuig hadden gebruikt.</p> <p>Anderzijds is het normaal dat ze inscheepten in Nogent, waar sinds 1750 de eerste haven aan de Seine, vanaf de bron, was gelegen (2). Deze stad lag bovendien het dichtst bij Brienne en was het gemakkelijkst te bereiken per postkoets of rijtuig. Het probleem is opgelost.</p> <p>(1) Laturgotine, die eenmaal per week de reis Langres-Parijs maakte, nam het op zaterdag rond 18.00 uur over. Hij was elke donderdag in Nogent-sur-Seine en arriveerde pas later in Parijs.</p> <p>(2) Nogent had in de 16e eeuw en tot 1750 het voorrecht het belangrijkste doorvoerpunt te zijn van Troyes naar Parijs. De stad was een depot geworden voor zout, dat grotendeels bestemd was voor de graanschuren van de Champagne. Zout, haver, boekweit en veevoer werden erheen gebracht voor Parijs.</p>
99	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK X</p> <p style="text-align: center;">NAPOLEON REIST NAAR PARIJS PER TREKSCHUIT</p> <p>Aan deze kant vegen groepjes voedsters, in het bijzijn van de toeschouwers, hun kinderen af; hier staan bedelaars, allemaal in voden gehuld, en verderop een troep soldaten.</p> <p style="text-align: right;">REIZEN IN NORMANDIË, 1769.</p> <p>De rivieren en kanalen van Frankrijk werden in de 17e eeuw door onze voorouders veelvuldig gebruikt, zelfs voor lange reizen. Zoals Madame de Sévigné schreef, was een boottocht over de rivier bij mooi weer een waar genot.</p> <p>Ze beschreef een recente reis naar Bretagne, op weg naar haar landgoed in Les Rochers, en voegde eraan toe: “We gingen om zes uur aan boord. Ik had de carrosserie van mijn koets zo gepositioneerd, dat de zon er niet in scheen; we lieten de ramen zakken, de opening aan de voorkant bood een prachtig uitzicht; de openingen in de deuren en de zijramen gaven ons het uitzicht dat je je maar kunt</p>

	<p>voorstellen. Het waren alleen de abt en ik in deze mooie kleine kajuit op comfortabele kussens, in de frisse lucht en op ons gemak, alle anderen als varkens op stro.”</p> <p>Het moet ongetwijfeld een groot plezier en een heerlijke ontspanning zijn geweest om te reizen, zoals Madame de Sévigné had gedaan, in een mooie, ruime boot, ingericht met luxueus ingerichte kajuiten, versierd alsof er een feest gaande was. Maar het gewone publiek was niet zo welgesteld. Passagiers en goederen bestemd voor Parijs werden gewoonlijk samengepakt in een vreemde, van een dek voorziene kajuit, bekroond door een hoge mast, die deed denken aan een fantastische Ark van Noach (1).</p> <p>(1) De waterboten dateerden uit de 11e eeuw en stonden toen bekend als concha. Ze werden voortgetrokken door vier paarden, die ze voorttrokken met een touw dat aan de hoofdmast was bevestigd. Zie Reisverslag naar Bourgondië van de dichter Bertin, 1774.</p>
100	<p>Deze trekschuiten werden voortgetrokken door vier krachtige paarden, die zo langzaam de stroom volgden dat hun voortgang nauwelijks merkbaar was (1), misten ze zeker de elegantie en het comfort van privékoetsen. De Algemene Postdienst, die ze namens de Koning beheerde (2), had echter geprobeerd ze enigszins aangenamer te maken (3). Ze waren overdekt met een dek van twaalf voet lang, waarop banken stonden, die bekleed waren met hooi of de vorm hadden van kisten, evenals een galerij, aan het einde waarvan zich verschillende hutten en een bemanningsverblijf bevonden, verlicht door dakramen. Er waren ook hutten voor de kapitein, de bootsmannen, de loodsen, de klerken en zelfs een kombuis met een haard, waar een kok maaltijden bereidde voor reizigers, die een tekort aan proviand hadden. "Een twijfelachtige voorziening, als men een gevoelig reukvermogen had, aangezien de keuken, waar men at, slechts door een dunne scheidingswand gescheiden was van wat aan boord de 'flessen' werden genoemd."</p> <p>In ieder geval konden arme mensen en mensen die geen haast hadden, evenals degenen, die de rustige rivier verkozen boven de hobbelige weg, zo naar eigen inzicht nieuwe paden creëren, zonder al te veel ongemak en vooral zonder al te veel geld uit te hoeven geven. Bijgevolg werden rivierboten vaker gebruikt dan de postkoets, het rijtuig of de diligence, ongeacht of mensen voor zaken of voor hun plezier reisden (4).</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>19 oktober. Half twee 's middags. Het is tijd om aan boord te gaan van de trekschuit, die over twee dagen onze vijf cadetten en pater Berton naar Parijs zal brengen.</p> <p>Napoleon en zijn metgezellen verlieten de herberg De Stad van Jeruzalem, waar ze blijkbaar de nacht hadden doorgebracht (5).</p> <p>(1) De trekschuiten voeren met majestueuze traagheid de rivieren op en neer; als het jaagpad niet al te slecht was, konden ze twee mijl per uur afleggen. Ze wisselden elkaar om de twee mijl en stopten 's nachts zodat de passagiers konden rusten. in de steden of dorpen, die het dichtst bij de plaats lagen, ze naar toe moesten.</p> <p>(2) In 1775 bepaalde een decreet van de Raad van de Koning de annexatie aan het domein van Zijne Majesteit van de privileges van de trekschuiten, die gevestigd waren op de rivieren en bevaarbare kanalen van het koninkrijk.</p>

	<p>(3) Er waren verschillende openbare trekschuiten, die relatief comfort boden. Daaronder bevond zich die in Saint-Omer en vooral die in Chalon-sur-Saône, die bekend stond als de meest luxueuze van die tijd.</p> <p>(4) Vanaf de 16e eeuw waren trekschuiten overal te vinden en op bijna alle bevaarbare waterwegen. Dankzij de graaf van Boullongne, heer van Nogent, was er een dijk gebouwd op de rechteroever van de Seine, terwijl het jaagpad aanzienlijk was geëgaliseerd!</p> <p>(5) Volgens de overlevering bracht Napoleon daar de nacht door. Deze herberg bevond zich aan het einde van een doodlopende straat in de buitenwijk Troyes. Destijds waren er drie relatief comfortabele herbergen: de Drie Koningen, het Teken van het Kruis en de Stad van Jeruzalem.</p>
101	<p>Ze varen richting de Seine, die ze oversteken via de Saint-Nicolasbrug. Vanaf daar bereiken ze de kades en de haven van Petit-Laurent, waar de trekschuit ligt aangemeerd.</p> <p>Aan boord van het schip heerst een drukte van jewelste. Groepjes hebben zich gevormd onder de passagiers, die onophoudelijk gebaren maken of praten. Hier laden sjouwers bagage in; daar verschonen kindermeisjes, zonder enige aarzeling, pal onder de neuzen van omstanders, de luiers van hun kinderen. Verderop geven soldaten hun wapens af aan een klerk, die ze opbergt nadat hij elk een ontvangstbewijs heeft gegeven (1). Nog verder bidden of mediteren monniken, met brevieren in de hand.</p> <p>Van alle kanten klinken de dissonante kreten van de groenteboeren, de waterdragers, de melkboeren, de verkopers van Engelse peren (2). Het is een wedstrijd wie het meest doordringend lawaai kan maken door over zijn waren te zingen:</p> <p>"Drie sous voor de engelse! Een penny per stuk!... Gebakken appels! Het brandt, het brandt!... Dat is wat de dames willen!" Aan de kade heeft een koetsier een paar laatkomers in een koets afgezet. Hij berispt een van zijn paarden, dat met zijn hoeven op de grond trappelt en onrustig wordt.</p> <p>Aan de rivieroever heerst een drukte van jewelste, een voortdurend komen en gaan van sjouwers, die de schuit volladen met goederen, die diezelfde ochtend door karrenvoerders zijn aangevoerd en die naar Parijs vertrekken: zakken tarwe, vaten Bourgondische wijn, houtskool, zelfs balen wol en kousen, afkomstig uit Troyes en Romilly.</p> <p>De expediteur, die de sjouwers en transporteurs aanvoert, beweegt zich behendig voort, met opgetrokken kraag, spreekt enthousiast en houdt zijn ogen alert. Hij overziet de ladingen. Hij controleert of de hem getoonde vergunningen in orde zijn voor vertrek.</p> <p>Ten slotte, terwijl ze het instappen op de schuit controleerden – dat plaatsvond op twee gammele planken, die elk moment dreigden hun lading in het water te storten – stapten vier gendarmes te paard af. Het waren prachtige, krachtig gebouwde mannen, gekleed in ontzagwekkende uniformen: hemelsblauwe tunieken met witte galon rond de kraag en rode revers; een suède vest, jas en broek; zwarte driekantige hoeden met witte galon en een zwarte kokarde. Ze hielden de soldaten met verlof nauwlettend in de gaten; wee hen als ze het waagden, nog schurkachtiger dan hun kameraden, te weigeren volgens het tarief te betalen (3) of de passagiers te beledigen (4).</p> <p>(1) Zie artikel 25 van de Koninklijke Verordening van 29 april 1738. Alle personen, ongeacht hun rang of stand, die per trekschuit reizen en in het bijzonder soldaten, zijn verplicht bij het instappen in de schuit hun wapens aan de schipper over te dragen. Deze bewaart ze in zijn werkhok, nummert elk wapen en geeft het corresponderende nummer terug aan de persoon aan wie het toebehoort. Indien</p>

	<p>iemand weigert, dient hij een van de officieren van de Marechaussee in de dichtstbijzijnde plaats hiervan op de hoogte te stellen, die zich onmiddellijk naar de betrokken schuit begeven. Nationaal Archief. F 7. Dossier 9.</p> <p>(2) Engelse peren, olijfkleurige peren, gespikkeld met bruin, die zeer snel zacht worden.</p> <p>(3) Zuigelingen werden gratis vervoerd. Minderjarigen, voedsters, soldaten en kinderen van drie tot zeven jaar betaalden slechts de halve prijs.</p> <p>(4) Lodewijk XV richtte de Maréchaussée op, een bereden troep, om de veiligheid te garanderen. “Wij verbieden uitdrukkelijk dat een soldaat weigert te betalen volgens het vastgestelde tarief, reizigers, boeren, klerken, loodsen, schippers en riviergenoten beledigt, vloekt, roekt of op enigerlei wijze overlast of schandaal veroorzaakt op de genoemde boten, op straffe van lijfstraffen. Zie artikel 23. Verordening van 29 april 1754. Nationaal Archief. F 7. Dossier 9.”</p>
102	<p>Om hen heen, zoals gebruikelijk bij elk vertrek en elke aankomst van een trekschuit, staat een krioelende menigte, die de passagiers genadeloos bespot of talloze platte grappen met hen uitwisselt, waarbij de schunnigheid van hun opmerkingen vermengd is met een zekere smakelijke humor.</p> <p>Maar de tijd voor vertrek en afscheid was aangebroken. Om twee uur lieten de bedienden, in opdracht van de kapitein, alle niet-passagiers van boord gaan. Het anker werd gelicht. Een fluit klonk, gevolgd door het gekraak van de zweep en het gehop van de stalknechten en postiljons. Aangespoord spanden de vier paarden, die de schuit trokken zich in. Ze spanden zich met al hun kracht. Het rollende huis schoot met harde, onregelmatige schokken vooruit, een kreunende inspanning. Het begon te bewegen; de planken kraakten en beefden als een ziel in nood; het bewoog zich met majestueuze traagheid voort; het daalde af langs de rivier, die in grote golven stroomde en door de wind rimpelde. Het water dat het verplaatste klotste tegen de oever met het geluid van ruisende zijde.</p> <p>Aan land gaan de afscheidsmomenten echter door, vooral die van kinderen, die een tijdje rennen, met uitgestrekte armen naar de schuit, erlangs rennen en dan teruggeroepen door hun ouders, net zo snel verdwijnen als ze gekomen zijn, in een flitsende vlucht... sierlijke geesten, waar niemand zijn blik op kan richten. Terwijl de oever voorbijglijdt alsof een mysterieuze kracht haar terugtrekt, nemen de passagiers plaats aan boord.</p> <p>Iedereen zoekt een goed plekje op het dek, in de kajuit en in de galerij, die zo volgestouwd zijn met tassen, touwen en rommel, dat er geen ruimte meer is om je voeten neer te zetten. Sommigen, de rijkere onder hen, dringen de hutten binnen en blijven daar met hun koffers, die ze weigeren te verlaten uit angst om beroofd te worden. Het gebeurt regelmatig, dat professionele dieven, deserteurs of ontsnapte gevangenen erin slagen aan boord te sluipen, ondanks de aanwezigheid van de politie.</p> <p>In de keuken, verlicht door een lantaarn, stoomt het water in de ketel. Het eten sist in de pan. De kok is druk bezig.</p> <p>Het was in een dergelijk klimaat dat Napoleon aan zijn odyssee begon, waarvan Brienne slechts een voorbode was geweest.</p>
103	<p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>We hebben zeer weinig informatie over Napoleons daden en bewegingen tijdens zijn reis van Nogent naar Parijs. En nog minder over de gedachten, die bij hem</p>

	<p>opkwamen naarmate zijn ervaring zich uitbreidde en nieuwe horizons zich voor hem openden. Maar een vergelijking is noodzakelijk. Deze is geenszins willekeurig.</p> <p>Twee dagen lang leefde hij, gedwongen tot een verontrustende samenwoning en intimiteit, zij aan zij met ruwe en zelfs luidruchtige gewone mensen, wier handel vaak weinig aangenaam was, maar die desalniettemin tot de beste soort mensen van Frankrijk behoorden die, zoals Péguy schreef, met een open hand en een liberaal hart ter wereld kwamen, een volk dat geeft en weet hoe te geven... een volk dat zonder reden liefheeft... want anders, is het wel liefde (1)?</p> <p>Je leert niet over mensen, je voelt ze. In dit opzicht was er geen betere leerschool dan die, waarin Napoleon zich bevond. Deze nauwe band was van onschatbare waarde voor hem. Het stelde hem in staat zijn scherpste eigenschap te benutten: observatievermogen.</p> <p>Door, te midden van de nevelen van zoveel vervlogen dagen, de sfeer en het klimaat van een reis per trekschuit te schetsen, kunnen we aan de hand van data en feiten reconstrueren hoe de twee dagen van deze reis voor de jonge Napoleon waren.</p> <p>Hij leefde min of meer zoals die passagiers, die een zekere mate van comfort genoten. Telkens als de schuit stopte voor een maaltijd of om te overnachten, ging hij met zijn reisgenoten en pater Berton aan wal.</p> <p>Maar de boot, die op 19 oktober om twee uur 's middags uit Nogent-sur-Seine was vertrokken, stopte rond zes uur 's avonds in Montereau. Pater Berton en de vijf cadetten, ieder met hun nachttas, gingen onmiddellijk aan land, waar ze onderdak vonden in een herberg in de stad (2).</p> <p>Evenzo gingen Napoleon en zijn metgezellen de volgende dag, nadat de schuit in Melun was gestopt voor de lunch, meteen naar een herberg om iets te eten en een fles wijn te drinken alvorens terug te keren naar het schip. Ze arriveerden rond zes uur 's avonds in Corbeil (3). Het schip meerde aan Onderaan in het stadje, tegenover</p> <p>(1) Het volksgevoel sluit aan bij het mijne, zou Napoleon later op Sint-Helena zeggen: ik kom uit de gelederen van het volk, mijn wil werkt op hen in. Kijk naar deze dienstplichtigen, deze zonen van boeren, ik heb hen niet gevlend, ik heb hen hard behandeld en toch omsingelden ze me, ze riepen niet minder: Leve de keizer!</p> <p>(2) Elke reiziger, met zijn rugzak of nachttas, die vijftien pond weegt, tegen twee sous en zes deniers per mijl.</p> <p>(3) Oorspronkelijk was de schuit bedoeld om goederen naar Parijs te vervoeren. Het brood uit Corbeil werd verkocht op het Maubertplein. Zie Florange, pagina 458. En vanuit Villeneuve-Saint-Georges brachten trekschuiten levensmiddelen en balen kousen, kristal, kolen en vaten wijn uit Corbeil.</p>
104	<p>de Tremblay. De jonge reizigers aten ongetwijfeld van die heerlijke gebakken taarten en gebakjes, die een banketbakker uit Villeneuve-Saint-Georges, wiens specialiteit het was, aan boord kwam verkopen. Daarna gingen ze, nog steeds vergezeld door pater Berton, eten in de stad en brachten daar de nacht door.</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>Donderdag 21 oktober, 16:30 uur. De reis loopt ten einde. De schuit is net Choisy gepasseerd. Op de brug wachten Napoleon en zijn metgezellen vol spanning op het moment dat Parijs aan de horizon verschijnt, de stad waarvan de schoonheid en</p>

	<p>elegantie zo hoog geprezen zijn, de stad waar hun dromen werkelijkheid zullen worden. Ze zijn buiten zichzelf van opwinding; hun enthousiasme neemt toe.</p> <p>Napoleon droomt. Zijn verbeelding slaat op hol. Hij begeert hartstochtelijk de wereld, die hij wil onderwerpen. Voor hem ligt het onbekende...</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>Er is een uur verstreken. De trekschuit is aangekomen bij de samenvloeiing van de Seine en de Marne. Een roze mist, een voorbode van de schemering, stijgt op aan de horizon en een rode zon, versterkt door de omringende schaduw, zakt langzaam achter het water.</p> <p>Hier is Parijs met zijn winkels, zijn prachtige bomen, die bloeien aan de vochtige rivieroever, altijd op zoek naar ruimte en licht en in de herfst gehuld in een magisch goud. Hier zijn de kades, gevuld met een overwegend gemoedelijk geroezemoes, waar edellieden, bourgeoisie en ambachtslieden elkaar ontmoeten, steunen en met elkaar in contact komen, werkend van deur tot deur. Uitkijkend over de Capetingische horizon, de kades en de menigte, doemen de silhouetten van diverse huizen op. Sommige zijn ruim, laag en plat, waar, in een schemering van herinneringen en spijt over vervlogen dagen, de overlevenden van een gekrompen, luie adel zich onbewust voorbereiden om elegant te sterven in de chaos, die deze revolutie bedreigt, waarvan zij de afloop zelf hebben bespoedigd door die in hun salons te bepleiten. Andere, hoger maar dicht op elkaar gebouwd, zijn de huizen van de gewone en hardwerkende bevolking. Hier roepen talloze klokkentorens, koepels en gewelven, die zich kronkelen en in elkaar overvloeien, een luchtig klooster op waar alle menselijke dromen over de wolken te zweven. Aan de oevers haasten sjouwers en havenarbeiders zich om hun werk af te maken in wat er nog over is van de dag. Op de Seine is er een constante stroom van boten van allerlei soorten. Je passeert binnenvaartschepen en kanaalboten, platbodemboten en werkboden, evenals boten vol passagiers. Je passeert pontons en drinkbakken en misschien een lang</p>
105	<p>drijvende houten vlot van de Morvan, geleid door drijvers met boothaken, rust op de rivierbodem waar hun vlotten gedeeltelijk zinken. Vervolgens, nadat de douaneboot tegenover La Rapée naderde – een douanebeambte was aan boord gegaan om de rechten van Zijne Majesteit te waarborgen – vaart de trekschuit onder de nieuwe brug door, die de eilanden Saint-Louis en Louvier verbindt. Hij botst tegen schepen, wasplaatsen en pontons en komt bij het vallen van de avond tot rust aan de oever van de haven van Saint-Paul.</p> <p>Napoleon en zijn metgezellen, vergezeld door pater Berton, gingen van boord. Volgens de legende staken ze de Seine over bij de Pont Marie en aten ze in een restaurant genaamd Le Coq-Hardi. Er wordt ook beweerd, dat ze van daaruit, na een bezoek aan de kerk van Saint-Germain-des-Prés om te bidden, naar de Koninklijke Militaire School gingen. Tijdens de reis zou Napoleon, volgens Lenotre, een exemplaar van <i>Gil Blas</i> hebben gekocht bij een boekhandelaar met geld dat hij had geleend van zijn kameraad Castres de Vaux. Dit is mogelijk, maar Lenotre heeft nooit de bron van zijn informatie onthuld.</p>
106	<i>Blanco</i>
107	HOOFDSTUK XI

DE KONINKLIJKE MILITAIRE SCHOOL VAN PARIJS

Ik draag mijn liederen op aan deze Tempel der Kunsten, het Circus der Glorie en de school van Mars, waar de jeugd van de Franse adel wordt opgevoed, onder het toezien oog van hun koning, waar zij zullen bloeien en zich ontwikkelen.

MARMONTEL, heldhaftig gedicht.

Door de geschiedenis heen is het dienen van de koning als officier zowel een voorrecht als een plicht geweest voor de adel, een plicht die zij standvastig hebben verdedigd. Het werd daarom als essentieel beschouwd, dat alle jonge edelen die voorbestemd waren voor een militaire carrière, werden opgeleid in het gebruik van wapens.

Jongens uit de hoogste adel werden daarom toegelaten tot het korps van de Pages. En nadat ze tijdens hun opleiding paardrijden, voltigeren, worstelen en zwemmen hadden geleerd, evenals het hanteren van wapens (1) en de kunst van het vermaak, studeerden ze af met een officiersrang. Ze werden redelijk nauwlettend in de gaten gehouden, maar het ontbrak hen vaak aan discipline, omdat ze alle toegeeflijkheid genoten en slechts werden berispt. Zolang ze maar moed hadden getoond en goed gekleed waren, zolang ze maar zelfvertrouwen, een opgewekt karakter en aanleg voor wapens uitstraalden, maakte het weinig uit of ze losbandig waren of zelfs of hun gedrag soms ongepast was. Moraliteit was voor de meesten van deze jongens van het grootste belang.

Jonge mannen, synoniem met achterhaalde tradities. Wat betreft jonge mannen van lagere adel, zij werden eerst in de regimenten tewerkgesteld en klommen van daaruit op in de rangen. Zo profiteerden ze van de manoeuvres, oefeningen en het werk waaraan het regimentsleven hen onderwierp. Hetzelfde kon echter niet gezegd worden van de school voor goede manieren, die het regiment voor hen

(1) Hun militaire opleiding werd gegeven aan het hof zelf, in het koninklijk huishouding of bij de gendarmerie, een elite-eenheid die niets gemeen had met de politie en deel uitmaakte van het militaire huishouding van de koning.

108

Vertegenwoordigde in de dagelijkse interactie met hun kameraden. Deze beroepssoldaten, gerekruteerd van overal, stoere kerels, vaak knap en goed gebouwd (1), vormden een bewonderenswaardige troep, in staat tot elke taak en nooit klagend zolang hun salaris maar regelmatig werd uitbetaald; maar desalniettemin waren het plundersaars en schurken bij uitstek, over het algemeen verstoken van elk moreel besef. In hun gezelschap ontwikkelden de officiercadetten snel slechte gewoonten en vertoonden bovendien een kwaadaardigheid en een gebrek aan kleding, die niet getolereerd kon worden in een officierskorps. Louvois zag dit in en richtte daarom al in 1682, met goedkeuring van de koning, twee compagnieën cadetten op in Metz en Tournai; officieren in opleiding werden voortaan daarheen gestuurd voor hun training.

Deze innovatie was meteen een enorm succes. Kandidaten stroomden in zulke grote aantallen naar de school, dat er vervolgens nog zeven compagnieën cadetten werden opgericht in Cambrai, Charlemont, Valenciennes, Longwy, Straatsburg, Neuf-Brisach en Besançon. Dit succes bleek echter van korte duur vanwege de gebrekkige werving van leraren en het gebrek aan leiderschap dat overal aanwezig was. De ijver en het enthousiasme van een kleine groep officieren, die de wijdverspreide wanorde en nalatigheid niet konden overwinnen, leidden tot de

	<p>snelle sluiting van deze scholen, waarbij de school in Metz in 1732 als laatste haar deuren sloot.</p> <p>Ongeveer twintig jaar lang dacht niemand eraan om dat, kortom, rampzalige experiment te herhalen. Toen, op een dag, zag Paris du Vernay, een vooraanstaand financier, de professionele onkunde van de officieren en beschouwde daarin een van de oorzaken van de recente nederlagen, die de Franse troepen hadden geleden, ondanks de onmiskenbare moed en dapperheid van de strijders. Hij bedacht het idee voor een nieuwe school waar jonge edellieden naartoe zouden gaan.</p> <p>Ze zouden de basisbeginselen van de militaire dienst leren. Hij schreef talloze memoires, studies en projecten. Hij vroeg een audiëntie aan bij Madame de Pompadour en presenteerde haar zijn plannen. Het was een groot succes. De maîtresse van de koning vond het idee uitstekend.</p> <p>Ze genoot ervan om de mecenas te spelen, in de overtuiging dat ze zo aan de toekomst werkte. Ze nam het op zich om het Parijse project goedgekeurd te krijgen. De strijd was al gewonnen: Madame de Pompadour wist uit ervaring dat ze slechts een wens hoefde uit te spreken om Lodewijk XV die te laten inwilligen. De koning wilde haar graag gelukkig zien en gaf toe, ook al gaf hij haar niet helemaal gelijk. Dus ging ze naar Lodewijk XV. Hij was geïnteresseerd in het project.</p> <p>De vorst bekrachtigde het plan met een edict van januari 1781. “We hebben besloten een militaire school op te richten en daar vijfhonderd jonge heren op te leiden, geboren in armoede, onder wie we bij voorkeur diegenen zouden willen, die hun vaders in de oorlog verloren en zo kinderen van de Staat zijn.</p> <p>(1) Termen die destijds door recruiters werden gebruikt.</p>
109	<p>Om zulke dringende redenen hebben wij besloten om zonder uitstel, nabij onze goede stad Parijs en onder de naam Koninklijke Militaire School, een gebouw te bouwen dat groot en ruim genoeg is om niet alleen de vijfhonderd jonge mannen te huisvesten, maar ook de officieren aan wie wij het bevel ervan zullen toevertrouwen.”</p> <p>Zo werd in de Grenelle-vlakte, op een paar honderd meter van het Hôtel des Invalides, de Koninklijke Militaire School van Parijs opgericht. De oprichter ervan koos, volgens de geestige opmerking van Mime de Pompadour, deze plek om de oude krijgers van de Invalides nieuw leven in te blazen en het einde van hun carrière op te fleuren met de geruststellende aanblik van de jeugd (1).</p> <p>Vervolgens gaf Lodewijk XV, die gefascineerd was geraakt door het idee om een militaire school op te richten, deze de naam Academisch College. Nadat hij een eerste ontwerp had laten maken, dat hij te duur vond, liet hij een tweede ontwerp opstellen en goedkeuren: het was dus aan Gabriel, zijn architect, dat de bouw van de school werd toevertrouwd (2). Zonder uitstel ging Gabriel, die in wezen een man van actie was, aan het werk. De bouw werd voltooid in 1759 (3).</p> <p>De nieuw opgerichte school bestond echter maar kort, omdat de graaf van Saint-Germain haar ineffectief achtte en in 1776 afschafte. De minister, een scherpzinnige hervormer, was van mening, dat de leerlingen van het opgeheven college verdeeld moesten worden over verschillende provinciale colleges, die volgens hem beter geschikt waren om de verarmde adel op te leiden en voor te bereiden op het harde leven van een soldaat dan in een paleis nabij de gevaarlijke hoofdstad te blijven (4). Hij begreep echter dat het nog steeds nodig was om een speciale school in stand te houden, waar de meest verdienstelijke leerlingen van de provinciale militaire scholen, in een onbepaald aantal, hun studies konden voltooien en de beginselen van</p>

	<p>de oorlogsvoering konden leren. Met dit doel heropende hij de Champ de Mars-school, die hij transformeerde in Hogere Militaire School. Op 17 juli 1771 wilde de koning de voordelen van een tweede opleiding voor de adel, bestemd voor</p> <p>(1) Paris du Vernay was de eerste intendant van de school en het Hôtel is zijn verdiensten nooit vergeten. Daarom gaven de directieleden van de school opdracht tot een buste van de beroemde financier, die ze in 1785 aan hen schonken.</p> <p>(2) Jacques-Ange Gabriel, hofarchitect van de koning, lid van een beroemde architectenfamilie, restaureerde het Louvre, bouwde de Militaire School, de hotels op Place Louis-XV (nu Place de la Concorde) en de Garde-Meuble (nu Ministerie van Marine), die er een aanvulling op vormt, evenals het Petit Trianon.</p> <p>(3) De bouw van de school vergde in de jaren 1751, 1752 en 1753 een initiële uitgave van 1,2 miljoen tweehonderdtachtigduizend tweehonderdelf livres, die werd betaald in opdracht van de Algemene Directie Bouw van het Koninklijk Paleis. De koninklijke schatkist betaalde het resterende bedrag van 1753 tot 1764.</p> <p>(4) Lodewijk XVI nam de mening van zijn minister over en stond erop dat de kinderen van alle burgers tot deze scholen zouden blijven worden toegelaten en dat het schoolsysteem, de discipline en het onderwijs voor iedereen hetzelfde zouden zijn, zonder onderscheid en ten slotte dat de leerprogramma's een algemene opleiding zouden omvatten voor alle uitverkoren jongeren van het koninkrijk.</p>
110	<p>"Omdat zijn militaire carrière werd bevorderd en zijn toelating tot en opleiding in dienst werd vergemakkelijkt, riep hij de elite van de studenten van de koninklijke militaire scholen, die op 1 oktober ten minste dertien en ten hoogste vijftien jaar oud waren, naar Parijs."</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>De Koninklijke Militaire School van Parijs bestond dus al dertien jaar toen Napoleon, zijn vier kameraden en pater Berton, nadat ze op 21 oktober 1784 per trekschuit bij de Pont Saint-Paul waren ontscheept, diezelfde avond nog het Champ de Mars bereikten.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Aangezien de Koninklijke Militaire School tot doel had de elite van de Franse aristocratie voor te bereiden op een militaire carrière, was het niet meer dan logisch dat de minister van Oorlog, maarschalk de Ségur, na de schoolafdelingen te hebben opgericht, ook militaire afdelingen creëerde.</p> <p>Deze verdeeldheid was echter al enkele maanden vóór Napoleons aankomst in Parijs ontstaan. Op 26 mei 1784 kwam de maarschalk zelf naar de Koninklijke School om de compagnie te inspecteren die, volgens zijn instructies, de wapens had opgenomen.</p> <p>Ze was langs hem gemarkeerd, met trommels en fluiten voorop en de vlag wapperend in de wind. De minister had de officieren niet alleen hartelijk gefeliciteerd, maar had de cadetten ook zelf de door de koning enkele weken eerder goedgekeurde reglementen voorgelezen, waarin hun oefeningen waren vastgelegd.</p> <p>Hij had met hen gesproken over de plichten, die hun status als officieren met zich meebracht, plichten die "alles te danken hadden aan de goedheid van de koning". Hij had hen sterk aangemoedigd om op het pad te blijven, dat ze hadden gekozen, een pad, dat in drie woorden samengevat kon worden: Dien de koning.</p>

	<p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>De gouverneur van de school, inspecteur-generaal van de Koninklijke Militaire Scholen, was luitenant-generaal markies de Timbrune-Valence. Hij was dapper, charmant en afkomstig uit een vooraanstaande familie. Zijn rol was beperkt tot het maken van een goede indruk, het ondertekenen van dienstbevelen en het indienen van bevredigende rapporten bij zijn raad van bestuur.</p> <p>De onderinspecteur was Reynaud de Monts, het geweten, de actiefste en de integriteit zelf.</p> <p>Reynaud reisde constant door de provincies en hoewel hij slecht betaald werd, vervulde hij naar beste vermogen een nogal ondankbare taak; de verordening van 6 november 1779 had hem slechts de verantwoordelijkheid gegeven om cadetten te examineren en de contacten tussen hun families en de militaire scholen te onderhouden. In wezen fungeerde hij als secretaris-generaal in het Hôtel du Champ de Mars. De ware leider van de Koninklijke School was Valfort, een</p>
111	<p>eenvoudige man. Een burger die, door zijn verdienste, moed en wilskracht, van rang tot rang was opgeklommen en uiteindelijk de functie van directeur-generaal van de Koninklijke School had bereikt. Hij had zijn nieuwe functie met zoveel bekwaamheid vervuld, de leraen begeleid en een voorbeeldig gedrag van hen geëist, dat de minister hem, na het overlijden van de commandant van de cadettencompagnie in 1783, de extra verantwoordelijkheid van controleur van de officier-cadetten had toevertrouwd.</p> <p>Valfort toonde vervolgens aan dat hij over alle kwaliteiten beschikte, die voor deze dubbele rol vereist waren. Hij werd in zijn taken bijgestaan door vijf officieren, die hem dagelijks verslag uitbrachten over hun werk. Valfort was een leider. Hij inspireerde zijn team. Hij predikte geduld bij zijn ondergeschikten. Hij wist hoe hij hun enthousiasme, dat hij soms wat lauw vond, weer kon aanwakkeren.</p> <p style="text-align: center;"><i>Organisatie van het bedrijf</i></p> <p>De Compagnie bestond uit vier divisies, die zelf weer waren onderverdeeld in pelotons. Cadetten, zorgvuldig uitgekozen door de raad van bestuur, hadden het commando over (1). Ze hadden achtereenvolgens het commando over een peloton, en vervolgens over een divisie.</p> <p>Een andere cadet, de meest gerespecteerde figuur op de school, droeg officieel de titel van Commandant-en-Chef, maar stond meestal bekend als Sergeant-Major. De cadetten gaven over het algemeen de voorkeur aan de laatste benaming; ze vonden de eerste veel te pompeus. (2)</p> <p>Deze officieren zagen toe op het correcte gedrag van hun soldaten; ze waren in bepaalde gevallen verantwoordelijk voor hun militaire training en ze konden hen te allen tijde straffen.</p> <p>Militaire oefeningen, waaronder wapentraining en schietoefeningen, maar ook paardrijden en acrobatiek, werden als recreatie beschouwd.</p> <p>De cadetten oefenden hun schietoefeningen twee keer per week, op donderdag en zondag. Tweedejaars cadetten leerden eerstejaars studenten of studenten, die minder bedreven waren in deze oefeningen, hoe ze met wapens moesten omgaan. Napoleon, zoals zijn kameraad uit Les Mazis in zijn ongepubliceerde dagboeken beschrijft, behoorde een tijdlang tot deze categorie.</p>

	<p>Paardrijden en voltigeren waren in feite voorbehouden aan zes buitenstaanders, die hun eigen paarden meebrachten en het privilege kregen om in de manege te rijden. Deze buitenstaanders behoorden tot de oudste families en zij volgden</p> <p>(1) Zij werden gekozen op grond van hun leiderschapskwaliteiten en hun morele prestige.</p> <p>(2) In de interne reglementen werd de bevelvoerende officier van de cadetten de sergeant-majoor genoemd. Er zal een sergeant-majoor worden aangesteld, had Monteynard gezegd en het zal altijd de cadet met de hoogste rang zijn, die de meeste stemmen krijgt voor talent, goed gedrag en punctualiteit bij het vervullen van al zijn taken.</p>
112	<p>uitsluitend rijlessen. Tot deze bevoorrechte personen behoorden eind december 1785 dhr. de Tourzel, de graaf van Charost, de baron en prins van Montmorency, dhr. de Tavannes en dhr. de Chalon.</p> <p>De oefeningen vonden daarom plaats tijdens de uren, die aan sport waren gewijd en op feestdagen en vrije dagen, hetzij op de grote binnenplaats, vanwaar men naar de refter, de kapel, de klaslokalen en de rijarena ging, hetzij op een uitgestrekt veld achter deze gebouwen, dat de promenade werd genoemd. Hier was een miniatuurredoute gebouwd met bastions en borstweringen, waardoor de cadetten op een spelachtige manier belegeringsoorlogvoering konden oefenen. Bij de aankomst van Napoleon was de opperbevelhebber van de militaire divisies Picot de Peccaduc (1), een student in de artilleriesectie.</p> <p>Wat de schoolafdelingen betreft, waarvan er twee waren, bestonden ze elk uit zestig tot vijfenzeventig leerlingen, die op hun beurt verdeeld waren in drie klassen: de eerste, de tweede en de derde, die respectievelijk de Forls, de Mediocres en de Faibles werden genoemd (2).</p> <p style="text-align: center;"><i>Schema en samenstelling van de lessen</i></p> <p>Elke les duurt twee uur en wordt altijd door dezelfde docent gegeven. Mocht hij ziek worden, dan roept hij een vervangende docent op om de les voort te zetten.</p> <p>Acht docenten per afdeling, in totaal zestien docenten, verzorgen het onderwijs in de acht voorgeschreven vakken, waaronder: wiskunde, aardrijkskunde en geschiedenis, Franse grammatica, Duitse grammatica, vestingbouw, tekenen, schermen en dans.</p> <p>Er zijn vier lessen van elk twee uur, op maandag, dinsdag, woensdag, vrijdag en zaterdag: twee 's ochtends van 7.00 tot 9.00 uur en van 10.00 tot 12.00 uur, en twee 's avonds van 14.00 tot 16.00 uur en van 17.00 tot 19.00 uur, met pauzes voor maaltijden en ontspanning.</p> <p>Elke klas besteedt dus acht uur per dag aan vier verschillende vakken per week. De derde week is een herhaling van de eerste en de vierde een herhaling van de tweede, enz. Wat betreft recreatiedagen: donderdag en zondag.</p> <p>(1) Picot de Peccaduc, geboren op 13 februari 1767 in Fougerey. Hij werd algemeen beschouwd als de meest verdienstelijke leerling en werd opperbevelhebber van de vier militaire divisies van de School. Picot was een soldaat van imposante gestalte. Zijn stem, zo vertelt Chuquet, was zo krachtig, dat die werd vergeleken met het verre gerommel van de donder. Als onwrikbare royalist emigreerde hij en diende in het Oostenrijkse leger.</p> <p>In 1809, tijdens de Slag bij Tann, waarschuwde Davout, die hem gevangen had genomen, de keizer. Picot wilde Napoleon nooit dienen. Hij verduitsde zijn naam en noemde zich voortaan Herzogenberg. Deze Fransman, die Oostenrijker was geworden, behield in zijn manieren een Bretonse ernst en betreurde wellicht zijn</p>

eerste thuisland, want hij werd nooit lachend gezien.

(2) Gebruik vastgesteld door de regeling van 1769.

113

De cadetten hebben een zekere mate van vrijheid in hun tijd. Ze hebben echter wel vier uur studie, twee 's ochtends en twee 's avonds, waarin ze hun correspondentie schrijven, de klassieken lezen of lessen Engels (1) of kalligrafie (2) volgen. Ze moeten ook minstens een uur besteden aan schietoefeningen. Zoals te zien is, omvat het curriculum alleen gespecialiseerde vakken voor studenten, die bestemd zijn voor de meer technische onderdelen van de strijdkrachten. Alleen kandidaten die zich voorbereiden op de school in Mézières (3) en toekomstige artillerieofficieren (4) volgen deze lessen.

KLASSESCHEMA

voor wekdagen, behalve donderdag en zondag

Eerste en derde week

Tijd	Hoofdvakken	Normale vakken	Lichte vakken
7-9	Wiskunde	Dans	Vestingbouw
10-12	Franse grammatica	Geschiedenis en aardrijkskunde	Duits
2-4	Vestingbouw	Tekenen	Dans
5-7	Duits	schermen	Geschiedenis en aardrijkskunde

Tweede en vierde week

Tijd	Hoofdvakken	Normale vakken	Lichte vakken
7-9	Dans	Wiskunde	Tekenen
10-12	Geschiedenis en aardrijkskunde	Franse grammatica	Schermen
2-4	Tekenen	Vestingbouw	Wiskunde
5-7	Schermen	Duits	Franse grammatica

TIJDSINDELING per week

06.00 ochtend	Gebeden en Mis
07.00 – 09.00	Klas
09.00 – 10.00	Ontspanning
10.00 – 12.00	Klas
12.00 – 14.00	Maaltijd en ontspanning
14.00 – 16.00	Klas
16.00 – 17.00	Ontspanning of schietoefeningen met het geweer (voor de zwaksten)
17.00 – 19.00	Klas
19.00 – 20.45	Maaltijd en ontspanning
20.45 – 21.00	Gebeden en dienst

(1) De Engelse les was gereserveerd voor cadetten, die voorbestemd waren voor de marine.

	<p>(2) De kalligrafiecursus was gereserveerd voor cadetten met een slecht handschrift. De kalligraaf Daniel was de leraar.</p> <p>(3) School voor Ingenieurswetenschappen. (Genie). In 1785 en tijdens Napoleons verblijf in het Hôtel de Champ-de-Mars kwamen een dozijn cadetten, ingenieurskandidaten, die een cursus volgden die was opgezet volgens de methoden van examinator Bossut.</p> <p>(4) De artilleriecurssussen pasten de methode van Bezout toe.</p>
114	<p style="text-align: center;">DE ZONDAG EN DE DONDERDAG</p> <p>Twee uur, 's ochtends en 's avonds, besteden aan correspondentie of Engels, kalligrafie of schrijven. Een uur besteed aan vuuroefeningen.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Na een sprong van kindertijd naar adolescentie en van een kostschool in de provincie naar een luxueus hotel, waren de jonge cadetten bij aankomst in Parijs blij te constateren, dat ze niet langer als schooljongens werden behandeld. Bijgevolg accepteerden ze zonder vragen de strenge discipline, die hen werd opgelegd. Ze beschouwden het als de discipline van een man, niet van een schooljongen. Het was door deze zelfverloochening dat ze hun ware potentieel bereikten.</p> <p>Laten we nu proberen de situatie te schetsen, waarin de cadetten, die zich voorbereiden om de koning van Frankrijk te dienen, zullen leven.</p> <p style="text-align: center;"><i>De kamers</i></p> <p>In een grote houten slaapzaal, verlicht door lantaarns en verwarmd door grote aardewerken kachels, heeft elke cadet zijn eigen cel, ongetwijfeld een kleine kamer, van de meest eenvoudige soort, maar voldoende gemeubileerd.</p> <p>Een ijzeren bedje met gordijnen van Alençons linnen, een houten stoel en een ingebouwde kledingkast in het venster, waar ze hun drie paar standaard schoenen bewaren. Een houten kapstok, een tinnen wasbak met een waterkan en een aardewerken nachtpot, een setje met een kam, een borstel, een poederzakje en een kompas en een spiegel, maken de inrichting compleet.</p> <p>De klaslokalen zijn smaakvol ingericht. De muren zijn behangen met blauw behang met gouden lelies, er hangen gordijnen voor de ramen en glazen deuren, een podium vanwaar de leraar, zittend in een fauteuil, zijn leerlingen toespreekt en vragen stelt.</p> <p>Niets evenaart de vreugde en trots, die de cadetten voelen wanneer ze het prachtige uniform in ontvangst nemen dat ze vanaf nu als officiercadetten zullen dragen.</p> <p>Blauwe jas met rode kraag en witte voering, met zilveren galon, blauwe serge jas en rijbroek. Een paar handschoenen of drie paar voor wie te paard gaat. Hoed geborduurd met zilver of afgezet met een rand van geitenhaar (1).</p> <p>De cadetten wisselen drie keer per week van kleding. In april en oktober krijgen ze nieuwe kleren.</p> <p>(1) Zo zag het uniform er in 1784 uit. Voorheen droegen cadetten een blauwe jas met een gele kraag en rode voering, met zilveren klaverbladen en een revers, die gesloten was met een afbeelding van de zakken, een rode broek met kleine knoopjes en een scharlakenrode stoffen jas.</p>

115	<p>Als je ze zo getooid ziet, valt op, dat we niet meer in het tijdperk leven, waarin men ruw gekleed ging, zoals de soldaat met de vaandel in de hand, zoals Montaigne had gezegd.</p> <p style="text-align: center;"><i>Regelmatige maaltijden</i></p> <p>De cadetten nuttigen hun maaltijden in een grote refter, gelegen tussen twee binnenplaatsen, vlakbij de keuken en met een capaciteit van vierhonderd personen. Tafels met tien cadetten, die aan dezelfde kant zitten, vergemakkelijken zo de bediening en de juiste tafelmanieren (1). Het eten is overvloedig en zelfs verfijnd en in elk geval smakelijker en beter bereid dan wat er op provinciale scholen wordt geserveerd.</p> <p>Het avondeten bestond uit soep, gekookt vlees, twee voorgerechten en drie desserts. We lazen in een atlas het menu van een maaltijd, die een leerling op Driekoningen had gegeten: kip, cake met bloemkool, bietensalade, geroosterd brood en kastanjes.</p> <p>Uit de voorgaande tekst kan men begrijpen, waarom de minister van Oorlog, maarschalk de Ségur, met cijfers als argument beweerde, dat de cadetten naar school gingen om goed opgeleid te worden, niet om goed gevoed te worden en dat ze geen medelijden verdienden als ze dezelfde maaltijden kregen als die in de provinciale scholen. Maar zijn protesten waren tevergeefs. De leiding van de Koninklijke School trok zich niets van hem aan en bleef, zoals de minister zelf bevestigde, overal pronkzucht in stoppen.</p> <p style="text-align: center;"><i>Bedienend personeel</i></p> <p>De leraren vormen een elite, hun professionele eruditie, competentie en karakter zijn van het hoogste niveau, hun gedrag en moraal onberispelijk (2): Le Paute d'Agelet en Louis Monge, Grou en Verkaven geven wiskunde; de l'Aiguille, Tartas, Huguin en Petit, geschiedenis en aardrijkskunde; Collandière en Domairon, Franse grammatica en compositie (3); Fleuret Cadet, Rousseau en Marteau, de principes van fortificatie, inclusief kaarten</p> <p>(1) Tegenover elke groep van tien cadetten zat een pelotonscommandant. Hij was verantwoordelijk voor de orde aan zijn tafel.</p> <p>(2) Alle leraren, evenals de bibliothecaris Arcambal, ontvingen een jaarsalaris van tweeduizend vierhonderd pond; ieder van hen moest bij aankomst op de school een certificaat van katholicisme en van een goed leven en goede zeden in het archief deponeren.</p> <p>(3) Domairon, auteur van de Algemene Principes van de Schone Letteren, had in zijn boek interessante fragmenten van de grote auteurs opgenomen. De minister van Oorlog had tweehonderd exemplaren gekocht. Maar dit boek bleek bij een tweede lezing zo langdradig en breedspakig dat het Hôtel weigerde de drukkosten te dragen van de andere 1000 exemplaren, die de auteur, zonder voorafgaande kennisgeving, op eigen kosten had laten drukken, terwijl hij ze ook aan een boekhandelaar had kunnen verkopen.</p>
116	<p>maken en het ontwerp van forten doen (1); Dubois de Sainte-Marie en Halm, tekenen; Feuillade en Duchesne, dans. Roberts kreeg de Engelse taal toegewezen; Bauer – over wie we later nog zullen spreken – en een Elzasser, Junker, kregen Duits; Junker, evenals Floret, waren ook verantwoordelijk voor de cursus moraal en</p>

	<p>publiekrecht, die onlangs aan het programma was toegevoegd, een concessie van de leiding aan de filosofische ideeën die toen in zwang waren.</p> <p>Wat betreft paardrijden, hebben de cadetten de volgende instructeur:</p> <p>De beroemde d'Auvergne, een centaur-achtige heer, wiens laatste heldendaad heel Parijs in vervoering bracht. Gereden op zijn kleine Berberpaard versloeg hij onlangs het Perzische paard van de Prins van Nassau, bereden door een beroemde Engelse jockey. Een sensationele comeback, midden op het Champ de Mars, die hem grote lof opleverde. D'Auvergne is nu zeer gewild. Hij is zeer elegant en hij heeft een indrukwekkende uitstraling. Hij lijkt gemaakt om de rode jas te dragen (2). Hij eist ook een riant salaris en verdient driemaal zoveel als de andere leraren aan de school: namelijk 8.700 pond in plaats van 2.400.</p> <p>Ten slotte waren de drie broers Estienne, virtuozen op de floret en de sabel, befaamde wapenmeesters, als scherminstructeurs meer bedreven in slinkse tactieken en verraderlijke steken dan in etiquette. De Estiennes waren vastbesloten om hun leerlingen een voorliefde voor risico en een passie voor de strijd bij te brengen. Ze streefden ernaar hun krijgshaftige deugden te verheerlijken. Ze leerden hen schermen met onbedekt gezicht, een praktijk die niet zonder gevaren was, maar die hen uiteindelijk tot ware soldaten zou vormen.</p> <p>Kortom, de instructie was zeer compleet, maar bevatte niets over de geschiedenis van veldtochten of de krijgskunst, zoals Napoleon later zou zeggen, na het lezen van de werken van Jomini (3).</p> <p>"Op onze militaire scholen," riep hij uit, "werden hier over zoiets nooit geleerd."</p> <p>De geestelijkheid is talrijk; de staf omvat twee geestelijk leiders, abt Bourdon en abt Genet, een kapelaan, een koster, een diaken en een koorleider, een organist, twee zangers en vier koorjongens.</p> <p>Elke ochtend om zes uur zijn er gebeden en een mis in de kapel; elke avond voor het slapengaan, om kwart voor negen, zijn er gebeden. Net als in Brienne bidden de cadetten voor en na elke maaltijd het gebed voor de maaltijd en de zegen.</p> <p>(1) Cursus gebaseerd op de principes van Vauban,</p> <p>(2) In Parijs werd gezegd dat d'Auvergne bekwaamheid bracht bij iedereen, die drie jaar lang zijn leerling was geweest.</p> <p>(3) Jomini, auteur van verhandelingen over militaire tactieken, die destijds hoog aanzien genoten. Hij was stafchef van Ney (1779-1869).</p>
117	<p>Elke zondag en op feestdagen worden er een hoogmis en vespers gevierd en is er ook een catechese les.</p> <p>De biecht is verplicht eens per maand; de communie eens per twee maanden.</p> <p>Uiterst strenge discipline, toegepast volgens nauwkeurige regels. Drie straffen: gevangenisstraf, lichte hechtenis en hechtenis op brood en water.</p> <p>Het is cadetten verboden om onder welk voorwendsel dan ook geld van hun familie aan te nemen, en ook om onbegeleid naar buiten te gaan (1).</p> <p>Dezelfde bezorgdheid geldt voor de gezondheid van de studenten: een uitstekende arts, Mac-Mahon, een vooraanstaand specialist in kinderen, die hij al drieëndertig jaar behandelt (2); drie chirurgen, een tandarts en een hernia-specialist, evenals een oogarts.</p>

	<p>Vier Zusters van Liefde hebben niet alleen de leiding over de was van de studenten, maar ook over de ziekenboeg (3). Deze goede zusters worden bijgestaan door een portier, een kok en zes verpleegsters.</p> <p>Een enorme staf, waarvan de kosten voor het onderhoud meer dan duizend pond per maand bedragen en die alleen al de helft van de voedselvoorraden verbruikt.</p> <p>De compagnie Invalides, onder bevel van een kapitein en twee luitenanten, bestaat uit vier trommelaars en twee muzikanten, vier sergeanten, vier reguliere soldaten en zesentachtig schildwachtofficiëren, beroepssoldaten die, ondanks hun naam, zeer vitaal zijn gebleven en gekleed zijn in een zeer fraai uniform.</p> <p>Vervolgens een heleboel ondergeschikten van allerlei aard: poortwachters, van wie er één verantwoordelijk is voor de recreatie, beheerders en portiers van de kapel en de poorten van het Champ de Mars, een reparateur, veegploegen, schoorsteenvegers en schoorsteenreinigers, een kleermaker genaamd Maurice, die de cadetten van reservekleding en hoeden voorziet (4), de pruikenmaker Darridole (5), die de pruiken van de studenten maakt en die sinds 1784 hun haar stylet, niet langer met een kaars, maar met pommade. Ten slotte, in dienst bij de koninklijke poort, een imposante Zwitserse Gardist genaamd Tavanne, die vooraanstaande bezoekers, prinses, koningen en hooggeplaatste figuren ontvangt. Tavanne is misschien wel dé</p> <p>(1) Napoleon kon zijn zus Elisa niet bezoeken in het klooster van Saint-Cyr gedurende de acht dagen na de grote festiviteiten.</p> <p>(2) Deze dokter werd goed betaald. Hij ontving achtduizend pond per jaar aan honoraria.</p> <p>(3) De overste was zuster Loumagne. De zusters ontvingen slechts honderd pond per jaar. In februari 1787 verhoogde de minister hun salaris tot honderd-twintig pond, omdat zij verplicht waren schonere en frissere kleren te hebben dan de andere zusters.</p> <p>(4) Maurice ontving veertienhonderdvijftig pond per jaar.</p> <p>(5) Darridole had een salaris van achthonderd pond,</p>
118	<p>Zwitserse Gardist. De meest benijdenswaardige in Frankrijk, een ambtenaar wiens salaris niet meer dan 800 pond per jaar bedraagt, maar die aanzienlijk rijker is geworden door de vrijgevigheid van degenen aan wie hij diensten heeft bewezen; de enige Zwitser, die door de staat wordt gehuisvest en gevoed en die een eigen bediende heeft.</p> <p>Voeg aan deze veelheid aan ondergeschikten en functionarissen talloze school- en kantoorjongens, magazijn- en foerageerjongens, slaapzaal- en kapeljongens, dertien stalknechten voor de rijkschool (1) en de magazijnmeester, de wapensmid, die de schietoefeningen bijwoont, het keuken- en voorraadpersoneel met chef-kok, penningmeesters, patissier en schoonmakers, de postbode en de drie wagenvoerders, die tien paarden hebben voor het vervoer van hout en ten slotte de toiletwachters. Bij het lezen van deze verbazingwekkende lijst van werknemers, functionarissen en bedienden zal men begrijpen waarom de minister van mening was dat het systeem dat in het Hôtel was ingesteld volstrekt ongeschikt was voor mensen zonder middelen. Hij erkende dat de Koninklijke Militaire School de knowhow, de savoir-vivre, de opperste elegantie en goede smaak bijbracht, die de kenmerken waren van het koninklijke leger. Hij erkende ook dat de school de studenten onderwierp aan een strenge maar heilzame discipline (2). Maar hij beweerde dat elke cadet 4.282 pond per jaar kostte en dat dit werkelijk exorbitante bedrag meer dan genoeg zou</p>

	<p>zijn geweest om de kosten van zes studenten van militaire academies in de provincies volledig te dekken.</p> <p>Deze kritiek was gegrond, zoals Napoleon later zou erkennen. Toen hij keizer werd, onthield hij zich van het verstrekken van buitensporige luxe aan de militaire scholen, die hij oprichtte. Hij verzuimde echter niet bepaalde voorzieningen door te voeren die hij in Parijs uitstekend had gevonden (3).</p> <p>We mogen ook de nadelen van deze zaken met betrekking tot de Koninklijke Militaire Academie, niet negeren.</p> <p>(1) De rijsschool stond bekend als de beste van Europa. Ze was beroemd om de meest getalenteerde ruiters en de mooiste volbloedpaarden.</p> <p>(2) De leiding van de Koninklijke School was nog strenger dan de minister. Het geval van Montferré's jongere broer wordt aangehaald, die door de directie van het Hôtel van de school wilde worden verwijderd, omdat hij uit het Hôtel was ontsnapt en zich vervolgens had aangemeld voor militaire dienst, vanwege het verdriet om de dood van zijn beschermheer. De minister greep toen in en besloot dat Montferré naar het Hôtel zou terugkeren en vijftien dagen gevangenisstraf zou uitzitten.</p> <p>(3) We werden, zoals Napoleon later zou vertellen, gevoed, prachtig bediend en in alle opzichten behandeld als officieren, die van veel comfort genieten, zeker meer dan wat velen van ons ooit zouden genieten.</p> <p>In Saint-Germain paste hij het principe toe dat elke officier lang genoeg discipline moest hebben geoefend om te weten hoe hij die moest handhaven. De cadetten verzorgden en besloegen hun eigen paarden. Ze ruimden hun kamers op en kookten zelf. Geen bedienden. Wat hun dagelijkse maaltijden betreft, die waren Spartaans eenvoudig: soep en gekookt vlees, een paar groenten en rantsoenbrood, alles weggespoeld met een halve fles wijn.</p>
119	<p>De kou, die er vanaf eind oktober heerste, waartegen niemand machteloos was; de schoorstenen, die zo slecht trokken dat de leerlingen het grootste deel van de winter rillend of worstelend in een rokerige atmosfeer doorbrachten, waardoor het des te moeilijker werd om hun leerboeken of schriften te lezen; de werkruimten, die zo doordrenkt waren met de geur van roet, dat ademen moeilijk was. Vandaar de frequente verkoudheden en keelpijn. Ten slotte de constante infecties veroorzaakt door de smerige en ongezone stank van het afval dat de school, de afwateringssloten en de begraafplaats van de Invalides vergiftigde en de mest, die als meststof diende voor de moerassen bij het hotel. Laten we in dit verband een onthullend rapport aanhalen. Dit memorandum werd gepresenteerd door Dr. Mac-Mahon en samen met een brief gedateerd 28 juni 1780 door de directie van het hotel aan de Prins van Montbarey verzonden. Het luidt als volgt:</p> <p>“De lucht die we inademen verwijderd voortdurend overtollig flogiston of andere stoffen, die schadelijk zijn voor het dierenrijk van het oppervlak van onze longen. Lucht, die al verzadigd is met rottende moleculen, levert verre van iets nuttigs aan onze lichaamsvloeistoffen en revitaliseert ze niet en kan de deeltjes, die we normaal gesproken via onze ademhaling zouden moeten uitademen, niet langer oplossen en in de atmosfeer afvoeren. De ademhaling van mensen en alle dieren vervuult de lucht en geeft deze op de lange termijn een schadelijke en ongezone kwaliteit, waardoor voortdurende verversing noodzakelijk is.”</p> <p>Maar de dagelijkse ervaring leert hoe schadelijk lucht is, wanneer deze gevuld is met rottende dampen; zelfs de meest robuuste man, als hij er ernstig door wordt getroffen, valt bewusteloos en bewegingloos neer.”</p>

	<p>“De Koninklijke School is al te zeer omgeven door rottend materiaal afkomstig van de begraafplaats Invalides, door mest, die dient als bemesting voor de omliggende moerassen en door de Voyerie en de Gadoues achter het Enfant-Jésus-huis, waardoor de vestiging van een nieuwe Voyerie op haar terrein of in de omgeving niet per se tegengesteld is. Wanneer de middagwind waait, voelt men in alle binnenplaatsen van de school de vieze dampen, die van deze Gadoues opstijgen. Door de lichamen van de gevilde dieren en hun ingewanden in de buurt te brengen, zal dit de school nog meer vervuiling bezorgen, zonder de al lang bestaande vervuiling op te lossen, evenals het Koninklijk Huis van het Enfant-Jésus. Bovendien lijkt de voorgestelde vestiging door haar ligging even onaangenaam als schadelijk voor de inwoners van Issy en Vaugirard.</p> <p>"Maar om de zaak volledig te beslechten, aangezien het een vaststaand feit is dat de noordenwind de schadelijke dampen samenperst en hun energie verzwakt, terwijl</p>
120	<p>de warme winden vanuit het zuiden floreren ze... het zou zeker veel geschikter zijn om al deze wegen en hopen rottende substanties naar het noorden en een mijl van Parijs te verplaatsen dan ze rond de zuidelijke kant van de hoofdstad te plaatsen (1).</p> <p style="text-align: right;">Op de Koninklijke Militaire School, op 27 maart 1781. (ondertekend) Mac-Mahon.</p> <p>(1) In de brief die bij het memorandum was gevoegd, werd de voorgestelde vestiging van een nieuwe wegonderhoudsfaciliteit zeer dicht bij het Hôtel veroordeeld en werd geëist dat alle wegonderhoudsfaciliteiten, die reeds in de buurt van de Invalides bestonden, naar het noorden en naar een afstand van Parijs zouden worden verplaatst.</p>
121	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK XII</p> <p style="text-align: center;">START IN PARIJS</p> <p>De eerste nacht was moeilijk. De sfeer was anders. De klassen werden geleid door vier officieren uit Saint-Louis en acht sergeanten, die met een gebiedende, militaire toon spraken. In deze bewoordingen zou Napoleon later zijn aankomst op 21 oktober 1784 in het Hôtel du Champ-de-Mars op Sint-Helena beschrijven. Meteen rijst de vraag. Deelde Napoleon, tijdens zijn verblijf in het Hôtel de Ville, vanwege ruimtegebrek een kamer met zijn partner Alexandre des Mazis, zoals Chuquet beweerde? Of bewoonde hij een cel bovenin de koepel, bereikbaar via een trap met 176 treden, die licht ontving door een enkel raam, dat uitkwam op de binnenplaats, zoals Marco-Saint-Hilaire? De eerste hypothese heeft geen serieuze basis. De leiding van het hotel zou een dergelijke samenwoning nooit hebben goedgekeurd, gezien de losbandige gewoonten, waaraan de studenten van de koninklijke militaire scholen zich destijds overgaven.</p> <p>Maar de these van Marco-Saint-Hilaire is eveneens onhoudbaar. Ik zou er zelfs aan willen toevoegen, dat deze auteur geen van zijn bronnen lijkt te hebben gecontroleerd. Als hij die moeite had genomen, had hij ten eerste kunnen ontdekken dat de koepel geen ramen heeft, die uitkijken op de binnenplaats en ten tweede, dat de trap ernaartoe lang niet het aantal treden telt dat hij beweert. Ten slotte bevatte de koepel in 1784 slechts een kapel, die tegenwoordig dienstdoet als officiersmess van de school.</p> <p>Wat kunnen we hieruit concluderen? Gezien het ruimtegebrek in het Hôtel du Champ-de-Mars is het waarschijnlijk, zo niet aannemelijk, dat Napoleon, in ieder geval tijdelijk, een van de kamers of cellen van de ziekenboeg heeft gekregen, net</p>

	als veel studenten in oktober, toen kostgangers en leerlingen van de koning vanuit de provincies naar de Koninklijke School stroomden.
122	<p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>Wat waren Napoleons reacties in deze nieuwe atmosfeer? En vooral, welke houding nam hij aan ten opzichte van zijn nieuwe kameraden? Laten we niet vergeten dat hij in Parijs, nog meer dan in Brienne, bij de hoge adel was. Het is mogelijk dat deze contacten de aanleiding vormden voor de uitgesproken voorkeur, die hij als keizer toonde voor mensen van adellijke afkomst. Hoogmoed is een spel van trots, dat vaker voorkomt dan men zou denken. Napoleon was er niet van vrijgesteld, integendeel.</p> <p>Om deze vragen te beantwoorden, kunnen we niets beters doen dan de ongepubliceerde notitieboeken van Alexandre des Mazis te raadplegen, waarin de auteur zijn indrukken van Bonaparte weergeeft. Des Mazis was ongetwijfeld Napoleons beste vriend aan de Koninklijke School. Zijn getuigenis is onthullend:</p> <p>“Toen Bonaparte op de school aankwam,” schreef hij, “benaderde ik hem en sprak ik over Ville-sur-Arce (1). Hij ontving me nogal koel, maar zonder mijn toenaderingspogingen af te wijzen en we werden in dezelfde klas geplaatst. En toevallig kwam hij naast me te zitten in de wiskundeklas.”</p> <p>Alexandre des Mazis vertelt over het incident dat er het meest toe heeft bijgedragen, dat de twee officiercadetten dichterbij elkaar zijn gekomen. "We hebben een aantal maanden doorgebracht," vertelt hij, "zonder dat we dichterbij elkaar kwamen...".</p> <p>“Een bijzondere omstandigheid, maar wel een, die voortkwam uit zijn onbuigzame karakter, bracht me in contact met Buonaparte. Hij had een leerling genaamd Champeaux (2) aangewezen gekregen als instructeur in het hanteren van wapens. Champeaux was nogal streng in zijn bevelen. Op een dag gehoorzaamde de jonge leerling, die vaak met zijn gedachten elders was dan bij de oefening, de hem gegeven lessen niet of voerde ze slecht uit. Zijn instructeur sloeg hem met een geweerstok op zijn vingers. Buonaparte, woedend, gooide zijn geweer naar zijn hoofd en beloofde dat hij nooit les van hem zou krijgen.”</p> <p>(1) Voordat Ville-sur-Arce de Koninklijke Militaire School verliet, had hij zijn vriend gevraagd om op de jonge Buonaparte te letten, die elk moment in het Hôtel-du-Champ-de-Mars werd verwacht.</p> <p>(2) Pierre-Clément de Champeaux werd geboren op 24 mei 1767 in Courban, nabij Châtillon-sur-Seine, in een zeer oude familie van ridders uit de oudheid, die in de middeleeuwen roemrijk was. Hij was leerling in Tiron en aan de Koninklijke Militaire School van Parijs – september 1782, waar hij bevriend raakte met Napoleon en hem overigens leerde hoe hij met wapens moest omgaan.</p> <p>Nadat hij door Saint-Just en Le Bas als edelman was geschorst en in november 1793 in Auxerre was geïnterneerd, werd hij in 1796 door Buonaparte in ere hersteld. Bonaparte schreef hem: "Ik ben zeer blij dat de omstandigheden mij in staat hebben gesteld iets aangenaams te doen voor een voormalige kameraad."</p> <p>Een van de meest briljante cavalerieofficieren, Champeaux, was de instructeur van Lasalle. Toen Napoleons voormalige kameraad op 28 juli 1800 overleed aan de gevolgen van een verwonding opgelopen bij Marengo op 14 juni, volgde Lasalle hem op als commandant van het 72e Huzarenregiment.</p> <p>Champeaux werd node gemist door de Eerste Consul. Napoleon verklaarde hem een standvastige en onverschrokken officier, die de cavalerie met succes aanvoerde en vaak een zeer plunderend regiment in toom hield.</p>

123	<p>Wat doet de dienstdoende kapitein, een officier van Saint-Louis, geconfronteerd met zo'n flagrant gebrek aan discipline, hem de verdiende berisping geven en hem arrest opleggen?</p> <p>Niet als, zo lijkt het, door deze jongen die, ondanks zijn sjofele uiterlijk en Corsicaanse accent, al een vreemde invloed uitoefent, zoekt hij gewoon een andere leraar voor zijn militaire opleiding (1). Het lijkt ongelooflijk, maar de feiten zijn waar, zoals Alexandre des Mazis in zijn dagboek beschrijft.</p> <p>“De officieren, zo vertelde hij, zagen dat ze deze onhandelbare leerling met zorg moesten behandelen en vertrouwden mij daarom zijn militaire opvoeding toe. Ik voerde die taak zeer slecht uit. Hoewel mijn leerling zijn manieren wel verbeterde, ging er qua instructie veel verloren. Maar tijdens de uren, die we doorbrachten met marcheren in de vaste pas en het oefenen van de twaalf tellende aanval, legden we onze geweren even aan de kant om over allerlei andere dingen te praten.</p> <p>Het was in deze periode dat des Mazis bevriend raakte met de jonge Corsicaan en de waarde van zijn jonge kameraad begon te begrijpen. Wat ik tegenover hem stelde, kon hem ook goed bevalen. Hij vond iemand die hem begreep, hem waardeerde en bij wie hij zijn gedachten vrijuit kon uiten.”</p> <p>Ondanks deze gebrekkige training werd Napoleon na enkele maanden tot het bataljon toegelaten. Maar het valt niet te zeggen, dat hij genoot van de oefeningen en manoeuvres waaraan hij moest deelnemen.</p> <p>De voortdurende afleidingen, die hij ondervond tijdens de bataljonsoefeningen leverden hem vaak strenge berispingen op van zijn superieuren, met name van Monsieur de Lanoy, die wilde dat de studenten de oefeningen uitvoerden als ervaren soldaten, vertelt des Mazis; het gebeurde soms dat, wanneer het bevel werd gegeven om de wapens neer te leggen, er in de tweede rij nog een geweer in de lucht hing.</p> <p>“We waren er zeker van dat het van Monsieur Buonaparte was. Ik gaf hem voorzichtig een duwtje met mijn elleboog, aangezien ik zijn buurman aan de rechterkant was, maar zijn wapen kwam toch te laat om nog te kunnen naar beneden komen. En het lawaai, dat het maakte verstoorde de eenheid, die zo strikt werd geëist door Monsieur de Lanoy, die in een woedeaanval uitbarstte en schreeuwde: “Meneer Buonaparte, word wakker! U slaat de exercities altijd over.”</p> <p>Napoleon bewees zich in Parijs even gewelddadig en ongedisciplineerd als hij in Brienne was geweest. Maar de jaren hadden een diepere indruk op zijn karakter achtergelaten. Zijn rede en wilskracht dreven hem er steeds meer toe om te vechten tegen alles wat hij als misbruik of ongepaste daad beschouwde.</p> <p>(1) Napoleons eerste instructeur was Auboulet de la Puiserie, die op de school Auboutet le Galon werd genoemd. Maar de directie van de school deed al snel een beroep op Mazis, omdat Auboutet en Napoleon niet goed met elkaar overweg konden.</p>
124	<p>Sommige van zijn klasgenoten, zonen van voorname en welgestelde families, permitteerden zich een onbeschaamde houding. Trots op het feit dat ze tweeduizend livres betaalden voor hun kost en inwoning in het Hôtel, terwijl de leerlingen van de koning geen cent betaalden, behandelden ze de beursstudenten en Napoleon in het bijzonder, met de minachting en het medelijden, dat men reserveert voor arme familieleden. De jonge Corsicaan, wiens gevoeligheden diep gekwetst waren, reageerde snel. Bij het minste onaangename woord, de minste spottende glimlach, stortte hij zich met zijn blote handen op de daders. Vandaar de talloze vechtpartijen tussen de jongere zonen van de oude en lagere adel. De families Rohan, Broglie, Montmorency-Laval en Clerc de Juigny, die zich vol overgave in het avontuur</p>

	<p>hadden gestort, gaven het al snel op, onderworpen en gekneusd, nadat Napoleons woede en vuisten wonderen hadden verricht (1).</p> <p>Slechts één jonge Vendéer, Phélippeaux (2), een eigenzinnige en impulsieve jongen uit Picardië, die Napoleon haatte zonder echt te weten waarom, zou de jonge Corsicaan in een meedogenloze strijd betrekken. Bonaparte zou hem later weer tegenover zich aantreffen bij Akko...</p> <p>De twee jongens vochten voortdurend. Onder de tafel in hun studeerkamer deelden ze zulke vreselijke trappen uit met hun laarzen dat sergeant-majoor Picot de Peccaduc, wanneer hij tussenbeide kwam, er meestal met slechts zwarte, door de kneuzingen bedekte benen vanaf kwam. Een vreemde rivaliteit, die Las Cases op Sint-Helena niet onvermeld zou laten:</p> <p>Hij merkte op dat het vreemd was dat in Akko degenen, die de tegenstand aanvoerden, van dezelfde afkomst, dezelfde klasse en dezelfde school waren.</p> <p>Napoleons onbuigzaamheid en rancune, samen met zijn bizarre spraak en vreemde gedrag, waren niet de enige oorzaken van zijn impopulariteit. Wat wellicht het meest bijdroeg aan zijn problemen, was zijn neiging om voortdurend te pronken met zijn liefde voor Corsica en de diepe genegenheid die hij voor zijn geboorte-eiland voelde. Hij toonde deze hartstochtelijke liefde bij elke gelegenheid of het nu in de wapenkamer was, waar hij ooit blindelings op zijn kameraden afstormde, omdat ze de Corsicanen hadden bespot of in de recreatieruimte, waar hij, eenmaal een gehoor gevonden, onvermoeibaar de weerstand prees, die zijn landgenoten tegen de koning van Frankrijk en zijn legers hadden geboden. Er wordt zelfs een aan hem toegeschreven gedicht aangehaald, waarschijnlijk apocrief, waarin hij, naar verluidt,</p> <p>(1) Op de binnenplaats van het Hôtel raakte Napoleon betrokken bij een vuistgevecht. Hij vertelde bij verschillende gelegenheden hoe de lagere edelen met elkaar op de vuist gingen of volgens een uitdrukking, die in het Hôtel gebruikelijk was, de schouders ophaalden van de grote heren. "Hoeveel klappen ik toen wel niet heb uitgedeeld!" riep hij uit.</p> <p>(2) Louis Edmond, zoon van Louis le Picard, bekend als Phélippeaux, geboren op 1 april 1768, emigreerde in 1791 en diende in het leger van geboren in Angels Princes en werd vervolgens benoemd tot kolonel in het Engelse leger; hij vergezelde Sydney Smith naar Syrië, waar hij de Fransen, onder bevel van Buonaparte, voor Saint-Jean-d'Acre terugdreef en daar stierf aan koorts en ziekte, gelukkig voor zijn schoolvriend, zoals Chuquet bevestigt.</p>
125	<p>een droom beschrijft waarin hij...van uit Corsica plotseling verscheen en hij een dolk overhandigd met de volgende woorden:</p> <p style="text-align: center;"><i>Jij zult mijn wreker zijn.</i></p> <p>Zulk patriottisme ging in feite te ver. Men mag niet vergeten, dat Napoleon alle mogelijke gunsten van de koning van Frankrijk had ontvangen. Zijn klasgenoten en leraren voelden dit aan en waren geschokt door de houding van de jonge Corsicaan. Valfort riep Buonaparte bij zich en verklaarde zonder omhaal:</p> <p>-Mijnheer, u bent een leerling van de koning. U moet dit in gedachten houden en uw liefde voor Corsica, dat immers deel uitmaakt van Frankrijk, matigen.</p> <p>Napoleon sprak geen woord; de discipline eiste het. Desondanks bleef hij op zijn eigen manier van zijn eiland houden. De legende vertelt, dat toen een priester, bij wie hij biechtte, hem eens berispte voor zijn grenzeloze gehechtheid aan Corsica, de jonge Napoleon luid uitriep, zodat zijn kameraden hem konden horen:</p> <p>“Ik ben hier niet om over Corsica te praten en een priester heeft geen recht om mij de les te lezen over dit onderwerp.”</p>

	<p>Krachtige woorden, die een voorbode zijn van zijn latere opvatting over de rol van de Kerk in de Staat.</p> <p>Hoewel Napoleon een moeilijk en temperamentvol persoon was, smeedde hij toch sterke vriendschappen en de band, die zich geleidelijk ontwikkelde tussen hem en Alexandre des Mazis is daar een bewijs van. Hij bracht het grootste deel van zijn vrije tijd met hem door.</p> <p>Volgens Des Mazis bracht hij zijn vrije tijd vaak door met stevig rondlopen in de recreatieruimtes, met de armen over elkaar, net zoals hij later op zijn portretten is afgebeeld, met gebogen hoofd, een fout waarvoor hij tijdens de oefeningen vaak werd berispt.</p> <p>Hij ontwaakte in de winter uit zijn meditatie, toen de cadetten werden opgeroepen om Fort Timbrune (1) aan te vallen of te verdedigen, een verkleinde replica van een versterkte stad. Napoleon plaatste zich aan het hoofd van de strijders en toonde opmerkelijke beheersing en gezag. Daarna, na afloop van de oefening, zonk hij weer weg in zijn dromen.</p> <p>Wat dacht hij, terwijl hij alleen liep of met Mazis? Hij leek alleen wakker te worden als iemand hem toevallig aanstootte tijdens het rennen; dan kwam hij plotseling tot leven en terwijl hij stevig doorliep, lachte of gebaarde hij op een vreemde manier.</p> <p>Een golf van kracht overspoelde hem. Waar dacht hij aan? Hij dacht aan zijn toekomst, aan de manier om geluk te bereiken... Hij draaide zich om naar zijn metgezel, hij vroeg hem uit welke gebeurtenissen hun leven zou bestaan. Ieder van ons, zo vertelt Alexander, baseerde die toekomst op ons karakter, onze smaak, onze passies, die,</p> <p>(1) Genoemd naar de inspecteur-generaal van de militaire scholen, de markies de Timbrune-Valence.</p>
126	<p>"Ze verschilden aanzienlijk van elkaar en zouden ons via heel verschillende paden naar het geluk leiden waar we van droomden." Gesprekken tussen jongeren over een breed scala aan onderwerpen.</p> <p>Napoleon betreurde de lichtzinnigheid van de studenten, de wanorde, die onder hen heerste en het gebrek aan zorg om zijn klasgenoten te beschermen tegen elke vorm van onreinheid. Bovenal ging hij terug in de tijd en doorzocht hij elk hoekje en gaatje van zijn jeugd.</p> <p>'Wat zal er van ons terechtkomen?' bleef hij zichzelf afvragen. Na deze vraag te hebben gesteld, zweeg hij lange tijd. Toen luisterde hij naar zijn hartslag, die opzwol van hoop en vertrouwen in zichzelf...</p>
127	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK XIII</p> <p style="text-align: center;">VERBLIJF IN PARIJS</p> <p>Februari 1784. Napoleon, zwijgzaam en strijdlustig, blijft zich alleen bezighouden met onderwerpen, die hem fascineren. Hij worstelt met zijn achtergrond en blijft fel Corsicaans. Dan bereikt hem nieuws, dat onmiddellijk een einde maakt aan alle kinderlijkheid, die nog in hem leeft. Een brief meldt het overlijden van zijn vader, die op 24 februari 1784 in Montpellier op 39-jarige leeftijd is gestorven aan maagkanker.</p>

	<p>Charles Bonaparte, die al enkele jaren leed aan een ongeneeslijke ziekte en voortdurend moest overgeven, besloot in november om opnieuw de dokter te bezoeken, die hem een jaar eerder tijdelijk verlichting had geboden.</p> <p>Hij vond dat een reis naar Frankrijk noodzakelijk was, niet alleen om de vreselijke ziekte, waaraan hij leed te laten behandelen, maar ook omdat hij had besloten een beroep te doen op de minister en, indien nodig, op de koning. Alleen op deze manier zou hij rechtvaardigheid en een eerlijke oplossing voor de Salines-affaire verkrijgen (1).</p> <p>In november keerde hij terug naar het vasteland. Hij liet Letizia achter, zwanger van haar laatste kind (2). Hij werd vergezeld door Joseph, die hij naar het college in Metz zou brengen. Op deze school zou zijn oudste zoon zich voorbereiden op zijn artillerie-examens.</p> <p>(1) Zie in de catalogus van de Brouwet-collectie, 1935, het testament van Charles, gedateerd 25 maart 1778. Volgens dit dossier lijkt het erop, dat Charles had besloten naar Parijs te komen om opnieuw zijn toevlucht te zoeken bij de Faculteit, maar ook om een beroep te doen op de Koning, van wie hij vele tekenen van vriendelijkheid had ontvangen. Zijn zaken gingen van kwaad tot erger en hij had al een brief geschreven aan Calonne, de controleur-generaal, waarin hij wanhopig zijn noodkreet uitte:</p> <p>“Mijnheer, aangezien ik u vanwege uw ziekte niet persoonlijk kan bezoeken, neem ik de vrijheid u te schrijven en u vier brieven te sturen, waarvoor ik van het eiland Corsica ben gekomen... Ik ben de vader van zeven kinderen, mijnheer, de achtste is op komst en ik heb het financieel moeilijk, om de redenen die in de genoemde brieven worden uiteengezet... en ik heb de eer u te verzoeken mij te beschermen en mij recht te doen ten gunste van mijn arme familie, die onophoudelijk zal bidden voor uw gezondheid en voorspoed, enz.”</p> <p>(Ondertekend): DE BUONAPARTE.</p> <p>(2) Jérôme Buonaparte werd geboren op 9 november 1784.</p>
128	<p>De reis was zwaar. Het eerste schip waar ze aan boord gingen, kreeg al snel te maken met een woeste zee. De wind was naar het noordwesten gedraaid en duwde het schip richting de kust van het eiland. De pogingen van de kapitein om de zeilen te strijken en het anker uit te gooien waren tevergeefs. De golven, die over het dek sloegen, zorgden ervoor dat ze al snel over de bodem gleden, terwijl het schip, met een gebroken roer, met de boeg naar de riffen langs de kust dook. De kapitein gaf vervolgens opdracht de meertrossen door te snijden. Het schip liep aan de grond op de kust van het eiland. Ondanks de angst van die nachtmerrieachtige nacht scheepten Charles Buonaparte en zijn zoon zich opnieuw in voor Frankrijk. Ditmaal vertrokken ze vanuit Calvi. Deze tweede overtocht, hoewel gekenmerkt door hevige winden, was veel minder gevaarlijk. De vermoeidheid en emoties van de reis hadden het lijden van de patiënt echter verergerd, tot het punt dat hij, na een bezoek aan zijn zwager, de seminarist Fesch, in Aix-en-Provence, besloot zijn reis naar Parijs af te breken. Omdat professor Turnatori, een vooraanstaand specialist, die hij had geraadpleegd, hem had verzekerd dat hij in Montpellier net zulke goede behandelaars zou vinden als in Parijs, vertrok hij zonder uitstel naar die stad.</p> <p>Charles Buonaparte was uitgeput. Zijn financiën verkeerden in een precairere staat dan ooit. De schipbreuk, die hij had geleden, had hem ertoe gebracht veel meer uit te geven dan hij had verwacht. De weinige wissels, die hij nog bezat, dwongen hem om zijn begroting op een zeer bescheiden basis op te stellen.</p> <p>Hij was altijd al een behendige en overtuigende bedelaar geweest en hoopte in Montpellier zijn portemonnee weer aan te vullen, dankzij zijn onmiskenbare</p>

	<p>charme... en zijn reputatie als een man van stand. Bij aankomst in dit kleine provinciestedje ging hij meteen op zoek naar onderdak en krediet.</p> <p>Jean Bimar, een koopman en beheerder van de Auberge du Parc, fungeerde als expediteur bij het depot Messageries in de Faubourg de la Saunerie. In deze functie behandelde hij de correspondentie, hield hij de aankomsten in de gaten en regelde hij de benodigde vergunningen voor de in- en uitreis van reizigers en goederen. Hij was behulpzaam, vriendelijk en een aangenaam gezelschap, en een zegen voor nieuwkomers. Reizigers en wintergasten wendden zich doorgaans tot hem op zoek naar onderdak. Charles Buonaparte deed zoals de anderen: hij ging naar het huis van de beheerder.</p> <p>Jean Bimar had geen idee dat de heer wiens charme hem vanaf hun eerste ontmoeting had betoverd, zijn problemen en zorgen aan hem had toevertrouwd, als aan een oude vriend, enkel omdat hij er profijt van wilde trekken. Hij was zich niet bewust van de methoden die Charles gebruikte om zijn doelen te bereiken. Hij bezorgde hem niet alleen onmiddellijk krediet bij de Durands, maar ook een gemeubileerde kamer in een zeer bescheiden huis van een zekere Madame</p>
129	<p>Delon (1), rue du Cheval-Vert. Daar nam Charles zijn intrek, maar hij moest al snel naar bed, omdat zijn klachten plotseling waren verergerd. Jean Bimar riep onmiddellijk een dokter, die de patiënt grondig onderzocht. De diagnose was beslist ongunstig. De dokter verklaarde ondubbelzinnig dat Charles leed aan scirreuze carcinomen van de pylorus en dat zijn ziekte ongeneeslijk was. Het enige, waarop gehoopt kon worden, was een leven dat ten einde liep, nog een paar weken te verlengen.</p> <p>Tegelijkertijd woonde de familie Permon in Montpellier. Mevrouw Permon was geboren in Ajaccio en was, vóór haar huwelijk met een Franse munitiewerker, zeer close met Letizia. Toen ze hoorde dat Charles ziek was en in de stad verbleef, snelde ze naar hem toe. "Ik geef graag toe," schreef Joseph in zijn memoires, "dat ze in die sombere omstandigheden vaak als een troostende engel aan mij verscheen."</p> <p>Nam Madame Permon Charles in huis? Haar dochter Laure, die later met generaal Junot zou trouwen en hertogin van Abrantès zou worden, beweerde van wel. Verschillende historici hebben deze bewering in twijfel getrokken. Hoe dan ook, Charles werd destijds uitstekend verzorgd door de beste artsen van de Faculteit Geneeskunde in Montpellier. Een maand lang beleefde hij ups en downs en vocht hij wanhopig voor zijn leven. Madame Permon, Jean Bimar en verschillende leden van de familie Durand bezochten hem.</p> <p>Ze overlaadden hem vaak met de meest toegewijde zorg. Maar het lot was bezegeld. Charles' toestand verslechterde met de dag. Hij voelde de dood naderen. En toen werd deze man, die priesters altijd had bespot en uiterst sceptisch was geweest, gezien terwijl hij zich weer tot het geloof bekeerde.</p> <p>Hij vroeg om een priester te spreken en ontving, na te hebben gebiecht bij abt Pradier, de communie en het sacrament. Zijn maag zou geen ander sacrament hebben verdragen. Hij had vrede gesloten met God en was opgelucht (2).</p> <p>Op 24 februari overleed hij. Vlak voor zijn dood betreurde hij het dat Napoleon niet aan zijn sterfbed aanwezig was.</p> <p>'Waar is Napoleon?' riep hij, met gebroken zinnen... 'Waar is mijn zoon Napoleon, wiens zwaard koningen zal doen sidderen, hij die de wereld zal veranderen? Hij zou me verdedigen tegen mijn vijanden. Hij zou mijn leven redden!' Deze ongelooflijke woorden werden gerapporteerd door twee getuigen, Joseph Buonaparte en kardinaal Fesch, van wie de goede trouw, zo niet hun geheugen, niet in twijfel getrokken kan worden.</p>

	<p>(1) Toen Louis Buonaparte in 1803 naar Montpellier kwam om de stoffelijke resten van Charles Bonaparte te laten overbrengen naar een plaats, die beter aansloot bij de vroomheid van zijn familie, ontmoette hij Louise Delon, die voor Charles had gezorgd voordat Madame Permon hem naar haar huis liet vervoeren. En zij vertelde hem over de situatie van haar vader tijdens zijn ziekte en dood.</p> <p>(2) Er waren niet genoeg priesters voor hem, beweert Chuquet. Abbé Pradier was aalmoezenier geweest van het Vermandois-regiment, waar hij Bimar had ontmoet, die toen soldaat was in hetzelfde regiment. Hij behoorde tot de orde van Saint-François. Abbé Pradier, Abbé Coustou, pastoor van de kerk van Saint-Denis, en Fesch, die vanuit Aix was gekomen, troostten hem in zijn laatste momenten.</p>
130	<p>Toen Charles Buonaparte begraven werd in een van de grafkelders van de kerk van de Cordeliers Religious, was dat te danken aan Bimar, die, uit angst dat zijn vriend als een arme in een gewoon graf begraven zou worden, van abt Pradier (1) verkreeg dat hem een waardige begrafenis werd verzekerd.</p> <p>Het was wederom Jean Bimar, die de organisatie van de begrafenis op zich nam en de benodigde fondsen bijeenbracht om de kosten te dekken.</p> <p>Ik baseer deze mening, die misschien verrassend lijkt, op een brief die Joseph drie maanden na de dood van zijn vader aan Bimar stuurde. Hier is die brief (2):</p> <p style="text-align: right;">Meneer Bimar</p> <p style="text-align: right;">Gecommitteerde</p> <p style="text-align: right;">Parochie Saint-Denis,</p> <p>" Meneer,</p> <p>Ik heb een brief ontvangen gedateerd 16 van deze maand, die mij in uw afwezigheid is toegestuurd, maar het hoofddoel van mijn brief is gemist, namelijk om te achterhalen hoeveel voorschotten u zo vriendelijk bent geweest te verstrekken.</p> <p>Ik heb geen facturen of brieven van de kapelaan ontvangen, ondanks dat ik hem heb geschreven. Blijkbaar heeft hij zijn brieven naar Corsica gestuurd.</p> <p>Ik smeed u, meneer, mijn verzoek in te willigen en ik zal de voorschotten, die u zo vriendelijk bent geweest te doen, inwilligen.</p> <p>Laat de pastoor en de kapelaan hier de verzekering vinden van het diepe respect en de oprechte dankbaarheid waarmee ik de eer heb, mijnheer, uw meest nederige en gehoorzame dienaar te zijn."</p> <p style="text-align: right;">Buonaparte Aix, 18 mei 1785."</p> <p>Begin maart ontving Napoleon het nieuws van de dood van zijn vader. Was hij diep bedroefd? Ongetwijfeld. Maar de stoïcijnse kalmte die hij zichzelf oplegde</p> <p>(1) Abt Pradier nam op verzoek van Bimar de nodige stappen. Jean Bimar verklaart dat destijds een koninklijk decreet begrafenissen in kerken verbood, maar dat het Parlement van Toulouse begrafenissen in de kloosters van kloosters buiten de stad had toegestaan. Het Cordeliers-klooster bevond zich in deze situatie. Maar abt Pradier, kapelaan van Vermandois en vriend van de pater en beschermheer van die orde verkreeg van hem toestemming om het lichaam van Buonaparte in de eigen grafkelder van de paters te plaatsen. 's Nachts liet abt Pradier, die aanwezig was, het lichaam</p>

	<p>naar de aangewezen plaats zakken. Dit is waar en is nooit uit mijn geheugen gewist. Deze verklaring werd opgenomen in het officiële verslag.</p> <p>(2) Brief gedateerd 18 mei 1785, waarin Joseph, waarschijnlijk, omdat hij het beheer van de familiefinanciën heeft overgenomen, Jean Bimar vraagt de facturen te sturen met betrekking tot de begrafenis van Charles Buonaparte en de kosten van zijn onderhoud... dokters- en medische kosten...</p>
131	<p>maakte indruk op de mensen om hem heen. Het was gebruikelijk op de school dat een leerling, die door zo'n verlies was getroffen, door zijn biechtvader naar de ziekenboeg werd gebracht om troost te ontvangen van de nonnen. Napoleon weigerde te gaan. Hij beweerde dat hij genoeg innerlijke kracht had om zijn verdriet te dragen zonder enige poging tot troost.</p> <p>Zijn pathetische kalmtte bleek uit de condoleancebrieven, die hij vanuit school naar zijn moeder en de bejaarde aartsdiaken Lucien stuurde. Deze brieven zijn verrassend, zo plechtig en stijf zijn hun toon en stijl. Het moet gezegd worden dat ze ongetwijfeld door een van de leraren van de school zijn gecorrigeerd voordat ze per post werden verzonden. Hier zijn die brieven, die in werkelijkheid niets meer zijn dan stijloefeningen.</p> <p style="text-align: center;"><i>Brief aan zijn moeder</i></p> <p style="text-align: right;">Parijs, 29 maart 1785.</p> <p>“Mijn lieve moeder,</p> <p>Nu de tijd de eerste pijn van mijn verdriet enigszins heeft verzacht, haast ik me om mijn dankbaarheid te uiten voor de vriendelijkheid, die u ons altijd hebt betoond. Houd moed, lieve moeder, de omstandigheden vereisen het. We zullen onze zorg en dankbaarheid verdubbelen en zullen blij zijn als we u, door onze gehoorzaamheid, op een kleine manier kunnen compenseren voor het onschatbare verlies van een geliefde echtgenoot. Tot slot, lieve moeder, zoals mijn verdriet mij dwingt, vraag ik u om uw eigen verdriet te verzachten. Mijn gezondheid is perfect en ik bid elke dag dat de hemel. Ik zal hetzelfde doen. Doe de groeten aan Zia Reltrude, Minana Saveria, Minana Fesch, enz.</p> <p>P.S. De Koningin van Frankrijk heeft op 27 maart om zeven uur 's avonds een prins ter wereld gebracht, die de hertog van Normandië zal heten. Uw zeer nederige en liefdevolle zoon,</p> <p style="text-align: right;">NAPOLEON DE BUONAPARTE. »</p> <p style="text-align: center;"><i>Brief aan Monsieur de Buonaparte, aartsdiaken van de kathedraal van Ajaccio, op Corsica, via Antibes.</i></p> <p style="text-align: right;">"Parijs, 28 maart 17..."</p> <p>Mijn lieve oom,</p> <p>Het zou zinloos zijn om uit te drukken hoe diep ik ben geraakt door het noodlot, dat ons zojuist is overkomen. We hebben in hem een vader verloren en God weet wat voor vader hij was, zijn tederheid en toewijding; helaas! alles aan hem wees erop, dat hij de steunpilaar van onze jeugd was. Jullie hebben in hem een</p>

	<p>gehoorzame en dankbare neef verloren. Ach! Jullie voelden beter dan ik hoeveel hij van jullie hield. De natie zelf, durf ik te zeggen, heeft met zijn dood een ijverige, verlichte en onbaatzuchtige burger verloren. Deze waardigheid, de eer, die hem</p>
132	<p>bij verschillende gelegenheden ten deel viel, weerspiegelt ook het vertrouwen dat zijn medeburgers in hem stelden. En toch liet de hemel hem sterven – op welke plek? Honderd mijl van zijn vaderland, in een vreemd land dat onverschillig stond tegenover zijn bestaan, ver van alles wat hem dierbaar was. Een zoon was weliswaar bij hem op dat vreselijke moment; dit moet een grote troost voor hem zijn geweest, maar zeker niets vergeleken met de bitterzoete vreugde, die hij zou hebben gevoeld als hij zijn laatste dagen thuis had kunnen doorbrengen, dicht bij zijn vrouw en in het gezelschap van zijn familie. Maar het Opperwezen stond het niet toe: Zijn wil is onveranderlijk. Hij alleen kan ons troosten. Helaas! Als Hij ons al heeft beroofd van wat ons het meest dierbaar is, heeft Hij ons tenminste degenen nagelaten die Hem als enigen kunnen vervangen.</p> <p>Sta mij alstublieft toe de plaats in te nemen van de vader, die we verloren hebben. Onze toewijding en dankbaarheid zullen in verhouding staan tot zo'n geweldige dienst. Tot slot wens ik u een goede gezondheid toe, zoals ik die zelf ook heb.</p> <p style="text-align: right;">Uw zeer nederige en gehoorzame dienaar en neef, "NAPOLEON DE BUONAPARTE."</p> <p>Deze twee brieven zijn belangrijk. Ze markeren een nieuwe ontwikkeling in Napoleons leven.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>De dood van Charles legde Napoleon, zo voelde hij maar al te goed, nieuwe plichten op. Letizia's arme echtgenoot liet zijn gezin slechts onontwarbare zaken na. En daarbij een schamel inkomen: in totaal 1000 tot 1500 livres. Vier kinderen zaten weliswaar op de koninklijke scholen, waarvan het schoolgeld volledig werd betaald, maar voor vier anderen bleef Letizia verantwoordelijk.</p> <p>Wat een last voor haar! Napoleon wilde maar al te graag een deel ervan op zich nemen. Hij was niet de oudste, maar hij beoordeelde Joseph op zijn eigen verdiensten, zoals zijn brief aan zijn oom een paar maanden eerder had bewezen. Napoleon, vijftien jaar oud, voelde al de verantwoordelijkheden van een gezinshoofd: Letizia had gelijk gehad toen ze in de jonge Nabulio een "principiële geest" zag.</p> <p>Tegelijkertijd, en paradoxaal genoeg, was de dood van zijn vader een bevrijding voor Napoleon. Zijn liefde voor Corsica, zijn vurige Corsicaanse patriotisme, was in toom gehouden door het loutere bestaan van Charles, een vleier van de overwinnaars, die zich verplaatste van de salons van de gouverneur naar de voorkamers van Versailles... "een bekeerling die in vleierij was vervallen", zoals Louis Madelin hem beschreef. Met de dood van zijn vader zou zijn "Corsicanisme" geen grenzen kennen. Het lijkt erop dat de eerste afbeelding, die we van Bonaparte bezitten uit deze periode stamt: een nogal grove karikatuur, getekend door een</p>
133	<p>Van zijn kameraden, die Napoleon afbeelden, terwijl hij voorwaarts stapt als een kleine Paoli met een paardenstaart aan zijn haar, dragen het onderschrift: "Buonaparte, ren, vlieg Paoli te hulp om hem te redden uit de handen van zijn vijanden."</p> <p>Hij was vastbesloten om naar Ajaccio terug te keren zodra hij officier was. Daartoe werkte hij onvermoeibaar. Zijn enige doel: het examen.</p>

*

**

Hoe beoordeelden zijn leraren hem destijds? Laten we allereerst kijken naar Louis Monge (1) en Le Paute d'Agelet (2), die leiding gaven aan de speciale wiskundestudies in de sectie, die bestemd was voor cadetten, die bij de artillerie of de marine wilden dienen.

Volgens sommige historici is Napoleons afscheidsbrief, togeschreven aan Louis Monge, apocrief. Dat oordeel lijkt ons echter verre van zeker. Het portret dat Monge van de toekomstige keizer schetst, oogt plausibel. Het behoudt een zekere terughoudendheid, een overtuigende kwaliteit die in zijn voordeel spreekt. Het strookt met het beeld dat we hadden van Napoleons karakter en psychologie.

Gereserveerd en hardwerkend, met een voorkeur voor studie boven elke vorm van vermaak, geniet hij van het lezen van goede auteurs; zeer ijverig in abstracte wetenschappen; weinig nieuwsgierig naar anderen; grondig onderlegd in wiskunde en aardrijkskunde; stil, dol op eenzaamheid, wispelturig, hoogmoedig, extreem egoïstisch, spreekt weinig, maar is energiek in zijn replieken; bezit veel zelfvertrouwen, is ambitieus en streeft naar alles; deze jongeman verdient bescherming.

Wat Le Paute d'Agelet betreft, weten we dankzij Mazis dat hij tijdens zijn vrije tijd vaak met Napoleon praatte, wiens karakter hij waardeerde, evenals diens uitzonderlijke kennis voor zijn tijd.

Volgens des Mazis waardeerde Le Paute d'Agelet de vasthoudendheid waarmee Napoleon zijn toch al zeer progressieve ideeën verdedigde. Deze gesprekken gingen soms over literaire figuren, Corsica en politiek.

Maar de interesse gaat verder dan dat. Die schuilt vooral in het feit dat deze eminente leraar, die met Bougainville de wereld rondgereisd had, een klein gebrek had... en dat dit kleine gebrek Napoleon bijna duur kwam te staan en zelfs de loop van de geschiedenis veranderde.

Le Paute d'Agelet vertelde graag over zijn reizen en dat deed hij met verve. Zijn sprankelende geestigheid, zijn poëtische verbeeldingskracht, zijn humor en de charme, die hij aan zijn anekdotes gaf – altijd levendig en eigenzinnig – zorgden samen voor de meest boeiende verhalen.

(1) Louis Monge, broer van de beroemde Gaspard.

(2) Le Paute d'Agelet en Louis Monge vergezelden La Pérouse op zijn wereldreis; zo deelden zij zijn tragische lot.

134

Soms verwaarloosde hij de wiskunde en in de klas creëerde hij een weelderige wereld, gehuld in mysterie. Zijn toehoorders, verloren in dezelfde mijmering, overschreden samen met hem de grenzen van de werkelijke wereld.

Deze verhalen, met hun fatalistische afloop, wekten bij zijn toehoorders een brandend verlangen op om de betoverende horizonten, die erin beschreven werden te verkennen. Ook zij verlangden ernaar zich onder te dompelen in een vreemde wereld waar planten, bomen en dieren gigantische afmetingen, onbekende geuren en een grenzeloze vitaliteit bezaten, gevoed door een overvloediger en rijker sap.

Grote rode apen, die met klaaglijke kreten van boom naar boom sprongen; wilde dieren waarvan de wrede kreten 's nachts te horen was; het langzame trillen van immense bomen; reusachtige planten, die eerst heen en weer bewogen en vervolgens in een grote, loodzware stilte tot rust kwamen; tropische vogels, hun

	<p>verenkleeft een lappendeken van rood, geel en scharlakenrood, badend in het zonlicht, wier gezang en getjilp de zuiverheid hadden van kabbelende bronnen over een bed van kiezels. Overal was de natuur ontwaakt, dieren, planten en aarde leefden volgens hun eigen ritme, onaangetast door de inheemse bevolking, wier koorts, angsten en vreugden in hun intensiteit geen enkele gelijkenis vertoonden met wat wij hier kenden.</p> <p>Het enthousiasme groeide al snel zo sterk dat veel studenten meteen vroegen om matroos te mogen worden. Roux d'Arbaud, Picot de Peccaduc, Phélippeaux en Napoléon behoorden tot hen. Toen d'Agelet en Monge de gunst van de koning verkregen om La Pérouse te vergezellen op zijn ontdekkingsreis, vroegen verschillende cadetten toestemming om hun leraren te volgen op dit gevaarlijke avontuur.</p> <p>Volgens Alexandre des Mazis had Bonaparte graag de gelegenheid gehad om zijn energie in zo'n nobele onderneming te steken, maar alleen d'Arbaud kreeg de voorkeur... Hij vertrok met de heren d'Agelet en Monge. Laatstgenoemde, die de zee niet kon verdragen, was genoodzaakt aan te meren op Madeira en terug te keren naar Frankrijk.</p> <p>"Als Bonaparte in zijn verlangens was geslaagd," voegt des Mazis eraan toe, "zou hij, net als zij, op een afgelegen eiland zijn omgekomen. Het was zijn lot om overzee te sterven, maar pas na vele andere reizen te hebben ondernomen."</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Laten we nu het getuigenis van Alexandre aanhalen, over Napoleon als wiskundige en meetkundige.</p> <p>Bonaparte, zo zei hij, vond het makkelijker om voorstellen te bedenken dan om ze uit te spreken... En vooral, wanneer onze leraren meetkundeproblemen voorstelden, die niet tot het curriculum behoorden, kwam Bonaparte altijd met een streven om ze</p>
135	<p>op te lossen. Hij verliet zijn werk pas nadat hij de moeilijkheden had overwonnen.</p> <p>In tegenstelling tot wat eerder was gebeurd, bleek Napoleon nu even ijverig en begaafd in geschiedenis en aardrijkskunde als in wiskunde. Dit was te danken aan de overtuigende manier waarop zijn leraar, dhr. de l'Aiguille, de belangrijke gebeurtenissen uit de geschiedenis had gepresenteerd. Hij plaatste ze in de juiste context en bovenal als slechts etappes op een pad, waarvan het einde nog niet in zicht was.</p> <p>L'Aiguille, een voormalig jezuïet en een zeer begenadigd geleerde, had de gave zijn publiek te boeien. Zijn weloverwogen, inzichtelijke en beeldende opmerkingen, gebracht in een innemende stijl en met een melodieuze stem, hielden zijn toehoorders in hun ban. Hij sprak met ogenschijnlijk gemak, alsof hij improviseerde, maar werd levendig wanneer het onderwerp daarom vroeg. Zo nu en dan nodigde hij zijn toehoorders uit om hun eigen mening te delen.</p> <p>"Hij discussieerde, zo vertelt des Mazis, met diegenen (van zijn studenten) die zijn mening niet deelden... Ik zal later spreken over een discussie over Corsica met Bonaparte en dhr. de l'Aiguille. Ik zag hem (dhr. de l'Aiguille) weer tijdens het Keizerrijk... hij herinnerde zich nog de hartstocht van zijn student in deze vraag, of het wel voordelig was geweest voor Corsica om onderworpen te zijn aan Frankrijk. De professor, die zijn land verdedigde, viel de student aan op zijn meest gevoelige punt."</p> <p>Deze getuigenis is van onschatbare waarde, hoewel de notitieboeken van des Mazis, die slechts fragmentarisch zijn, er verder geen melding van maken. Het toont</p>

	<p>eens te meer Napoleons Corsicaanse identiteit aan, die sinds de dood van zijn vader nog sterker was geworden. Dhr. de l'Aiguille schreef ook: "Deze jongeman, van geboorte en karakter Corsicaans, zou het ver schoppen als de omstandigheden hem gunstig gezind waren."</p> <p>De meningen van enkele andere leraren verschilden aanzienlijk. Dhr. Domairon, zijn literatuurleraar, zag originaliteit in zijn composities. Hij noemde ze "graniet verhit in een vulkaan", maar beweerde dat ze zo onleesbaar waren, dat zelfs Napoleon ze niet altijd kon ontcijferen.</p> <p>Wat betreft dhr. Daniel, de schrijfleraar, hij had tevergeefs geprobeerd Bonaparte de meest elementaire beginselen van de kalligrafie bij te brengen. Uiteindelijk verloor hij zijn geduld en zette hem op een dag gewoonweg uit zijn klas. Omdat dhr. Bauer, zijn leraar Duits – een taal, waar Napoleon een onoverkomelijke afkeer van had – hetzelfde had gedaan, kreeg de jonge Corsicaan een aantal kostbare uren per week om op zijn eigen manier te werken. Hoe benutte hij dit geluk? Hij maakte er gebruik van door steeds meer te lezen en zijn lectuur was buitengewoon gevarieerd. We hebben een lijst van de boeken, die hij leende uit de studentenbibliotheek.</p>
136	<p>Het is indrukwekkend: talloze geschiedenisboeken en aardrijkskunde, die hij zich snel eigen maakte en waardoor hij goed zou presteren in geschiedenis- en aardrijkskundelessen, vakken die hij relevant achtte voor zijn situatie; een diepgaande studie van Montesquieu en Rousseau, die hem in het bijzonder interesseerden; onderzoek naar Jean-Jacques Rousseau en elk boek over Corsica, waarvan hij de geschiedenis al van plan was te vertellen. Napoleons nieuwsgierigheid strekte zich uit tot de studie van mensen, wetten en religies. Het moet worden opgemerkt, dat de krijgskunst op dat moment slechts een secundaire interesse voor hem leek te hebben.</p> <p>Een secundaire interesse. Wat tekenen, muziek en dans betreft, die verwaarloosde Napoleon volledig. Hij vond ze te frivol. Hij toonde er weinig aanleg voor.</p> <p>Geen enkele historicus heeft ooit gesproken over de fantastische schermwedstrijden, die Napoleon tegen zijn kameraden uitvocht in de schermzaal tijdens de uren, die aan de sport werden gewijd. Deze lacune kan nu worden opgevuld.</p> <p>Napoleon toonde, wanneer hij een van zijn kameraden aanviel, een ongelooflijke kracht, zozeer zelfs dat het gevaarlijk was om met hem te vechten. Hij raakte in een gewelddadige razernij telkens als hij geraakt werd en stormde vervolgens met ongekende onstuimigheid op zijn tegenstander af. "Ik was het vaakst tegen hem", vertelt des Mazis, "en als ik hem een klap gaf, trok ik me terug om hem de tijd te geven tot rust te komen."</p> <p>"Bij Sint Petrus!" riep hij, "ik zal wraak nemen!" En hij stormde naar voren met stoten en slagen, zonder eraan te denken zichzelf te beschermen tegen de klappen, die hij niet kon afweren en die daardoor makkelijke doelwitten werden.</p> <p>Daarom was wapenmeester Estienne vaak genoodzaakt in te grijpen om de gevechten te stoppen, die Napoleon tot het uiterste dreef.</p> <p>Napoleon brak heel wat degens, voegt Alexandre eraan toe en ik draag nog steeds de littekens van een van die slagen, waardoor ik tijdens het gevecht tegen hem een aantal dagen buiten spel stond.</p> <p>Het is moeilijk voor te stellen, dat Napoleon een begenadigd schermer was of een meester in het uitvoeren van de beslissende slag. Maar de getuigenis van Alexandre des Mazis is onbetwistbaar. Evenmin een ander belangrijk verslag:</p> <p>“Op een dag, een officiële feestdag – het was de feestdag van Saint-Louis vertelt des Mazis – zou er een luchtballon worden gelanceerd op het Champ de Mars; de</p>

	<p>leerlingen van de School waren al heel lang onder de wapenen en de ballon kwam niet van de grond (1). Buonaparte, ongeduldig, gaf me, zonder me zijn plan te vertellen, zijn geweer om vast te houden; glipte ongemerkt uit de gelederen en ging de touwen doorsnijden, waarmee de ballon vastzat. De ballon werd lek geprikt en Buonaparte werd zwaar gestraft.</p> <p>(1) Het waren de gebroeders Montgolfier die op 5 juni 1783 hun eerste ballonexperiment probeerden.</p>
137	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK XIV</p> <p style="text-align: center;">NAPOLEON WORDT ARTILLERIE-OFFICIER</p> <p>Vóór de Revolutie werd de Franse artillerie, het meest geavanceerde wapen van het leger, beschouwd als het beste van Europa. Ze was uitgerust met krachtig materieel en een uitstekend korps officieren, die van hun vak hielden. Onder leiding van Gribeauval was ze steeds verder verbeterd (1).</p> <p>Volgens de verordening van 1779 moesten cadetten van de koninklijke militaire scholen, die artillerieofficier wilden worden, eerst worden goedgekeurd en zich vervolgens aanmelden voor het examen voor aspiranten (2).</p> <p>Dit examen vond jaarlijks plaats in Metz op de artillerieschool in aanwezigheid van de commandant van deze instelling en de hogere officieren van het Koninklijke Artilleriekorps.</p> <p>Dit examen bestond uit vragen en problemen uit het eerste deel van Bezouts werk, die betrekking hadden op rekenkunde, meetkunde en rechtlijnige trigonometrie. Kandidaten, die slaagden, volgden vervolgens een stage van een jaar aan een artillerieschool en legden na afloop van deze periode een tweede openbaar examen af, dat hun lot bepaalde.</p> <p>Voor het examen voor artillerieofficier was niet alleen een grondige kennis van het eerste deel van Bezouts <i>Cursus Wiskunde</i> vereist, maar ook van het tweede deel, dat handelde over algebra en de toepassing ervan op meetkunde. Van het derde deel, dat betrekking had op de algemene principes van mechanica en hydrostatica, evenals de elementen van differentiaalrekening en integraalrekening en ten slotte van het vierde deel, waarin de auteur de toepassing van mechanica op evenwicht en beweging uiteenzette.</p> <p>Kandidaten die voor deze tweede selectieronde slaagden, kregen onmiddellijk de rang van tweede luitenant.</p> <p>(1) Beroemd en bedenker van een systeem van kanonnen Jean-Baptiste de Gribeauval, artilleriegeneraal, geboren in Amiens.</p> <p>(2) Kleinzonen, zonen of broers werden op veertienjarige leeftijd toegelaten. Officieren van het Koninklijk Korps; jongemannen van vijftien jaar, die bewijs hadden geleverd van hun vier kwartieren van adellijke afkomst, evenals een certificaat van de genealoog van de Koninklijke Orde.</p>
138	<p>Ze werden onmiddellijk toegewezen aan een garnizoen (1). Als ze zakten, hadden ze het recht om het examen een tweede keer af te leggen. Maar de regels sloten hen uit van een derde poging.</p> <p>Nadat de examens waren afgerond, stelde de examinerator twee lijsten op, in volgorde van verdienste (2):</p>

	<p>a) die van de studenten en aspiranten, die tot officier werden benoemd, omdat zij de vereiste opleiding hadden aangetoond:</p> <p>b) die van de kandidaten die, doordat ze bij hun eerste examen waren toegelaten, waren doorgedaan naar de stagefase.</p> <p>Het kwam echter wel eens voor dat aspirant-officieren de eerste en tweede fase oversloegen en zo meteen officier werden, zonder ooit een artillerieopleiding te hebben gevolgd!</p> <p>Elk jaar volbrachten verschillende kandidaten deze prestatie, een heldendaad, waarvoor hun families dankbaar waren en die een van hen, Poissonnier des Perrières, de latere generaal, later met trots in zijn memoires zou beschrijven.</p> <p>Napoleon was precies zo'n kandidaat die in 1785 artillerieofficier werd zonder de officiële route te hebben gevolgd. Hij kon daar terecht trots op zijn. Het tegendeel zou verrassend zijn geweest, want geen enkele kandidaat had meer geprofiteerd van de vrijgevigheid en goedheid van de koning dan hij.</p> <p>De examens vonden plaats tussen 6 en 12 september, voor Laplace, in een van de lokalen van de Militaire School. Laten we ons eens inbeelden hoe die week was.</p> <p>De examenruimte was van het grootste belang voor de jonge studenten: een grote, amfiteaterachtige ruimte met een verhoogd podium, waarop de stoel en tafel van de examinerator stonden, evenals twee leistenen borden voor demonstraties. Banken stonden in rijen opgesteld en waren bekleed met Abbeville-damast; tafels hadden vaste poten en ezels voor jassen; de ramen waren voorzien van linnen gordijnen.</p> <p>Deze sfeer had een zeer intimiderend effect op veel kandidaten, maar Laplace, die de werking van de jonge geest grondig begreep, maakte het aanvaardbaar dankzij zijn tact en vriendelijkheid (3). Laplace, een geleerde en academicus, een subtiel en scherpzinnige psycholoog, wist perfect hoe hij verdienste moest onderscheiden; zijn nauwgezette eerlijkheid ging gepaard met zijn volledige onpartijdigheid. Hij probeerde vooral te beoordelen wat de kandidaten wisten en niet wat hun</p> <p>(1) Soms werden er meer studenten aangenomen dan er plaatsen beschikbaar waren. Zo kregen de laatste vijftien officieren van de klas in 1785 geen garnizoen toegewezen. Ze moesten naar artilleriescholen worden gestuurd om te wachten op een volgende vacature voor luitenant.</p> <p>(2) Na het overlijden van Bezout, die van 1779 tot 1783 examinerator was geweest, werd Laplace gekozen als zijn opvolger, niet alleen omdat hij de unanieme stem van de Academie had gekregen, maar ook omdat hij een vriend en collega van zijn voorganger was geweest. Het was de bedoeling dat hij de koers niet zou veranderen.</p> <p>(3) Marmont vertelt in zijn memoires dat toen Laplace hem ondervroeg, zijn hoofd op hol sloeg en hij zelfs zijn naam niet meer kon uitspreken.</p>
139	<p>zwakheden waren. Zo vonden de studenten hem aardig.</p> <p>"Hij zag er niet bijzonder uit en had een sombere uitstraling, altijd in het zwart gekleed, met zijn ogen verborgen achter zijn brilmontuur."</p> <p>Wat weten we over de wedstrijd van 1785?</p> <p>We merken allereerst op dat van de tweehonderdtwee kandidaten uit Parijs en de provincies, die de minister van Oorlog had goedgekeurd, er honderdzevenendertig zich hadden aangemeld, van wie er achttien tot het Hôtel du Champ-de-Mars behoorden.</p> <p>Van deze honderdzevenendertig kandidaten werden er achtenvijftig toegelaten als tweede luitenant, waaronder vier cadetten van de Koninklijke Militaire School van Parijs. Hun namen waren Picot de Peccaduc (39e plaats), Phélippeaux (41e plaats), Napoléon (42e plaats) en Alexandre des Mazis (56e plaats). Daarnaast werden er</p>

	<p>negenenveertig toegelaten als artilleriesstudenten, waaronder vijf van het Hôtel du Champ-de-Mars. Hun namen waren d'Ivoley, Chièvres d'Anjac, Comminges, Richard de Castelnau en Najac.</p> <p>Ten slotte waren negentien van de achtenvijftig tweede luitenanten van de lichte van 1785, net als Napoleon, officier in opleiding, die tot officier waren benoemd zonder een artilleriesopleiding te hebben gevolgd. Phélippeaux, die later de jonge Corsicaan zijn eerste militaire nederlaag bij Akko zou toebrengen, was net als hij bij het eerste examen toegelaten tot het Koninklijke Artilleriekorps.</p> <p>Het is duidelijk, dat het de legende van Napoleon ten goede zou zijn gekomen als hij bij de top vijf of tien was geëindigd. Het lijkt er ook op dat Laplace in zijn verslag over het examen niet vermeldde, dat hij zich bijzonder had onderscheiden. Niettemin zijn wij van mening dat de jonge Corsicaan alle reden had om trots te zijn dat hij na tien maanden studie tot officier was benoemd. De meeste andere kandidaten konden dat niet zeggen. Twee van de drie andere cadetten van de Koninklijke Militaire School, die net als hij tot officier werden benoemd – Picot de Peccaduc en des Mazis – hadden zich twee jaar lang op het examen voorbereid.</p> <p>Bovendien was de jonge Corsicaan een van de jongste kandidaten; slechts drie studenten – Gomer, Bellegarde en Benjamin de Faultrier – waren een jaar jonger dan hij. Wat betreft de cadetten van de Parijse School, die tot officier waren benoemd, zij waren allemaal ouder dan hij: Picot de Peccaduc en Phélippeaux twee jaar ouder en des Mazis een jaar.</p> <p>Alles overwegend lijkt het mij dan ook niet meer dan logisch, dat Napoleon in zijn memoires getiteld "De tijden van mijn leven" een zekere tevredenheid leek te tonen toen hij schreef: "Ik werd officier op zestienjarige leeftijd en vijftien dagen."</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>De leiding van het Hôtel du Champ-de-Mars toonde een bijna vaderlijke zorg voor de cadetten. Ze waren vastbesloten, dat de studenten en officieren van elke afstudeerklas in de kazernes, waaraan ze waren toegewezen een omgeving en sfeer zouden vinden die bij hun smaak en voorkeuren paste, een delicate en langdurige</p>
140	<p>operatie, die veel tact en finesse vereiste. Er moesten twee weken verstrijken voordat de promoties van de Koninklijke Militaire School van 1785 op 28 september werden gepubliceerd. Op die dag waren er maar weinig ontevreden studenten aan de school: Valfort had het goed aangepakt. Elke cadet kreeg min of meer de garnizoensplaats, die hij had aangevraagd.</p> <p>De vijf kandidaten, die als student waren toegelaten, werden aldus uitgezonden - de eerste vier: d'Ivoley, Chièvres d'Aujac, Comminges en Richard de Castelnau, naar de artillerieschool van Metz en Najac, de vijfde, naar die van Toul.</p> <p>Wat betreft de vier kandidaten, die werden aangenomen als tweede luitenant, zij kregen allemaal de functie van hun keuze.</p> <p>Picot de Peccaduc werd toegewezen aan het regiment van Metz en Phélippeaux aan het regiment van Besançon. Napoléon en des Mazis werden naar het regiment van La Fère gestuurd, dat in Valence was gestationeerd. Deze benoeming vervulde hen met vreugde. De jonge Corsicaan, omdat zijn plaatsing in Valence hem dicht bij Corsica bracht, waar hij binnenkort met verlof naartoe wilde terugkeren; Alexandre, omdat hij zo in de buurt van Corsica werd geplaatst, hetzelfde regiment als zijn broer Gabriel, die daar kapitein was. De studenten en officieren begonnen met de voorbereidingen voor hun vertrek.</p> <p>Ze kregen, zoals voorgeschreven in de regels, een uitrusting, die vrijwel identiek was aan de uitrusting, die ze bij aankomst in het hotel hadden meegenomen. Twaalf</p>

	<p>overhemden, twaalf kragen, twaalf paar sokken, twaalf zakdoeken, twee katoenen mutsen, vier paar kousen, een paar schoengespen en een paar kousenbandgespen.</p> <p>Kort daarna ontvingen ze van de hotelraad drie geschenken, die alleen cadetten van de school, die tot officier waren benoemd, bij hun afstuderen ontvingen: een zilveren kraaggesp, een riem en een zwaard.</p> <p>Een kleine bevrediging van ijdelheid, die hen ongetwijfeld een zeker genoeg gaf. Trokken ze meteen het uniform van hun diensttak aan, zoals Marcaggi beweerde? Hij citeert de hertogin van Abrantès en schrijft dat Napoleon, op de dag dat hij dit kostuum aantrok, barstte van geluk en zo trots was als een jonge haan, zozeer zelfs, voegt hij eraan toe, dat men in de salons van Madame Permon zich verbaasd voelde over zijn opschepperij.</p> <p>In werkelijkheid, en wederom, maakte Madame d'Abrantès een fout door haar verbeelding te veel te gebruiken. Omdat het hotel op de kosten moest letten, wachtte Valfort tot 12 december met het uitreiken van de uniformen aan de nieuwe artillerieofficieren. Tot hun verbazing was het dezelfde blauwe jas, die ze in Parijs hadden gedragen, waaraan Maurice, de kleermaker van de school, enkele aanpassingen en veranderingen had aangebracht.</p> <p>Daarna begon een tamelijk lange periode van wachten, die Napoleon benutte door een paar bezoeken af te leggen. Hij ging waarschijnlijk op bezoek bij Madame Permon, die naar Parijs was teruggekeerd en die hem ongetwijfeld over de dood van haar vader en haar laatste herinneringen heeft verteld.</p>
141	<p>Hij ging ook naar Monseigneur de Marbeuf, van wie hij zoveel vriendelijkheid had ontvangen. Overal werd hij vergezeld door een poortwachter die, volgens de gewoonte, zijn reis betaalde; deze kosten werden vergoed uit de schoolkas.</p> <p>Ten slotte namen Napoleon en Alexandre des Mazis op zondag 30 oktober 1785 om elf uur 's avonds, onder begeleiding van een onderofficier, afscheid van hun kameraden en verlieten de school. De jonge Corsicaan voelde zich aan de vooravond van een enorm avontuur, een avontuur waar hij ongetwijfeld met stille ongeduld naar had uitgekeken, maar waarvan de onbekende aard hem ook een oprechte angst inboezemde. Een natuurlijke zorg voor een jongeman, die aan zijn leven begon, een leven dat hij naar eigen inzicht wilde leiden en bovenal zonder compromissen.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Eerst gingen de twee officier-cadetten naar een herberg vlakbij het postkantoor aan de Quai des Célestins, waar ze dineerden en overnachtten op kosten van de Militaire Academie. Iets voor vijf uur 's ochtends op maandag 31 oktober namen ze plaats in de Lyonse postkoets, een schitterende koets, een van de meest befaamde in Frankrijk vanwege zijn snelheid en punctualiteit. Vijf minuten later vertrok de koets naar Fontainebleau.</p> <p>De reis duurde vijf dagen, met overnachtingen en maaltijden in Fontainebleau, Villeneuve-le-Guyard, Villeneuve-le-Roi, Auxerre, Cussi-les-Forges, Saulieu, Arnay-le-Duc, Autun en Chalon; daar verlieten de reizigers de postkoets en namen de rivierboot over de Saône, langs Tournus en Mâcon. Ze arriveerden op de avond van 5 november in Lyon.</p> <p>Tijdens de reis spraken Napoleon en zijn vriend, ongetwijfeld zoals ze vaker deden, over de toekomst, die zich voor hen ontvouwde. Geen van beiden vermoedde dat er een bloedige crisis op handen was en dat de wereld ten onder zou gaan. Wat zou er van hen terechtkomen? Ze konden het niet weten. Ze bleven dromen en grootse plannen smeden.</p>

	<p>Tijdens de tweede dag van de reis deed zich een incident voor. De postkoets reed weliswaar nog steeds in een goed tempo, maar beklom de heuvels langzaam om de paarden te sparen. Omdat er die dag een bijzonder steile heuvel beklimmen moest worden, waren de meeste passagiers uitgestapt om de klim te vergemakkelijken.</p> <p>Onze twee officier-cadetten sprongen ook de weg op. Des Mazis schrijft in zijn ongepubliceerde notitieboeken, dat Napoleon, zodra zijn voeten de grond raakten, begon te gebaren en van vreugde te schreeuwen. Uit volle borst riep hij: "Eindelijk ben ik vrij!" Daarna begon hij als een bezetene te rennen en te dartelen.</p> <p>Een volkomen natuurlijke reactie na zoveel jaren school, die verdacht veel op jaren in de gevangenis leken! Toen was het tijd om weer in de postkoets te stappen.</p>
142	<p>En opnieuw...Napoleon verviel weer in zijn oude gewoonten als jonge officier, die, net beëdigd, vastbesloten was om alle traditionele en onaantastbare verplichtingen van zijn ambt eervol na te komen. In Lyon hadden Napoleon en Des Mazis pech: Ze misten de postkoets naar Valence. Omdat ze hun vertrek naar hun garnizoen moesten uitstellen tot de volgende dag, vonden ze een kamer voor de nacht in een herberg naast het postkantoor van Port Neuville. Maar nadat ze deze voorzorgsmaatregel hadden genomen, vergaten ze alle vooruitziende blik. Ze hadden elk een aanzienlijk bedrag van honderdvijftig pond in hun buidel, dat de school hun als reiskosten had toegewezen (1). Ze gingen naar een boekhandelaar en gaven bijna al hun geld uit aan boeken.</p> <p>"We zouden in een zeer lastige positie hebben verkeerd," schreef des Mazis, die dit incident beschreef, "bij een poging om ons garnizoen te bereiken, als een artillerieofficier met wie we hadden gereisd, onze benarde situatie niet had gezien en ons zijn beurs had aangeboden."</p> <p>Dankzij deze onverwachte hulp konden de twee jonge officieren hun reis vervolgen. De volgende dag, 6 november, stapten ze weer op een postkoets. Diezelfde avond arriveerden ze in Valence.</p> <p>(1) De beheerder van de meubelopslag van de Koninklijke School, Lemoyne, had hen vóór hun vertrek honderdvijftig pond en acht sols (aan ieder) gegeven als reis- en verblijfskosten. Dit bedrag was bedoeld om hen voldoende te bieden om van te leven totdat zij hun eerste maandloon ontvingen.</p>
143	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK XV</p> <p style="text-align: center;">EERSTE GARNIZOEN</p> <p>Valence, de hoofdstad van het graafschap Valentinois, was in 1785 slechts een groot dorp met vijfduizend inwoners, bestaande uit een paar vuile, smalle en kronkelende steegjes, beschermd door een dubbele wal van slecht bewerkte stenen en grachten zonder water.</p> <p>Een middeleeuwse stad, die werkelijk doet denken aan een Parijse wijk tijdens de Hugenotenoorlogen met zijn modderige straten bedekt met mest en vol stilstaand water, zijn soldaten, nonnen en monniken samengepakt in veertien kloosters, abdijen en priorijen – de enige noemenswaardige gebouwen van de stad. Een militair bolwerk, met zijn bastions, muren, gesloten poorten en veertien torens, die uitkijken over de Rhône, maar op zijn beurt gedomineerd door de Citadelle, gebouwd door Frans I en gerestaureerd door Vauban. Her en der een paar zeldzame herbergen, 's nachts verlicht door met olie gevulde papieren lantaarns, die boven de deuren hangen om reizigers onderdak te bieden, evenals een aantal zout- of graanschuren... En aan de muren posters zoals deze:</p>

	<p style="text-align: center;">"BERICHT AAN DE FIJNE JONGEREN" Regiment La Fère, artillerie.</p> <p style="text-align: center;">"IN OPDRACHT VAN DE KONING."</p> <p>‘Briljante jeugd, brandend van verlangen om zijn koning te dienen en avonturen te beleven, kom en vervul de prijzenswaardige verlangens van je hart.</p> <p>‘Het leven in dit voortreffelijke regiment is ideaal. Het uniform is comfortabel. Er is volop te genieten.</p> <p>‘De soldaten dansen er drie keer per week en spelen er twee keer per week peddelspelletjes.</p> <p>‘De rest van hun tijd besteden ze aan bowlen, naar de kroeg gaan en schermen.</p> <p>‘Ze hebben een hoog salaris en krijgen later posities als artilleriebewakers, met een maandelijks salaris van zestig pond. Ze nemen mannen aan die 1,60 meter lang zijn (1).’</p> <p>(1) Vijf voet is 1,705 m.</p>
144	<p>Hoe zou men op basis van al deze aantrekkelijke beloften nu geen verwachting kunnen koesteren van een aangenaam en vooral vredig leven?</p> <p>Het regiment La Fère-Artillerie, waarvan de charmes zo gunstig werden beschreven op deze poster ontworpen door kapitein Richoufit, de rekruteringsofficier, was een van de beste in het leger. De soldaten waren robuust en bovengemiddeld lang. Ze waren goed gebouwd en sterk met knappe gelaatstrekken en een grote mate van onpretentieuze netheid. De officieren, stuk voor stuk vaderlijke leiders, behoorden tot de dapperste en meest waardige ter wereld, zoals Napoleon zelf verklaarde, puur als goud, alleen te oud omdat de vrede te lang had geduurd. De jonge mannen lachten om hen, maar bewonderden hen en deden hen recht. Het was echter ook een van de regimenten waar het werk het zwaarst was en waar de discipline het strengst was.</p> <p>Het regiment La Fère maakte deel uit van het Koninklijke Artilleriekorps, dat bestond uit zeven artillerieregimenten, negen arbeiderscompagnieën en zes mineurscompagnieën. Het korps was opgedeeld in twee bataljons en vijf brigades en omvatte twintig compagnieën, waarvan vier bombardiers (een aparte brigade), veertien kanonniërs en twee sapeurs.</p> <p>De kanonniërs, bombardiers en mineurs deden de gezamenlijk schietoefeningen en manoeuvres. Tot de speciale taken van de kanonniërs behoorden de bouw van batterijen en de bediening van gevechts- en belegeringskanonnen; de taken van de bombardiers omvatten de bediening van mortieren, houwitsers en steenwerpers (1); en de taken van de mineurs omvatten het ondermijnen tijdens belegeringen. Ook onderdeel van het regiment was een modelartillerieschool, uitgerust met een schietbaan die, volgens de officieren, "de meest militaire en gunstige locatie in het oosten was in dienst van de Koning."</p> <p>Elk compagnie bestond uit eenenzeventig manschappen en vier officieren, waaronder een eerste kapitein die de theoretische oefeningen leidde en zorgde voor het welzijn en de verzorging van zijn soldaten; een eerste luitenant en een tweede luitenant, die pas als officier mochten optreden nadat ze het vak van soldaat en onderofficier grondig hadden geleerd en gedurende vele maanden theoretische cursussen aan de school en praktische training op de schietbaan hadden gevolgd en ten slotte een derde luitenant, die verantwoordelijk was voor goed gedrag en</p>

	<p>discipline, de training van zijn soldaten, evenals de infanterieoefeningen. Het officierskorps was uitstekend. Kolonel de Lance combineerde "een grote zachtaardigheid met een grondige kennis van zijn onderdeel van de krijgsmacht".</p> <p>In de zomer, vanaf mei, behalve op marktdagen, zouden het lawaai van de kanonnen en de troepenbewegingen de boeren en burgers van Valence ernstig</p> <p>(1) Steenwerpers: geweren die stenen afschoten.</p>
145	<p>hebben gestoord; het regiment begon elke ochtends vroeg, bij het eerste licht. Daar oefenden ze met het bedienen van belegeringskanonnen en veldartillerie of ze vervaardigden pyrotechnische materialen. Zo was het regiment, waaraan Napoleon was toegewezen. Hij vernam dat hij was benoemd in de bombardeercompagnie van kapitein Masson d'Autume, van de Vijfde Brigade, onder bevel van M. de Quintin. Maar voordat hij dit uniform, dat hij het mooiste ter wereld vond, zou ontvangen, moest hij eerst een lange trainingsperiode doorlopen.</p> <p>Hij klom op in de rangen als een eenvoudige kanonnier. Nadat hij was bevorderd tot korporaal en vervolgens tot sergeant, voltooide hij de "liturgische" cyclus van de midweekse en zomerweken. Zo doorliepen cadetten de lagere rangen; de kolonel bepaalde voor ieder individu de duur van de periode van gehoorzaamheid en instructie. Deze training duurde gewoonlijk drie maanden. Het vereiste constante inzet, aangezien het regiment La Fère een modelregiment was, dat volgens de inspecteurs-generaal marcheerde, manoeuvreerde en infanteriemanoevres uitvoerde met dezelfde precisie als een linieregiment. Napoleon werkte met zoveel toewijding dat zijn superieuren hem na "twee maanden en vijf dagen (1)" voldoende "geïnstrueerd in de zaken van zijn dienst" vonden en waardig achtten om de rang van officier te ontvangen.</p> <p>Na zijn noviciaat te hebben voltooid, moest hij zijn vakkennis perfectioneren. Hij maakte zich zijn vak met een verbazingwekkende vanzelfsprekendheid eigen. Alles fascineerde hem, zelfs de onophoudelijk herhaalde taken van een officier, die zoveel geduld en berusting vergden; de rituele plichten van zijn functie - de dagelijkse inspectie en training van de soldaat - zijn instructie en de manoeuvres, de artillerie en de bouw van batterijen.</p> <p>Of het nu op het oefenterrein was, waar hij, doordrongen van het essentiële belang van uitvoering, zich wijdde aan het herzien en bijschaven van de instructies van zijn kanonnières, terwijl zij de mortieren, houwitsers en gevechtspanonnen bedienden; of op de theorieschool in het klooster van Cordeliers, waar hij zich ontpopte als een van de meest ijverige studenten; in de wiskundelessen van professor Dupuy des Bordes, die de toepassing van de principes van de trigonometrie in het veld uitlegde en de voor- en nadelen van de verschillende vestingstelsels besprak; in de lessen van Seruzier, die de officieren les gaf in aquareltekeningen en hen liet zien hoe ze profielen, plattegronden en kaarten met aanzichten en doorsneden moesten tekenen; in de geleerde lezingen van de hogere officieren over de techniek van de artillerie, de aanval op bolwerken en de te volgen tactieken in het veld.</p> <p>(1) Het was 10 januari 1786.</p>
146	<p>Deze cursussen en lezingen moeten Napoleon enorm hebben geboeid. Niets evenaarde de uitbundige vreugde, die hij voelde toen hij voor het eerst het bevel kreeg over zijn kanonnières op het oefenterrein. Die dag moest hij een sergeant-majoor en vier sergeanten, vier korporaals en vier artilleristen, vier kanonnières van</p>

de eerste klasse, zestien kanonnières van de tweede klasse, tweeëndertig manschappen en een tamboer aansturen, manoeuvreren en trainen...

Wat had hij zich nog meer kunnen wensen! Men kon al aan hem voelen, zoals hij Ræderer zou vertellen, dat hij in hart en nieren een soldaat was, omdat het een gave was, die hij bij zijn geboorte had ontvangen en soldaat zijn zijn bestaan was, zijn gewoonte.

*

**

Laten we terugkeren naar de dag van Napoleons aankomst in Valence. In dit verband wil ik een voorval vertellen dat Alexandre des Mazis heeft beschreven, betreffende de jonge Corsicaan.

Niets ergerde Napoleon meer dan behandeld te worden als een kind of een onbekwame. Hij stak zijn ongenoegen niet onder stoel of banken, toen hij hoorde dat Joseph Buonaparte kapitein Gabriel des Mazis, de broer van Alexandre, had gevraagd om als zijn mentor op te treden. Hij barstte in woede uit en in een vlaag van woede, die zijn trots verraadde, wendde hij zich tot de kapitein, die zijn diensten had aangeboden en riep uit dat hij geen idee had waar Joseph zich mee bemoeide en dat hij in elk geval absoluut geen behoefte had om onder zijn hoede te worden geplaatst. Ondanks de protesten van Gabriel des Mazis en zijn stellige beweringen, dat hij dergelijke pretenties nooit had gekoesterd, berispte Napoleon hem fel.

Alexandre vertelt dat hij afstand van hem nam en nooit meer de wens toonde hem te willen zien, zelfs niet nadat hij hem tot beheerder van de loterij had benoemd.

Dit verhaal is typerend voor Napoleon. Hoewel hij geneigd was een daad, die hij ongepast vond te veroordelen, wist hij zijn woede en wreedheid te verzoenen met een menselijk en genereus gebaar.

Op dezelfde dag ging Bonaparte naar zijn kolonel, M. de Lance, die hem vertelde aan welk compagnie hij was toegewezen en hem zijn onderkomen gaf. Dit onderkomen, dat hem vervolgens door de secretaris van het presidentiële hof in het stadhuis werd overhandigd, luidde als volgt:

“In de naam van de Koning

"Mevrouw Claudine-Marie Bou, eigenaresse van Café-Cercle, krijgt de opdracht om twee tweede luitenanten van het Koninklijke Artillerieregiment van La Fère direct onderdak te bieden en hen te voorzien van wat wettelijk vereist is."

147

En iets verderop:

"Aan Mademoiselle Claudine-Marie Bou, op de hoek van Grand'Rue en Rue du Croissant in Valence (Dauphiné)."

Deze Mile Bou was een oude vrijster wier vader, een voormalig consul, een literair café runde. De soldaat kreeg een kleine, sober ingerichte kamer op de eerste verdieping, boven het café. Tegenover het café stond het oude Maison des Têtes, dat nog steeds bestaat en destijds bewoond werd door de boekhandelaar Aurel, van wie Napoleon al snel een van zijn beste klanten zou worden.

Mej. Bou naderde de veertig, was noch lang noch kort, noch lelijk noch mooi en ze had haar portie affaires wel gehad. Ze sprak met grote charme en geestigheid, was intelligent en gecultiveerd en wat nog beter was, ze had een hart van goud. Bonaparte zou al snel een van haar favoriete huurders worden. Ze repareerde zijn

	<p>kleren, stopte zijn kousen en lapte zijn overhemden en jabots op. Deze vriendelijke gebaren raakten de jonge Corsicaan recht in het hart; toen hij haar verliet, zou Napoleon haar, met zijn hand op zijn hart, vertellen "dat zij en haar vader daar hadden gewoond en dat op deze plek de herinneringen nooit van plaats veranderden."</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>'s Ochtends ging Napoleon naar de schietbaan. 's Middags stopte hij bij de banketbakkerij van Couriol om twee warme gebakjes te eten, die hem elk één sou kostten. 's Middags volgde hij technische lezingen aan de artillerieschool. 's Avonds ging hij naar de Auberge des Trois-Pigeons (1), waar de luitenanten verbleven; hij at snel, sprak weinig en keerde na het diner terug naar Mej. Bou om zich in zijn boeken te verdiepen, terwijl zijn kameraden zich bezighielden met hun spelletjes.</p> <p>Hoewel hij hard werkte, zag hij Mazis nog steeds regelmatig. De twee vrienden maakten vaak lange wandelingen, te voet of te paard, in het omliggende landschap en keerden bij zonsondergang terug, uitgeput maar dolgelukkig.</p> <p>Alexandre vertelde ons over een van deze ritten en hoe ze, de artillerieschool en hun zorgen achter zich latend, op een dag op hun paarden waren gestegen en lopend naar Chabeuil waren gevlucht. Een paar dagen na onze aankomst in Valence, stelde Buonaparte voor om een ritje naar Chabeuil te maken. "We droegen nog steeds onze militaire schooluniformen. We huurden paarden en reden alleen in galop. Mijn broer, die ons zag vertrekken, schrok behoorlijk van zulke slechte ruiters op zulke slechte paarden!"</p> <p>(1) Charles Geny runde de Auberge des Trois-Pigeons in de Perolleriestraat al sinds 1775.</p>
148	<p>"Toen we eenmaal op gang waren gekomen, waren we niet meer te stoppen. We galoppeerden door een dorp, ons haar in de war, het peoder dat erin zat op onze kleren gemorst en onze paarden hijgend, waardoor we op smokkelaars leken. We keerden op dezelfde manier terug naar Valence en het duurde een paar dagen voordat we van dit avontuur bekomen waren. Het was voor Bonaparte altijd een mooie herinnering, omdat het hem deed denken aan die eerste uitbarsting van vrijheid in zijn jeugd.</p> <p>In Valence werd de jonge Bonaparte een man van de wereld. Om een goede indruk te maken in de maatschappij, nam hij dans- en etiquette-lessen bij een zekere heer Dautel. Maar in tegenstelling tot zijn broer Louis, die de indruk wekte alsof hij in een charmeur geboren was, lukte het hem door zijn verlegenheid nooit om zich echt op zijn gemak te voelen in een salon.</p> <p>Zijn zekere charme, zijn Italiaanse accent en het uniform dat hij elegant droeg, werkten echter in zijn voordeel. Hij wist snel prettige relaties op te bouwen.</p> <p>Hij was in Valence aangekomen met een aanbevelingsbrief van Monseigneur de Marbeuf aan Jacques de Tardivon, abt-generaal van de Orde van Saint-Ruf, die, hoewel hij vanwege een zwakke maag een streng dieet volgde, desondanks een befaamde gastheer was, wiens diners en voortreffelijke wijnen beroemd waren.</p> <p>De abt ontving hem hartelijk. Dankzij zijn bemiddeling maakte Bonaparte kennis met Madame du Colombier, Madame de Lauberie de Saint-Germain en Madame de Laurencin, die hem een zeer warm en spontaan welkom boden. Madame du Colombier was een onvergelijkbare gastvrouw.</p> <p>Warm, gul en enthousiast, was ze geestig, intelligent en tactvol. Ze bood Napoleon spontaan haar vriendschap aan. Ze voelde in hem, zo zou ze later zeggen, een</p>

	<p>uitzonderlijk persoon. Ze was een verfijnde, discrete en wijze vriendin voor hem, wier advies altijd de moeite waard was om op te volgen, maar die bovenal wist hoe ze het beste in hem naar boven kon halen en hem kon laten stralen wanneer hij haar bezocht op haar landgoed in Basseaux. Het was in haar huis, aan het begin van de Revolutie, toen des Mazis, die zich voorbereidde op emigratie, Bonaparte sterk had aangeraden zich net als hijzelf bij het leger van Condé aan te sluiten, dat ze zich tot de jonge Corsicaan wendde en tegen hem zei:</p> <p>"Emigreer niet, we weten hoe we er in gan, maar we weten niet hoe we terugkomen." Napoleon vond dit advies uitstekend en antwoordde dat het beter was om de maarschalksstaf aan de natie verschuldigd te zijn dan aan buitenlanders.</p> <p>Nu had Madame du Colombier een dochter. Caroline was mooi, fris, gracieus, slank en straalde spontaan vrolijkheid uit. Het was alsof het leven zelf lachte tijdens haar twintig jaar.</p> <p>Zodra Bonaparte haar ontmoette, was het liefde op het eerste gezicht voor beiden,</p>
149	<p>een pure en etherische idylle. De zintuigen speelden geen rol. Madame du Colombier kende het karakter van haar dochter en had grote waardering voor de jonge Corsicaan. Ze zag niets mis met deze onschuldige liefde, maar misschien zag ze in Napoleon de perfecte partner, die ze voor haar dochter had gehoopt te vinden. De twee jongeren zagen elkaar vrij en zelfs af en toe in het geheim, naar verluidt om de frequente bezoeken te vermijden, die roddels in een kwaadaardig publiek veroorzaken en een moeder ongerust maken. Vreugden zoals alleen pure liefde kan dromen, waar, geïnspireerd door Jean-Jacques Rousseau en Mademoiselles Galley en de Graffenried, de jonge officier en zijn geliefde teder elkaars hand vasthielden of kersen aten, die ze zelf van de boom hadden geplukt.</p> <p>Had Napoleon nog andere liefdesaffaires in Valence? Hij bewonderde zeker de dochter van Madame de Lauberie en misschien ook de dochter van Madame Mion-Desplaces, die erg mooi was en met wie hij vaak danste, maar deze affaires waren van dezelfde onschuldige aard. Voor zover wij weten, waren er geen andere.</p> <p>‘In werkelijkheid, zo vertelt Des Mazis, bezat de jonge Bonaparte een morele zuiverheid, die zeldzaam was voor een jongeman en hij kon zich niet voorstellen, dat iemand zich door een vrouw zou laten domineren.</p> <p>Kort na onze aankomst bij het regiment bracht een officier, die samenwoonde met een actrice, haar op een dag verkleed als man bij ons thuis te eten en stelde haar aan ons voor als een jonge, pas gearriveerde officier. Napoleon begreep de grap en niemand kon hem er ooit toe bewegen haar te omarmen. Zowel in Lyon als in Parijs zag ik hem altijd alles vermijden wat indruiste tegen de goede zeden.’</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>Heeft Napoleon, die de vriendschapscultus zo hoog in het vaandel had staan, in Valence vriendschappen gesloten, die vergelijkbaar waren met de band, die hij voelde met Alexandre des Mazis, een kameraad en metgezel met wie hij door vele gedeelde herinneringen en beproevingen onlosmakelijk verbonden was?</p> <p>Ik geloof het niet. Zulke vriendschappen ontstaan niet in één dag. Je kunt niet verwachten beschutting te vinden onder het bladerdak van een pas geplante boom. Toch ontstonden er prettige relaties tussen de inwoners van het stadje.</p> <p>Onder anderen moeten we M. des Aynard noemen, oom van Baron Coston, die later een van de meest gewetensvolle biografen van de keizer zou worden, met de Grave, bisschop van Valence, wiens onpretentieuze vriendelijkheid gepaard ging met een zeldzaam inzicht in jongeren en die ook aartsdiaken Lucien had gekend; een M. Lambert, wiens cultuur en charme Napoleon zo had gewaardeerd, toen hij hem</p>

	<p>in Rome ontmoette, dat hij hem telkens weer wilde zien, wanneer hij die stad bezocht; M. de Bressac, voorzitter van het parlement van Grenoble, die hem</p>
150	<p>verschillende keren ontving in het Château de la Vache; twee oude Engelse vrouwen, de zussen Dupont, die een landgoed bezaten in de buurt van Valence, waar Napoleon van tijd tot tijd naartoe ging; Pontornini, een Corsicaanse schilder, die de toekomstige keizer informeel toesprak en die ook het eerste portret van hem maakte dat we hebben en dhr. de Sacy de Clisson (1), een man van de wereld en een begenadigd geleerde, die in een brief aan een van zijn vrienden, dhr. de Josselin, zijn mening over generaal Bonaparte, over de man, als volgt samenvatte:</p> <p><i>"4 augustus 1797. Milaan. Leger van Italië."</i></p> <p><i>"Mijn gewaardeerde mentor en vriend, dit is niet de plek om de man zelf te bespreken. Bovendien zou dat veel te veel details vereisen. Ik heb misschien wel een mening over hem; wellicht spreekt die uw mening tegen. Anders zouden we het eens zijn als u hem alleen beschouwt als iemand die grote dingen heeft bereikt. Ik kan daar zelfs aan toevoegen dat ik geen ander eindpunt voor hem ken dan de troon of het schavot. Je moet hem dus niet beschouwen als iemand die aan het einde van zijn carrière is."</i></p> <p>Wat zijn collega-officieren betreft, had hij weinig andere relaties dan die welke zijn plichten vereisten. Want in werkelijkheid vond hij hen onopvallend en vooral verwaand en egocentrisch. Hun gesprekken in de Auberge des Trois-Pigeons, waar hij hen elke avond tijdens het diner ontmoette, beperkten zich doorgaans tot gepraat over eten en vrouwen, wat Bonaparte betreuenswaardig vond. Hij raakte echter bevriend met een aantal officieren van zijn klas en in het bijzonder met een van zijn tafelgenoten, Jean-Ambroise de Lariboisière (2), wiens geestigheid en cultuur hij bewonderde, evenals met Jean Barthelemy de Sorbier (3), die later, na Lariboisière, inspecteur-generaal van de artillerie zou worden. Hij bezocht ook Rolland de Villarceaux, die onder het Keizerrijk prefect van de Gard was, maar zich later bij de Bourbons aansloot; Théodore-Charles d'Hédouville, de jongere broer, die minister van Algemene Zaken zou worden en Claude-Joseph de Malet (4), broer van de</p> <p>(1) M. de Clisson was eerst oorlogscommissaris in Valence; daarna commissaris-generaal in het leger van Italië. Hij diende Napoleon in deze hoedanigheid, maar weigerde altijd een hogere rang.</p> <p>(2) Lariboisière was tien jaar ouder dan Bonaparte. Als onverschrokken soldaat diende hij Napoleon met de grootste toewijding. Hij onderscheidde zich bij Austerlitz en Iéna, droeg meer dan wie ook bij aan de overwinning in de Slag bij Wagram, besliste de slag bij Borodino (Moskova), dreef de Russen terug bij Vyasma en sneuvelde aan het einde van de terugtocht bij Königsberg. Geen enkele artilleriegeneraal, verklaarde Napoleon, had zich meer onderscheiden of meer vaardigheid getoond dan Lariboisière.</p> <p>(3) Sorbier, divisiecommandant vanaf 1800, inspecteur-generaal, 1800, opperbevelhebber van de artillerie van de Grande Armée, maart 1813.</p> <p>(4) Malet, fervent royalist, verkreeg, na de terugkeer van de Bourbons, de rang van bataljonscommandant.</p>
151	<p>verbazingwekkende samenzweerder ,die in 1812 met een handvol mannen bijna de fundamente van het regime ondermijnde door de verbijsterde Parijzenaars te laten geloven dat de keizer in Rusland was overleden!</p>

*

**

Een droom bleef de jonge Buonaparte bezighouden: zo snel mogelijk terugkeren naar Corsica om zijn volk te helpen, wier situatie precair was en vervolgens Paoli bijstaan en uiteindelijk vervangen, die in Londen oud werd, door de ontevredenen om zich heen te verzamelen en hen zelf de strijd in te leiden, mocht het uur van de opstand opnieuw aanbreken... Zei hij niet:

“Corsica is mijn levenspad en daarmee ook mijn vurige liefde voor mijn ongelukkige vaderland en zijn onafhankelijkheid. En ook ik zal Paoli zijn.”

Alles wees erop dat hij direct na zijn vertrek uit het Hôtel du Champ-de-Mars naar Ajaccio zou zijn gegaan, ware het niet voor een verordening van 25 maart 1776, die bepaalde dat elke cadet, die was aangesteld als aspirant-officier of officier-cadet zich onmiddellijk moest melden bij het garnizoen waaraan hij was toegewezen. Omdat het lot anders had besloten en de geplande reis pas een jaar na zijn toetreding tot het Koninklijk Korps kon plaatsvinden, maakte hij er het beste van. Hij stortte zich opnieuw op zijn boeken, in afwachting van betere tijden. Of het nu een roman was, een gedicht van Ossian, een werk over natuurkunde, geneeskunde of natuurgeschiedenis, Julie of de Nieuwe Heloise of Het Sociale Contract van Jean-Jacques Rousseau, zijn favoriete auteur, hij verslond alles. Hij was bijzonder gecharmeerd van de middeleeuwse kroniekschrijvers, die de tragische geschiedenis van zijn eiland hadden beschreven en hoe Sambucuccio, Paolo della Rocca en Sampiero, geworteld in een onwankelbaar geloof, de onafhankelijkheid van een gehavend Corsica hadden hersteld. Hij vatte zijn indrukken samen en noteerde ze tijdens het lezen op stukjes papier of in notitieboekjes.

Omdat hij een geboren pamfletschrijver was en omdat het lot hem niet had gegund om zij aan zij met die legendarische helden te leven en te vechten, voelde hij dat hij, met een scherpe pen in de hand, op zijn minst kon helpen de reputatie van zijn landgenoten te verdedigen en te herstellen, die naar zijn mening onwaardig waren. Hij ergerde zich eraan hoe diep ze voor hun onderdrukkers bogen.

Hij begon koortsachtig aan het schrijven van Brieven over Corsica, die pas veel later werden gepubliceerd, maar die Mirabeau er desalniettemin toe aanzetten om in 1789 te zeggen, dat er genialiteit in schuilging, zo levendig en vol passie vond hij ze en bovendien doordrenkt met een degelijke en sterke filosofie.

Deze brieven, evenals een politieke, burgerlijke en militaire geschiedenis, die Abbé Raynal uitstekend maar onvoldoende gedocumenteerd vond, onthullen ons echter de innerlijke onrust van Napoleon.

Zijn salaris bedraagt slechts 800 pond per jaar, plus een huisvestingstoelage van 120 pond en een pensioen van 200 pond van de Koninklijke Militaire School

152

als tweede luitenant. Met deze schamele middelen moest hij niet alleen de huur van zijn huis bij Mej. Bou en zijn kost en inwoning in de Auberge des Trois-Pigeons betalen, maar ook een aantal kleine uitgaven dekken, die bij zijn officiersrang hoorden: abonnementen op de Comédie en op de boekhandel van Aurel; bijdragen aan het regimentsbal en de recepties en banketten, die werden gehouden telkens wanneer een detachement van het koninklijke korps in Valence arriveerde; medische zorg en het onderhoud van zijn linnengoed en uniform, maar bovenal alle kleine geldgeschenken, die officieren aan de soldaten in hun compagnieën gaven wanneer ze indrukwekkende schietresultaten behaalden. De situatie werd nog erger toen hij in januari 1787 vijftig écu moest neertellen voor het nieuwe, luxueuze uniform dat

	<p>de minister van Oorlog de officieren als nieuwjaarsgeschenk had gegeven – een cadeau waar ze liever zonder hadden gezeten.</p> <p>Napoleon moest dus wonderen verrichten om rond te komen. Hij was zelfs gedwongen een beroep te doen op de kleine reserve, die hij door constante zelfbeheersing had opgebouwd voor zijn terugkeer naar Corsica. Het is begrijpelijk dat, hoewel hij persoonlijk geen wrok koesterde tegen de koning, die hem met zoveel vriendelijkheid had overladen, zijn liefde voor Corsica hem onvermijdelijk in opstand bracht tegen een regime, dat zijn landgenoten door schandelijke handel tot slaaf had gemaakt, waardoor ze laf, verdorven en kruiperig waren geworden.</p> <p>Hij sloeg daarom vastberaden de weg van de democratie in en nam onmiddellijk een groot deel van de politieke ideeën van Jean-Jacques Rousseau over, wiens ideaal hem min of meer overeenkwam met zijn eigen ideeën. Rousseau had immers beweerd dat Corsica voorbestemd was om de wereld te verbazen. Napoleons notitieboeken weerspiegelen dit klimaat. Bepaalde passages zijn er bijzonder kenmerkend voor:</p> <p>“Ofwel stelde het volk de wetten vast, in onderwerping aan de vorst, ofwel stelde de vorst ze vast. In het eerste geval is de vorst, door de aard van zijn vorstendom, onherroepelijk verplicht de overeenkomsten na te komen. In het tweede geval moeten deze wetten gericht zijn op het doel van de regering, namelijk de rust en het geluk van het volk. Als hij daarin faalt, is het duidelijk dat het volk terugvalt op zijn primitieve aard en dat de regering, door niet te voorzien in het doel van het sociale contract, vanzelf ophoudt te bestaan. We gaan zelfs nog verder: het pact waarmee een volk soeverein gezag in handen van wie dan ook legt, is geen contract; dat wil zeggen, het volk kan te allen tijde de soevereiniteit die het heeft overgedragen, terugvorderen.”</p> <p>“De huidige toestand van mijn vaderland en de onmogelijkheid om die te veranderen, vormen nog een reden om te vluchten uit een land, waar ik uit plichtsbefes verplicht ben mannen te prijzen, die ik eigenlijk zou moeten haten. Wanneer ik in mijn vaderland aankom, welk gezicht moet ik dan laten zien,</p>
153	<p>woorden moet ik spreken? Als het vaderland er niet meer is, moet een goed burger sterven. Als ik maar één man hoefde te doden om mijn landgenoten te bevrijden, zou ik op datzelfde moment vertrekken, ik zou het wraakzwaard van het vaderland en van de geschonden wetten in de borst van de tiran steken... Het leven is een last voor mij, omdat ik geen plezier beleef en alles pijn voor me is; het is een last voor mij, omdat de mensen met wie ik leef en waarschijnlijk altijd zal leven, een moraal hebben, die zo ver van de mijne verwijderd is als het licht van de maan van dat van de zon.”</p> <p>Gedreven door een zenuwachtig onrust, die met de dag heviger werd en zijn gezondheid ondermijnde, vroeg Bonaparte in juli het verlof aan waar hij recht op had, ingaande 1 oktober. Dit verlof werd zonder veel moeite toegekend, aangezien hij uitstekende beoordelingen had gekregen. De vreugde, die hij voelde bij het horen van het goede nieuws, sloeg om in onrust toen hij vernam dat officieren, die vanuit Frankrijk voor een verlof van zes maanden naar Corsica gingen, volgens de gangbare praktijk hun vertrekdatum met een maand mochten vervroegen. Vanaf dat moment, alsof hij het lot wilde bedanken voor deze verrassing, vervulde hij zijn militaire taken met een hernieuwde ijver. Voor hem begon een nieuw leven, want hij stond op het punt terug te keren naar zijn eiland, het object van zijn voortdurende gedachten. "Welk beeld zal ik ooit nog zien in mijn land? Mijn landgenoten, geketend, bevend terwijl ze de hand kussen die hen onderdrukt!"</p>

	<p>Op 12 augustus, nadat hij zijn reisvoorbereidingen had voltooid en zijn papieren in orde waren, naar behoren gestempeld en geparafeerd, ontving hij orders om met zijn compagnie naar Lyon te gaan om een opstand te onderdrukken, die was uitgebroken onder ambachtslieden, zijde werkers en arbeiders tegen de invoering van de banvinbelasting, ofwel de dertiende shilling, op de verkoop van wijn. De stakers hadden bij deze gelegenheid een verhoging van twee sous per el geëist. Napoleon ging dus naar Lyon en werd ondergebracht bij enkele vriendelijke burgers, die hem zo goed behandelden, dat hij voorstelde om van onderkomen te wisselen met een van zijn kameraden.</p> <p>'Ik ben in de hel,' zei hij tegen haar, 'mijn gastheren laten me niet binnen en niet buiten zonder me te overladen met aandacht. Ik kan geen moment alleen zijn.'</p> <p>'Ik wou dat ik in jouw plaats was,' had zijn vriend geantwoord.</p> <p>'Nou, laten we het veranderen.'</p> <p>De twee officieren lichtten hun gastvrouwen in, waarna Napoleon met zijn bagage naar het huis van Madame Yves Blanc op de Montriblond-heuvel ging, waar hij hartelijk werd ontvangen. De rest van zijn verblijf in Lyon bracht hij bij haar door.</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>Uiteindelijk verliet hij op 1 september deze stad en ging eerst naar Aix, waar hij zijn oom Fesch begroette en zijn broer omarmde. Lucien ging naar het</p>
154	<p>Seminarie. Napoleon reisde vervolgens naar Marseille, waar hij twee dagen bij een zekere meneer Allard verbleef in afwachting van de postboot naar Ajaccio. Op 15 september was hij terug op zijn voorouderlijk eiland, dat hij zeven jaar en negen maanden eerder had verlaten. Hij droeg zijn uniform met bravoure: een koningsblauwe jas met scharlakenrode revers en biezen, wollen kniebroek en zwarte kousen; epauletten versierd met gouden franjes en gekruist door een felgekleurd gevlochten zijden koord. Hij had twee zware koffers bij zich, waarvan er één vol boeken zat... Militaire werken? Zeker niet! Maar Rousseau natuurlijk en vooral talloze filosofen, dichters en historici. Montaigne en Tacitus waren er bij, evenals Voltaire, Plato, Corneille en Montesquieu. Mars was duidelijk op vakantie.</p>
155	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK XVI</p> <p style="text-align: center;">EERSTE VERBLIJF OP CORSICA</p> <p>Aan de kade in Ajaccio wachtte een hele groep familieleden en vrienden van de jonge Corsicaan vol spanning op de aankomst van de postboot, die de kleine Nabulio terug naar huis zou brengen. Daar was Joseph, omringd door zijn broers en zussen, van wie sommigen Napoleon nooit hadden gekend, zijn tantes Gertrude en Touta, zijn oom Nicolino, zijn kindermeisje Ilari en Minanna Saveria, zijn grootmoeder, de herder Bagalino en ook zijn oude schoolvrienden met wie hij als kind spijbelde en het prachtige landschap van Ajaccio verkende. Een kleine boot maakte zich los van het schip, op de boeg waarvan men een jonge officier zag, recht op en trots van houding, die het blauwe uniform van het koninklijk corps draagt. "Hij is het, het is Napoleone!", roept de familie uit.</p> <p>Twee minuten verstrijken. De boot is net aangemeerd. Buonaparte stapt van boord. Hij doet geen poging zijn emoties te verbergen. Vol enthousiasme omhelst hij zijn ouders en vrienden. Degenen, die hem als kind kenden, zijn verbaasd hem zo volwassen en veranderd te zien. Zijn mannelijke gelaat, zijn vastberaden en precieze spraak en het gezag, dat hij uitstraalt, maken indruk. Ze overladen hem met</p>

	<p>complimenten. Dan, omringd door zijn familie, loopt hij naar Via Malerba, waar zijn moeder op hem wacht. Alles lijkt perfect. De lucht, die hij inademt voelt zachter en lichter aan dan waar dan ook. De mensen, die hij ontmoet, hoe ruw ze ook mogen zijn, stralen meer warmte uit; de huizen, ondanks hun ouderdom, hebben een bijzondere charme. Ze bewaren herinneringen. Ze staan op dezelfde grond als hij. Dan, de Via Malerba volgend, zijn geliefde oude straat, die zo'n speciale plek in zijn hart inneemt, komt hij aan bij Casa Buonaparte en, lopend naar Letizia, werpt hij zich in haar armen. Oh, wat is het fijn om thuis te zijn! Praten? Hij heeft zoveel te vertellen, zoveel vragen te stellen! Hij glimlacht, en zijn glimlach licht op, net als zijn grote blauwgroene ogen, waarvan de doordringende blik zo teder wordt wanneer hij op zijn moeder rust. Alles aan hem verraadt de nieuwe ontwikkeling, die zijn karakter heeft doorgemaakt, evenals de aura van 'prins' die al als kind in hem was opgemerkt.</p>
156	<p>Nadat hij zijn hart volledig heeft uitgestort, is zijn voornaamste zorg het herbeleven en verkennen van de plaatsen, waar hij zijn jeugd heeft doorgebracht. De herfst is aangebroken en de bossen zijn getooid in hun prachtige gouden pracht. Braakliggende velden bieden schaduw aan het landschap. De geur, die opstijgt uit de planten en struiken, vult de ondergroei met zijn aromatische geur. Dagenlang, na een dag in de tuin van Milelli te hebben doorgebracht, isoleert Buonaparte zich in zijn dromen. Hij leest of schrijft en absorbeert de geur van de aarde onder zijn voeten, de geur van zijn vaderland, die hem in een ware roes brengt. Of hij waagt zich in het omliggende landschap, zwerft door de valleien of beklimt de heuvels en bezoekt hier en daar, in hun hutten, herders en veehouders, eenvoudige mensen, maar puur, trouw, onbedorven, wier gastvrijheid hartelijk is en wier taal oeroud is, de taal van het hart. Pas op voor onruststokers, die hem lastig zouden kunnen vallen!</p> <p>De vreugde die Buonaparte voelde bij het weerzien met zijn familie en zijn eiland was echter niet onverdeeld. Hij had zich een rijk en welvarend land voorgesteld, een vrolijke en bruisende hoofdstad. Wat trof hij aan?</p> <p>Een Corsica zonder enige rijkdom, afgezien van de schoonheid en het pittoreske landschap, met een primitieve cultuur en het grootste deel van het land braakliggend door gebrek aan arbeidskrachten. En Ajaccio, wat een teleurstelling na de steden in Frankrijk, na Lyon en vooral Parijs! Een tiental vervallen straten, twee of drie pleinen,</p> <p>Een haven en een openbare tuin. Wat een armoede! Toen besepte hij dat de financiële situatie van zijn familie nog precairder was dan hij had gedacht.</p> <p>Kortom, een faillissement dreigde en alleen door een reeks wanhopige maatregelen wist Letizia het onvermijdelijke uit te stellen. Aan tafel hadden ze zelden genoeg te eten. De ontberingen, die ze moesten doorstaan, grensden aan absolute armoede. Letizia worstelde echter zo goed als ze kon; ze nam de huishoudelijke taken op zich, geholpen door de trouwe Saveria, wier buitengewone toewijding werd beloond met slechts drie francs per maand (1). Op een dag raakte haar vinger geïnfecteerd door al het schoonmaken. Tot haar spijt moest ze een robuuste Toscaanse vrouw inschakelen om het zware werk te doen.</p> <p>Alle ondernemingen, waarin Charles Bonaparte zich halsoverkop had gestort, waren mislukt. De moerbeiboomgaard, die hij als een goudmijn beschouwde, had het gezin in werkelijkheid vreselijk verarmd en zelfs in de schulden gestort, omdat de overheid het getekende contract had ontbonden en alle vooruitbetalingen had stopgezet.</p> <p>Bovendien had de familie net haar twee grote beschermheren en weldoeners verloren: de graaf van Marbeuf, die op 20 september 1786 in Bastia overleed, en de</p>

	<p>intendant Boucheporn, die de Buonapartes ook vaak gunstig gezind was geweest en tot administrateur in Pau en Bayonne was benoemd.</p> <p>(1) De voedster van Lari was ook in dienst gebleven van de Buonapartes. Zij ontving geen loon.</p>
157	<p>Aartsdiaken Lucien, die met de sluwheid van een paardenhandelaar zelfs de meest hachelijke situaties had weten te redden, was door zijn ouderdom en de jicht, die hem aan bed gekluisterd hield, zo gierig geworden, dat het moeilijk was hem ook maar een klein muntje te laten uitgeven. Zo nu en dan verkocht hij echter een koe of een vat wijn.</p> <p>Verrassend genoeg had Napoleon in Frankrijk een neiging tot boer-zijn ontwikkeld. De grote vooruitgang, die de Franse landbouw had geboekt, had hem doen beseffen hoe primitief en verouderd de methoden en uitrusting van de landeigenaren op zijn eiland waren. Corsica, een overwegend agrarisch land, was in het feodale stadium blijven steken. Hij was er daarom van overtuigd dat de Buonapartes hun vroegere welvaart alleen zouden herwinnen als ze drastisch zouden moderniseren.</p> <p>Ten eerste moest het landgoed Milelli, dat lange tijd verwaarloosd was, goed beheerd worden; vervolgens moest er zijde wormteelt worden opgezet, zoals een Fransman, die zich onlangs op het eiland had gevestigd, had gedaan. De geiten, een ware plaag, moesten worden verdreven, omdat ze planten en struiken vernielden en zo alle landbouwontwikkeling belemmerden. Bovenal moest de kwestie van de moerbeiboomkwekerijen voor eens en voor altijd worden opgelost.</p> <p>Vol van deze ideeën stelde hij een uitgebreid memorandum op en presenteerde dit, samen met talrijke documenten, aan de bejaarde aartsdiaken Lucien. Hij verzocht hem op Milelli de noodzakelijke reparaties te laten uitvoeren, de enige manier, zo betoogde hij, om het eigendom goed te beheren en er winst uit te halen en vervolgens de aan de kwekerij beloofde compensatie te eisen van de controleur-generaal. Het contract was ongetwijfeld in mei 1786 beëindigd, maar tegen die tijd had Letizia haar bomen al geplant en geënt. Hij schatte daarom dat de controleur-generaal zijn moeder nog 1550 livres verschuldigd was, een bedrag dat de voorschotten van vóór de beëindiging van het contract aanvulde, plus 1500 livres, de kosten voor het enten van de bomen – een totaal van 3050 livres.</p> <p>Hij bepleitte zijn zaak hartstochtelijk en oordeelde dat de situatie onhoudbaar was, maar stuitte telkens weer op de traagheid en zelfs de onwil van de oude priester wanneer hij om geld vroeg.</p> <p>'Geld?' antwoordde hij, 'maar u weet heel goed dat ik niets meer heb, en de expedities van uw vader hebben me met lege handen achtergelaten.' Kortom, aartsdiaken Lucien bleef maar beweren, dat hij arm was. Het was zijn gebruikelijke refrein. Hij herhaalde vooral dat het zonde van het geld was om het aan zulke nutteloze doeleinden te besteden. Wat de geiten betreft, daar wilde hij niets van weten, want hij was nu eenmaal zelf de eigenaar van meerdere grote kuddes van deze dieren. -De geiten van Corsica achterna zitten? Dat zijn jouw filosofische ideeën. Innovatore! Innovatore!</p> <p>Napoleon begreep dat het zinloos was om zijn toevlucht te nemen tot een man, die</p>
158	<p>doof bleef en wiens gezondheid broos was bovendien. Zijn positie was zo precair geworden, dat hij altijd met de grootste zorg behandeld moest worden. Hij besloot dit te negeren en geleidelijk aan zijn rol over te nemen. En zo werd hij, net als zijn vader, een verzoeker. Net zoals zijn moeder voor hem had gedaan, begon hij de ene klacht na de andere naar de intendant te sturen. Hij diende talloze ondersteunende documenten in. Maar hij besepte al snel dat het allemaal tevergeefs was en dat</p>

	<p>Monsieur de La Guillaumie zijn brieven niet eens meer beantwoordde. Hij begreep dat de beste manier om tot een schikking te komen, was om het voorbeeld van Charles Buonaparte te volgen en zijn eisen persoonlijk kenbaar te maken. Hij moest rechtstreeks naar Versailles gaan.</p> <p>Ook, gebruikmakend van zijn gezondheid (1) en familieomstandigheden als voorwendsels, verzocht hij op 21 april 1787 om een extra verlof van vijf en een halve maand vanaf 16 mei, met behoud van salaris, gezien zijn beperkte vermogen en een dure genezing.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>De gezondheid van de oude aartsdiaken was echter achteruitgegaan. Napoleon, altijd een optimist, kreeg het idee om dokter Tissot, een gerenommeerd arts, te raadplegen. We reproduceren de brief, die hij hem stuurde in zijn geheel. Deze onthult Napoleons gevoelens jegens zijn oudoom.</p> <p style="text-align: right;">“Ajaccio op Corsica, 1 april 1787.</p> <p>Meneer,</p> <p>U heeft uw dagen gewijd aan het onderwijzen van de mensheid en uw reputatie reikt zelfs tot in de bergen van Corsica, waar artsen schaars zijn. Het is waar dat de korte maar glorieuze lofrede, die u over hun geliefde generaal uitsprak, meer dan genoeg is om hen te vervullen met een dankbaarheid, die ik, door de omstandigheden, met genoeg namens al mijn landgenoten aan u mag betuigen.</p> <p>Zonder de eer u te kennen en zonder andere aanspraak dan de waardering, die ik voor uw werk heb, durf ik u te smeken en uw advies te vragen voor een van mijn ooms die aan jicht lijdt. Het zal een zwakke inleiding zijn op mijn consultatie ,wanneer u verneemt dat de betreffende patiënt 79 jaar of ouder is en mijn oom behoort, gezien zijn gesteldheid, tot die bevoorrechte enkelingen, van gemiddelde lengte, die zich nooit aan losbandigheid heeft overgegeven, noch te zittend noch te inactief is geweest en niet is geagiteerd door die heftige hartstochten, die de dierlijke balans verstoren. Omdat hij in de loop van zijn leven vrijwel geen ziekten heeft gekend, zal ik niet, zoals Fontenelle, zeggen, dat hij de twee belangrijkste kwaliteiten voor het leven bezat: een goed lichaam en een slecht hart; ik geloof</p> <p>(1) Napoleon werd inderdaad sinds de maand maart gekweld door een tertiaire instabiliteit.</p>
159	<p>echter dat hij, met zijn neiging tot egoïsme, zich bevond in een gelukkige situatie, die hem ervan weerhield zijn kracht volledig te ontwikkelen. Een oude heer uit Genua had hem enige tijd geleden voorspeld, dat hij met dit ongemak te kampen zou krijgen, een voorspelling, die hij baseerde op het feit dat mijn oom extreem kleine handen en voeten en een groot hoofd heeft. Ik denk dat u zult oordelen dat deze voorspelling, die nu is uitgekomen, slechts toeval is.</p> <p>Hij kreeg jicht op 32-jarige leeftijd. Zijn voeten en knieën werden aangetast. Soms duurde het wel veertien jaar voordat het terugkeerde: elke aanval duurde een of twee maanden. Tien jaar geleden, onder andere, keerde het terug en duurde de aanval negen maanden. Twee jaar geleden, in juni, werd hij voor het eerst getroffen door jicht in zijn voeten; sindsdien is hij bedlegerig. Vanuit zijn voeten verspreidde de jicht zich naar zijn knieën en sindsdien is elk gebruik ervan hem verboden; er ontstond ondraaglijke pijn in zijn knieën en voeten; ook zijn hoofd werd aangetast,</p>

	<p>en tijdens de aanhoudende aanvallen bracht hij de jongste twee maanden van zijn leven in bed door. Geleidelijk, zonder enige remedie, genazen zijn knieën en de enige overgebleven kwaal van de patiënt was stijfheid in zijn knieën, veroorzaakt doordat de jicht zijn kuiten aantastte – dat wil zeggen, de zenuwen en slagaders, die verantwoordelijk zijn voor de beweging. Als hij zijn knieën probeert te bewegen, dwingt een scherpe pijn hem te stoppen. Zijn bed zal nooit meer opnieuw worden opgemaakt. De matrassen zijn gewoon losgeraakt en de wol en veren zijn opgepluimd. Hij eet goed, verteert goed, spreekt, leest, slaapt en zijn dagen verstrijken, maar zonder beweging, zonder van de zon te kunnen genieten. Hij smeekt om uw hulp, zo niet om hem te genezen, dan toch op zijn minst om deze lastige kwaal elders te verhelpen.</p> <p>Meneer, de menselijkheid geeft me hoop, dat u de moeite zult nemen om op zo'n slecht geformuleerde vraag te reageren. Ikzelf heb de afgelopen maand echter hoge koorts gehad, waardoor ik betwijfel of u dit gekrabbel zult kunnen lezen. Ik besluit, meneer, met de diepe waardering, die het lezen van uw werk bij mij heeft gewekt, en de oprechte dankbaarheid die ik u hoop te kunnen betuigen."</p> <p>Mijnheer, ik ben, met het grootste respect, uw meest nederige en gehoorzame dienaar."</p> <p style="text-align: right;">BUONAPARTE Artillerie-officier van het La Fère-regiment."</p> <p>Kort daarna werd Napoleon ontslagen uit het leger. Op 12 september 1787 schepte hij zich in naar Frankrijk, enigszins teleurgesteld, omdat de beroemde arts niet eens de moeite had genomen te antwoorden. Hij hoopte hem echter in Parijs te ontmoeten.</p>
160	<i>Blanco</i>
161	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK XVII</p> <p style="text-align: center;">INTERMEZZO IN PARIJS</p> <p>Bonaparte verbleef in een bescheiden herberg aan de rue du Four-Saint-Honoré – later de rue de Vauvilliers – een groep huizen met zware daken, waarvan de enorme massa overweldigend is. Op nummer 33 bevond zich het Hôtel de Cherbourg (1), dat toen werd gerund door een man genaamd Védrine. Deze huizenblokken werden geventileerd door binnenplaatsen, ingeklemd tussen vier muren, waarop smalle ramen uitkwamen met uitstekende en gewelfde bogen. De arabesken van hun gewelven en de elegantie van hun lijnen compenseerden gedeeltelijk het sombere en bijna armoedige uiterlijk van de buitenkant.</p> <p>Napoleons kamer bevond zich op de derde verdieping, op nummer 9 van deze herberg. Hij betaalde er vier écu per maand voor.</p> <p>Hij woonde daar de laatste drie maanden van 1787 en leidde een sober leven. Hij bracht het grootste deel van zijn dagen door met het schrijven van een roman of het opstellen van lange memoranda ter rechtvaardiging van zijn daden, waarmee hij een eerlijke schikking in de kwestie rond de kwekerij probeerde te bereiken.</p> <p>Wantrouwig en achterdochtig jegens tussenpersonen, overhandigde hij de documenten persoonlijk aan de controleur-generaal, waarbij hij hem aanspoorde "deze gelegenheid aan te grijpen om goed te doen, volgens de strengste beginselen</p>

	<p>van rechtvaardigheid" en hem de diepe dankbaarheid van de Buonapartes beloofde. Hij voegde er, niet zonder trots, aan toe dat het een geldbedrag, was dat nooit de vernedering kon compenseren die een mens voelt wanneer hij zich voortdurend onderworpen voelt. De zaken sleepten zich voort. De controleur nam niet eens de moeite om te antwoorden. Napoleon moest een tweede verlenging van zijn verlof aanvragen. Deze werd verleend van 1 december 1787 tot 1 juni 1788 (2).</p> <p>(1) De hele rechterkant van de rue du Four-Saint-Honoré verdween met de bouw van Les Halles. De naam werd veranderd. Sinds 1864 heet het rue Vauvilliers. Het huis waar Buonaparte woonde, bestaat echter nog steeds op nummer 33.</p> <p>(2) Het was voor hem van groot belang, zo verklaarde Napoleon in zijn verzoek om verlenging, om de beraadslagingen van de Staten van Corsica bij te wonen, om de essentiële rechten op zijn bescheiden fortuin te bespreken.</p>
162	<p style="text-align: center;">* **</p> <p>Wat deed Bonaparte terwijl hij wachtte tot er recht werd gedaan?</p> <p>Als voorbeeldige gast verliet hij zijn herberg meestal alleen tijdens de maaltijden. Hij bezocht regelmatig de Passage des Petits-Pères, waar hij voor zes sous per portie at. Zo nu en dan ging hij naar Aux Trois Bornes in de Rue de Valois, naar een kleine cateraar waar de diners wat uitgebreider waren. Daarna keerde hij terug naar de herberg en hervatte zijn werk in zijn kamer.</p> <p>Geen afleiding, behalve nachtelijke wandelingen, waarbij hij probeerde dit Parijs te ontdekken, dat hij nauwelijks had gezien toen hij cadet was op de militaire academie – wandelingen door een immense stad met trieste en vervallen woningen, bewoond door mensen, die hem stuk voor stuk ellendig leken. Wat een verrassing en vooral wat een bittere teleurstelling bij deze eerste ontmoeting!</p> <p>Ongetwijfeld bezocht hij Versailles in een van die populaire koetsen, de zogenaamde "hofkoetsen", die, ondanks hun pretentieuze naam, een eeuwigheid over de reis deden! Minstens vijf uur... Het is ook waarschijnlijk dat hij zijn zus Elisa bezocht tijdens Allerheiligen, aangezien de studenten van Saint-Cyr dan hun vrienden en familie mochten ontvangen. Maar wat hem misschien wel het meest heeft getekend tijdens zijn verblijf in de hoofdstad, was een vrij gewone ontmoeting, die hij op een avond had tijdens een wandeling door de arcades van het Palais-Royal... zijn eerste ontmoeting met de liefde, voor een jongeman, die tot dan toe een streng ascetisch leven had geleid.</p> <p>Die avond was de dodelijke verveling, die hem zo nu en dan overviel, zo groot dat hij, terwijl hij zich bezoedeld voelde, slechts halfslachtig de avances afwees van een jonge vrouw uit Nantes, die hem, heel verlegen, met een glimlach op haar lippen en de duidelijke wens om aantrekkelijk gevonden te worden, benaderde (1).</p> <p>“Goedenavond, meneer!” had ze tegen hem gezegd. "U wandelt?”</p> <p>Het meisje was jong en haar ogen lachten. Haar stem was teder, haar gezicht leek bijna mooi in de schaduwen... Dus, verleid door de onrustbarende charme die van haar uitging.</p> <p>Hij luisterde naar haar en de beelden van wellust, die ze opriep – beelden die hij zeker niet zelf had opgeroepen, maar die hij ook niet kon verdrijven – en sprak zelfs zelf met haar over zijn situatie: waarom beoefende ze zo'n verachtelijk beroep? De jonge vrouw, in plaats van beledigd te zijn, vertelde hem vervolgens haar ellende, terwijl ze met kleine pasjes naast hem liep... Ze vleide hem met weinig woorden zijn</p>

	(1) Ik sprak met hem, ik die, meer dan wie ook getroffen door de afschuwelijkheid van zijn toestand, me altijd al overweldigd heb gevoeld door een enkele blik.
163	<p>zinnen en terwijl ze aan het praten waren, bevonden ze zich plotseling voor het hotel waar Bonaparte verbleef. Het was zo koud en de ogen van het meisje waren bedroefd, haar hoofd licht gespannen gebogen, alsof ze op het punt stond te huilen. Hij gebaarde haar hem te volgen. Zij was zijn eerste geliefde. Een affaire, waarvan de herinnering altijd een extreme afkeer bij hem opriep, maar die hij, zoals zijn gewoonte was, moest beschrijven.</p> <p>Een van die verhalen, waarin hij, in de stijl van Jean-Jacques Rousseau, een bekentenis aflegde. Deze episode was in feite de enige echt belangrijke gebeurtenis tijdens zijn drie maanden durende verblijf in Parijs. Een paar dagen voor Kerstmis schepte hij zich in voor Ajaccio. Op 1 januari was hij terug op zijn eiland, waar zijn moeder hem wanhopig nodig had.</p>
164	<i>Blanco</i>
165	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK XVIII</p> <p style="text-align: center;">TWEEDE VERBLIJF OP CORSICA</p> <p>Terug op Corsica beseft Napoleon dat hij weinig heeft gehad aan zijn tijd in Parijs. Maar hij blijft vertrouwen houden in zijn lot. Hij is de hoofd van de familie geworden. Vanaf nu zal hij zich in alles gedragen alsof hij het hoofd van het huishouden is. Bijgevolg zullen zijn zorgen talrijk zijn. Financiële zorgen: zijn verlof in Parijs was duur en Letizia moet niet alleen vier jonge kinderen opvoeden (1), maar ook de kosten van Lucien in Aix en Joseph aan de Universiteit van Pisa betalen (2). Huishoudelijke zorgen: Joseph, aan wie Letizia had gevraagd om uit Italië "een veertigjarige dienstmeid mee te brengen, die kon koken, naaien en strijken, voor drie of vier francs per maand", heeft de vrouw in kwestie niet kunnen vinden. Ten slotte taalkundige zorgen, want tot zijn grote verbazing en schaamte ontdekt Napoleon dat hij het dialect van zijn eiland is vergeten. Hij zal het opnieuw moeten leren.</p> <p>Het geldgebrek van de familie maakte de situatie ernstig gecompliceerd. De Buonapartes hadden altijd zuinig geleefd. Hun discipline en gedragsregel, sinds de dood van Charles Buonaparte, die bijna het hele familiefortuin had verkwist, was om voortaan elke overbodige uitgave te schrappen en een werkelijk ascetisch leven te leiden. Laat niemand denken dat ze van deze houding genoten, integendeel! Ze hadden simpelweg van de nood een deugd gemaakt. Hadden ze anders gehandeld dan ...</p> <p>In feite hadden ze noch onderdak, noch voedsel. In dit opzicht is het interessant om te zien hoe Napoleon zelf hun manier van leven beschreef.</p> <p>'In mijn familie,' zei hij, 'was het principe om niets uit te geven. Nooit geld, behalve voor absoluut noodzakelijke dingen, zoals kleding, meubels, enzovoort, maar niet voor eten, behalve voor boodschappen, koffie, suiker en rijst, die er niet waren...'</p> <p>(1) Louis, die tien jaar oud is; Pauline, die acht is; Caroline, die zeven is, en Jérôme, die vier is.</p> <p>(2) Er was geld nodig om Luciens pensioen te betalen, omdat hem geen beurs was toegekend.</p>

166	<p>Al het andere werd door het land zelf geleverd. De familie had een gemeenschappelijke molen, waar alle dorpelingen hun graan lieten malen en daarvoor betaalden met een bepaalde hoeveelheid meel en een gemeenschappelijke oven, die betaald werd met vis. Ze oogstten wijn en geitenkaas, maar zelfs voor het vlees van de slager werd niet betaald. Ze hadden een rekening bij de slager en in ruil voor vlees gaven ze een bepaalde hoeveelheid schapen, lammeren, geiten of zelfs ossen. Het belangrijkste was om geen geld uit te geven. Geld was erg schaars; contant betalen was een hele opgave.</p> <p>“In Ajaccio waren er maar twee olijfgaarden: één van de familie Buonaparte, de andere van de jezuïeten. Sindsdien waren ze flink gegroeid. Het was gebruikelijk, dat familieleden tijdens de oogst hun voorraad olijfolie kwamen halen. Ouders, ooms, tantes, neven, nichten of grootvaders – op zondag, de dag dat de boeren arriveerden met hun geiten, kaas, melk, enzovoort – was er een groot feest dat tot de volgende dag duurde en in de winter zelfs tot de dag erna. In de zomer bakten ze taarten voor hun familieleden, dingen, die anders zouden bederven en die ze niet zouden kopen. Dat zou afgekeurd zijn. De familie oogstte ook wijn; ze waren er trots op dat ze nooit brood, wijn of olijfolie hadden gekocht. Ze hadden kersen uit Genua, die erg lekker waren. Ik denk dat ik nog nooit zoiets heerlijk heb gegeten. We kochten ook pasta uit Italië, hoewel we er zelf ook een deel van thuis maakten.”</p> <p>Het meest hartverscheurende aan dit verhaal is dat de Buonapartes in werkelijkheid een comfortabel leven hadden kunnen leiden of op zijn minst in hun basisbehoeften hadden kunnen voorzien, als de oude aartsdiaken hen maar had toegestaan het geld, dat hij beheerde te gebruiken. Hij was degene, die hun bezittingen beheerde. Hij bezat talloze wijngaarden en verschillende grote kuddes geiten. Door zorgvuldig te sparen had hij een reserve aan gouden munten opgebouwd, die hij verborgen hield onder zijn matras – een zeldzaam goed in een land waar geld over het algemeen schaars was.</p> <p>Napoleon vertelt dat hij zijn schuldenaren voortdurend voor de rechter sleepte en vaak gunstige vonnissen behaalde. Hij deed nooit concessies aan zijn rechten. Het maakte hem weinig uit of de schulden, die hij eiste door een familielid waren gemaakt! Er was een bedrag verschuldigd en dat moest betaald worden...</p> <p>Aangezien zijn broers tevergeefs hadden geprobeerd hun oom te paaien door hem voortdurend het hof te maken (1), begreep Napoleon de nutteloosheid van het verder lastigvallen van een oude man, die onhandelbaar bleef. Het was beter om de reeds</p> <p>(1) “Ik herinner me een oude oom, zei Napoleon tegen Bertrand op Sint-Helena, hoe hij over zijn fortuin kon beschikken voor wie hij maar wilde, al zijn neven vleiden hem en hadden tot het allerlaatste moment veel respect voor hem.”</p>
167	<p>genomen stappen met de regering voort te zetten om betaling te verkrijgen van de compensatie, die zijn moeder toekwam. "Tijd is de grootste kunst van de mens," schreef Napoleon aan Joseph. "De Gallische geest is niet gewend aan deze grote tijdsberekening; toch is het uitsluitend door deze overweging, dat ik in alles wat ik heb gedaan, ben geslaagd." Hij achtte het daarom nuttig om zelf naar Bastia te gaan, waar dhr. de La Guillaumie woonde. Hij was van plan betaling te eisen voor de vierduizend bomen, die zijn moeder op aandringen van de intendant aan particulieren had geleverd en ervoor te zorgen, dat de regering een groter aantal moerbeibomen van de Buonapartes zou kopen. Hij hoopte ook een plaats te bemachtigen als leerling van de koning in een van de militaire scholen, ten gunste van Lodewijk (1).</p>

	<p>Zijn reis had slechts beperkt succes. De administratie schonk blijkbaar weinig aandacht aan de verzoeken en petitie van een simpele artillerieluitenant. Maar dhr. de La Guillaumie was een rechtschapen, eerlijke en integere ambtenaar, die vastbesloten was om te handelen volgens ieders rechten. Zodra ze de vereiste formaliteiten had voltooid, ontving Letizia eindelijk de betaling voor de moerbeibomen, die ze op instructie van de intendant aan verschillende mensen had verkocht. Maar dat was alles. Dhr. de La Guillaumie vond de voorgestelde drooglegging van de zoutwinning (2) te kostbaar en weigerde vooral meer dan een paar mensen te accepteren voorhonderden moerbeibomen (3).</p> <p>Maar laten we nu eens kijken wat dhr. de Roman, die destijds een garnizoen in Bastia had, ons vertelt over Napoleon, die hij tijdens een diner had ontmoet:</p> <p>“In 1788, zo vertelde hij, arriveerde meneer Bonaparte, die onlangs tot luitenant bij de artillerie was benoemd, op Corsica om daar zes maanden te verblijven. Hij was onze kameraad, hij kwam ons in die hoedanigheid bezoeken en, zoals gebruikelijk, nodigden we hem een voor een uit voor het diner om hem beter te leren kennen. Hij was iets jonger dan ik. Hij was twee jaar later bij het corps gekomen dan ik. Ik mocht zijn gezicht helemaal niet, zijn karakter nog minder, en zijn geestigheid was zo droog en moraliserend voor een jongeman van zijn leeftijd, een Franse officier, dat ik nooit de intentie had om vrienden met hem te worden... We namen koel afscheid en dat was de laatste keer dat deze voormalige kameraad mij de eer bewees door met mij te dineren.”</p> <p>In werkelijkheid was Bonaparte zo overweldigd door zijn zorgen, dat hij geen enkele moeite deed om de jonge officieren, die hem aan tafel hadden uitgenodigd te charmeren.</p> <p>(1) Napoleon herinnerde de intendant er ook aan dat het laatste derde deel van het moeras van Salines nog niet was drooggelegd en dat de stad reikhalzend uitkeek naar de voltooiing van dit werk.</p> <p>(2) De omstandigheden, zo bevestigde La Guillaumie, lijken niet gunstig en het is beter om op betere tijden te wachten.</p> <p>(3) In april klaagde Napoleon bij La Guillaumie, dat zijn moeder slechts een paar honderd moerbeibomen had geleverd, terwijl de koning er tienduizend had moeten afnemen... De teelt van de bomen, die zijn moeder moest verzorgen, was zeer kostbaar; elke boom veroorzaakte een kostenstijging van meer dan één sol en daardoor was de kwekerij in een erbarmelijke staat, beweerde Napoleon.</p>
168	<p>Deze mannen stonden, over het algemeen, boven de materiële levensbehoeften. Omdat ze verfijnd waren, dat wil zeggen geestig en elegant, waren hun enige zorgen hun beroep en hun vermaak. De rest deed er weinig toe!</p> <p>Ze namen ook aanstoot aan zijn dogmatische toon en vooral aan de opruiende doctrines, die hij voor hen begon te verkondigen... Er wordt zelfs beweerd, dat een van de officieren, verontwaardigd en woedend door deze opmerkingen, hem uiteindelijk vroeg of hij zo ver zou gaan om zijn zwaard te trekken tegen een vertegenwoordiger van de koning, wiens uniform hij droeg. Napoleon, in verlegenheid gebracht, antwoordde niet.</p> <p>Over zijn verblijf in Bastia schreef Masson: "Zijn geest neigde geenszins naar de amusements, die zij leuk vonden; zijn gesprekken gingen alleen over politieke zaken, die voor het grootste deel irrelevant waren en zijn Corsicaanse patriotisme leek deze vastelanders een schande voor de monarchie."</p>

	<p>Napoleon bleef geobsedeerd door zijn verlangen om een geschiedenis van Corsica te schrijven. Of hij nu in Bastia of Ajaccio was, hij bleef alle herinneringen verzamelen, die hij kon opdoen van Paoli's oude vrienden, over het heroïsche verzet dat ze tegen de indringer hadden geboden.</p> <p>Ondertussen was hij, door herhaaldelijk uitstel van verlof aan te vragen, al meer dan twintig maanden afwezig van zijn eenheid... Eind mei moest hij zich eindelijk weer bij zijn eenheid voegen en schepte hij zich in voor het vasteland met als bestemming Auxonne, waar zijn regiment sinds december 1787 was gestationeerd.</p>
169	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK XIX</p> <p style="text-align: center;">NAPOLEON IN AUXONNE</p> <p>In Auxonne, een beroemde stad, waarvan de heldendaden in de Franse annalen zijn opgetekend. Dit vlakke deel van de Bourgondische vlakte vormde een natuurlijke invasieroute voor de keizerlijke troepen, wier voorhoede, de "pandours", terreur en chaos zaaide in het hele landschap. Er was geen spontaan verzet, behalve dat van de kleine steden in de provincie, beschermd door muren, en de rivieroevers, de enige natuurlijke obstakels voor de vijand.</p> <p>Auxonne had in 1525 echter een einde gemaakt aan de invasiegolf van de inwoners van Franche-Comté, trouwe onderdanen van Karel V. Zij hadden geprobeerd hun trouw aan de koning van Frankrijk te verbreken. De troepen van de keizer waren teruggedreven. De Fransen hadden zich hergegroepeerd. Hun overwinning was compleet. Bourgondië was gered.</p> <p>Het was in deze stad, waar elke steen en elk huis zijn eigen verhaal had en het verleden tot leven bracht, dat Buonaparte zich weer bij zijn regiment voegde. "La Fère" had vele stadia doorlopen tijdens zijn lange afwezigheid. Het regiment was eerst naar Douai gegaan, een garnizoen, dat niet bepaald gewild was vanwege de onaangenaamheid en het ongezonde klimaat; sommige groenten die in de moerassen werden verbouwd, veroorzaakten koorts. La Fère was daar bijna een jaar gebleven; vervolgens, terwijl een van de detachementen, onder bevel van kapitein Labarrière, zich aansloot bij de Nederlandse patriotten, die in opstand waren gekomen tegen de Prins van Oranje, met Frankrijk als steunpilaar en Engeland en Pruisen, trokken de andere compagnieën van het regiment naar Normandië en Bretagne om de kustlijn te verdedigen. die door de Engelsen werd bedreigd.</p> <p>Het regiment La Fère bleef tot eind oktober 1787 in Auxonne. Na de overgave van Holland werd het regiment in Douai afgelost door het regiment Besançon. De minister van Oorlog bepaalde dat het eind december naar Auxonne zou terugkeren "om de oefeningen en het onderwijs van de theorie- en praktijkscholen te hervatten".</p>
170	<p>De twee bataljons van La Fère arriveerden dus in Auxonne, het eerste op 19 december, het tweede op de 25e, dat wil zeggen vijf maanden vóór de aankomst van Napoleon.</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>Napoleon arriveerde op 15 juni 1788 in Auxonne en hervatte zijn dienst als nummer 11 op de lijst van licentiaat-officieren van de tweede rang. Zijn verlof had zijn portemonnee leeggehaald en aangezien zijn salaris gelijk bleef aan dat in Valence, was hij gedwongen zo sober mogelijk te leven, soms zelfs de meest noodzakelijke dingen te ontzeggen.</p>

	<p>Om op de huur te besparen, huurde hij allereerst een van de kleinste kamers in het zogenaamde "Stadspaviljoen", waar het regiment zijn lagere officieren huisvestte. Dit paviljoen lag naast de barakken van de kanonniers, tegenover een oude molen genaamd Bechan.</p> <p>Hij bewoonde kamer nummer 16; daarna kamer nummer 10, trappenhuis 3, dat sinds 1830 als historisch monument is aangemerkt.</p> <p>Een smalle kamer, spaarzaam ingericht met een bed, een kleine tafel, zes rieten stoelen en een houten stoel, een gammele fauteuil, waarin je je kunt voorstellen dat hij zit, opgesloten in zijn dromen of verdiept in zijn lectuur.</p> <p>Dezelfde zorg voor zuinigheid gold voor zijn maaltijden, die hij meestal met Mazis at in het pension Aumond (1). Het einde van de maand was moeilijk, toen het geld begon op te raken en hij het moest doen met gaudes (2), die een vriendelijke boerin voor hem thuis klaarmaakte, voor een paar centen. Een streng regime, waarnaar hij later zou verwijzen op de dag, dat een ambtenaar uit Auxonne bij hem klaagde over de karigheid van zijn salaris. "Mijnheer, toen ik de eer had tweede luitenant te zijn, at ik droog brood als ontbijt, maar ik sloot mijn deur voor mijn armoede."</p> <p>Geen noemenswaardige veranderingen in het regiment. Er moet echter wel worden opgemerkt, dat hij een cursus heeft gevolgd aan een beroemde artillerieschool, die met meesterlijke bekwaamheid werd geleid door brigadegeneraal Jean-Pierre du Teil, een van de meest vooraanstaande generaals van het artilleriekorps (3).</p> <p>(1) Aumond of Dumont had tegenover het Phal-huis of Napoleon een privékantoor gehuurd.</p> <p>(2) Gaudes, in Franche-Comté en in sommige andere regio's, een soort maïspap, die enigszins verwant is aan de polenta die in Italië voorkomt.</p> <p>(3) Geboren op 14 juli 1722 in Châlons (Isère), meldde hij zich in maart 1731 vrijwillig aan bij het artilleriekorps, werd cadet in 1733 en onderluitenant bij de kanonniers in 1735. Du Teil werd kolonel van het regiment La Fère in 1777, vervolgens commandant van de artillerieschool van Auxonne op 3 juni 1779 en brigadegeneraal in 1784. Hij was geen voorstander van de Revolutie, maar diende haar wel. Hij was inspecteur-generaal van de artillerie in 1791. Hij werd geëxecuteerd tijdens het Schrikbewind vanwege de deelname van een van zijn zonen aan de opstand in Lyon.</p>
171	<p>Du Teil was een rechtschapen en eerlijke man, geboren in een familie van soldaten en artilleristen. Hij hield zielsveel van zijn vak en was, zoals inspecteur Gomer verklaarde, onbuigzaam in de uitvoering van zijn taken en plichten, die hij, evenals die van zijn ondergeschikten, zeer goed kende.</p> <p>Du Teil had vrijwel absolute macht in Auxonne. Hij gaf niet alleen leiding aan de artillerieschool, die onder zijn leiding de beste van het koninkrijk was geworden, maar ook aan het regiment onder zijn bevel en zorgde voor de marsen en de organisatie ervan. Bovendien waren de stadsbewoners hem gehoorzaamheid verschuldigd in alle zaken, die de verdediging en het behoud van de stad betroffen, aangezien hij in 1783 tot commandant van het garnizoen van Auxonne was benoemd.</p> <p>Du Teil verzette zich tegen elke vorm van routine en hoewel de doctrinaire functionarissen van het leger hem daar misschien kwalijk namen, moedigde hij graag initiatief aan. Hij varieerde zijn programma voortdurend en paste zijn theoretische plan altijd aan het kennisniveau van zijn officieren aan. Bovendien moedigde hij hen aan om van de regels af te wijken als dat leidde tot rationelere manoeuvres. Hij geloofde, dat de instructie die hij gaf jonge officieren moest dienen</p>

	<p>als "herdersvuren, die op een stormachtige kust worden aangestoken om de onzekere navigator te leiden".</p> <p>Tijdens een discussie over artillerie, die hij, zoals gebruikelijk, ooit onder zijn jonge officieren had geïnitieerd, viel zijn oog op Napoleon. De jonge Corsicaan had enkele scherpzinnige en ongebruikelijke opmerkingen gemaakt. Du Teil benoemde hem tot lid van een commissie, die hij had belast met het bestuderen van het afvuren van kanongranaten (1).</p> <p>Tot dit comité behoorden, naast Lombard, een wiskundeleraar van de school, de brigadecommandant Quintin, de kapiteins du Hamel, Menibus en Gassendi (2), de eerste luitenants Henet du Vigneux, Rulhière en Deschamps du Vaizeau. Bonaparte was de enige tweede luitenant.</p> <p>De processen duurden vier dagen, op 12, 13, 18 en 19 augustus en het was Napoleon, als jongste officier van de commissie, die de opdracht kreeg de kanonnen en mortieren op te stellen en het rapport op te stellen.</p> <p>Bonaparte deed zijn werk bewonderenswaardig. De tests, die hij liet uitvoeren waren doorslaggevend. Er werd vastgesteld, dat bommen van alle kalibers met</p> <p>(1) De commissie moest het afvuren van bommen bestuderen met 16-, 12- en 8-ponder belegeringskanonnen zonder affuit; met het gedeelte van een 24-ponder kanon en met 12-, 10- en 8-ponder mortieren met een kaliber groter dan dat van de projectielen.</p> <p>(2) Gassendi, een van Napoleons beste vrienden in Auxonne. Geboren in Digne 18 december 1748. Door Napoleon bevorderd tot brigadegeneraal in 1800, vervolgens tot generaal-majoor en inspecteur-generaal van de artillerie in 1805; senator in 1813, stierf in Nuits in 1828. Gassendi's bewondering voor Napoleon was grenzeloos en hij vergeleek hem in 1798 met de poëtische figuren, die destijds de geesten fascineerden... Ossians verhalen doen een beroep op zijn moed; je herkent de trekken van de helden die hij prees.</p>
172	<p>mortieren konden worden afgevuurd, meer divers en zelfs met gebruik van beschadigde stukken. De tabel met de door Napoleon vastgestelde wapensoorten werd vergezeld van duidelijke en weloverwogen opmerkingen.</p> <p>De plannen en tekeningen, die de generaal aan de officieren gaf om te maken, zo vertelt Alexandre des Mazis, waren niet door hemzelf getekend. Hij wist er niets van. Een sergeant van het regiment tekende ze voor hem en hij ondertekende ze. Hij zei dat hij zichzelf er niet toe kon zetten om lijnen te tekenen, net zomin als hij fatsoenlijk kon schrijven.</p> <p>"Deze officier zal ongetwijfeld opklimmen tot een van de hoogste posities binnen het Koninklijke Artilleriekorps," verklaarde du Teil na het bestuderen van het rapport van Buonaparte.</p> <p>Als blijk van zijn goedkeuring gaf de generaal Napoleon de opdracht een nieuwe schietbaan aan te leggen. Dolblij en trots op zijn succes schreef de jonge officier op 29 augustus 1788 de volgende brief aan Fesch:</p> <p>"U weet vast wel, mijn beste oom, dat de generaal hier mij zeer hoog achtte, zozeer zelfs dat hij mij de bouw van verschillende constructies op het oefenterrein toevertrouwde, waarvoor complexe berekeningen nodig waren en ik was daar tien dagen mee bezig.</p> <p>Deze ongekende blijk van gunst heeft de kapiteins enigszins geïrriteerd. Zij beweren, dat het hen tekortdoet om zo'n essentiële taak aan een luitenant toe te wijzen en dat er bij meer dan dertig arbeiders minstens één van hen bij betrokken zou moeten zijn. Mijn kameraden tonen ook enige jaloezie, maar dat verdwijnt al snel."</p>

	<p style="text-align: center;">* **</p> <p>Vanaf dat moment had Napoleon de overhand. Hij was bevriend geraakt met de generaal die, zijn grote kwaliteiten erkennend, persoonlijk de leiding nam over zijn militaire opleiding. Du Teil liet Bonaparte de meest gelezen en hoogst gewaardeerde werken in legerkringen bestuderen. Aangespoord door de nederlagen, die de Franse legers tijdens de Zevenjarige Oorlog hadden geleden, had een genereuze elite van officieren-schrijvers geleidelijk een nieuwe oorlogsvoering ontwikkeld.</p> <p>In de handleidingen, verhandelingen en verzamelingen, die Bonaparte las, van aantekeningen voorzag en becommentarieerde, vindt men met pen in de hand de kiem van de meeste fundamentele principes van de Napoleontische strategie:</p> <p>“Offensieven gericht op een beslissende overwinning, waarbij op een bepaald punt een numerieke superioriteit is gecreëerd; plotselinge aanvallen, razendsnel uitgevoerd; constante communicatie tussen alle eenheden van een leger om op het juiste moment de onmiddellijke concentratie van alle inspanningen te garanderen; flankmanoeuvres, gevolgd door omsingelingsmanoeuvres, met aanvallen op de flank(en) waar de uiteindelijke beslissing wordt genomen.</p> <p>“ Deze aanbevelingen, vaak met grote vaardigheid gepresenteerd, werden later overgenomen door Napoleon, die ze vervolgens verder ontwikkelde.</p>
173	<p>Dit mag ons niet doen vergeten, dat de militaire generatie, die hem voorging en opleidde, ook naar hetzelfde ideaal van offensieve oorlogsvoering streefde. Het zou echter een genie als Napoleon vergen om dit ideaal te verwezenlijken.</p> <p>Laten we nu de werken bespreken die het meest hebben bijgedragen aan Napoleons militaire opleiding:</p> <p><i>L'Essai général de tactique</i> van Guibert; <i>L'Usage de l'artillerie nouvelle</i> door de Chevalier du Teil, broer van zijn generaal; <i>Les principes d'artillerie</i> door Robins met <i>Commentaires d'Euler</i> <i>Les Tables de tire des canon et obusiers</i> (= houwitzers, rkv) van Lombard, professor aan de artillerieschool, wiens lezingen en opmerkingen Buonaparte zeer op prijs stelde (1).</p> <p>Napoleon wijdde zich ook aan meer geavanceerde technische studies. Hij ontleedde de <i>Memoires van Surrey de Saint-Remy over artillerie</i> (2), evenals het pamflet, dat in 1772 door dhr. de Vallière werd gepubliceerd over de voordelen van lange stukken (3); hij bestudeerde met profijt de werken van Gribeauval, die hij beschouwde als het genie van de artillerie en deed een grondig onderzoek naar de kalibers van kanonnen en het getrokken kanon (4).</p> <p>Als bewijs van zijn volledige beheersing van zijn technische studies schreef hij op 30 maart 1789 een verhandeling over "de meest voordelige manier om kanonnen en mortieren op te stellen voor het afvuren van bommen", waarmee hij zijn persoonlijke mening over de kwestie verder uitwerkte. Hij gaf de formule aan, die gebruikt moest worden om de gewenste vuurhoek te bepalen, evenals de meest praktische manier om het sluitstuk te ondersteunen en de salvo te handhaven.</p> <p>Hij stelde generaal du Teil nieuwe experimenten voor om bepaalde punten op te helderen, die nog nooit aan de orde waren gekomen. Hoe, vroeg hij, kon men het bereik van de kanonnen en de meest geschikte ladingen voor elk kaliber bepalen? Deze vragen moesten beantwoord worden.</p> <p>Diezelfde bezorgdheid geldt voor de studie van werken over politiek, geschiedenis, politieke economie en reizen die destijds in zwang waren.</p>

	<p>Zijn hele leven stond in het teken van werk, net als dat van Lodewijk XIV; hij las, analyseerde, verslond en becommentarieerde alle boeken, die hij kon lenen, huren of kopen.</p> <p>“Toen ik, door loutere onthouding, zoals hij ons vertelde (verwijzend naar zijn eerste verblijf in Auxonne), twee écu's van zes pond had verzameld, begaf ik me met kinderlijke vreugde naar de boekhandel van een boekverkoper, die vlakbij het bisschoppelijk paleis woonde. Vaak bezocht ik zijn schappen met zonde.”</p> <p>(1) Lombard was een van Napoleons vrienden in Auxonne. Deze uitstekende wiskundeprofessor had veertig jaar aan die school lesgegeven. Hij was de vertaler van Robins' Principes van de Artillerie.</p> <p>(2) Vooral de passages, die betrekking hadden op het kaliber, de grootte en de ladingen van de stukken.</p> <p>(3) Volgens dhr. de Vallière vuurden de langere stukken nauwkeuriger en hadden ze minder terugslag dan korte stukken.</p> <p>(4) Deze strepen, die voorheen recht waren, zijn nu spiraalvormig.</p>
174	<p>“Ik verlangde ernaar, gedreven door verlangen, voordat mijn portemonnee het toeliet om ze te kopen. Dat waren de excessen van mijn jeugd... Om niet op te vallen tussen mijn vrienden, leefde ik als een kluizenaar, altijd alleen in mijn kleine kamer, met mijn boeken, destijds mijn enige gezelschap. En die boeken! Door wat een harde spaarzaamheid, op de noodzakelijke dingen, heb ik dit plezier kunnen kopen!”</p> <p>In die paar maanden las, analyseerde en verwerkte Bonaparte dertig boeken over de meest uiteenlopende onderwerpen. Alles viel automatisch op zijn plaats in zijn geest, geordend als honing in de cellen van een bijenkorf, waaruit hij in een oogwenk en op het meest opportune moment altijd de informatie kon halen, die hij nodig had:</p> <p>"Als ik een onderwerp wil onderbreken, sluit ik de lade ervan en open ik een andere," zei Napoleon wel eens. Terwijl hij zich met één onderwerp bezighoudt, bestaat de rest voor hem niet. Het is een soort jacht, waarvan hij door niets wordt afgeleid. Wat waren dit voor boeken?</p> <p>In de geschiedenis zijn er werken die betrekking hebben op Perzië, Egypte, Carthago, het oude Rome en India. Hiertoe behoren: Marigny's Geschiedenis van de Arabieren; de Memoires van Baron de Tott over de Turken, de Tataren en het hedendaagse Egypte; de Memoires van Abbé Terray over India; Rollins Oude Geschiedenis over de Perzen (1); Abbé Raynals Filosofische Geschiedenis van de Twee Indiën (2); en Plutarchus' Parallele Levens, die Madame Roland de "Bijbel van de sterken" noemde.</p> <p>Ook boeken die betrekking hebben op de geschiedenis van Europa: Mably's Geschiedenis van Frankrijk; een vertaling van John Barrow's Geschiedenis van Engeland; Amelot de la Houssaie's Geschiedenis van het bestuur van Venetië; de Geschiedenis van Frederik II.</p> <p>Op politiek gebied: Plato's Republiek en Dialogen...; Machiavelli's De Prins, dat hem fascineerde...; Mirabeau's Lettres de cachet; Montesquieu's De Geest der Wetten, dat hij "nog een grote prestatie" noemde; Voltaire en Jean-Jacques Rousseau, die hij echter begon te bekritisieren en zelfs gedeeltelijk te weerleggen.</p> <p>Wat het klassieke theater betreft, bewonderde hij vooral Racine: Phèdre, Andromaque en Iphigénie; maar bovenal Corneille, die een van zijn favoriete auteurs bleef (3).</p>

	<p>Ongeacht het onderwerp dat hij bestudeerde, was zijn enige bezigheid altijd om door middel van speculatie te ontrafelen hoe het gezicht van een revolutie, in gang gezet door de encyclopedisten en andere Fransen, er morgen uit zou zien.</p> <p>(1) Napoleon merkte de tegenstrijdigheden op, die hij in zijn werk aanwees. Hij concludeerde dat Rollin oppervlakkig was; hij benadrukte zelfs</p> <p>(2) Een tweederangs encyclopedie, die hij zal raadplegen bij gebrek aan iets beters... Hij had echt een betere kunnen vinden, merkt Duhoureaux op.</p> <p>(3) Hoewel hij Racine waardeert... zal hij altijd de voorkeur geven aan Corneille en wat hij in Corneille koestert, vanaf 1787, is Cinna, het stuk waaruit Auguste op magnifieke wijze versterkt tevoorschijn komt.</p>
175	<p>Ze werden luidkeurig toegejuicht als de voorbode van een gouden tijdperk. Het was echter als buitenlander, in dienst van Frankrijk, dat hij getuige was geweest van het begin van een ongekende omwenteling, die de hele traditionele orde had doen wankelen. Hij had deze revolutie voorzien en zelfs gewenst, in zoverre dat de val van het oude regime de Corsicanen bevrijding zou brengen.</p> <p>Napoleon was ongetwijfeld, net als sommige van zijn kameraden, door zijn lectuur beïnvloed door nieuwe ideeën. Maar de nieuwe staat, die hij voor ogen had, moest voorzien zijn van stabiele en solide fundamenten (1) en de samenleving moest voortdurend vernieuwd worden door de steun van een soevereine staat, met al het prestige en de mystieke waarde, die zo'n oplossing met zich meebrengt.</p> <p>We vinden deze zorg voor orde en discipline, die Napoleon kenmerkte terug in de statuten, die hij schreef voor de Calotte, een regimentsvereniging, die tot doel had de banden van goede kameraadschap tussen de officieren te versterken (2).</p> <p>Bonaparte stelde de statuten voor dit project op in zo'n pompeuze stijl en bovenal droeg hij ze voor met zo'n overdreven ernst, dat zijn kameraden in lachen uitbarstten toen ze ze lazen. Napoleon, die altijd geneigd was alles serieus te nemen, voelde zich beledigd. Des Mazis, die zich gekwetst voelde door de grappen, die over Bonaparte waren gemaakt, greep het manuscript en gooide het in het vuur, zeggend dat de grap lang genoeg had geduurd.</p> <p>Masson beweerde dat driekwart van de artikelen van de Consulaire Grondwet van het Achtste Jaar in dit ontwerp van de grondwet te vinden was. Dit is enigszins overdreven. Ik zal slechts een overzicht geven van de doctrine, die Bonaparte kennelijk uit zijn lectuur heeft afgeleid en die hij in zijn Grondwet en andere werken heeft uiteengezet.</p> <p>Napoleon veroordeelde autoritaire regimes. Hij had een hekel aan koningen. "Er zijn er maar heel weinig," zei hij, "die het niet verdienen om van de troon gestoten te worden..."</p> <p>"...De eerste koning is altijd de eerste man van het volk. De zaak, die hem boven zijn gelijken verhief, moet hem daar houden en zijn gezag is altijd absoluut geweest dan dat van zijn opvolgers..."</p> <p>"...Wetten zijn constitutief of fundamenteel. Van de eerste kan geen wetgever, geen enkele autoriteit afwijken. De laatste vloeiend voort uit de relaties, die tussen instanties bestaan. Unanimité van stemmen kan ze dan ongeldig maken... "</p> <p>"...Elke regering moet een leider hebben die dicht bij..."</p> <p>(1) De staat moet alleen zo georganiseerd worden, dat hij beter wordt nageleefd en de maatschappij voortdurend wordt verbeterd, maar wel door de medewerking van de staat.</p>

	<p>(2) Sommige van deze verenigingen droegen later bij aan de versoepeling van de discipline en zelfs de loyaliteit aan de koning, wat zich tijdens de Revolutie in sommige regimenten manifesteerde, een versoepeling die grotendeels werd veroorzaakt door de vrijmetselarij.</p>
176	<p>“Ieder individu is een afspiegeling van de publieke opinie. Hun positie maakt hen alleen maar meer verantwoording verschuldigd aan de publieke opinie.”</p> <p>We zien bij Napoleon al een neiging om alles te regelen, vooral om een macht te vestigen die in staat is zijn wil op te leggen. Napoleon is de onverzoenlijke vijand van elke vorm van rebellie. Met rebel, zegt hij, bedoel ik iemand, die de bevelen van de soeverein niet opvolgt. Hieruit volgt dat hij in zijn Weerlegging van Roustan stelt dat het christendom een van de ernstigste obstakels vormt voor de soevereiniteit van de staat. Napoleon is echter niet van plan religie aan te vallen, want, zegt hij: “het gaat er niet om of Jezus Christus goed of fout heeft gehandeld, maar simpelweg of het christendom de burger ontkoppelt van de staat.” Dit plaatst Napoleon in een bepaalde context en helpt ons zijn toekomstige beleid ten opzichte van de Kerk te begrijpen, evenals het Concordaat, een overeenkomst, die grotendeels is gebaseerd op die van 1516.</p> <p>Napoleon, die zijn militaire plichten combineerde met zijn leeswerk, rustte nauwelijks en at zelden genoeg. "Ik ga om 10 uur naar bed en sta om 4 uur 's ochtends op. Ik eet maar één maaltijd per dag en dineer pas om 3 uur," schreef hij op 18 maart 1789 aan aartsdiaken Lucien.</p> <p>Onder dit regime ging zijn gezondheid achteruit. Hij kreeg al snel last van hevige koortsaanvallen, die hij toeschreef aan de overstromende rivier, terwijl overwerk in werkelijkheid de oorzaak was.</p> <p>Bovendien werd hij bewonderenswaardig verzorgd door de regimentsarts-majoor, Bienvelot. Op 12 januari kon hij aan zijn moeder schrijven dat zijn gezondheid was hersteld (1). Hij hervatte al snel zijn gebruikelijke leven in het garnizoen, trouw aan zijn principe, “Beter niets te doen dan dingen halfslachtig aanpakken.” Hij las veel, maakte aantekeningen en schreef pamfletten in zijn eigen handschrift, die zich ophoopten in een kamer, die al vol stond met boeken. Was hij daarom meer een schrijver en politicus dan een soldaat? Nee. Hij was al deze dingen tegelijk. Daarom zullen we hem later met ongeëvenaarde vaardigheid op alle mogelijke situaties zien reageren. De revolutie, die begon enerzijds en zijn missie als bevrijder van Corsica, anderzijds, hielden hem evenzeer in hun greep. Hij was toen druk bezig met het schrijven van een geschiedenis van Corsica, vertelt de Mazis ons en hij sloot de luiken van zijn kamer om zich meer te kunnen bezinnen. Alexandre,</p> <p>Zijn levenslange, trouwe vriend is de enige Alexandre, die hij regelmatig ziet. In april gaat hij met honderd man naar Seurre om een opstand te onderdrukken, maar bij aankomst constateert hij, dat de gemoederen zijn bedaard en dat de orde in de stad is hersteld. Vervolgens nemen de monniken van de abdij van Cîteaux de sleutels van de pakhuizen in beslag en proberen ze de rentmeester van de gemeenschap te dwingen deze af te staan.</p> <p>(1) We deden samen, schreef Alexandre, een zuivelkuur, maar dit dieet paste niet bij zijn temperament en toen we het opnieuw wilden proberen, waren we gedwongen het op te geven.</p>
177	<p>"Om een overzicht te geven van de immense rijkdom van de abdij," haastte hij zich met een deel van zijn detachement naar Cîteaux. "Zonder orders van wie dan ook te ontvangen, liet hij de muiters arresteren en herstelde zo de orde in het klooster." Des Mazis geeft ons bovendien een gedetailleerd verslag van een</p>

	<p>Een excursie, die hij in dezelfde maand met Buonaparte maakte, suggereert dat Napoleon, na zijn terugkeer naar Auxonne op 15 april, later Cîteaux en de omgeving bezocht, ditmaal als toerist. Alexandre vertelt hierover: "We vertrokken te voet vanuit Auxonne, met onze rugzakken op; we gingen naar Cîteaux om daar te overnachten, voor zover ik me kan herinneren. De volgende dag waren we in Nuits, maar blaren, die mijn reisgenoot had opgelopen, dwongen ons een paard te nemen, en we brachten de nacht door in Chagny (1). Een oude kameraad uit Brienne ontving ons hartelijk; we brachten de avond met veel plezier door bij zijn familie.</p> <p>Twee dagen waren voldoende om het landgoed van Creusot te leren kennen en we keerden via Chalon terug naar Auxonne, stroomopwaarts langs de Saône."</p> <p>Buonaparte vertelde graag over zijn sentimentele reis. Hij schreef het destijds in de stijl van Sterne. Nadat hij keizer was geworden en op een dag met mij door de tuinen van Saint-Cloud (2) wandelde, zei hij tegen mij: "We hebben een schuld bij Mazis. Ik heb tevergeefs geprobeerd me die te herinneren."</p> <p>'Weet je nog,' zei hij, 'dat we onze baarden lieten knippen voordat we in Le Creusot aankwamen en dat we de betaling hadden uitgesteld tot na onze terugkeer? Omdat we een andere route hadden genomen, hebben we niet betaald.' Na dit gesprek stuurde Buonaparte een telegram om te vragen wat er met de kapper was gebeurd. Hij was overleden en zijn familie was het land ontvlucht.</p> <p>Terug in Auxonne hervatte Buonaparte zijn werk. Intussen had hij zijn Geschiedenis van Corsica, gepresenteerd in de vorm van brieven, voltooid en aan pater Dupuy in Brienne voorgelegd, die het corrigeerde. Het was in deze periode, dat hij, om een onbekende reden, op een dag voor vierentwintig uur onder huisarrest werd geplaatst, een vernedering waarvan hij op bewonderenswaardige wijze profijt trok.</p> <p>In de cel waar hij gevangen zat, vond hij slechts een stoffig oud boek: Justinianus' Instituten. Hij las dit boek keer op keer. Vijftien jaar later zou hij de juristen van de Raad van State verbazen door uit zijn hoofd hele pagina's van de Digest te citeren, terwijl hij het boek sinds Auxonne niet meer had herlezen! Rond deze tijd werden de Staten-Generaal bijeengeroepen en op 20 mei legden zij de eed van de Kaatsbaan af. Ze hadden gezworen niet uit elkaar te gaan totdat ze de grondwet van het koninkrijk hadden vastgesteld.</p> <p>(1) Chagny (Saône-et-Loire), ongeveer tien kilometer van Beaune.</p> <p>(2) Napoleon ging, zelfs na de drukste dagen, vaak overnachten in Saint-Cloud (evenals in Malmaison) en bij deze gelegenheden wandelde hij vaak in de tuinen met Alexandre des Mazis en hun gemeenschappelijke vriend, de zoon van de gebroeders Le Lieur.</p>
178	<p>Buonaparte was dolblij toen hij van de transformatie hoorde in de Nationale Vergadering van de Staten-Generaal. Hij voelde dat alle hoop voor hem nog bestond, aangezien de afschaffing van de privileges, die op 4 augustus was goedgekeurd, het decreet van Ségur overbodig had gemaakt (1). Op 12 juni had hij Paoli een brief gestuurd vol patriottisch enthousiasme, waarin hij hem hulde bracht en de wens uitsprak dat hij naar Corsica zou terugkeren.</p> <p>Aan de andere kant had hij de wanorde, die voorafging aan en volgde op de bestorming van de Bastille veroordeeld. Hij had gewillig deelgenomen aan de onderdrukking van de opstanden, die in Bourgondië waren uitgebroken en had, met de ziel van een gedisciplineerde soldaat, spijt gehad dat zijn kolonel compromissen sloot met muitende soldaten. Waren zij niet op 16 augustus gekomen om de</p>

	<p>volledige bezetting van het regiment met zwarte soldaten op te eisen en had du Teil, die hij zo respecteerde, toen niet zijn plicht verzaakt?</p> <p>In zijn verwarring zocht hij meer dan ooit zijn toevlucht tot Corsica. Op 21 augustus kreeg hij opnieuw verlof.</p> <p>(1) Dit decreet van Ségur, uitgevaardigd in 1780, had gevolgen voor Napoleon, omdat het de toegang tot hogere rangen ontzegde aan diegenen, die niet de vier vereiste kwartieren van adel bezaten. Bovendien werd het officierskorps radicaal gesloten voor burgers. Zo zag men soms officieren van lagere adel, zoals luitenant d'Avoust, de toekomstige hertog van Auerstedt en maarschalk van het Keizerrijk, aan het hoofd van militaire munitierijen.</p>
179	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK XX</p> <p style="text-align: center;">BUONAPARTE'S DERDE VERBLIJF OP CORSICA</p> <p>Augustus loopt ten einde. Het lijkt erop dat de plaats voor een officier, die loyaal is aan de koning, aan het hoofd van zijn soldaten ligt. Onrust en beroering heersen in het land. Toch krijgt Buonaparte het verlof, waar hij om gevraagd heeft. Op 9 september vertrekt hij vanuit Auxonne voor een verlof van zes maanden. Hij reist af naar Corsica, dat hij meer dan ooit wil bevrijden. Het is een turbulente reis door een Frankrijk dat overspoeld wordt door gebeurtenissen. De revolutie, voorbereid door Jean-Jacques en de Encyclopedisten, is in volle gang. Het is het moment, waarop de nieuwe Nationale Vergadering de Verklaring van de Rechten van de Mens afkondigt, die voortaan alleen nog verdienste zal erkennen. Napoleon voelt dat zijn moment nabij is.</p> <p>Dit leek de perfecte gelegenheid om zijn gezag op zijn eiland te laten gelden en ook op Paoli, wiens terugkeer gepland stond. Er was echter één probleem: de "babbo" had niet eens de moeite genomen om op zijn brief te antwoorden! Voordat hij aan boord ging, bezocht hij het Château de Pommiers.</p> <p>In de Dauphiné verbleef hij enkele dagen bij generaal du Teil. Vandaar ging hij naar Valence om oude vrienden te bezoeken. Zijn laatste bezoek was aan Monsieur de Tardivon (1), abt van Saint-Ruf, wiens charme en cultuur hij ooit zeer had gewaardeerd. Van daaruit ging hij naar Marseille, waar hij een lang gesprek had met abt Raynal en hem bestookte met vragen over wat er in de Assemblee gebeurde. Overal waar hij kwam, informeerde hij naar de actualiteiten. Hij las de kranten uit Parijs en de provincies en haalde er nuttige informatie uit. Ten slotte scheepte hij zich in naar Bastia, waar hij zijn hele familie bijeen aantrof, met uitzondering van Elisa, die in Saint-Cyr verbleef.</p> <p>(1) Bonaparte besprak de Revolutie met de abt. "Zoals de zaken er nu voorstaan," zou Monsieur de Tardivon hebben opgemerkt, "kan iedereen op zijn beurt koning worden; als u koning wordt, Monsieur de Bonaparte, wijs u dan aan het christendom aan. U zult er blij mee zijn." Napoleon zou gekscherend hebben geantwoord dat als hij koning zou worden, hij de abt van Saint-Ruf tot kardinaal zou benoemen.</p>
180	<p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>De Corsicanen, die weinig contact hadden met het Franse vasteland, waren zich er ongetwijfeld van bewust dat er grote veranderingen in Frankrijk hadden plaatsgevonden. Ze waren immers plotseling uitgenodigd om een lijst met hun grieven in te dienen en vervolgens vertegenwoordigers te kiezen voor een nieuwe Nationale Vergadering. Maar de beweging, die als revolutie Europa zo diepgaand</p>

	<p>had beroerd en Frankrijk zo had doen schudden, had voor hen geen effect gehad. De wetten, belastingen en het bestuur bleven functioneren alsof er geen Staten-Generaal, geen Grondwetgevende Vergadering en zelfs geen 14 juli was geweest.</p> <p>In overleg met graaf Buttafuoco, die de Corsicaanse adel in Versailles vertegenwoordigde, had de gouverneur van het eiland, burggraaf de Barrin, een fervent royalist, het het beste geacht zijn onderdanen in het ongewisse te laten over de plannen, die in Parijs werden gesmeed. Hij was ervan overtuigd dat het publiceren van de "ongepaste en gevaarlijke" maatregelen, die waren afgekondigd, rampzalige gevolgen zou hebben; het eiland was in werkelijkheid nog steeds opstandig tegen het gezag en niet onderworpen.</p> <p>De Corsicanen hadden echter wel gestemd en iedereen weet wat stemmen voor een echte Corsicaan betekent. Het was een afleiding, een manier om je stem te laten horen, een gelegenheid voor intriges, een reden om samen te komen met familie en vrienden, een voorwendsel voor verbaal gekibbel. Bovendien was het, met het oog op de openbare orde, beter om bij de stembus te zijn dan in de arena. Mensen stemden over alles: voor de gemeente, voor het departementsbestuur, voor de Staten-Generaal. Zoals Chuquet schreef, zou Napoleon vijftien maanden lang een rol spelen in de problemen van zijn land.</p> <p>Het eiland had vier afgevaardigden voor de Staten-Generaal gekozen. Namens de adel: veldmaarschalk Buttafuoco; namens de geestelijkheid: abt Peretti; namens de Derde Stand: jurist Saliceti en kapitein Colonna de Cesari Rocca.</p> <p>Twee figuren sprongen eruit onder de vier afgevaardigden: Buttafuoco, afkomstig uit een oude feodale adellijke familie, een ware edelman op een eiland, waar er maar weinig waren, of in ieder geval velen van wie de adelstand twijfelachtig was. Hij was een man, die gehecht was aan zijn privileges, loyaal aan het hof van Versailles en bevooroordeeld tegenover alle nieuwe ideeën. Hij zou later de kritiek van de jonge Napoleon over zich heen krijgen.</p> <p>Aan de andere kant is er Saliceti (1), een welsprekende, vurige advocaat, energiek</p> <p>(1) Antoine-Christophe Saliceti (1757-1809), jurist en assessor aan het hof van Sartène. Als afgevaardigde van de Derde Stand in de Staten-Generaal verzette hij zich fel tegen zijn Corsicaanse collega's uit de adel en de geestelijkheid: Buttafuoco en Peretti. Hij hielp Napoleon tijdens een van de meest kritieke periodes in diens carrière en, toen Napoleon in levensgevaar verkeerde (1792), beval hij Bonaparte aan voor de rang van bataljonscommandant in Toulon. Op 10 Thermidor keerde hij zich tegen zijn jonge protegé en liet hem gevangenzetten, zonder echter in staat te zijn om hem daar te houden. Hij verzoende zich met Bonaparte tijdens de Italiaanse veldtochten en diende hem, evenals Joseph Bonaparte en Murat, waarna hij terugkeerde om in Napels te sterven. Napoleon zei over hem: "Saliceti, die in tijden van gevaar honderdduizend man waard was."</p>
181	<p>dol op zijn eiland, maar ook gehecht aan Frankrijk, waar hij Corsica definitief in wilde integreren. Ondanks zijn tekortkomingen, zijn jaloezie en zijn wreedheid, mag men de steun en bescherming die hij Bonaparte en zijn familie in 1792 gaf, toen Paoli hen vogelvrij had verklaard, niet vergeten.</p> <p>Napoleon vond in Ajaccio, zo niet een revolutionaire geestdrift, die gelijkwaardig was aan die in Frankrijk, dan toch op zijn minst een oprechte bezorgdheid over de toekomst. De mensen gingen minder vaak naar het theater. Ze praatten minder over feesten. Ze leken serieus, hun houding ernstig. Hun blik was gericht op de zee, de horizon indringend. Nooit eerder hadden ze met zoveel ongeduld gewacht op de schepen, die uit de Provence arriveerden. Iedereen reflecteerde op de actualiteit met de natuurlijke levendigheid van het Corsicaanse volk.</p>

	<p>In werkelijkheid bestonden de problemen, die in Frankrijk waren niet op Corsica. Geen feodale rechten, geen buitensporige rijkdom onder de geestelijkheid of de adel.</p> <p>De enige hervorming, die het eiland wenste, was de afschaffing van de autocratie van de commissarissen van de koning en de gouverneur. Narbonne, Marbeuf en Sionville hadden weinig aanhangers.</p> <p>Allereerst moest Corsica ophouden een veroverde provincie te zijn en een integraal onderdeel van het koninkrijk worden. Corsicanen moesten posities krijgen en mogen deelnemen aan het bestuur van hun eiland. Bewees de toelating van Corsicaanse afgevaardigden tot de Nationale Vergadering bovendien niet dat het eiland net als de andere een provincie van Frankrijk was?</p> <p>Al deze ideeën waren slechts het gevolg van de nieuwe concepten, die de wereld hadden gerevolutioneerd en uiteindelijk waren doorgedrongen tot de ziel van een ras dat van oudsher en vanuit zijn aard, altijd de vrijheid had vereerd en er zelfs fanatiek naar had gestreefd.</p> <p>Bij het bestuderen van de eerste revolutionaire ervaringen op Corsica mag men de specifieke intellectuele onrust onder de inwoners niet uit het oog verliezen. Grote ideologieën bieden immers een uitstekend canvas waarop persoonlijke wrok en eigenbelang vaak worden verweven.</p> <p>Op 15 augustus 1789, vijftien dagen voor de aankomst van Napoleon, vonden de eerste onrusten in het land plaats, in Ajaccio zelf. Het was een oproer, maar in tegenstelling tot wat er op het continent gebeurde, riepen de revolutionairen niet: Weg met de priesters! maar: Leve de Madonna!</p> <p>Ach! De goede mensen, voor wie, na hun vrijheid te hebben herwonnen, hun enige zorg een religieuze was. Hun tegenstander was bisschop Doria, die twaalf jaar lang</p>
182	<p>de poorten van de kathedraal had bewaakt. De gebouwen waren gesloten. Ze hadden gerestaureerd moeten worden; de bisschop had niets gedaan. De traditie, die in Ajaccio nog steeds de ronde doet, wil dat de metselaars, die zonder werk zaten, de eersten waren, die de beweging in gang zetten. De bisschop werd het slachtoffer van misbruik. Hij werd uit het seminarie gezet en moest, te midden van publieke protesten, een bedrag van vierduizend livres betalen, borg stellen voor de rest en beloven het gebouw te restaureren.</p> <p>Enkele dagen later brak er opnieuw een oproer uit, ditmaal aangesticht door de bootlieden. Boeren hadden zich in de strijd gemengd. Ze marcheerden naar Ajaccio en ontwapenden de bewakers. Het was een soort boerenopstand. Bezorgd over de gang van zaken, liet La Féraudière, de commandant van het garnizoen in Ajaccio, zijn artillerie aanrukken. Hij beval de opstandelingen zich terug te trekken en dreigde zijn kanonnen in te zetten. Geconfronteerd met zijn vastberaden houding, verspreidden de boeren zich. De situatie was echter gespannen geweest en verschillende vooraanstaande burgerlijke families van de stad voelden zich bedreigd. Ze verlieten Ajaccio. Om de orde te herstellen, vormden de podestà Tartaroli en de notabelen een commissie van zesendertig leden, met Joseph Buonaparte als secretaris. Ook werd een burgerlijke militie gerekruteerd. Aan de andere kant, eveneens bezorgd over het handhaven van de orde, maar dan wel op republikeinse wijze, stelden Saliceti en Cesari – vanuit Versailles waar ze verbleven – voor om onmiddellijk een permanent comité van drieëntwintig leden van de volkspartij op te richten om zich tegen de Paolisten te verzetten. Dit plan was in Ajaccio goed ontvangen.</p> <p>Kortom, Buonaparte trof drie partijen aan op het eiland: de nationale partij, gegroepeerd rond Paoli, die nog steeds in ballingschap leefde, de patriotten die hun</p>

	<p>onafhankelijkheid wilden herwinnen; de royalistische partij, waaronder de gouverneur en de intendant, de opperbevelhebber, de regering, de mannen met sinecures en een handvol Corsicanen uit de lagere adel en de bourgeoisie, die hoopten de verspreiding van revolutionaire doctrines teniet te doen door middel van een beleid van onderdrukking; en ten slotte de volkspartij, een groep mannen die dankzij Saliceti en Cesari hadden begrepen dat er een nieuw tijdperk voor hen aanbrak en die daarvan wilden profiteren.</p> <p>Buonaparte, die nog maar net was aangekomen, nam de ideeën van Saliceti gretig over. Hij schaarde zich onmiddellijk achter het commissieproject, dat door de afgevaardigde van de Derde Stand was voorgesteld. Zijn voornaamste zorg was echter om de diepgewortelde onwetendheid, die op Corsica heerste over de Revolutie te verdrijven.</p> <p>Hij betoogde dat het niet mogelijk was dat, terwijl overal in Frankrijk Nationale Gardes worden georganiseerd, Corsica er niet eens een opricht! Terwijl overal de driekleurige kokarde de kleuren van de oude macht heeft vervangen, dragen de troepen, die men tegenkomt nog steeds de witte kokarde! Terwijl, in afwachting van nieuwe verkiezingen, kiezers in heel Frankrijk bijeenkomen of clubs en comités</p>
183	<p>oprichten, blijft Corsica machteloos onder het juk van zijn bestuurders in Ajaccio.</p> <p>Napoleon wilde zich ontoppen tot een verspreider van het nieuwe evangelie en een geduchte tegenstander van hen, die het wilden onderdrukken.</p> <p>Zijn activiteit was enorm. Hij was overal te zien, ijsberend door de straten met een schokkerige tred, zijn lange haren wapperend in de wind of vallend over zijn magere wangen. Hij mengde zich onder de groepen en haalde herinneringen op aan vervlogen tijden, toen de Sampieros hadden gevochten voor de bevrijding van het land. Hij sprak met vuur, met passie, en domineerde iedereen die hem benaderde met zijn felle energie en wilskracht. Zijn diepliggende mond leek te zweren dat hij koste wat kost die verachtelijke Franse ambtenaren die het land onderdrukten, zou verdrijven.</p> <p>Hoe kon het toch, zei hij, dat de tijd van ministeriële tirannie nog niet voorbij was? Wat! De Revolutie gaf de mensen hun rechten terug en de Fransen hun vaderland en toch zou ze de Corsicanen geen vrijheid teruggeven! Wat! Ze lieten het gebeuren "Om deze kolos van buitenlandse werknemers op het eiland in stand te houden!" Met zulke woorden bracht hij zijn vastberadenheid en moed over aan de timide en besluiteloze mensen.</p> <p>Maar Napoleon koesterde ook de wens om de lokale milities aan te voeren, een verlangen dat, vanwege zijn leeftijd, onvervuld zou blijven. Hij had, net als Jozef, oudere rivalen, emigranten of zonen van emigranten, die op het punt stonden met Paoli naar het eiland terug te keren. De weg naar de macht lag daarom nog niet open voor de Buonapartes. Hun inspanningen hadden hen echter wel uit de anonimiteit gehaald. Hun naam was bekend, en bovenal herinnerde men zich dat de Buonapartes "verzetsstrijders" waren geweest, dat was het belangrijkste.</p> <p>Ondertussen had veldmaarschalk Gaffori van zijn zwager Buttafuoco de opdracht gekregen om de orde te herstellen. Hij marcheerde naar Ajaccio en betrad de stad met getrokken zwaard, zonder op enige weerstand te stuiten. Hij bleef drie dagen in de stad en sprak zich uit tegen het plan van Saliceti, dat hij een "ongezonde innovatie" noemde. De bevolking, die hem vijandig gezind was, durfde niet te reageren.</p> <p>Toen de Commissie van Twaalf, een organisatie onder controle van Buttafuoco, op 30 oktober echter de oprichting van het Centraal Comité en de vorming van de burgerwacht verbood, waaide er een oorlogszuchtige wind door de straten van</p>

	<p>Ajaccio. De bevolking, opgeroepen door Napoleon, verzamelde zich bij zonsondergang in de Saint-Françoiskerk.</p> <p>Buonaparte las vervolgens een toespraak voor, die hij had geschreven en die hij van plan was het naar de Nationale Vergadering te sturen. Hij smeekte het Parlement om de Corsicanen de rechten terug te geven, die de natuur aan ieder mens in zijn land heeft geschonken. "Zij hebben, heren," verklaarde hij, "alles verloren en hun vrijheid en in de titel van jullie landgenoten vinden we alleen maar vernedering</p>
184	<p>en tirannie. Een volk, deze immense [staat] verwacht zijn geluk van u. Wij maken er deel van uit. Wij zijn nog meer geërgerd dan zij. Kijk naar ons, anders gaan we ten onder." Dit protest van Buonaparte had een daverend succes. Pozzo di Borgo, Tartaroli, Fesch, aartsdiaken Lucien – ondanks zijn reuma – en talloze priesters, boeren en gildeleiders behoorden tot de ondertekenaars.</p> <p>Ondertussen nam de revolutionaire beweging met de dag toe, waarbij Napoleon, zoals hij gewend was, zijn grenzeloze energie tentoonspreidde. Op 5 november 1789 overhandigden de gemeentelijke ambtenaren, na overleg met Buonaparte in een huis nabij de haven, aan Barrin een protest. Ze eisten de onmiddellijke vorming van een militia; toen ze zagen dat de gouverneur de kwestie ontweek, ontboden ze hem diezelfde avond nog naar de Saint-Jeankerk voor een bijeenkomst van patriotten. Deze patriotten moesten een Nationale Garde vormen. In de overtuiging dat zijn aanwezigheid de gemoederen zou kalmeren, stemde Barrin ermee in te komen. Voordat hij zijn paleis verliet, kreeg hij het ongelukkige idee om kolonel de Rully, commandant van het regiment Maine, opdracht te geven het algemene alarm te slaan en met een compagnie lichte infanterie de straten rond de kerk te bezetten. De kolonel moest paraat staan om in te grijpen indien de situatie dat vereiste.</p> <p>Terwijl de patriotten, onder gejuich en beledigingen, overlegden en de militieofficieren aanstelden, klonken in de verte de verwarde kreten van vrouwen en kinderen in nood, het chaotische tumult van komen en gaan en het tromgeroffel dat het algemene alarm aankondigde. Onmiddellijk organiseerden de patriotten zich. Ze arresteerden Barrin en sleepten hem een portiek in, waarna ze met hun geweren de straat op gingen. Vanuit alle richtingen stroomden ze naar de kerk en stuitten plotseling in een zijstraat, la Rue Fontanicchia, op een compagnie jagers van het Maine Regiment, opgesteld in gevechtsformatie. Er brak onmiddellijk een gevecht uit. Overal klonken schoten. Het geweervuur knetterde en er vonden verschillende hevige confrontaties plaats, waarbij aan beide zijden gewonden vielen. De patriotten vochten dapper, maar werden uiteindelijk verslagen.</p> <p>Ze werden teruggedreven en hun vluchtende metgezellen werden genadeloos achtervolgd. Barrin gaf vervolgens schriftelijk bevel aan kolonel de Rully om het kerkplein te evacueren en met zijn mannen naar zijn kazerne terug te keren, op voorwaarde, dat hijzelf werd vrijgelaten. De rust keerde terug en de Assemblee vormde prompt een patriottisch comité, dat Cesar-Mathieu Petriconi benoemde tot kolonel van de Nationale Garde.</p> <p>Na te hebben gestemd voor een berisping van generaal de Barrin, die het soevereine volk had verraden, keerden de patriotten terug naar huis. De volgende dag kwamen ze opnieuw bijeen en kozen drie afgevaardigden: Paul Murati, Galeazzini en Guasco, commandanten van de nieuwe militia. Aan hen overhandigden ze een brief aan de Corsicaanse afgevaardigden, die in de Nationale Vergadering moest worden gedeponeerd.</p>
185	<p>In deze petitie eisen de patriotten dat wordt verklaard dat zij Frans zijn en, bovenal, dat zij onder dezelfde grondwet vallen als de Fransen.</p>

Het lezen van deze "brief" veroorzaakte grote emotie in de Kamer en op voorstel van Saliceti besloot de Grondwetgevende Vergadering dat het eiland voortaan een integraal onderdeel van Frankrijk zou zijn. Vervolgens werd op voorstel van Mirabeau een amnestiebesluit aangenomen ten gunste van de Corsicanen, die na voor hun vrijheid te hebben gestreden, in ballingschap waren gegaan als gevolg van de verovering van hun eiland (1).

*

**

De volksvreugde in Ajaccio was immens. Vreugdevuren, gejuich, demonstraties, toespraken en verlichting en op het huis van Buonaparte een spandoek met de tekst: Leve de natie! Leve Paoli! Leve Mirabeau! Was deze vereniging van twee beroemde namen niet het bewijs van de liefde, die Napoleon nu voelde voor het nieuwe Frankrijk, een liefde, die doorspekt was met tederheid voor zijn kleine eiland?

Deze trouw van de jonge luitenant aan de volkspartij leverde hem echter niet de vriendschap op van de garnizoensofficieren, van wie de overgrote meerderheid fervente royalisten waren. Zo schreef La Féraudière, commandant van het garnizoen in Ajaccio, op 26 december aan de minister van Oorlog, dat luitenant Buonaparte beter bij zijn eenheid kon blijven, aangezien hij voortdurend onrust stookte.

De nieuwe mentaliteit op het eiland manifesteerde zich niet alleen door onrust en protesten. Dankzij de stembus kon men zijn mening veel effectiever uiten. Stemmen was legaal en vanaf dat moment kon men niet langer spreken van wanorde en anarchie. De verkiezingscampagne was begonnen. Een van de kandidaten voor burgemeester was Jean-Jérôme Lévie, een familielid van de Buonapartes, terwijl Joseph solliciteerde naar de functie van gemeenteambtenaar. Het was een bescheiden baan, maar Joseph was jong en het was voor hem een opstapje. Het lijkt erop dat Napoleon grote belangstelling voor hen beiden had.

Verkiezingen. Lévie werd burgemeester en Joseph gemeenteambtenaar. Jean-Jérôme Lévie – een naam die thuishoort in de annalen van Napoleons jeugd. Lévie, een verstandig en redelijk man, een vriend op Corsicaanse wijze, voor wie vriendschap een diepe betekenis heeft, belangrijker dan eigenbelang en rechtvaardigheid. Zelfs wanneer een vriend een onrechtvaardige ruzie heeft uitgelokt, blijft men hem bijstaan in tegenspoed, zonder te onderzoeken of hij gelijk heeft of niet.

(1) Ondanks het verzet van de heren d'Estournel en de Montlosier en andere afgevaardigden van rechts, werd het voorstel van Mirabeau in stemming gebracht en met een grote meerderheid aangenomen.

186

Jean-Jérôme Lévie was een constante beschermer van Buonaparte. Later was het in zijn huis, dat hij zich schuilhield, achtervolgd door Paols volgelingen. Vanuit zijn huis bereikte hij ook de bevrijdende zee. Dit huis staat nog steeds aan de Rue Fesch: het vervallen Casa Lévie, met zijn zwarte, slecht onderhouden muren, meer verweerd dan nodig is voor een oud gebouw, maar voor liefhebbers van de Napoleontische geschiedenis straalt het nog steeds een bijzondere glans uit. Destijds bestond de huidige haven nog niet en lag de zee vlak bij de huizen van de stad. Buonaparte hoefde slechts een paar stappen te zetten om de zee als barrière tussen zichzelf en zijn achtervolgers te plaatsen.

Napoleon koesterde de herinnering aan Jean-Jérôme Lévie altijd in zijn hart... Zijn codicil van 24 april 1821 bevat de volgende clausule: "Ik legateer aan de burgemeester van Ajaccio, aan het begin van de Revolutie, Jean-Jérôme Lévie of aan zijn weduwe, kinderen of kleinkinderen, honderdduizend francs."

	<p>Eerlijk gezegd hebben we weinig details over Napoleons gedrag in die tijd. Voor zover we weten, nam hij deel aan de gebeurtenissen op het eiland, maar precieze verslagen ontbreken en een serieuze historicus kan niet uitsluitend afgaan op Nasica's herinneringen.</p> <p>De naam Buonaparte begon echter steeds bekender te worden op het eiland. Zijn invloed reikte verder dan Ajaccio. Het was niet langer slechts een patriciërsfamilie; het was een actieve familie geworden. Op 12 april 1790 reden Napoleon en Joseph te paard naar Orezza, waar een congres werd gehouden met als taak een politiek programma op te stellen, dat de steun van alle Corsicanen zou genieten.</p> <p>Het moment naderde, dat het verlof van de jonge luitenant zou aflopen. Op 16 april schreef hij aan zijn kolonel met het verzoek om verlenging. Hij beriep zich op gezondheidsproblemen, een veelgebruikt excuus van soldaten, die even willen ontspannen of uitrusten. Toestemming gevraagd... toestemming verleend. Buonaparte kreeg een verlenging van vier maanden, ingaande 15 juni.</p> <p>De jonge officier, hoewel officieel ziek, spaarde geen moeite. Hij werd een invloedrijk man in Ajaccio. Hij had veel vrienden en een paar vijanden. Hij nam deel aan alle onrust die het land teisterde.</p> <p>Het is ook bekend dat hij en zijn broer Joseph in juli op een plein in Ajaccio werden aangevallen door een bende onder leiding van Abbé Recco, de neef van hun voormalige schoolmeester. De vechtpartij had geen verdere gevolgen, maar Napoleon beseftte wel dat niet alle Corsicanen zijn revolutionaire ideeën deelden.</p> <p>Juli 1790: een cruciale datum in de geschiedenis van het eiland. Toen keerde de vader van de vrijheid, de Washington van Corsica, de grote Paoli, na zoveel jaren van ballingschap terug naar Bastia!</p>
187	<p>Er was een uitbarsting van enthousiasme. De tanende Franse monarchie leek de grote verdiensten te erkennen van de patriot, die in het verleden zo fel tegen Frankrijk had gestreden.</p> <p>Paoli was niet alleen een voorstander van de nieuwe ideeën. die toen in zwang waren; hij was een man van onafhankelijkheid, een beschermer van het vaderland. In de euforie van die tijd vermengden veel ideeën zich en raakten ze door elkaar. Het lijkt erop dat Paoli profiteerde van de unanieme opwinding, die zijn terugkeer in Frankrijk teweegbracht. In zijn hart had Paoli zijn vroegere hoop echter niet opgegeven. De oude strijder was trouw gebleven aan zijn principes.</p> <p>We kennen de band die bestond tussen Charles Buonaparte en de generaal. In een toneelstuk uit die tijd werd Napoleons vader Paoli's lieveling genoemd. Natuurlijk hadden niet alle Buonapartes de onafhankelijkheidsstrijd omarmd. Terwijl de jongere generatie in het verzet vocht en de ouderen zich terugtrokken in de Corté, bleef de bejaarde aartsdiaken Lucien vredig in Ajaccio wonen, genietend van de Genuese en later Franse, vrede en beheerde hij het familielandgoed met de sluwheid en zorgzaamheid van een paardenhandelaar. Charles Buonaparte daarentegen was lange tijd bij de generaal gebleven. Hij was ongetwijfeld een van de eersten, die zich bij Frankrijk had aangesloten en hij had zich tijdens de strijd onderscheiden door zijn moed. Daarom bleef de herinnering aan de Buonapartes levendig in Paoli's hart.</p> <p>Zo verspreidde zich een golf van euforie over het eiland. Paoli verklaarde, dat hij de hand zou kussen van wie het ook moge zijn, die zijn land de vrijheid had geschonken.</p> <p>Op 17 juli landde de 'babbo' in Bastia, waar het enthousiasme een hoogtepunt bereikte. Overal waren bloemen en spandoeken. Paoli werd begroet met kreten als: "Leve de Vader des Vaderlands!" Zijn energieke gezicht, zijn charme en zijn imposante gestalte maakten indruk.</p>

	<p>De eerste politieke daad van de generaal. Hij riep de Corsicaanse keurvorsten bijeen voor een consulta in Orezza. Napoleon ging erheen met Joseph, die bij de voorverkiezingen was aangewezen als directeur van Ajaccio. Hij (Napoleon) vroeg om een audiëntie bij de ‘babbo’ en kreeg die zonder problemen voor 8 september. Omdat hij ernaar streefde zich als beschermer en gids voor de jonge Corsicanen te presenteren, meende Paoli, dat hij op deze manier zijn invloed, die gebaseerd was op prestige, behield. Hij wilde ook zelf zien hoe deze jonge Napoleon, wiens brief hem zo had misnoegd, werkelijk was (1).</p> <p>Van deze historische ontmoeting in Ponte Nuovo zijn helaas weinig precieze details bekend. Eén ding is echter zeker: deze ontmoeting was een bittere</p> <p>(1) Deze junior luitenant die hem deze brief had geschreven, die hij beschouwde als afkomstig van een heethoofd of een intrigant.</p>
188	<p>teleurstelling voor Napoleon. Hij was op de ontmoetingsplaats aangekomen, zijn hart vol liefde voor een gerespecteerde leider. Hij had zijn hele wereld aan hoop verbonden.</p> <p>De ‘babbo’ had de brief met zo'n groot wantrouwen ontvangen, dat hij volkomen ontdaan was. Hij begreep meteen hoe erg Paoli zijn brief verkeerd had geïnterpreteerd. Napoleon was bovendien onhandig geweest. Volgens zijn gewoonte om iedereen, die hij ontmoette te ondervragen, had hij Paoli gevraagd wat zijn plannen waren geweest op de dag van de Slag bij Ponte Nuovo. Toen Paoli zijn plan uiteenzette, merkte Bonaparte botweg op: "Ik ben niet verrast door het resultaat (1)...", een opmerking, die de oude Corsicaan behoorlijk irriteerde.</p> <p>Aan de andere kant had de oude man zijn lage dunk van Napoleons literaire talenten niet onder stoel en banken gestoken; toen Napoleon zijn Geschiedenis van Corsica ter sprake bracht, zou hij botweg hebben geantwoord dat geschiedenis niet in iemands jeugd wordt geschreven. Kortom, de twee mannen ontmoetten elkaar zwaar geïrriteerd.</p> <p>De vergadering van Orezza duurde achttien dagen, van 9 tot 27 september 1790. Paoli was de grote winnaar. Hij werd voor het eerst verkozen tot voorzitter van het departementaal bestuur.</p> <p>Zo werd hij de burgerlijke leider van het eiland en vervolgens benoemd tot opperbevelhebber van de Corsicaanse milities – een illegale benoeming, aangezien de functie van opperbevelhebber van de Nationale Garde volgens de wet niet tegelijkertijd met administratieve functies bekleed mocht worden. Paoli trok zich er niets van aan. Hij was ervan overtuigd, dat alles hem toekwam. Bovendien was zijn prestige zo groot, dat hij slechts een wens hoefde uit te spreken om die onmiddellijk ingewilligd te krijgen. Zelfs door de Buonapartes, die hem, ondanks Napoleons teleurstelling, rijkelijk hadden gesteund... Maar Joseph, die had gedacht dat hij zo tot een van de vier leden van het centrale directoraat gekozen zou kunnen worden, beseftte al snel dat deze posities waren voorbehouden aan Paoli's loyalisten. Hij moest genoegen nemen met een veel bescheidener functie. Hij werd slechts benoemd tot directeur van het district Ajaccio... Een schrale troost!</p> <p>Napoleon keerde, vergezeld door zijn broer, teleurgesteld en vooral gedesillusioneerd terug naar Ajaccio. De facties, die Paoli steunden, hielden hem op afstand, omdat hij revolutionaire ideeën leek te hebben omarmd. Paoli zelf kon zijn diepe afkeer van de Revolutie nauwelijks verbergen; hij voorzag de excessen ervan al. Zoals de meeste mannen van zijn generatie bleef hij vijandig staan tegenover</p>

	<p>alles waar Frankrijk voor stond en zijn relatie met Parijs was gebaseerd op dubbelzinnigheid.</p> <p>Napoleons verlof liep echter ten einde. Hij ging naar Ajaccio om in te schepen, maar moest dit tweemaal uitstellen vanwege de ruwe zee.</p> <p>(1) Het woord is zo hard dat je zou betwijfelen of de jongeman het had kunnen uitspreken als we niet wisten hoe stijf de jonge officier zich vaak verzet tegen een ontvangst die ook maar een beetje onaangenaam is.</p>
189	<p>In afwachting van zijn vertrek, dat eind januari 1791 plaatsvond, deed hij een laatste poging om Paoli's gunst terug te winnen. Hij werd lid van de Globo Patriottico, een patriottische club gewijd aan de babbo (Paoli's bijnaam). Buttafuoco had net een manifest gepubliceerd, waarin hij Paoli fel aanviel en hem een charlatan noemde. Napoleon kreeg van de patriotten de opdracht om in een brief de afkeuring van Buttafuoco's landgenoten jegens hem te uiten. Zo schreef Napoleon zijn beroemde brief aan Buttafuoco, die veelbesproken zou worden en later in Frankrijk gepubliceerd zou worden.</p> <p>Deze hartstochtelijke brief, zoals typerend is voor een zeer jonge man, is een lofzang op de vrijheid. Volgens de auteur is Buttafuoco, een vredelievend man bij uitstek, een monster van onrecht. Buttafuoco verdiende deze verachting in werkelijkheid niet. Zijn enige fout was dat hij een overtuigde reactionair en een fervent royalist was.</p> <p>Napoleons literaire werk zou niets aan waarde verliezen als dit pamflet niet had bestaan. Het is zowel qua woordgebruik als qua inhoud buitengewoon.</p> <p>Dit is inderdaad de bombastische stijl van vóór de revolutie. Zo spreekt hij Buttafuoco toe, waarbij hij de figuur van het vaderland aanhaalt.</p> <p>'Wat! Was je hart onbewogen bij het zien van de rotsen, de bomen, de huizen, de plekken, de theaters van je kinderspelletjes? Toen je ter wereld kwam, nam ze je in haar armen, ze voedde je met haar vruchten. Toen je de leeftijd van de rede bereikte, stelde ze haar hoop op je, ze schonk je haar vertrouwen en zei tegen je: "Zie je, mijn zoon? Zie je de ellende waarin het onrecht van de mensen mij heeft gebracht? Vlieg, mijn zoon, vlieg naar Versailles, verlicht de grote koning, verdrijf zijn wantrouwen, vraag om zijn vriendschap."</p> <p>Wat een bombast en wat een gebrek aan fatsoen! Wat een contrast met zijn latere werk, zo vol redelijke bevoegenheid en beheerste welsprekendheid: Het Souper van Beaucaire, een werk van grote waarde, waarin de auteur alle revolutionaire jargon vermijdt. Napoleon stuurde deze brief naar Paoli.</p> <p>Tot Bonapartes grote verbazing werd de brief nogal koel ontvangen. De brief, antwoordde hij, zou een betere indruk hebben gemaakt als hij minder vooringenomen was geweest! Maar Napoleon was al naar Marseille vertrokken, toen dit antwoord arriveerde. Hij keerde teleurgesteld terug naar Frankrijk, maar was vastbesloten terug te komen en zijn geluk opnieuw te beproeven. De Corsicaanse droom had hem nog niet losgelaten.</p>
190	<i>Blanco</i>
191	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK XXI</p> <p style="text-align: center;">TWEEDE VERBLIJF IN AUXONNE EN VALENCE</p>

	<p>Napoleon voegde zich op 10 februari 1791 weer bij zijn regiment in Auxonne. Hij werd vergezeld door zijn broer Louis, die hij aan zijn kameraden voorstelde als een jongeman, die gekomen was om een natie te observeren die op weg was naar zelfvernietiging of...</p> <p>Buonaparte wil als uitstekende zoon van zijn moeder, die naar zijn gevoel overweldigd is door zorgen, ontlasten. Daarom heeft hij het op zich genomen om zijn broer, die voorbestemd is voor een carrière bij de artillerie, op te voeden en te onderwijzen.</p> <p>Napoleon zal deze taak bewonderenswaardig volbrengen, zelfs met plezier; hij geniet van het leiden. Maar hoewel hij denkt dat het bijbrengen van meetkunde en geschiedenis bij Lodewijk gemakkelijk zal zijn, zal het dat niet zijn.</p> <p>Hetzelfde geldt niet voor zijn levensonderhoud. Zijn salaris bedraagt slechts 93 pond en 4 denier. En met zulke bescheiden middelen zal hij moeten rondkomen.</p> <p>Om niet alleen in zijn eigen behoeften te voorzien, maar ook in die van een dertienjarige jongen, die naar men zou aannemen, de eetlust van zijn leeftijd had. Dit probleem zal hij alleen kunnen oplossen door buitengewoon zuinig te zijn.</p> <p>Hun eerste zorg was het vinden van betaalbare huisvesting. De twee broers moesten het doen met twee kleine kamers aan de Rue Vauban, in een huis van een zekere meneer Bauffre. Louis sliep in de kleinere kamer, die in feite niet meer was dan een krappe kast. Hij at en werkte in de andere kamer, die 's nachts door Napoleon werd gebruikt.</p> <p>Buonaparte van zijn kant onthield zich van alles zodat zijn broer genoeg te eten zou hebben. Hij leefde vaak van brood en water. Door te doen alsof hij een broer had om voor te zorgen, klampte hij zich vast aan zijn armoede. Hij woonde zelden officiersvergaderingen bij, maar leidde een ascetisch bestaan.</p> <p>Hij ontdeed zich van alles wat overbodig was. Maandenlang ontzegde hij zichzelf zelfs het meest begeerde boek. Als je hem zo ziet leven, voel je hoe puur, compleet en onzelfzuchtig zijn toewijding aan zijn familie werkelijk is.</p>
192	<p>Zijn dagelijkse routine begon bij zonsopgang en Napoleon werkte de hele dag onvermoeibaar op de grote zaal of in de studeer- en collegezalen. 's Avonds keerde hij naar huis terug om zijn werk te hervatten, ditmaal als leraar. Hij gaf Louis les in meetkunde en geschiedenis en vond oprecht plezier in het lesgeven. Sprak hij later niet over het plezier, dat hij beleefde aan het versterken van zijn wiskundige kennis, waar, zoals hij zei, alles door logica wordt opgelost?</p> <p>De twee broers werkten urenlang en daarna, nadat Louis naar bed was gegaan, repareerde en lapte Napoleon de kleren van zijn broer, evenals zijn versleten uniform... Hoe laat ging hij naar bed? Waarschijnlijk heel laat, maar hij sprak er nooit over.</p> <p>Zijn activiteiten bleven buitengewoon actief. Hij liet nu een brief aan Buttajuoco drukken door M. Joly, een drukker in Dole, waarvan de publicatie was goedgekeurd door de Ajaccio Club. Hij herzag ook zijn Derde Brief over Corsica en stuurde beide brieven naar Paoli, aan wie hij tevens verzocht om originele, ongepubliceerde documenten te sturen, die betrekking hadden op de geschiedenis van Corsica tijdens zijn ambtsperiode als generaal. Hij wilde, zo zei hij, de vindingrijkheid, vastberadenheid en welsprekendheid van de grote leider (Paoli) benadrukken, die te midden van burgeroorlogen en buitenlandse conflicten alles recht in de ogen keek. Paoli weigerde echter de gevraagde informatie; Buonaparte was hierdoor diep geraakt.</p> <p>Napoleon las voortdurend: romans, fictie... verzamelingen van geschiedenis en reisverslagen. In een notitieboek, dat hij zijn 'Notitieboek van Uitdrukkingen'</p>

	<p>noemde, noteerde hij, met de omgekeerde betekenis, vele vreemde, beeldende termen, die betrekking hadden op oude beschavingen.</p> <p>Bij het doorbladeren van dit notitieboekje vinden we de volgende definities: "Heloten: slaven; Kopten: Egyptische priesters; Caciques: Mexicaanse prinses; Lama: Tibetaanse paus; Pyrrhische dans: een populaire dans, uitgevonden door Pyrrhus, zoon van Achilles; de Hegira: het tijdperk van de moslims. Het begint in 622 na Christus; Rhyzophage: een volk dat zich voedt met wortels."</p> <p>Napoleon was verbijsterd. Alexandre des Mazis vertelt, dat revolutionaire ideeën al sinds zijn kindertijd spontaan in zijn hoofd opkwamen, maar dat hij zo'n sterk gevoel voor discipline had, dat hij weigerde toen men na de Federatie officieren wilde dwingen volksvergaderingen bij te wonen.</p> <p>Twee nieuwsgebeurtenissen kort na elkaar – de dood van Mirabeau op 2 april en de rellen, die ontstonden door de ontsnappingspoging van de koninklijke familie op de 18e – brachten hem ertoe de kant te kiezen van de weinige patriotten, die een republiek eisten.</p> <p>Hij las nu met grote belangstelling de staatskranten. Hij becommentarieerde ze levendig tegenover zijn vrienden in Auxonne en ook tegenover de soldaten van het regiment.</p> <p>Zijn leven werd steeds rijker. Samen met Louis bezocht hij regelmatig het plaatselijke gezelschap. Zou hij later niet tegen de Mazis zeggen: "Het is niet</p>
193	<p>genoeg om mensen alleen uit boeken te kennen. Om ze te bestuderen, moet je met ze samenleven."</p> <p>En de kleine Corsicaan met het lange, steile haar trekt overal de aandacht.</p> <p>Zijn levendige manier van spreken en zijn vurige ideeën trokken de aandacht. Louis werd al snel de lieveling van de dames, zoals zijn broer bevestigt. Hij werd hartelijk ontvangen door Madame Naudin, wier echtgenoot oorlogscommissaris was en door de dames Renaud en Degoy.</p> <p>Hij heeft, zoals Napoleon zou zeggen, een verfijnde, keurige en levendige Franse manier van doen verworven; hij betreedt een bijeenkomst, begroet met gratie en stelt de gebruikelijke vragen met de ernst en waardigheid van een dertigjarige. Hij wenst zijn oude vriend Le Lieur de Ville-sur-Arce weer te zien,</p> <p>Buonaparte, die samen met Gassendi in Nuits gestationeerd was, bezocht de stad. Hij lunchte met hem in Gassendi's huis en 's avonds bij een zekere Madame Marcy. Hij merkte op dat er in Nuits, net als in heel Frankrijk, een diepe verdeeldheid heerste tussen families over de Revolutie. Discussies liepen vaak uit op een verhitte discussie. Vooral die avond beseftte hij dat hij in een "echt wespennest" was beland. De hele plaatselijke adel had zich verzameld in het huis van "de hertogin van rechts", zoals Madame Marcy bekend stond. Napoleon moest veel lansen breken. Hij verdedigde zich behendig, maar de kansen waren niet in zijn voordeel. Toen arriveerde de burgemeester in zijn volledige karmozijnrode mantel. Buonaparte zag dit als versterking. Helaas! Deze ambtenaar was nog contrarevolutionairder dan de andere gasten. Gelukkig pareerde de gastvrouw "op behendige en geestige wijze de klappen, die anders hadden kunnen vallen". Napoleon kwam ongeschonden uit de strijd.</p> <p>Op 1 april werd het leger gereorganiseerd. Artillerieregimenten kregen volgnummers in plaats van schoolnamen. La Fère werd het 1e artillerieregiment. Vanaf dat moment werden artilleristen kanoniers genoemd en onderofficieren (bas-officier) onderofficieren (sous-officier). De nieuwe regels leidden desalniettemin tot talrijke overplaatsingen. Napoleon zelf werd in juni 1791 bevorderd tot eerste luitenant. Deze bevordering bracht hem een lichte salarisverhoging met zich mee.</p>

	<p>Hij ontving honderd livres per maand in plaats van 93, maar hij werd overgeplaatst vanwege zijn benoeming bij het 4e Artillerieregiment, dat in Valence was gestationeerd. Op 14 juni verliet hij, vergezeld door Lodewijk, Auxonne, een stad die hij pas in 1800 weer zou zien.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Napoleons tweede verblijf in Valence verschilde niet wezenlijk van zijn vorige bezoek zes jaar eerder.</p> <p>Hij logeerde bij Miles Bou, die, verheugd hem weer te zien, ook een kamer voor Louis regelde. Hij vertrouwde zijn broer aan haar zorg toe. Vanaf dat moment waakte de ongehuwde vrouw met moederlijke zorg over de jongen. Ze bereidde zijn maaltijden, repareerde zijn kleren en nam hem mee uit wandelen.</p>
194	<p>Dankzij Mile Bou, die Napoleon altijd behulpzaam was, kon hij actiever deelnemen aan het leven van het regiment en vooral zijn ervaring verbreden. Hij logeerde net als voorheen in het Hôtel des Trois-Pigeons, waar de officieren hun mess hadden.</p> <p>Nauwelijks was hij aangekomen of hij ging naar zijn buurman, de boekhandelaar Aurel. Hij werd meteen een van zijn trouwste klanten. Elke ochtend ging Buonaparte naar de boekhandel; hij bladerde door de kranten en becommentarieerde vervolgens het nieuws uit Parijs, een fervent aanhanger van de nieuwe geest. Hij maakte indruk op iedereen, die naar hem luisterde met de brute openhartigheid van zijn opmerkingen en zijn altijd levendige en kleurrijke manier van spreken. Je kon zien dat hij iemand was.</p> <p>Pas na de vlucht van de koning en zijn arrestatie in Varennes ontpopte hij zich echter tot een van de meest compromisloze patriotten van de stad. Deze houding sloot hem ongetwijfeld in sommige salons af. Aan de andere kant leverde het hem veel aanhangers op.</p> <p>Bonaparte was een van de eersten, die zich aansloot bij de Vereniging van Vrienden van de Grondwet. Een aantal van zijn kameraden volgde zijn voorbeeld. De artillerie was de tak, die het meest openstond voor nieuwe ideeën. Napoleon werd achtereenvolgens verkozen tot bibliothecaris en vervolgens tot secretaris. Hij nam actief deel aan de debatten, waaruit hij uitgeput tevoorschijn kwam, gegrepen door een overmatige opwinding, die hij toeschreef aan zijn zuidelijke afkomst.</p> <p>In slaap vallen, zo schreef hij later, met je hoofd vol publieke zaken en je hart ontroerd door de mensen, die je waardeert en die je met oprechte spijt hebt moeten verlaten, is een genot dat alleen grote harten kennen.</p> <p>Napoleon liet geen gelegenheid onbenut om zijn revolutionaire ideeën te uiten. Zo woonde hij op 3 juli de bijeenkomst in Valence bij van drieëntwintig volksverenigingen uit Isère, Drôme en Ardèche, die zich beraadden over de vlucht van de koning. Ook legde hij op 14 juli de burgereed af op het Champ de Mars en bracht hij tijdens het banket, waarmee de dag werd afgesloten een toast uit op de patriotten van Auxonne. Laten we echter niet vergeten wat er gebeurde op de dag, dat de leden van de Club vernamen, dat de markies de Bouillé het had aangedurfd de eerbiedwaardige Vergadering te bedreigen.</p> <p>De generaal had ongetwijfeld gehoopt op deze manier zijn betreurenswaardige gebrek aan energie bij Varennes gedeeltelijk goed te maken. Op 30 juni stuurde hij het volgende memorandum naar Parijs:</p> <p>“Ik wilde de koning en zijn familie redden, dat is mijn misdaad. Jullie zullen voor hun leven boeten, zeg ik niet tegen mezelf, maar tegen alle koningen en ik zeg jullie</p>

	<p>dat als er ook maar één haar van hun hoofd wordt verwijderd, er binnenkort geen steen meer op een steen in Parijs zal staan.”</p> <p>Het is niet helemaal duidelijk, waarom Napoleon bij deze gelegenheid de beruchte generaal zo fel veroordeelde, terwijl hij tegelijkertijd zijn leiderschapskwaliteiten had geprezen. Had Bouillé, de voornaamste medeplichtige aan de ontvoering in augustus 1790, niet eerder een zeer preciaire situatie gestabiliseerd?</p>
195	<p>Gevuld met opruiende doctrines en geïndoctrineerd door de Jacobijnenclubs, waren er drie regimenten in Nancy in opstand gekomen. Ze verwondden en namen veldmaarschalk de Noue gevangen. De beweging verspreidde zich naar de regio Lunéville. Op aandringen van Lafayette gaf de Nationale Vergadering Bouillé opdracht de opstand te onderdrukken. De generaal mobiliseerde een klein leger. Hij marcheerde op naar de opstandige stad. Na een veldslag waarbij driehonderd doden en gewonden vielen, forceerde hij de stad in. Om zijn werk te voltooien, ging Bouillé zelfs zover, dat hij de plaatselijke Jacobijnenclub ontbond. Als beloning voor zijn ijver feliciteerde de Nationale Vergadering hem. Het lijkt ongelooflijk dat de Nationale Vergadering, toen de situatie veranderd was, haar felicitaties drie maanden later introk. Deze ommezwaai zou verklaard kunnen worden met de formule, die zo geliefd is bij bepaalde partijen, niet bij rechts... "Geen vijanden aan de linkerkant." Maar Napoleon?</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>Napoleon is woedend. Toespraken zijn niet langer genoeg voor hem. Dus stort hij zijn hart uit op papier. Hij móét schrijven. Het is een eigenschap, die alle Buonapartes gemeen hebben. Men kan zich daarom de vreugde voorstellen, die hij voelde toen hij op een dag hoorde dat de Academie van Lyon een wedstrijd organiseerde voor een discussie-onderwerp, dat hem bijzonder aansprak.</p> <p>"Welke waarheden en gevoelens zijn het belangrijkste om mensen bij te brengen voor hun geluk?" Het was Abbé Raynal, die de prijs had ingesteld voor de meest welsprekende rede. Napoleon herinnerde zich hoe vaak hij ditzelfde probleem met Alexandre des Mazis had besproken.</p> <p>'U zult zelf kunnen beoordelen,' schreef deze vriend van Buonaparte later, 'wie van uw vader of de eminente man over wie ik zal spreken, het best het doel heeft bereikt, dat zij zichzelf in hun jeugd hadden gesteld en dat vaak het onderwerp van hun gesprekken was: de middelen om geluk te bereiken. Ieder van ons baseerde dat op ons karakter, onze passies, onze smaak, die, wezenlijk verschillend, ons onvermijdelijk langs paden leidden, die lijnrecht tegenover dat geluk stonden, het doel van ons verlangen.'</p> <p>Napoleon werkte wekenlang aan een these, die hem naar de zin was. De intensiteit van zijn arbeid blijkt uit de talloze doorhalingen op elk van de ongeveer veertig pagina's van het manuscript.</p> <p>Dit geschrift is buitengewoon wisselvallig van kwaliteit. Men voelt de strijd, die Napoleon, bijna tegen zijn wil, voerde tegen de filosofen en Rousseau, van wier invloed hij zo zwaar heeft geleden.</p> <p>Een zware en bombastische stijl met zinnen, die de ideeën weerspiegelen, die filosofen de afgelopen zes jaar en politieke tribunen de afgelopen twee jaar aan hem hebben opgelegd.</p> <p>Napoleon prijst de vrijheid. Hij veroordeelt ambitie en gelooft dat staatsdespoten hun eigen straf zullen vinden: "Ach, de ongelukkigen," roept hij uit, "ik heb</p>

196	<p>medelijden met hen. Zij zullen de bewondering en afgunst van hun gelijken krijgen en de meest ellendige van allemaal."</p> <p>Hij prijst Rousseau en schrijft: 'Deze lichtstralen hebben de atmosfeer in vuur en vlam gezet, de publieke opinie verlicht, die trots op haar rechten, de betovering heeft vernietigd waarin naties eeuwenlang verstrengeld waren... Dit alles komt van Rousseau, van Raynal.</p> <p>Alleen in zeldzame momenten van rust en wanneer Napoleon het meest zichzelf is, komt zijn natuurlijke welsprekendheid volledig tot uiting. Zijn stijl is dan niet langer pompeus en gekunsteld, maar levendig, krachtig en boeiend.</p> <p>Diezelfde Buonaparte, die ter ere van Jean-Jacques schrijft: "O, Rousseau! Waarom moest je maar zestig jaar oud worden! In het belang van de waarheid had je onsterfelijk moeten zijn", is in werkelijkheid maar al te bereid de tiran of despoot, die hij tot eeuwige kwelling veroordeelt te verontschuldigen, als die maar het welzijn van het volk waarborgt.</p> <p>Deze ambitieuze nieuwkomers kunnen goed werk verrichten. Is er iets dat de rede meer troost biedt dan te kunnen zeggen: "Ik heb zojuist het geluk van honderd gezinnen verzekerd; ik heb me zorgen gemaakt, maar de staat is er beter van geworden; mijn medeburgers zullen in vrede leven dankzij mijn bezorgdheid, gelukkig zijn dankzij mijn problemen, opgewekt zijn dankzij mijn verdriet"?</p> <p>Zal deze ambitieuze man met een bleke teint niet degene zijn, die acht jaar later door Brumaire aan de macht gebracht, "de wonden van een stervend Frankrijk zal helen en geplaagd door duizend zorgen, zichzelf in deze weg zal aanmoedigen door te denken dat de staat het beter doet?"</p> <p>De belangrijkste conclusie uit het geschrift van 1791 is het gedeelte, waarin Bonaparte zijn temperament de vrije loop laat. In antwoord op de vraag van de Academie schrijft hij:</p> <p>'Het geheim van geluk schuilt allereerst in moed, in de kracht, die deugdzaamheid kenmerkt. Energie is de levensader van de ziel en tevens de voornaamste drijvende kracht achter de rede. De sterke man is goed. Alleen de zwakke man is slecht. De vader zegt tegen zijn zoon: Wees een man, maar wees er ook echt een.'</p> <p>Deze passage zal ons helpen begrijpen waarom Napoleon Bouillé zo fel had berispt in de club. Het kon hem weinig schelen, dat de generaal een vooraanstaande militaire achtergrond had. Alleen het heden telde en dat heden was betreurenswaardig geweest. Had Bouillé bij Varennes niet volkomen aan initiatief en moed ontbroken? Het was juist die nalatigheid van de monarchisten, die hun ondergang had veroorzaakt. Vóór Danton had Napoleon de stelregel van dat grote tribunaal al omarmd: De wereld behoort alleen aan de dapperen.</p> <p>Dit is de ware Napoleon aan het woord. Dit is de Buonaparte die zijn hele leven lang nooit twijfelde aan de onmiskenbare kracht die voortvloeide uit de voortdurende drang naar energie. Dit is Napoleon, keizer, die hoort van Baylens nederlaag. Hij ontketent zijn woede; hij dreigt Dupont met het vuurpeloton!</p>
197	<p>De Verhandeling uit 1791 is, afgezien van een paar verhelderende momenten, niets meer dan slecht werk over Rousseau. Buonapartes manuscript was nummer 15. De jury vond het onder de maat. Het werd niet eens genoemd. Nummer 8, dat van Daunou, won de prijs. Bainville schreef, dat Napoleon zijn verhandeling met zelfgenoegzaamheid had geschreven... kortom, dat hij zich had voorbereid door uitdrukkingen in een speciaal notitieboekje te verzamelen om een elegante stijl te oefenen. Dat is mogelijk.</p> <p style="text-align: center;">* **</p>

	<p>Napoleon trof nog maar weinig van de vrienden aan, die hij tijdens zijn eerste verblijf in Valence had leren kennen. De abt van Saint-Ruf was in januari overleden. Mej. de Laurencin was getrouwd en zijn geliefde gastvrouwen, met wie hij zoveel heerlijke uren had doorgebracht, de dames de Colombier en Saint-Germain, hadden zich teruggetrokken op het platteland... Toch smeedde hij nieuwe vriendschappen.</p> <p>Onder hen waren: dhr. de Montalivet, raadslid van het parlement van Grenoble, dhr. de Sucey, oorlogscommissaris en de jongste van de gebroeders Hédouville, over wie Napoleon later, bij zijn presentatie in de Tuileries, zou zeggen: "Hier is een van mijn oude kameraden met wie ik menig lans heb gebroken op de Place des Clercs in Valence, over de Grondwet van 1791. Ik wilde de koning slechts een opschortend veto verlenen. Hij bleef aandringen op een absoluut veto... Ik erken nu dat hij gelijk had (1)."</p> <p>Napoleon wist, dat de emigratie, aanvankelijk beperkt, in 1791 alarmerende proporties had aangenomen. Zijn nieuwe vrienden waren fervente royalisten; ze spraken er al over om hun dienstverband op te zeggen en naar het buitenland te vertrekken. Daarom zou hij alles in het werk stellen om hen in Frankrijk te houden.</p> <p>'Emigreren,' zei hij tegen hen, 'betekent de provincies van hun adel beroven. Bovenal is het een gevaarlijk avontuur, waar ze snel spijt van zouden krijgen. Zelfs als ze alle recht hadden om revolutionaire politiek te verafschuwen, was dit dan wel het moment om het leger te verlaten? Zouden ze niet alles voor hun land moeten opofferen?' Hij deed een beroep op Madame de Colombier, die hen ook afraadde om zo'n grote dwaasheid te begaan.</p> <p>Op deze opmerkingen antwoordden Buonapartes vrienden steevast, dat officieren, dat wil zeggen edellieden, eeuwenlang niets anders waren geweest dan de loyale vazallen van de soeverein, de levende belichaming van de natie. Kon men zich Frankrijk los van zijn koning voorstellen? Hem dienen was de natie dienen... Hem gevangenzetten zou zijn prestige schaden. Daarom gaven ze er de voorkeur aan te</p> <p>(1) Serrurier en Hédouville, zo vertelde Napoleon aan Las Cases, marcheerden samen om naar Spanje te emigreren; een patrouille stuitte op hen. Hédouville, jonger en behendiger, stak de grens over. Serrurier, gedwongen om terug te keren en daarover te treuren, werd maarschalk. Hédouville daarentegen zou een ellendig bestaan leiden in Spanje. Zo is de aard van de mens, hun berekeningen, hun wijsheid...</p>
198	<p>emigreren. liever dan hun eed van trouw te schenden. Bonaparte besefte al snel, dat zijn pogingen tevergeefs waren.</p> <p>Hij had evenmin succes met Mazis, die ook had besloten te emigreren. Zijn mening was niet die van Bonaparte.</p> <p>"Alexandre schrijft in zijn aantekeningen. Ondanks zijn pogingen bleef ik trouw aan mijn vlag. Op dat moment gingen onze wegen uiteen. Voordat hij vertrok, gaf Bonaparte me de 25 louis terug, die mijn broer en ik hem hadden geleend tijdens zijn eerste verblijf in Valence... Ik had nauwelijks verwacht degene, die ik achterliet, mijn kameraad, mijn vriend, op de troon aan te treffen."</p> <p>Hoewel iedereen in Parijs ervan overtuigd was, dat oorlog aanstaande was en dat de op het punt te verschijnen Wetgevende Vergadering deze zou uitroepen, schreef Napoleon op 27 juli een brief aan zijn vriend Naudin die licht werpt op zijn gemoedstoestand. Hij vertelde hem, dat hij zojuist opnieuw verlof had aangevraagd, omdat hij de voorspelde oorlog niet als onmiddellijk beschouwde. Zijn enige zorg was het moederland. Als hij nu het continent verliet, was dat niet omdat hij Corsica boven Frankrijk verkoos. "Europa," beweerde hij, "is verdeeld tussen vorsten, die</p>

	<p>mannen aanvoeren en vorsten, die paarden aanvoeren. De eersten begrijpen de Revolutie volledig; ze zijn er doodsbang voor. Ze zouden graag financiële offers brengen om haar te vernietigen, maar ze zullen nooit het masker durven af te zetten, uit angst, dat het vuur in hun eigen land zou overslaan." Dat is het verhaal van Engeland... Wat betreft de vorsten, die paarden aanvoeren, zij kunnen de Grondwet als geheel niet bevatten. Ze verachten haar. Ze geloven, dat deze chaos van onsamenhangende ideeën zal leiden tot de ondergang van het Franse Rijk... Dus zullen ze geen actie ondernemen. Ze wachten op het moment van de burgeroorlog, die volgens hen onvermijdelijk is."</p> <p>Deze brief werd ingegeven door Napoleons wens om zijn recente verzoek om opnieuw verlof te rechtvaardigen. Hij wist, dat de kiescolleges op het punt stonden bijeen te komen voor de verkiezing van de Wetgevende Vergadering, zoals vastgelegd in de Grondwet. Joseph moest daarheen gestuurd worden. Zijn kolonel was echter terughoudend om zijn verzoek in te willigen. Daarom ging hij naar zijn voormalige superieur, Baron du Teil, nu inspecteur van de artillerie en vroeg hem om tussenbeide te komen. Du Teil werd wederom overtuigd door Buonapartes vastberadenheid. Hij willigde zijn verzoek in en Napoleon kreeg het gevraagde verlof. Het is echter opmerkelijk, dat de kolonel slechts drie maanden verlof verleende aan een officier, die naar zijn mening geen gunsten verdiende... Had hij niet al eerder een verlof van drie maanden verlengd tot achttien maanden afwezigheid? Hoe dan ook, Napoleon had opnieuw gewonnen. Op 2 september vertrok hij opnieuw naar Corsica.</p>
199	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK XXII</p> <p style="text-align: center;">VIERDE VERBLIJF OP CORSICA</p> <p>In september 1791 landde Buonaparte in Ajaccio na zeven maanden bij zijn regiment te hebben doorgebracht. Hij schijnt zijn terugkeer te hebben bespoedigd, ongetwijfeld in de hoop de verkiezingen bij te wonen, die eind september in Corte, de toekomstige hoofdstad van het departement, zouden plaatsvinden. Van 13 tot en met 30 september zouden driehonderdzesenzeventig kiezers bijeenkomen om zes afgevaardigden te kiezen en de helft van de departementale assemblee te vernieuwen. Deze kwestie was van het grootste belang voor de familie Buonaparte. Joseph was immers kandidaat. Als hij zou slagen, wat een glorie en prestige zou dat voor de familie betekenen! Hij zou een van de zes afgevaardigden zijn geweest, ware leiders in een land, dat in wezen nog primitief was. Daarom moesten al hun inspanningen gericht zijn op de strijd. De aard van de strijd was veranderd. Het ging niet langer om het kiezen van vertegenwoordigers van de Derde Stand, de geestelijkheid en de adel. Twee groepen stredden om de macht. Aan de ene kant de vrienden van Paoli, die zijn goedkeuring hadden gekregen. Aan de andere kant waren er onafhankelijke revolutionairen, die zich lieten verleiden door de nieuwe ideeën in plaats van door de persoonlijkheid van de oude generaal.</p> <p>Ondanks al zijn inspanningen slaagde Joseph er niet in een zetel in de Kamer van Afgevaardigden te bemachtigen. De volledige lijst van Paoli werd verslagen: Leonetti, Paoli's neef, Pietro di Fozzano, Arena en Boerio, evenals Marius Peraldi en Pozzo di Borgo, mannen uit Ajaccio, die door de lokale politiek rivalen en vijanden van de Buonapartes zouden worden. Joseph moest genoegen nemen met een benoeming tot lid van het departementaal directiecomité in 1792.</p>

	<p>De jonge officier, nog maar net terug op zijn eiland, werd al snel geplaagd door familie zorgen als gevolg van de politieke onrust van die tijd. Eind oktober overleed het hoofd van de familie, aartsdiaken Lucien. Het was een immens verlies. De oude priester was ongetwijfeld een vrek, kleinzielig en gierig geweest, maar zonder hem zouden de Buonapartes failliet zijn gegaan. Hij was een pragmaticus en een slimme zakenman. Zijn testament, dat onlangs werd ontdekt in de archieven van een notaris in Ajaccio, toont aan dat hij het familievermogen wilde beschermen.</p>
200	<p>De aartsdiaken had een heus parlement ingesteld onder de broers, die hij had belast met het beheer van het erfgoed, dat hij hen had nagelaten. Geen enkele erfgenaam kon "op welke manier dan ook de goederen, die hem waren toegefallen, verduisteren" zonder de toestemming van de familieraad van de erfgenamen, die "bij meerderheid van stemmen beraadslagen over de behoeften en noodzaak van degene, die het verzoek heeft ingediend".</p> <p>Hier volgen enkele fragmenten uit het testament:</p> <p>Hij bepaalt en wenst dat de genoemde erfgenamen, die de leeftijd van vijftientig jaar nog niet hebben bereikt, geen verdeling mogen uitvoeren noch het beheer mogen voeren over het door de testateur nagelaten vermogen en dat alleen de oudste van zijn genoemde erfgenamen belast zal worden met het algemene beheer en de verdeling van de opbrengst van het genoemde vermogen, zonder echter verplicht te zijn rekenschap af te leggen... Hij bepaalt en wenst tenslotte dat zijn genoemde erfgenamen verplicht zijn om, in gelijke delen, voor de dames Marianne, Paulette en Annonciade, hun zussen en dochters van wijlen Charles Buonaparte, wanneer zij gaan trouwen, een bruidsschat te verstrekken, die naar het oordeel en de goedkeuring van zijn genoemde erfgenamen passend is, uit het vermogen van de genoemde testateur, met het recht voor de oudste om de genoemde bruidsschat ook toe te wijzen aan de andere minderjarige mede-erfgenamen...</p> <p>We kunnen zien met hoeveel zorg en voorzichtigheid de oude priester de toekomstige belangen van de familie had geregeld.</p> <p>Dit testament werd opgesteld op 29 april 1791, "Jaar III van de Vrijheid". Op 15 oktober overleed de aartsdiaken. Joseph verklaart in zijn memoires, dat hij vlak voor zijn dood de volgende woorden tot Napoleon richtte:</p> <p>"Jij, Napoleon, zult een groot man worden. Napoleon, jij zult een groot man worden...".</p> <p>In elk geval was het geld dat hun oom had nagelaten nu binnen het bereik van zijn neven. En zij vonden het gepast om het te gebruiken... wat, kortom, volkomen normaal was.</p> <p>We zagen hen ook huizen en grond kopen met contant geld (1), maar bovenal hun eigen weg in het leven vinden, terwijl ze ook hun broers en zussen hielpen.</p> <p>Geld is essentieel op Corsica voor iedereen, die wil deelnemen aan het openbare leven. Je hebt aanhangers nodig, je moet ze ontvangen, hun onkosten vergoeden en ze aanmoedigen in hun strijd. Dit alles is duur.</p> <p>Als er geen financiële sponsors te vinden zijn, moet iemand zelf het benodigde geld voor de verkiezingsstrijd bijeenbrengen. De Corsicaan is arm. Hij is loyaal, maar hij heeft vaak een gezin te onderhouden, terwijl hij voor zijn kandidaat werkt, werkt hij niet voor zichzelf. Daarom moet hij beloond worden.</p> <p>(1) Napoleon kocht, samen met Fesch, een huis in Trabocchina in Ajaccio en, in de voorsteden, de twee landgoederen Saint-Antoine en Vignale.</p>

201	<p>Nu de aartsdiaken er niet meer was, waren deze middelen beschikbaar gekomen. Ze konden worden gebruikt.</p> <p>Het is niet Jozef, voor wie al gezorgd is, die het nodig heeft. Het is Napoleon, die in het spel zal komen.</p> <p>Het einde van 1791 en het begin van 1792 waren bepalende periodes in de carrière van de jonge luitenant.</p> <p>Ook hij zal de stemmen van zijn medeburgers proberen te winnen, maar niet in een puur politieke verkiezing. Zijn ambities blijven lokaal van aard, toch zullen ze hem bijna tot een partijleider maken. Ze zullen hem vertrouwd maken met intriges, verkiezingsstrategieën en zelfs de strijd op het publieke plein.</p> <p>In Frankrijk is een nieuwe ideologie ontstaan. En tegen doctrines bestaan geen grenzen. Het vuur, dat brandt in de hoofdstad van de Franse monarchie, zou zich over heel Europa kunnen verspreiden. Frankrijk, in zijn chaos, bereidt zich voor op de strijd, en de aanwezigheid van elke officier in zijn gelederen is essentieel.</p> <p>Napoleon zou ongetwijfeld terug moeten keren naar zijn regiment. Er bestaat echter een mogelijkheid, dat hij legaal op het eiland kan blijven.</p> <p>Een decreet van 12 augustus 1791 beval de oprichting van vier bataljons Nationale Garde op Corsica. Elk bataljon zou een bestuursraad hebben. Deze raad bestond uit twee kolonels, één officier en één onderofficier van elke rang, en vier vrijwilligers.</p> <p>De officieren werden voor een termijn van één jaar gekozen door de manschappen van het bataljon. Napoleon wilde onmiddellijk benoemd worden tot adjudant-majoor. Deze rang werd alleen toegekend aan beroepsofficieren. Rossi, die als opperbevelhebber op Corsica op zoek was naar adjudant-majors voor het vrijwilligersregiment, dat werd opgericht, was zijn neef. Bonaparte benaderde hem. De veldmaarschalk legde de kwestie vervolgens voor aan Parijs. Op 14 januari 1792 gaf de minister van Oorlog, Narbonne, zijn goedkeuring... Napoleon was verheugd.</p> <p>Deze benoeming was helaas slechts een afleidingsmanoeuvre. De wet van 3 februari 1792 bepaalde namelijk, dat officieren van alle onderdelen, die in vrijwilligersbataljons dienden, uiterlijk 1 april weer bij hun eenheden moesten zijn. De wet maakte alleen een uitzondering voor luitenant-kolonels.</p> <p>Er was geen ruimte voor aarzeling. Buonaparte moest óf terugkeren naar zijn eenheid, óf luitenant-kolonel worden van het bataljon, dat bekend stond als het "Ajaccio-Tallano" (Sartène) bataljon. Ongetwijfeld ambieerde een van zijn vrienden, Quenza, deze positie ook, maar er moesten ook een tweede luitenant-kolonels gekozen worden. Napoleon en Quenza besloten samen verkiesbaar te zijn.</p> <p>Het was op dat moment, dat de jongeman zijn ondernemersgeest, zijn intelligentie en zijn onwrikbare wil toonde.</p>
202	<p>Deze affaire begint, op een klein podium, met de Buonaparte van de Brumaire-dagen.</p> <p>De verkiezingsstrijd zou ongetwijfeld zwaar worden. Er waren veel concurrenten. Wat betreft het geld, dat nodig was om zijn campagne en die van zijn aanhangers te financieren, zagen we dat er geen gebrek aan was. Luciens nalatenschap was er, en de familie Buonaparte kon een paar maanden lang onbeperkt geld uitgeven.</p> <p>Voor de historicus, die zich bezighoudt met de jeugd van Napoleon is het belangrijk deze verkiezingscampagne nauwkeurig te bestuderen, aangezien deze voor het eerst de meest opvallende karaktertrekken van de keizer aan het licht bracht.</p> <p>Twee kandidaten hadden zich aangemeld, belangrijke kandidaten, rijk en afkomstig uit de families Peraldi en Pozzo di Borgo.</p>

	<p>De familie Peraldi was afkomstig uit Cauro, een klein stadje in de buurt van Ajaccio. Ze hadden een grote klantenkring. Marius Peraldi, het hoofd van de familie, was net verkozen tot lid van de Wetgevende Vergadering. Hij was een voorstander van de nieuwe ideeën en een vriend van Paoli, "een ware consulaire patriciër". De andere kandidaat was zijn broer, Jean Peraldi, een voormalig luitenant in de Koninklijke Corsicaanse Jagers en kapitein in het 83e Infanterieregiment.</p> <p>Pozzo di Borgo, een vriend van Buonaparte en een fervent aanhanger van de heersende ideeën, behoorde eveneens tot een rijke en gerespecteerde familie. Zijn broer, Charles-André, was lid van de Wetgevende Vergadering. Hij dankte deze positie aan de gunst van Paoli, die hem tijdens de verkiezingen had bijgestaan.</p> <p>De strijd tegen deze twee rivalen was erg moeilijk. De Buonapartes hadden niet de aanzienlijke politieke steun van hun tegenstanders. In Ajaccio zelf hadden ze maar weinig vrienden.</p> <p>Hun voornaamste aanhangers woonden in twee naburige steden, Bastelica en Bocognano. Deze kiezers waren onrustig en enthousiast. Maar ze vormden slechts een minderheid.</p> <p>Buonaparte had een briljant idee. Hij benaderde de patriciërs van Tallano (Sartène) en legde contact met een van de meest invloedrijke mannen van het land: Ugo Peretti.</p> <p>Ugo Peretti, kapitein bij de Koninklijke Corsicaanse gendarmerie, kende alle ins en outs van de politiek en was een frequente bezoeker van het hof van Versailles. Als kapitein in het reguliere leger ambieerde hij geen rang bij de nieuwe Nationale Garde. Hij was inmiddels de vijftig gepasseerd, maar had veel ervaring gekregen, wat hij aan strijd lust had verloren en lijkt achter de schermen aan de touwtjes te hebben getrokken.</p> <p>Ugo Peretti had neven en nichten overal verspreid... in Sart Sartène, Olmeto, Levie, Porto Vecchio, Serra, enzovoort. Hem werd de positie van eerste luitenant-kolonel aangeboden, waarbij hij de tweede plaats voor zichzelf zou behouden. Peretti weigerde en de twee mannen bereikten een overeenkomst op naam van</p>
203	<p>Quenza, die tevens de zwager van Peretti was.</p> <p>De verkiezingscampagne begon onmiddellijk. In steden en dorpen waren diverse aanhangers massaal op de been. Napoleon was overal, in de bergen, op de pleinen, in de straten van Ajaccio en de voorsteden.</p> <p>Zijn kleine gestalte, waar de familie Peraldi hem vaak mee plaagt, wordt meestal overschaduwed door de kiezers, die zich om hem heen verzamelen, maar zijn stem is helder, krachtig en gezaghebbend. Hij is al vaker in clubs geweest en weet hoe hij indruk moet maken op een publiek.</p> <p>Het huis van de familie Buonaparte staat voor iedereen open. De wijn vloeit rijkelijk. De tafel zit vol gasten. Mevrouw Letizia klaagt soms over de kosten, maar ze maakt er het beste van en leidt de banketten in de Malerbastraat.</p> <p>Geen enkel verwijt van zijn moeder kon Napoleon raken. Bovenal moest hij als overwinnaar uit de strijd tevoorschijn komen.</p> <p>Het huis van de familie Buonaparte is het centrum van de generale staf. Het is er altijd vol. Overal zijn aanhangers, in de slaapkamers, in de woonkamer, op de trap... De bergbewoners hebben er praktisch hun hotel van gemaakt.</p> <p>Ze overleggen, ze plannen, ze handelen: het is een verkiezingscommissie met de pittoreske sfeer van het oude Corsica. Het geweer ligt binnen handbereik en de dolk is geslepen; het is, in miniatuur, een zuidelijke versie van de 18e Brumaire.</p>

	<p>Bij dergelijke verkiezingen is het de bedoeling alle schijn van legaliteit te bewaren, maar men mag de macht, die de uitkomst van de strijd zal bepalen niet negeren.</p> <p>De kiezers zijn de ware voorlopers van de afgevaardigden naar de Raad der Ouden; de gewapende Corsicaanse boeren tonen nu al de houding, die de grenadiers van Brumaire later zullen aannemen. Ze zullen naar de stembus trekken zoals ze naar de Bastille marcheerden. De hogere autoriteiten hadden bepaalde voorzorgsmaatregelen genomen.</p> <p>Maatregelen om de vrijheid en integriteit van de stemming te waarborgen. Drie commissarissen waren door het ministerie aangewezen.</p> <p>De leiding over de operaties was in handen van Quenza, Grimaldi en Murati. Quenza's oordeel stond buiten kijf. Voor hem ging het erom zijn eigen goede trouw te bewijzen...</p> <p>Grimaldi was een vriend van de familie Buonaparte. Bij aankomst in Ajaccio ging hij naar Madame Letizia om haar zijn respect te betuigen en verbleef hij in Casa Buonaparte.</p> <p>Wat Murati betreft, bestond er grote bezorgdheid over hem. Waarom was hij naar de Peraldi's gegaan en bij hen gebleven? Was hij een van hun aanhangers? Misschien wilde hij een gelijk speelveld creëren tussen de verschillende concurrenten? Zijn collega woonde daar niet.</p> <p>Was het niet Casa Buonaparte? Napoleon besteedde niet veel tijd aan het onderzoeken van het Murati-probleem.</p> <p>Hij richtte zich tot zijn meest actieve aanhanger: Ange-Mathieu Bonelli de</p>
204	<p>Bastelica, een autoritaire en ruwe man, een ware bergbewoner. In zijn dorp noemden ze hem de bandiet Zampiglino.</p> <p>Hij bleef vechten tegen de royalistische troepen na de verbanning van Paoli, net zoals hij later zou vechten tegen de Engelsen na het vertrek van de republikeinse troepen uit Corsica.</p> <p>We geven hier het verhaal van Nasica weer, dat bovendien aansluit bij een lokale traditie die in Ajaccio nog steeds wijdverbreid is.</p> <p>Bonelli verzamelde zijn mannen en vertelde hun wat hij van plan was. Geen van hen wilde de gevaren van zo'n onderneming niet delen. Ieder van hen wilde de eerste zijn, die de deuren van het huis van de Peraldi's openbrak, ook al waren ze er vrijwel zeker van dat ze daar zouden sterven. Bonelli, een man van principes, wilde slechts drie van zijn dapperste mannen bij zich hebben, hij beval de anderen om zich in de omliggende huizen te verschuilen en klaar te staan om hem te ondersteunen als hij op weerstand stuitte.</p> <p>Er werd op de deur van het huis van de familie Peraldi geklopt, een bediende deed open en zei dat zijn meesters aan tafel zaten. Bonelli stapte naar voren zonder op het antwoord te letten, terwijl drie van zijn kameraden zich in de gang opstelden. De gasten, verbijsterd door Bonelli's plotselinge verschijning, van top tot teen bewapend, stonden op, hij richtte zich tot de commissaris:</p> <p>- "Mijnheer, ik wil iets met u bespreken, en u moet mij volgen."</p> <p>- Wat?</p> <p>- Ik vertel het u later.</p> <p>- Maar meneer.</p> <p>- Let op, wilt u geweld?</p> <p>- Ja, geweld, precies, geweld!" antwoordde mevrouw Peraldi woedend. "Ik pik het niet om in mijn eigen huis beledigd te worden... Meent u dit serieus? Ga weg!"</p>

	<p>Degenen, die zich op de gang bevonden, kwamen binnen. Mevrouw Peraldi werd opzij geduwd. Jean Peraldi wilde naar zijn wapens grijpen, maar Bonelli richtte zijn geweer op hem en schreeuwde: "Als je een stap zet, schiet ik je dood!"</p> <p>Ondertussen was de commissaris, de persoon over wie het conflict ging, naar buiten gegaan. Bonelli ontmoette hem op straat, stelde hem gerust en bracht hem naar het huis van Buonaparte. Deze ontving hem zeer beleefd en klaagde, dat hij hem niet eerder met zijn aanwezigheid had vereerd.</p> <p>"Ik wilde dat u zich op uw gemak voelde," zei hij, "vrij, helemaal vrij. U hoort niet bij Peraldi. Hier bent u thuis; niemand zal met u praten over het doel van u missie. Bovendien bent u vrij om te gaan naar wie u maar wilt."</p> <p>Het is duidelijk, dat Napoleon begreep, dat er momenten zijn waarop overreding gepaard moet gaan met dwang. Hij zou deze methode later zelf toepassen.</p>
205	<p>Ondertussen stroomt het geld rijkelijk. Letizia, meegesleept, raakt, ondanks zichzelf, verstrikt in de chaos en beseft dat hun bescheiden fortuin snel slinkt. Ze is bang:</p> <p>"Mijn middelen raken bijna op," vertelde ze Napoleon, "en tenzij ik verkoop of leen..."</p> <p>Napoleon maakte een gebaar: "O!" zei ze, "het is niet armoede, waar ik bang voor ben... Het is schaamte."</p> <p>"Moeder, ik smeed u, houd moed en probeer me tot het einde te steunen. We moeten doorgaan; we zijn al te ver gekomen om terug te keren."</p> <p>28 maart is eindelijk aangebroken. Het is verkiezingsdag. De kiesvergadering komt bijeen in de kerk van het Sint-Franciscusklooster (1). De procedure duurt vier dagen. Uiteindelijk worden de resultaten bekendgemaakt:</p> <p>Quenza werd verkozen tot eerste luitenant-kolonel met 521 stemmen en Buonaparte met 422. Op het laatste moment verzetten Pierre Cuneo en Ornano zich tegen Napoleon. De een kreeg 69 stemmen, de ander 61.</p> <p>We vonden het essentieel om deze episode uit Bonapartes jeugd uitgebreid te beschrijven. Het was namelijk de eerste keer, dat hij deelnam aan het openbare leven, aangezien een militaire verkiezing van dit soort in wezen politiek van aard is. Het was ook de eerste keer dat Napoleon verleidelijke, maar soms ook brute methoden gebruikte...</p> <p>Wat was Paoli's reactie? Er is geen spoor meer te bekennen van zijn gedachten. We kunnen er gerust van uitgaan, dat hij niet blij was met het falen van zijn twee protegés, Pozzo di Borgo en Peraldi. Het tegendeel zou verrassend zijn geweest! Aan de andere kant keurde hij zeker de autoritaire en zelfs heerszuchtige toon af, die Napoleon nu aannam, die voortaan als de leider zou worden beschouwd.</p> <p>Napoleon vergat nooit de vrienden, die hem destijds hadden gesteund. Het waren dezelfde mensen, die hem en zijn familie later zouden redden van de Paolistische bendes.</p> <p>Costa de Bastelica ontving in het testament van de keizer van 15 april 1821 een legaat van 100.000 francs. Het werd verdeeld onder de 33 vrienden of bedienden aan wie de keizer de grootste dankbaarheid betuigde. Costa wordt op hetzelfde niveau geplaatst als de kinderen van de dappere Labédoyère. Wat een eerbetoon en wat een herinnering!</p> <p>Het is opmerkelijk dat Joseph gedurende deze periode in de Corte verbleef. Dit was ongetwijfeld een vooropgezet plan van Napoleon. Zijn broer kon hem immers veel beter van dienst zijn door in de hoofdstad te blijven, te midden van de machthebbers.</p>

	<p>Het is ongetwijfeld prettig en vooral voordelig om luitenant-kolonel te worden en een van de meest vooraanstaande figuren in je land te zijn, maar elke positie brengt plichten met zich mee.</p> <p>Deze taken waren talrijk. Het was nodig een bataljon te organiseren, dat tot dan toe alleen via de stembus had bestaan.</p> <p>(1) Deze kerk bestaat nog steeds op de hoek van Place de Gaulle.</p>
206	<p>Het was nodig om wapens te eisen, munitie, onderdak en loon in een land waar, net als op het hele continent, alles aan het instorten was.</p> <p>Bovendien liepen de gemoederen hoog op, en onder de Zuidelijken kan deze hartstocht soms gevaarlijk worden. De vrijwilligers, aangespoord door de toespraken, beschouwden zichzelf als bewuste en actieve revolutionairen.</p> <p>De jonge luitenant-kolonel had daarom gezag nodig om bevelen uit te voeren over mannen, die geen discipline kenden, vooral omdat Quenza een zwak karakter had en niet erg intelligent was.</p> <p>"Arme Quenza!" zei Marius Peraldi, "daar is hij dan, verstrikt in de plannen van de Buonapartes en deze nieuwe Agamemnonns zullen hem tot een passief instrument van hun wil maken."</p> <p>Ajaccio leefde te midden van onrust. De burgerlijke grondwet van de geestelijkheid was daarvan de oorzaak.</p> <p>De diepgelovige bevolking van Ajaccio beschouwde de priesters, die geen eed van trouw hadden afgelegd als de enige ware priesters en "hun mis was de enige, die een echte mis was". De bourgeoisie, zeelieden en ambachtslieden spraken zich uit tegen de decreten van de Nationale Vergadering. Degenen, die trouw zwoeren aan de Grondwet werden veracht. Als Paoli en zijn ambities niet hadden bestaan, zou de regio Ajaccio een miniatuurversie van de Vendée zijn geweest.</p> <p>Er gingen plotseling geruchten rond, dat het kapucijnenklooster, geliefd en gerespecteerd in de stad en de omliggende streek, zou worden gesloten. Dit gerucht werd begin 1792 werkelijkheid, toen de kapucijnen gedwongen werden hun klooster te verlaten.</p> <p>Op 8 april, Eerste Paasdag, vierden de priesters, die niet tot de eed van trouw behoorden de mis in het klooster van Saint-François, terwijl de gemoederen in Ajaccio hoog opliepen. Er was een ruzie op straat ontstaan over een potje kegelen, waarbij Napoleons vrijwilligers en Paolisten slaags raakten. Kolonel de Maillard kwam ook tussenbeide met zijn reguliere soldaten. Er ontstond een gevecht met doden en gewonden aan beide zijden. Een van Napoleons metgezellen, luitenant de Rocca Serra, sneuvelde aan zijn zijde. Omdat hij niet sterk genoeg was, zocht hij zijn toevlucht in het seminarie, dat door Buonaparte bezet werd. Bonaparte, die geen compagnieën Corsicaanse militieleden tot zijn beschikking had, trok het klooster in.</p> <p>Op 9 april braken er opnieuw gevechten uit. Napoleon probeerde het huis Benielli, het machtigste huis in Ajaccio, gelegen in La Coletta, in te nemen. Nadat deze aanval was afgeslagen, probeerde hij het opnieuw.</p> <p>Op 11 april was het zinloos om de soldaten van het Franse 42e regiment over te halen zich aan te melden. Gelukkig voor hem arriveerden de twee commissarissen van het Directoire, Arrighi en Cesari, op dat moment in de stad. Ze arresteerden vierendertig inwoners, maar stuurden het bataljon naar de Corte. Napoleon beseftte ondertussen, dat de schermutselingen, waaraan hij had deelgenomen hem alleen maar in een lastig parket hadden gebracht bij zijn landgenoten en de regering.</p>

	Op dat moment ontving hij een brief van zijn broer met het advies contact op te nemen met de Franse regering. Wat moest hij doen? Terugkeren naar het vasteland?
207	Buonaparte geloofde echter, dat de situatie op Corsica turbulent en onzeker was, een plek waar je je voelde alsof je op drijfzand liep. De ene dag kon je een aristocraat de volgende dag democraat zijn. Alles hing af van de grillen van de dag. Hij begreep dat vrijheid de enige van de grote ideologieën was, die zijn landgenoten interesseerde. Hij zou daarom tevreden terugkeren naar Frankrijk, kortom, met de wetenschap, dat hij op zijn eiland zijn kwaliteiten als leider en bevelhebber had bewezen; hij had er zelfs een goede baan aan overgehouden.
208	<i>Blanco</i>
209	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK XXIII</p> <p style="text-align: center;">NAPOLEON ZIET EEN TROON VALLEN</p> <p>Napoleon maakt zich zorgen over zijn toekomst en terecht. Omdat hij na afloop van zijn verlof niet naar Valence is teruggekeerd en ook niet aanwezig was bij de traditionele parade van zijn regiment op 1 januari, is hij als "onregelmatig afwezig" aangemerkt. Dit betekent, dat hij het risico loopt van de legerlijst geschrapt te worden en op de lijst van emigranten te komen te staan. Is dit waar hij zo hard voor heeft gewerkt? Op advies van Joseph zal hij naar Parijs gaan om in het leger te worden hersteld. Alles kan bij het ministerie geregeld worden. Rossi, de departementale directie en de gemeente Ajaccio hebben hem certificaten verstrekt, die hem een hoop problemen moeten besparen.</p> <p>Hij arriveerde op 28 mei in Parijs en verbleef aanvankelijk in het Hôtel des Patriotes hollandais (1), voorheen het Hotel Royal. Maar zijn portemonnee was zo goed als leeg; twee dagen later treffen we hem aan in de rue du Mail, in een bescheidener hotel.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Napoleons langdurige verblijf in Parijs zou een blijvende indruk op zijn leven achterlaten en hem rijper maken. Voor het eerst kwam hij in contact met het Parijs van de Revolutie, waarvan hij de excessen zo fel had veroordeeld. Hij had gehoopt dat ze slechts van tijdelijke aard zouden zijn. Napoleon arriveerde in de hoofdstad precies op het moment dat een nieuwe omwenteling verschrikkelijker dan de voorgaande zich begon te ontfouwen. Napoleon was vastbesloten alles te zien en te weten. Hij was als toeschouwer getuige van de koortsachtige debatten van een uitzinnige Volksvergadering... en in de straten van rellen, die die van Ajaccio als kinderspel deden lijken. Op 20 juni zag hij hoe de menigte het Tuileriespaleis bestormde en de koning, met een rode muts op, voor een raam verscheen; op 10 augustus zag hij met afschuw de betreuenswaardige val van een vorst, die met de steun van duizend goed bewapende edellieden, bereid om voor hem te sterven, lafhartig had toegestaan, dat een duizend jaar oude troon hem werd afgenomen</p> <p>(1) Rue Saint-Roch: rue des Moulins.</p>
210	om bloed te vergieten. Hij had zichzelf vernederd en een excuus bedacht. Lodewijk XVI had als voorwendsel gegeven, dat hij ronduit door hem werd afgestoten; in werkelijkheid had hij zich schandelijk overgegeven aan de meest verachtelijke

	<p>schurk, terwijl hij er vier- of vijfhonderd met kanonvuur had kunnen wegvagen... en de rest was nog steeds op de vlucht!</p> <p>Hierbij dient te worden opgemerkt dat hij, nadat hij getuige was geweest van het bloedbad onder de Zwitsers en de edellieden van de koning, ingreep in de gevechten. Met gevaar voor eigen leven redde hij een van de verdedigers van het kasteel.</p> <p>“Op 20 juni,” schreef Lavaux, die getuige was geweest van de bestorming van het kasteel door de gewapende menigte uit de voorsteden, “beklaagde ik me samen met Perronnet over de schending van de koninklijke rechtspraak, toen we werden onderbroken door een jongeman, die wantrouwen bij me zou hebben gewekt, ware het niet dat hij door Perronnet hartelijk werd ontvangen. Hij had een militaire toon, scherpe ogen, een bleke teint, een alleedaags accent en een buitenlandse naam. Hij sprak openlijk over de wanorde, waarmee we te maken hadden en zei dat als hij koning was, de zaken er anders uit zouden zien. Ik schonk weinig aandacht aan deze opmerking, maar latere gebeurtenissen brachten het weer in mijn gedachten, want de persoon met wie ik sprak was Buonaparte.”</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>Napoleon, hoewel in hart en nieren een revolutionair, was diep verontwaardigd over het gebrek aan repressie na de opstand en de afwezigheid van gezag. Hij was van mening dat de Republiek, zo vurig bepleit door de Girondijnen en Jacobijnen, die zo dol waren op holle retoriek, uiteindelijk niets meer dan een noodoplossing was. Ze was ingevoerd bij gebrek aan een beter alternatief. De revolutionairen hadden de monarchie alleen omvergeworpen, omdat die instelling niet langer het verheven geloof inspireerde dat Lodewijk XIV, vóór Malplaquet, zo vakkundig in de harten van de Fransen had geplant. Het was het ontbreken van dit geloof dat zou leiden tot de oprichting van het schavot op 21 januari.</p> <p>De wanorde, die hij waarnam, zou hem voortaan vijandig maken tegenover alle demagogie. Later zou hij alleen godsdienstvrijheid en gelijkheid voor de wet erkennen als onschendbare mensenrechten. De afschaffing van alle sociale onderscheidingen. Carrière mogelijkheden voor talent. Een kans voor iedereen. De excessen, die Buonaparte in Parijs meemaakte, hadden in ieder geval dit positieve effect: ze droegen aanzienlijk bij aan het ontstaan van deze sfeer in hem.</p> <p>Op 10 augustus had hij alle ontwikkelingen rond de aanval op de voet gevolgd. Behalve de twee broers Bourrienne, met wie hij naar de Tuileries was gegaan en zijn zus Elisa, die hij in Saint-Cyr bezocht, zag hij niemand. Hij was volledig in beslag genomen door zijn werk en met name door de procedures, die nodig waren voor zijn herintrede in het leger. Hij informeerde echter wel naar het lot van zijn schoolvriend.</p> <p>Alexandre vertelt dat Buonaparte, toen hij in 1792 terugkeerde naar Parijs, bij mijn oom, Monsieur des Mazis, een voormalig kapitein, ging logeren en ging naar</p>
211	<p>naar het Eu-regiment (1), in de hoop mij daar te vinden en zijn inspanningen te verdubbelen om mij ervan te overtuigen niet te emigreren; hij schreef mij een brief, die ik nooit heb ontvangen.</p> <p>Napoleon voelde aan dat de Revolutie de overhand had; men kon er niet tegen vechten, men moest het accepteren. Het is aannemelijk dat Buonaparte vervolgens zijn invloed liet gelden met certificaten. In elk geval had hij geen moeite om weer in het leger te worden opgenomen. Door de emigratie was het officierskorps zo uitgedund, dat ze niet zonder de diensten konden van een jonge officier, die blijkbaar nooit aan emigratie had gedacht. Zo werd diezelfde Lajard, minister van</p>

	<p>Oorlog, die op 8 juli nog had gesproken over het voor de krijgsraad brengen van Napoleon vanwege zijn oneindig laakbare gedrag, twee dagen later benoemd tot kapitein, op de enige voorwaarde, dat hij onmiddellijk zijn functie bij de Corsicaanse vrijwilligersbataljons zou opgeven.</p> <p>"Ik denk dat ik me er binnenkort bij zal neerleggen dat ik naar Valence vertrek en het bataljon van Ajaccio verlaat," schreef hij op 7 augustus aan Joseph, "dus wat er ook gebeurt, ik zal me in Frankrijk vestigen."</p> <p>Dit was zijn eerste reactie; toen hij op 30 augustus zijn kapiteinsbenoeming had ontvangen, zag hij Monge (2). De twee mannen hadden elkaar al ontmoet. Zonder omhaal vroeg hij hem om de militaire equivalent van zijn rang als luitenant-kolonel bij de Corsicaanse vrijwilligers. Dit was een grote vraag, gezien het feit dat hij net was gepromoveerd. Maar Napoleon twijfelde nergens aan. Hij smeedde altijd verleidelijke plannen, zelfs als die onrealistisch waren en was bereid ze op te geven als het lot hem in de steek liet. Dit gebeurde in Parijs. Bonaparte beseftte, dat hij op iets onmogelijks had gehoopt. Dus keerde hij terug naar zijn droom van Corsica. Waar hoopte hij op? Terugkeren naar Ajaccio en het prestige van de familie daar herstellen? Ongetwijfeld. Maar dan zou het nodig zijn, dat zijn broer Joseph tot afgevaardigde werd gekozen voor de expeditie, die gepland was tegen de koning van Sardinië, die een vijand van Frankrijk was geworden. Via deze vijandelijkheden hoopte Buonaparte toegang te krijgen tot een hogere rang.</p> <p>Om naar Corsica terug te keren moest Napoleon een voorwendsel vinden. Dit voorwendsel werd snel gevonden. De school van Saint-Cyr werd opgeheven en zijn zus Elisa moest naar huis terugkeren. Hij ging op 31 augustus naar de school en verkreeg onmiddellijk een certificaat van de burgemeester van Saint-Cyr, een man genaamd Ambru, waarin stond dat "het verstandig was dat deze jongedame (3),</p> <p>(1) Henry Mazis de Fontenailles, na vijftientig jaar in Franse dienst te zijn geweest, werd tweede kapitein in de artillerie van het Koninkrijk Italië en nam in 1807 ontslag als instructeur aan de artillerieschool van Turijn. Op 9 juni 1808 stond Napoleon hem toe een post in Italië te aanvaarden en om zijn pensioen van vijfhonderd frank in Frankrijk te behouden.</p> <p>(2) Monge had toen de portefeuille Marine.</p> <p>(3) Elisa had acht jaar in Saint-Cyr doorgebracht.</p>
212	<p>gedwongen werd terug te keren naar haar verre land, ze zal ze op haar reis vergezeld worden door een van haar eigen landgenoten."</p> <p>Nadat hij 352 livres (één pond per mijl van Versailles naar Ajaccio) had ontvangen voor zijn reiskosten, nam hij Elisa mee naar Parijs en reisde vandaar met haar naar Marseille. Was Napoleon, voordat hij op 9 september de hoofdstad verliet, getuige van de gruwelijke massamoorden, die daar in opdracht van de Commune, plaatsvonden tijdens zijn laatste dagen in Parijs? Het is mogelijk, maar hij heeft er nooit over gesproken. Wat misschien nog verbazingwekkender is, is de onverschilligheid van Buonaparte voor wat er in de oostelijke provincies gebeurde. Waarom voelde deze geboren soldaat geen roeping tot oorlog? Waarom liet hij zo'n gouden kans om zich te onderscheiden aan zich voorbijgaan? Dit raadsel kan uiteraard alleen worden opgelost door aan te nemen, dat hij nog steeds gefascineerd was door zijn eiland en dat zijn enige gedachte op dat moment was om daar zo snel mogelijk terug te keren. In elk geval, zodra Napoleon de 1500 livres had ontvangen, die hem door zijn regiment via de koopman Henry Gastaud waren toegestuurd, schepte hij zich op 10 oktober in Toulon in, samen met zijn zus, naar Ajaccio. Dit zou zijn laatste verblijf op Corsica zijn.</p>

VUURDOOP

Tijdens een zitting, die voor altijd in de geschiedenisboeken zal staan, stemde de Nationale Vergadering op 20 april 1791 voor oorlog tegen koningen en vrede voor de naties. Koning Victor Amadeus van Savoye stortte zich met hart en ziel in de strijd.

Het week af van het traditionele beleid van de poortwachters van de Alpen en weigerde te onderhandelen met Dumouriez, ook al had deze, terugkerend naar de principes, die Lodewijk XIV en Richelieu zo dierbaar waren, hem Milaan aangeboden. Hij achtte het verstandiger en vooral meer in lijn met zijn eigen ideeën, om hetzelfde aanbod van Oostenrijk, zijn natuurlijke vijand, te accepteren door zich bij de geallieerden aan te sluiten.

Deze oorlog, waaraan men zich op principiële gronden nogal onbezonnen had gestort, zou niets dan nederlaag na nederlaag brengen. De revolutionaire legers verdreven eerst zijn troepen uit Savoye en het graafschap Nice en vielen vervolgens Milaan binnen **(1)**. Nog erger was het einde van september; de Voorlopige Uitvoerende Raad besloot, op basis van een campagneplan van Matteo Buttafuoco uit februari 1791, dat een jaar later werd overgenomen door Antoine Constantini, plaatsvervanger van Bonifacio, een afleidingsmanoeuvre op Sardinië uit te voeren **(2)**, terwijl het Leger van de Alpen Piëmont binnenviel.

De Raad was ervan overtuigd, dat de bezetting van dit eiland de Koning van Sardinië zou dwingen zijn grenzen te verzwakken. Maar dat was niet het hoofddoel. De expeditie had tot doel de steeds verder oplopende tekorten in de schatkist aan te pakken. Er moesten nieuwe middelen en fondsen worden gecreëerd en Sardinië was de plek, waar die te vinden waren. Het plan was om de enorme hoeveelheid ossen, paarden, vee van allerlei soorten en voorraden voedsel, wijn, gezouten vlees, tarwe

(1) Het laatste nieuws meldt dat de vijand Verdun en Longwy heeft verlaten en de rivier weer is overgestoken om naar huis terug te keren. (Brief van Napoleon aan Costa.)

(2) De Piemontezen halen een groot deel van hun voorraden uit Sardinië.

en munitie in beslag te nemen ten behoeve van de oorlog, die zich op het eiland bevonden en vervolgens naar Toulon en Marseille werden vervoerd.

Hoewel het Voorlopig Uitvoerend Comité dus de volledige onbaatzuchtigheid van zijn revolutionaire zendingswerk verkondigde, liet het doorschemeren, dat het wel degelijk iets uit de expeditie wilde halen, dat het materieel voordeel zou kunnen opleveren. Dat was de kern van de zaak.

Om de onderneming succesvol te voltooien, had de Raad aanvankelijk overwogen een expeditieleger van zo'n dertigduizend man samen te stellen, grotendeels bestaande uit mannen van het Leger van het Zuiden, dat de Piëmontezen had verslagen en contingenten, gerekruteerd in de Provence en Corsica **(1)**. De Raad was in werkelijkheid verre van tevreden met de bijdrage van de eilandbewoners aan de strijd tegen de coalitie van Europese naties; de Raad was van mening, dat de Corsicanen zich nu moesten laten zien als "goede Fransen". De Raad was er echter van overtuigd dat zij, gezien de rivaliteit en zelfs haat, die altijd tussen de inwoners van de twee eilanden had bestaan, de aan hen toevertrouwde operatie enthousiast zouden uitvoeren.

	<p>Bovendien benoemde de Raad eind oktober 1792 twee Corsicanen, Barthelemy Arena en Peraldi, voormalige leden van de Wetgevende Vergadering, om met de Sardiniërs te onderhandelen zodra de invasie voltooid was en stuurde hen op missies: Arena naar generaal d'Anselme, opperbevelhebber van het Leger van het Zuiden, die de campagne zou leiden en Peraldi naar Paoli, benoemd tot commandant van de 23e Divisie op Corsica, die op zijn beurt "alle middelen die hem ter beschikking stonden voor de geplande onderneming" moest verzamelen (2). Op 24 oktober 1792 deelde Arena de instructies, die hem betroffen mee aan Anselme.</p> <p>De Raad wilde dat het leger en de marine, evenals de vrijwilligers uit de Provence, aan boord gingen van de transportschepen onder bevel van admiraal Truguet en zich bij de troepen op Corsica voegden. In Bastia, Calvi en Ajaccio werden de troepen en vrijwilligers verzameld. die deze drie steden konden leveren om de tirannen van Sardinië te bestrijden.</p> <p>In Ajaccio zou de generaal zijn plan afronden en beslissen of de aanval op Cagliari, een belangrijke positie op Sardinië, zou samenvallen met een afdaling naar het eiland Maddalena of met een schijnmanoeuvre in de Straat van Bonifacio.</p> <p>Anselm, aan wie Arena deze instructies op 24 oktober 1792 had gegeven, vond dat de hem toegewezen rol niet paste bij de hoge bestemming, die hij voor zichzelf in</p> <p>(1) Onder de vrijwilligers die in de Provence werden gerekruteerd, bevonden zich de bataljons van de falanx van Marseille, uit Martigues, Luberon, Vaucluse, Tarascon en Aix.</p> <p>(2) De 23e divisie bestond uit Franse troepen die op het eiland waren gestationeerd en nationale vrijwilligers.</p>
215	<p>Italië voor ogen had. Hij verklaarde de expeditie naar Sardinië te riskant, en bovendien kon hij geen enkele soldaat missen van de 12.000 manschappen onder zijn bevel." "Het zou beter zijn," beweerde hij, "om Piëmont binnen te vallen en op te rukken tot aan Rome om het hof te verdrijven, dat een gevaarlijkere oorlog tegen ons en de Oostenrijkers voert (1)..." "Het is waarschijnlijk," voegde hij eraan toe, "dat de koning van Piëmont, mochten we naar Sardinië gaan, ons in het graafschap Nice zou aanvallen, wat hij bovendien ongestraft zou kunnen doen, aangezien hij over twee keer zoveel troepen beschikt als wij daar zouden kunnen achterlaten."</p> <p>Geconfronteerd met de kwade wil en nalatigheid van een arrogante en ijdele generaal, die zichzelf als oorlogsheld beschouwde, bleef de Uitvoerende Raad onbuigzaam. De raad constateerde dat Anselm niets deed om de insubordinatie van de Provençaalse vrijwilligers te onderdrukken, waarvoor Anselm naar Parijs werd ontboden en op 20 december werd ontslagen. Brunet verving hem als hoofd van het leger.</p> <p>De nieuwe generaal, die het bevel over de expeditiemacht overnam, bleek een man van actie. Hij handelde met de grootste toewijding. Hij werkte onvermoeibaar. Zo scheepte admiraal Truguet, die het leger naar Sardinië moest begeleiden, op 8 december in naar Ajaccio. Hij maakte daar op 15 december een tussenstop.</p> <p>Admiraal Truguet, die graag wilde dat het expeditieproject van start ging, was zonder de Provençaalse vrijwilligers uit Frankrijk vertrokken. Bovendien zouden zij zich pas in Sardinië bij hem voegen.</p> <p>Aan de andere kant liet koning Victor Amadeus van Savoye de Franse ambassadeur Sémonville arresteren, omdat hij beweerde, dat diens benoeming niet volgens het juiste protocol aan hem was meegedeeld (3). De admiraal stuurde vervolgens een deel van zijn vloot naar Napels om genoegdoening te eisen voor de</p>

	<p>schending van het internationaal recht waarvan de Franse diplomaat het slachtoffer was geworden (4).</p> <p>Zo arriveerde hij op 15 december in Ajaccio met een eskader dat al aanzienlijk was uitgedund: vier linesschepen, waarvan de Vengeur, het beste, aan de grond was</p> <p>(1) Custines roem was niet langer genoeg voor hem, zou Sorel schrijven; hij droomde ervan de Pyrrhus van de Republiek te zijn.</p> <p>(2) Deze vrijwilligers waren in de maand september gerekruteerd. Ze werden naar Nice gestuurd om het leger van generaal d'Anselme te versterken. De falanx van Marseille was een korps met een gevaarlijke moraal, samengesteld uit kinderen en het uitschot van de samenleving uit de departementen Vaucluse en Bouches-du-Rhône. Kortom, ze hadden zich alleen aangemeld uit een dorst naar plundering en banditisme, in de hoop te kunnen roven en moorden zonder angst voor straf. Het waren deze bandieten, die de bataljons van de Provence te schande maakten, want naast deze anarchistische elementen waren er ook lokale jongemannen, beziel door een uitstekend patriotisme.</p> <p>(3) Sémonville had in Italië de reputatie verworven van een fanatieke en ijverige revolutionair. Men vermoedde zelfs dat hij had geprobeerd een opstand in Italië aan te wakkeren. Hij was door de emigranten bij de regering in Turijn aanbevolen.</p> <p>(4) Truguet gaf La Touche-Tréville, die deze expeditie aanvoerde, het bevel zich bij hem te voegen in de wateren van Cagliari, zodra hij zijn missie had volbracht.</p>
216	<p>gelopen bij aankomst in de baai als gevolg van een misrekening, over waren alleen nog vier fregatten, een korvet en twee bombardeerschepen (1). De admiraal had opdracht gekregen om de 23e divisie aan boord van zijn transportschepen te laten gaan, die Paoli (2) ter beschikking moest stellen om de afleidingsmanoeuvre bij Cagliari succesvol uit te voeren. Maar alles – gebeurtenissen en mannen – zou samenspannen om hem teleur te stellen. Hij zou Paoli vooral verkeerd inschatten, die hem nooit zijn plan zou laten doorzien.</p> <p>Er waren echter een paar dagen van rust, waarin de matrozen van het eskader en de nationale vrijwilligers zowel aan land als aan boord van de schepen verbroederden. Het was in die periode dat Truguet Napoleon en de Buonapartes ontmoette, die hem hartelijk verwelkomden. De admiraal was zeer attent voor zijn nieuwe vrienden. Hij danste regelmatig met Elisa op de feesten, die Letizia organiseerde. Deze onschuldige romance deed sommigen geloven dat de Buonapartes wellicht graag een huwelijk hadden gezien tussen Truguet, de jonge en galante zeeman en de levendige en sprankelende oud-leerlinge van Saint-Cyr.</p> <p>Het ging mis op de dag, dat de zeelieden zich onderscheidden door de sinistere daden te herhalen, die hun tijd in de Provence hadden gekenmerkt. Op 18 december 1792 gingen ze aan land en na de bevolking te hebben geterroriseerd, namen ze de citadel in bezit. Daar was een van hun eigen mannen enkele uren eerder gevangengezet wegens een vechtpartij met de sergeant-majoor van de vrijwilligers, die hij had aangevallen. De woedende zeelieden slachtten deze soldaat af, evenals een ambachtsman, die toevallig achter de tralies zat. Nadat ze de twee lijken in stukken hadden gehakt, paradeerden ze door de stad, terwijl ze de Carmagnole en Ça ira zongen.</p> <p>De hevige afschuw, die deze afschuwelijke daden in Ajaccio opwekten, leidde echter niet tot represailles. De reactie was niettemin zo heftig, dat het er even op leek dat de Corsicaanse vrijwilligers een bloedig conflict zouden ontketenen. De vastberaden en verzoenende houding van hun officieren, die hadden beloofd dat gerechtigheid zou geschieden, had echter het effect dat de gemoederen even bedaard waren. De Corsicanen keerden terug naar hun kampen, terwijl Truguet, gealarmeerd,</p>

	<p>zijn matrozen aan boord van hun schepen opsloot. Deze betreurenswaardige incidenten hadden Truguet doen begrijpen dat een herziening van het aanvalsplan voor Cagliari noodzakelijk was. Men was van mening, dat Corsicanen en Marseille niet aan een gezamenlijke actie konden deelnemen zonder het risico te lopen een conflict tussen hen uit te lokken.</p> <p>(1) Vier linesschepen: de Tonnant, de Centaure, de Apollo en de Vengeur; vier fregatten: de Vestale, de Fortunée, de Arélhuse en de Perle; één korvet: de Badine en twee bombarden: de Iris en de Sensible.</p> <p>(2) Paoli stelde twee bataljons van het 42e Linierregiment, de 1e bataljons van het 52e en 26e regiment en vier bataljons van nationale vrijwilligers ter beschikking, in totaal ongeveer tweeduizend man. Als artillerie veertien geschutopstellingen met de nodige uitrusting en een voorraad van duizend granaten.</p>
217	<p>Bloedige conflicten. Ze konden alleen aan hetzelfde doel bijdragen door in verschillende sectoren te vechten.</p> <p>Daarom gebruikte Truguet voor de hoofdexpeditie alleen de reguliere troepen: het volledige 420e Regiment, plus 600 man uit andere bataljons, in totaal 1800 soldaten. Op 8 januari zette hij koers naar Sardinië, nadat hij tevergeefs had gewacht op de vrijwilligers uit Marseille, die diezelfde dag Villefranche verlieten. Aangezien hij van mening was dat hij deze onderneming niet kon volbrengen met alleen de troepen, waarover hij beschikte, vormde hij een tweede expeditiemacht van Corsicaanse bataljons om een afleidingsmanoeuvre te creëren (1).</p> <p>Deze uitleg was essentieel. Ze laat zien waarom Napoleon en zijn bataljon vrijwilligers niet deelnamen aan de expeditie, die op 8 januari 1793 naar Cagliari vertrok, met de rampzalige gevolgen die we kennen.</p> <p>Het was ongetwijfeld een grote teleurstelling voor Napoleon dat hij geen deel kon uitmaken van het avontuur, dat zo veelbelovend leek. Zijn vreugde is dan ook begrijpelijk, toen hij vernam dat hij en zijn bataljon zouden deelnemen aan de afleidingsaanval op het eiland La Maddalena. Het was zijn eerste veldtocht en hij zwoer te schitteren. Hij voorzag geenszins de verpletterende nederlaag, die hem te wachten stond, laat staan de morele bevrijding, die dit avontuur voor hem zou betekenen: het zou hem de leegte van de Corsicaanse droom doen inzien. Het einde van deze periode in zijn leven naderde en op het eiland, waar hij zoveel van had gehouden, zou hij spoedig, bijna opgewekt, het stof van zijn laarzen zien schudden.</p> <p>Paoli, die had opgemerkt dat de zonen van Charles, ondanks de koningsmoord, bleven pleiten voor eenwording met Frankrijk, vernam daarentegen dat hun moeder, die zich de vele gunsten van Lodewijk XVI herinnerde, diep bedroefd was. Hij stuurde een gezant naar Ajaccio om te onderzoeken of er gezien Letizia's houding, een manier zou zijn om de Buonapartes weer aan zijn kant te krijgen.</p> <p>Deze gezant meldde aan Letizia dat de "babb" haar nog steeds hoog in aanzien had en waarschuwde haar, dat haar meester met Frankrijk zou breken. Hij vroeg haar of Paoli in dat geval op haar en haar kinderen kon rekenen. Zouden haar zonen zich scharen achter de banier van de opstand, zoals hun vader voor hen had gedaan of zouden ze de kant kiezen van de Fransen, die zojuist hun koning hadden vermoord?</p> <p>Wat was Letizia's reactie op het opzetten van de show?</p> <p>(1) De admiraal, die wijselijk de vreselijke gevolgen van de bitterheid van de drank voorzag, achtte het gepast om generaal Paoli te verzoeken het 42e Linierregiment bevelen in te schepen en de</p>

	vrijwilligersbataljons opdracht te geven ten noorden van Sardinië aan te vallen en het eiland La Maddalena te veroveren. (Zie de brief van Peraldi.)
218	<p>Een afschuwelijke voorstel van een Corsicaan, die ooit zijn god was geweest, hem nu presenteerde?</p> <p>Ze antwoordde met een ongekeerde trots, waarin niettemin minachting en verbazing doorscheen, dat het probleem voor haar niet bestond.</p> <p>"Ik erken geen twee wetten," had ze heel eenvoudig gezegd; ze was Française geworden en zou dat blijven. De Paoliste trok zich vervolgens zonder een woord terug; het was een definitieve breuk...</p> <p>Napoleon was er dus al enige tijd in geslaagd de plannen van de babbo te doorgronden, die bovendien zijn vijandigheid en wantrouwen niet langer voor hem verborgen hield.</p> <p>Hoewel hij de excessen van de Revolutie en met name de dood van de koning, die hem oprecht verdriet had bezorgd, bleef betreuren, overwoog hij niet langer om, net als Paoli, een voorstander van separatisme te worden.</p> <p>"Wat er ook gebeurt," zou hij later tegen Sémonville zeggen, "Corsica moet altijd verenigd blijven met Frankrijk. Alleen onder deze voorwaarde kan het bestaan. Ik en mijn volk zullen, ik waarschuw u, de zaak van de eenheid verdedigen."</p> <p>In werkelijkheid zag hij geen enkele reden, te midden van de wanorde, die hem zo afstootte, om zich los te maken van een land, dat alle deuren voor hem had geopend. Hij voelde aan dat hij in Frankrijk de meest solide basis zou kunnen leggen. Hij verlangde er nu vurig naar.</p> <p>„Deze campagne zou daarom het leidende licht zijn, dat hem op het juiste pad zou brengen. Paoli wilde echter zo graag dat de hem toevertrouwde onderneming zou mislukken dat hij zijn neef, kolonel Colonna Cesari, die de leiding had over de expeditie, opdroeg ervoor te zorgen dat deze noodlottige expeditie in rook opging. Hij glimlachte toen hij Napoleon aan een avontuur zag beginnen, dat allesbehalve goed afliep. Hij was ervan overtuigd dat de dreigende mislukking het prestige van de aanmatigende jongeman, die in zijn uniform van de koninklijke artillerie rondliep en zichzelf boven de wet waande, aanzienlijk zou schaden. Hij kon hem niet vergeven dat hij zo vijandig tegenover het separatisme had gestaan.</p> <p>Een maand is voorbijgegaan; de troepen van de tweede expeditiemacht, onder bevel van Colonna Cesari, Paoli's protegée en agent, hebben zich verzameld in Bonifacio, de haven, die admiraal Truguet als verzamelpunt had gekozen. Na aanzienlijke vertragingen hebben de autoriteiten eindelijk proviand, munitie, kampeeruitrusting en alles wat nodig was voor de campagne aangevoerd en belangrijker nog de vrijwilligers hebben hun achterstallige loon ontvangen.</p> <p>Deze expeditiemacht bestond uit het 2e Bataljon Nationale Vrijwilligers, zo'n 350 man, waarvan Napoleon een van de luitenant-kolonels was; een compagnie van het</p>
219	<p>52e linie, d.w.z. 150 Ricard-grenadiers en uiteindelijk ongeveer honderd vrijwilligers van het 3e en 4e nationale bataljon, zorgvuldig gezuiverd, 102 mannen van deze twee eenheden, die het verstandig vonden om met wapens en bagage te deserteren.</p> <p>Napoleon had het bevel over de artillerie. Die was vrij bescheiden: ongeveer twintig kanonnen en twee culverins, (kanonnen met een lange smalle loop, rkv) afkomstig van het transportschip Fauvette, dat de landing moest dekken. Dit bracht het totaal aantal soldaten onder Quenza's bevel op zeshonderd. Een zeer klein contingent, waarvan de acties, gezien de nalatigheid en het gebrek aan discipline aan boord van de transportschepen, hoogstwaarschijnlijk tot een mislukking zouden</p>

	<p>leiden. Bovendien had Napoleon de excessen van allerlei aard, die de matrozen van het eskader begingen, telkens wanneer ze aan land gingen, fel veroordeeld. Bijgevolg beperkten enkele van deze heethoofden, die hem toevallig bij de dokken op 8 februari tegenkwamen, zich niet tot het uitschelden van hem. Drie van hen stortten zich op hem, dreven hem in het nauw onder een portiek en hoewel hij zich zo goed mogelijk verdedigde, zou hij waarschijnlijk zijn bezweken, stom genoeg gedood in een ordinaire vechtpartij, als enkele van zijn soldaten, die zijn leven bedreigd zagen, hem niet te hulp waren geschoten.</p> <p>Er ontstond een massale vechtpartij, maar de Corsicanen sloegen hun aanvallers terug. Sergeant Brignoli doodde een van hen met zijn dolk. De matrozen, nu in een lastige positie, keerden haastig terug naar hun schepen...</p> <p>Napoleon beseftte daarom dat de deelnemers aan dit avontuur nogal middelmatig waren en vroeg zich even af of hij er niet beter aan had gedaan zich weer bij zijn regiment aan te sluiten, zoals hij in Marseille al had willen doen. Hij vroeg zich vooral af of hij op die manier niet had kunnen deelnemen aan de bewonderenswaardige en onverwachte overwinningen, die Dumouriez en Kellermann zojuist op een verenigd Europa hadden behaald. Hij wuifde deze nutteloze spijtgevoelens weg, te avontuurlijk om terug te keren, te vol vertrouwen in het lot dat voor hem wachtte. Het kon hem weinig schelen, dat zijn pad vol obstakels zat of zelfs dat er weinig te vieren zou zijn. Het lot was bezegeld. Hij moest zich erbij neerleggen.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Op 20 februari 1793, toen de tegenwind was gaan liggen, gingen de nationale vrijwilligers eindelijk aan boord van hun boten (1). Luitenant-commandant Goyetche, die het bevel voerde over de vloot, gaf opdracht de zeilen te hijsen. Bij zonsopgang arriveerden ze in de buurt van Sardinië. Plotseling, net toen het bevel was gegeven om voor anker te gaan bij het eilandje San Stefano, tegenover de haven</p> <p>(1) De vrijwilligers zouden waarschijnlijk nooit aan boord zijn gegaan als Bonaparte en Quenza hen niet hadden gedwongen het te slikken. Opgelegd door een energieke houding.</p>
220	<p>van Maddalena, waarvan het slechts gescheiden wordt door een smal kanaal, wordt de zee woest en draait de wind weer om, waardoor aanmeren onmogelijk wordt. Onmiddellijk worden tegenbevelen gegeven en keren de konvooien terug naar Bonifacio. Alleen de korvet La Fauvette, met Napoleon en zijn staf aan boord, blijft op zee achter, wachtend op gunstiger weer.</p> <p>Men herinnert zich wellicht dat Napoleon in 1805 in Boulogne een pervers genoeggen schepte in het meenemen van hooggeplaatste leden van zijn gevolg op kustexcursies, wetende dat ze vatbaar waren voor zeeziekte. Hij genoot er stiekem van om te zien hoe ze hun eten aan de vissen aanboden, terwijl hijzelf volkomen ongedeedd bleef. Het lijkt erop, dat hij in zijn jongere jaren niet zo'n zeemanshart had, want in San Stefano werd hij bijzonder ziek, ondanks dat hij constant aan dek bleef. Zijn beproeving duurde tot 22 februari 1793. Op die dag, nadat de konvooien zich weer bij de korvet hadden gevoegd en het weer aanzienlijk was verbeterd, zette de vloot opnieuw koers naar La Maddalena.</p> <p>Om de landing te dekken, gaf Cesari het bevel San Stefano te bezetten. Napoleon landde daar met zijn vrijwilligers toen de nacht viel. Hij sloeg de weinige Sardiniërs, die een schijn van verzet boden, terug en dwong hen hun toevlucht te zoeken in</p>

	<p>Villemarina, een vierkante toren omgeven door grachten, waar ongeveer dertig mannen van het Courten-regiment, in dienst van de koning van Sardinië, waren gelegerd (1).</p> <p>Het was op dat moment dat Bonaparte blijk gaf van het snelle denkvermogen en het trefzekere oordeel, dat later zijn enorme geluk zou rechtvaardigen. Hij begreep het voordeel, dat hij kon behalen met het voldongen feit. Hij moest snel handelen en een onmiddellijke aanval inzetten. Hij geloofde, dat hij Maddalena in de dekking van de nacht kon veroveren. Een briljant idee, dat had kunnen slagen als het was uitgevoerd en dat aantoonde, dat deze jonge officier al intuïtief begreep, dat de visie die anticipeert en de actie, die uitvoert pas echt waarde hebben wanneer ze gecombineerd worden. Hij stelde kolonel Cesari met klem voor om de Maddalena aan te vallen zonder een schot te lossen. Helaas wierp de kolonel alleen maar obstakels op tegen zijn plan. Zo verliep de nacht, ondanks zijn aandringen, in volkomen stilstand.</p> <p>De volgende dag, 23 februari 1793, nam Napoleon de voorraden en voedseldepots in de buurt van de toren in beslag, terwijl Cesari, die de korvet dichterbij had gebracht, de gebruikelijke oproep uitvaardigde. Geconfronteerd met deze machtsvertoon verlieten de Sardiniërs het eiland. Om vier uur 's middags was het eiland San Stefano in Franse handen.</p> <p>Napoleon loste dus de artillerie en munitie. Hij begon met de voorbereidingswerken, nadat hij zelf had laten voorbereiden.</p> <p>(1) De Sardiniërs hadden zich achter de rotsen bij de landingsplaats verschanst. Maar hoewel alle Sardiniërs bewapend waren, beschouwden velen Corsica als hun thuisland. In plaats van te vechten, gaven ze er de voorkeur aan hun toevlucht te zoeken in de toren van Villemarina, vooral omdat het bleef stortregenen...</p>
221	<p>Hij trok een grens. Door het goede voorbeeld te geven, wist hij zo goed hoe hij zijn soldaten moest motiveren en aansporen, dat ze onder zijn leiding tegen één uur 's nachts niet alleen een weg hadden vrijgemaakt van de zee naar een heuvel met uitzicht op La Maddalena, maar daar ook een batterij hadden geplaatst, uitgerust met een mortier en twee vierponderkanonnen. Op 24 februari opende Napoleon het vuur op de vijand. Hij gaf alles, bevelend of zelf de kanonnen richtend. Het bombardement duurde de hele dag.</p> <p>La Maddalena was veel beter verdedigd dan het eilandje San Stefano. De 450 militieleden en soldaten van Courtens regiment, die daar gestationeerd waren, hadden het eiland van alles voorzien wat het nodig had. Dit belette Napoleon echter niet om al snel de overhand te krijgen. Dankzij het nauwkeurige vuur van zijn kanonnen slaagde hij er niet alleen in het dorp en een bouwplaats in brand te steken, maar ook om de batterijen van de twee forten, die de haveningang blokkeerden, het zwijgen op te leggen. Er brak onmiddellijk paniek uit op het eiland; de gedemoraliseerde inwoners vluchtten met het doodsbanige garnizoen naar het platteland of zochten hun toevlucht achter rotsen.</p> <p>Die avond riep kolonel Cesari een krijgsraad bijeen. Hij veinsde wanhoop en betoogde dat het, gezien het geringe aantal troepen waarover hij beschikte, het beste zou zijn om de geplande bezetting op te geven. Maar Napoleon en de meerderheid van de andere raadsleden weigerden zijn advies op te volgen, waarop hij instemde met een gecombineerde aanval de volgende dag bij zonsopgang. Het korvet zou een schijnlanding uitvoeren op een punt aan de kust, terwijl het kleine leger het dorp en de twee batterijen zou bestormen. De kolonel accepteerde dit plan in de hoop dat hij, zodra de avond viel, een formeel bevel tot terugtrekking kon geven.</p>

	<p>Zijn wensen zouden spoedig in vervulling gaan, want rond middernacht werd hij geïnformeerd, dat de Fauvette manoeuvreerde om het anker te lichten. De officieren lieten de kolonel weten, dat de bemanning een onmiddellijke terugtrekking wenste en dat aangezien hun wensen soeverein waren, er niets anders op zat dan zich eraan te onderwerpen.</p> <p>Napoleon probeerde alles, maar tevergeefs. De soldaten ter plaatse, door hem aangemoedigd, hadden zich bereid getoond om posities aan te vallen, die de vijand had opgegeven. Maar toen ze de fregat zagen wegvaren, dat hun terugtocht moest beveiligen, werden ook zij door paniek gegrepen. Het was een complete vlucht, een totale chaos, tot het punt dat Napoleon, vol woede, al zijn artillerie moest achterlaten (1).</p> <p>Op de avond van 26 februari gingen de vrijwilligers en grenadiers, die aanvankelijk per ongeluk waren vergeten, één voor één aan boord van de</p> <p>(1) Alle artilleriestukken, inclusief de mortier, moesten worden achtergelaten en de mortier, die het monogram van Lodewijk XVI draagt, bevindt zich nu in het bastion dat bekendstaat als La Maddalena, in Alghero, Sardinië.</p>
222	<p>transportschepen en feloeka's. Het eskader zette koers naar Santa Manza, waar het kleine leger, dat ze terug naar Corsica bracht, op de ochtend van de 27e aan land ging.</p> <p>Zo eindigde een avontuur ,waar Napoleon nauwelijks over spreekt en dat een ware catastrofe was. Een vernederende mislukking, die nog veel erger had kunnen aflopen, aangezien de matrozen van de Fauvette bij hun aankomst in Bonifacio een poging deden om de jonge Corsicaan te vermoorden.</p> <p>Enkele dagen later was Napoleon terug in Ajaccio.</p>
223	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK XXV</p> <p style="text-align: center;">NAPOLEON VERBANNEN</p> <p>Terwijl de matrozen van de Republiek in Cagliari en La Maddalena een treurige indruk maakten en hun paniek en ontzetting aan de revolutionaire troepen kenbaar maakten (1), bleven Saliceti, in Parijs, waar hij als Montagnard een zekere status behield en Arena, in Ajaccio, niet inactief, integendeel. Hun behendige beschuldigingen aan het adres van Paoli hadden vruchten afgeworpen en de Nationale Conventie reageerde. Ze begreep hoe verdacht de houding van de Corsicaanse leider was. Daarom besloot ze niet langer de dwaas uit te hangen.</p> <p>Ten eerste voegde ze op 17 januari, op verzoek van Saliceti en onder het voorwendsel, dat Corsica beschermd moest worden tegen een aanval, de 23e divisie, onder bevel van de babbo, toe aan het leger van Var. Deze maatregel plaatste Paoli onder het bevel van generaal Biron, commandant van het Italiaanse leger.</p> <p>Voordat het defensiecomité tot geweld overging, nodigde het de Corsicaanse leider uit om naar Parijs te komen voor een verklaring. Paoli verontschuldigde zich en beweerde, dat hij te oud was voor zo'n reis. Zijn verdenkingen waren echter overduidelijk en hij was duidelijk aan het tijdrekken. Bovendien was het algemeen bekend, dat hij al meer dan twintig jaar een vorstelijk pensioen van Engeland ontving, waarmee Frankrijk sinds 30 januari in oorlog was. Omdat de situatie onhoudbaar werd geacht, besloot de Nationale Conventie onmiddellijk drie commissarissen naar Corsica te sturen met de opdracht de waarheid achter deze sluwe politicus te achterhalen, wiens stilzwijgen boekdelen sprak. De zaak van Paoli</p>

	<p>was in werkelijkheid alarmerend geworden. Er moest koste wat kost een oplossing worden gevonden.</p> <p>Delcher, Lacombe Saint-Michel en Saliceti, de drie gekozen commissarissen, gingen daarom op 27 februari naar Marseille en overlegden daar met Arena, die hen</p> <p>(1) De troepen van generaal Casablanca, die, terwijl de vloot van Truguet Cagliari bombardeerde, bij Margino-Rosso aan land waren gegaan, verspreidden zich plotseling richting zee en schreeuwden over verraad. Ze hadden hun generaal gedwongen Sardinië te evacueren.</p>
224	<p>opwachtte. Arena zei dat hij de oude man haatte, met wie hij vaak van mening had gedwaarsboemd (1). Hij beschuldigde hem ook van allerlei verraad. Volgens hem had Paoli besloten Corsica aan Engeland over te dragen en bleef hij vijandig staan tegenover elke overeenkomst of unie met de Republiek: hij was vastbesloten om in stijl te sterven, zijn trots was immens, zijn zelfvertrouwen grenzeloos. Zijn fundamentele houding was in werkelijkheid nauwelijks veranderd.</p> <p>De commissarissen, die op de hoogte waren gebracht van Paoli's geheime activiteiten, arriveerden op 2 maart in Toulon, maar een tegenwind en een woeste zee hielden hen tot de 31e in de Golf van Juan. Ze slaagden er echter in om aan boord te gaan en reisden vervolgens naar Bastia, maar daar troffen ze Paoli niet aan, die zich had teruggetrokken naar Corte.</p> <p>De ontvangst die ze in Bastia kregen, deed hen beseffen dat Frankrijk weliswaar veel aanhangers op Corsica had, maar ook veel vijanden. Het zou niet makkelijk zijn om de 'babbo' (een denigrerende term voor een Corsicaanse nationalist) af te zetten en voor de Nationale Vergadering te brengen, zoals ze van plan waren. Ongetwijfeld waren Paoli's vijanden... de Pompei, de Galeazzini,</p> <p>Giubega en Masseria waren hen tegemoet gesnel, aan het hoofd van de fanfare. De commissarissen werden met gejuich begroet en naar hun herberg begeleid onder herhaalde kreten van "Leve de Republiek!", maar de ontvangst door de Paolistische directeur was uiterst koel. De Paolisten hadden Arena laten arresteren, die ze duidelijk als een van hun vijanden beschouwden. De commissarissen moesten ingrijpen om zijn vrijlating te bewerkstelligen.</p> <p>Saliceti, die de acties van het Paolistische Directoire aan de kaak stelde, voelde aan dat de arrestatie van de 'babbo' alle patriotten achter hem zou scharen. Hij begreep dat grote voorzichtigheid geboden was. Daarom drong hij er bij Paoli op aan hem uit te nodigen naar Frankrijk te komen... De 'babbo' luisterde geduldig, maar weigerde, net als de eerste keer. Hij ging zelfs zover, dat hij Saliceti verzekerde, dat hij naar Parijs zou gaan als zijn gezondheid verbeterde – pure machiavellisme. Bij zijn terugkeer naar Bastia achtte de commissaris het nodig om Paoli nog een laatste keer te benaderen. Hij stelde een nieuwe uitnodiging op en liet die door zijn collega's ondertekenen.</p> <p>Hoewel de commissarissen hoopten dat Paoli, door hun argumenten aan het wankelen gebracht, in de val zou lopen, ontdekten ze tot hun grote verbazing dat de Conventie op 2 april de arrestatie van Paoli en Pozzo di Borgo, zijn handlanger, had bevolen en dat het bovendien hun verantwoordelijkheid was om hen te beveiligen. Wat was er gebeurd?</p> <p>(1) Arena was gelieerd aan de Jakobijnen. Hij was ervan overtuigd dat, volgens de zelfvoldane Volney, de sluwe en machiavellistische koning van Corte zich nergens iets van aantrok.</p>
225	<p>Het was Lucien Buonaparte, secretaris en vertrouweling van Sémonville, lid van de Revolutionaire Clubs, hij had tijdens een stormachtige bijeenkomst in de Toulon</p>

	<p>Club de geheime machinaties van de ‘babbo’ (een denigrerende term voor een bepaald type leider) fel aan de kaak gesteld. De Conventie beval onmiddellijk de arrestatie van Paoli en zijn vriend. Lucien had in zijn jeugdige overmoed de volledige implicaties van zijn daden niet beseft. Gedreven door ijdelheid schepte hij op over de commotie, die hij had veroorzaakt.</p> <p>"Ik heb onze vijanden de fatale slag toegebracht," had hij aan zijn familie geschreven... "Jullie hadden het niet verwacht..." Deze revolutionaire escalatie zou Buonaparte aan de grootste gevaren blootstellen. De brief was namelijk onderschept en door de politie aan de Corsicaanse leider overhandigd. Deze was verbijsterd. "Wat een puinhoop!" riep hij uit toen hij de brief las. Het spreekt vanzelf dat Paoli Buonaparte vanaf dat moment als zijn verklaarde vijanden beschouwde.</p> <p>Saliceti, die de ontvangen bevelen betreurde, probeerde ze desondanks uit te voeren. Hij informeerde generaal Maudet, commandant van het garnizoen van Calvi, dat Paoli was ontslagen en dat generaal Casabianca tijdelijk het bevel over de 23e divisie had gekregen. Hij gaf de gemeente Corte opdracht de twee verdachten te arresteren.</p> <p>Zoals te verwachten viel, werd dit bevel niet uitgevoerd en terecht! De hele Corté was Paolist. Wat veel ernstiger was, was dat de moordaanslag, zodra deze op 17 april bekend werd, wijdverspreide verontwaardiging opwekte. Terwijl de Paolistische gemeenten en volksverenigingen de ene na de andere oproep tot de Nationale Conventie richtten, protesteerden ze tegen de schokkende daad, die een man had gedood, die het aanzien van de natie en heel Europa genoot. Naarmate de schandelijke beschuldigingen aan het adres van de Vader des Vaderlands en het departementale directie toenamen en omdat het dringend noodzakelijk was om het tij te keren en op alle eventualiteiten voorbereid te zijn, reorganiseerden ze de Nationale Garde en richtten ze een club op, "De Onkreukbare Vrienden van het Volk", die bij haar eerste bijeenkomst vijfhonderd leden telde. Ze namen de Franse linietroepen, die daar gestationeerd waren gevangen of ontwapenden ze. Ze staken de huizen en eigendommen van hun politieke tegenstanders in brand. De Buonapartes, Barbieris, Costas en Lanfranchis waren in het bijzonder doelwit. Al snel, behalve in Calvi, Bastia, Saint-Florent en Bonifacio, waar de garnizoenen de rellen onder controle wisten te houden, waren de Corsicanen openlijk bezig zich voor te bereiden op een opstand.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Napoleon had, net als de meeste van zijn vrienden, kritiek geuit op de haast waarmee de Nationale Conventie de arrestatie had bevolen van een man, die hoe verdacht hij ook mocht zijn, met zorg behandeld moest worden. Hij voorzag vooral de gevaren waaraan hij zou worden blootgesteld.</p>
226	<p>Nu was zijn familie ontmaskerd door Luciens onhandige toespraak, die de situatie had doen escaleren. Des te meer reden dus voor hem om een toespraak aan de Nationale Conventie te schrijven, waarin hij hen aanspoorde hun decreet in te trekken.</p> <p>"Het decreet tegen Paoli," zo stelde hij, "heeft de inwoners van de stad Ajaccio diep bedroefd, omdat hij, door voor de rechtbank te worden gebracht, even wordt verward met een boosaardige samenzweerder of een ambitieuze dader."</p> <p>Waarom zou Paoli een samenzweerder zijn geweest? Was het om wraak te nemen op de Bourbons, die hem in ballingschap hadden gedwongen? Was het om de beweeglijke en priesterlijke aristocratie te herstellen? Maar had hij niet zijn hele leven tegen beide gestreden? Was het om Corsica aan Engeland te geven? Maar had</p>

	<p>hij het niet zelfs aan Frankrijk geweigerd, ondanks de aanbiedingen van Choiseul, die hem noch schatten noch gunsten had beloofd?</p> <p>Om koste wat kost een breuk tussen de aanhangers van Paoli en Frankrijk te voorkomen, liet Napoleon zijn vriend Masseria een brief aan Paoli schrijven, waarin hij zijn steun betuigde. Tegelijkertijd richtte hij een petitie aan de gemeente en nodigde hen uit om alle Corsicanen op te roepen tot een gezamenlijke gedachte van eenheid jegens Frankrijk.</p> <p>"Burgers," zei hij, "we worden bedreigd door burgeroorlog en buitenlandse oorlogen. Onze stad is helaas verdeeld en alleen eenheid kan ons redden. Ons motto is dat van een volk dat nu machtig is: We gaan ten onder als we met elkaar in conflict komen. Alle burgers wensen te sterven als Franse republikeinen. Een plechtige bevestiging hiervan zou zijn tijdens een bijeenkomst van alle burgers... Zo, burgers, is de wens van de Vereniging van Vrienden van het Volk: dat iedereen zich schaaft achter de wet en achter u, de magistraten. Wij hopen dat u op deze manier een eeuwige aanspraak op de gunst van het volk zult verwerven."</p> <p>Bij zijn terugkeer uit Sardinië vernam Napoleon, dat Paoli zijn bataljon van nationale vrijwilligers had ontbonden om het machteloos te maken, maar hij zag dit ook als een aanwijzing voor de te volgen koers. Desondanks besloot hij nog een laatste poging te wagen om een ramp af te wenden. Een vergeefse poging. Hij koesterde geen illusies.</p> <p>Paoli had dus op het moment dat hij Masseria's brief kreeg, net die van Lucien gelezen. Hij verfrommelde hem tussen zijn vingers en draaide zich vervolgens naar zijn vrienden om, terwijl hij uitriep:</p> <p>"Pocco mi preme di sua amicitia (1)." In werkelijkheid waren Napoleon en zijn familie in de ogen van 'babbo' al verraders geworden, uitgeleverd aan de vijand en veroordeeld tot onherstelbare veroordeling... "Deze zonen van Charles," zei hij, "zijn verbonden met de bandieten van de knuppels."</p> <p>Aan de andere kant is de Vereniging van Vrienden van het Volk, diep-</p> <p>(1) Ik geef weinig om zijn vriendschap.</p>
227	<p>De Paolitische factie, gegroepeerd rond 'Babbo', was volledig op de hoogte van de geheime activiteiten van de Buonapartes. Ze wisten dat Napoleon, na zijn terugkeer naar Ajaccio, contact had opgenomen met Saliceti en Arena. Ze wisten ook dat zijn broer Joseph, vanuit Bastia, waar hij in het geheim naartoe was gegaan, hem regelmatig schreef en hem op de hoogte hield van de situatie. Bijgevolg weigerden ze het manifest te ondertekenen dat Napoleon had opgesteld, terwijl de gemeente koste wat kost weigerde zich te associëren met de politieke demonstratie, die hij had georganiseerd. Kortom, Napoleon ging van de ene tegenslag naar de andere, de tegenspoeden volgden elkaar in rap tempo op. Hij werd met argwaan bekeken, alsof hij een onverzoenlijke vijand was. De vendetta tussen hem en Paoli was nu openlijk begonnen.</p> <p>Napoleon was zich bewust van de gevaren, die hem liepen, maar hij streefde ernaar de bevelen van zijn vertegenwoordigers uit te voeren. Hij moest de citadel van Ajaccio, die toen bezet werd door de troepen van Paoli, koste wat kost innemen. Dit fort domineerde de stad. Het was in handen van Colonna di Leca en zijn bataljon burgerwachten, militieleden, die Paoli trouw waren. Het garnizoen omvatte ook een compagnie van het regiment uit Limousin onder bevel van kapitein d'Arcamont, en een handvol Franse kanonniërs. Op deze troepen kon zeker gerekend worden voor een verrassingsaanval, maar ze konden het fort niet in hun eentje innemen. Ze waren</p>

	<p>niet sterk genoeg. Napoleon bleef desondanks hoopvol. Hij geloofde dat de tijd was aangebroken, dat hij dankzij het succes dat hij voor zich zag ontvouwen, alle herinneringen aan de expeditie naar Sardinië kon uitwissen. Hij beschouwde dit ongelukkige avontuur niet als een ramp, maar als een schande.</p> <p>Omdat hij alles wilde uitproberen, benaderde hij Colonna di Leca en bood hem de rang van generaal aan, die de commissarissen hem al hadden voorgehouden als prijs voor zijn verraad op de dag dat hij de poorten van het fort onder zijn bevel zou openen. Colonna weigerde dit aanbod resoluut. Een Colonna was niet iemand die eer zou verraden en al helemaal niet een geliefde leider. Bonaparte nam daarom zijn toevlucht tot een list die bijna slaagde.</p> <p>Hij herinnert zich dat de Vengeur, het vlaggenschip van Truguets kleine vloot, enkele maanden eerder aan de grond was gelopen bij het binnenvaren van de haven, en dat een aantal van haar kanonnen naar het strand van Sciarabola waren vervoerd, waar ze zich nog steeds bevinden. Zijn motto luidt al: "Het onmogelijke is het spookbeeld van de bange en het refrein van de lafaards."</p> <p>Toen hij op een zondag na de hoogmis de kathedraal verliet, sprak hij de gelovigen toe, die daar massaal naartoe waren gekomen. Hij stelde voor om de betreffende kanonnen in de citadel te bewaren, "om ervoor te zorgen," zei hij, "dat ze in geval van een oproer niet tegen hen gebruikt zouden kunnen worden."</p> <p>Het idee sprak degenen, die naar hem luisterden aan. Onmiddellijk gingen ze aan de slag met de kanonnen. Vervolgens deelde Bonaparte zijn plan met zijn vrienden en wees hij ieder van hen een rol toe.</p>
228	<p>Zodra de menigte de muren van het fort binnenkomt, moet zij persoonlijk de commandant gevangennemen. Zijn volgelingen hebben op hun beurt de opdracht gekregen het fort in te nemen nadat ze de Franse burgerwacht en de bezette troepen hebben verslagen. Sommigen zullen de wapens en munitie die daar zijn opgeslagen buit maken. Anderen zullen de kanonnen, die Colonna op Ajaccio had gericht, tegen de citadel richten, zodat ze zwaar vuur kunnen openen op elke vijand die zich niet met zijn wapens heeft overgegeven.</p> <p>Nadat deze afspraken waren gemaakt, gaf Bonaparte het signaal voor vertrek. Gevolgd door een aanzienlijke menigte, aangetrokken door nieuwsgierigheid en de aantrekkingskracht van het ongekende, begaf hij zich met zijn kleine leger naar de Citadel. De onderhandelingen begonnen, waarbij Napoleon zich uiteraard afzijdig hield. Colonna di Leca, van nature nogal goedgegelovig, liet hen zonder aarzeling binnen met hun ongebruikelijke rijtuig. Hij geloofde, dat hij door de kanonnen te accepteren de vuurkracht van zijn artillerie aanzienlijk zou vergroten.</p> <p>Net toen het succes van Bonapartes onderneming een feit leek, zag kapitein Colonna di Leca, de broer van de bevelhebber, de menigte naar de poorten stormen die op het punt stonden geopend te worden. Hij vond de manoeuvre verdacht en gaf, zonder zijn broer in te lichten, opdracht de ophaalbrug te hijsen. Hij sloot de poorten en richtte de kanonnen op degenen, die hij als aanvallers beschouwde. Geconfronteerd met dit bevel verloor de menigte de moed. Ze trokken zich halsoverkop terug.</p> <p>Ondanks deze tegenslag verloor Napoleon de moed niet. Tweemaal stelde hij zijn vrienden voor om een aanval te wagen. Helaas! De aanblik van de kanonnen, die Colonna op de buitenwijk had gericht, deed hen alle zin verliezen om zo'n goed bewapende vijand te confronteren.</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p>

	<p>Hij had nog één laatste optie: het garnizoen omkopen. Napoleon benaderde daarom de Franse troepen, die, in hun eigen belang en dat van Frankrijk, zich bereid verklaarden zich bij hem aan te sluiten. Maar hij kon de burgerwacht van het bataljon van Colonna, waar de verering van Paoli de hoogste wet was, niet rekruteren. Kapitein Rocca, die het bevel over hen voerde en wiens vrouw tot een familie behoorde, die Paoli zeer toegewijd was, wees al zijn voorstellen af. Hij verklaarde, dat hij zijn post tot de laatste druppel bloed zou verdedigen.</p> <p>Geconfronteerd met een dergelijke houding en de vastberadenheid van commandant Colonna, die bovendien verklaarde, dat hij liever het munitiedepot van het fort in brand zou steken dan zich over te geven, begreep Napoleon, dat alle hoop op het innemen van de citadel vergeefs was. Wat te doen? Paoli weer opzoeken, voor wie hij zojuist afkeer en zelfs haat had gevoeld? Dit idee, hoe geïrriteerd hij ook was bij het vooruitzicht de "oude man" weer te zien, nam hij als laatste redmiddel.</p>
229	<p>Tijdens deze acties kreeg hij het ongelukkige idee om min of meer als toerist, naar de Sanguinaires-eilanden te gaan. Hij ondernam deze excursie precies op het moment, dat de brief van Lucien de publieke opinie tegen zijn familie had opgehitst.</p> <p>Samen met zijn vriend Michel-Ange Ornano vertrok hij op een mooie ochtend over de weg naar de eilanden, toen hij plotseling een man met een geweer op zich af zag rennen... Vals alarm; het was een van zijn aanhangers, een inwoner van het dorp Calcatoggio, die hem was komen waarschuwen, dat Paolisten zich in de struiken schuilhielden, klaar om hem te vermoorden. Samen met Ornano en de herder Bagaglino, die met zijn vrienden uit het dorp Saint-Antoine was gekomen om hem te escorteren, keerde Napoleon terug naar Ajaccio, vastbesloten om zo snel mogelijk naar Corte te vertrekken, aangezien zijn verblijf in de hoofdstad ondraaglijk was geworden.</p> <p>Op 3 mei, bij zonsopgang, sprong hij, vergezeld door Santo Ricci, een van zijn trouwste aanhangers, op een paard en ging naar Corte. Bij aankomst vernam hij echter van zijn neef Arrighi, dat hij zeker gearresteerd zou worden als hij er ook maar één nacht zou blijven.</p> <p>In volle galop bereikten Buonaparte en Ricci eerst Arca di Vivario, waar ze te gast waren bij pater Arrighi, een verre verwant van de familie. Ze brachten een rustige nacht door in de pastorie en vervolgden vandaar de volgende dag, 4 mei, hun reis. Ze maakten snelle vorderingen en bereikten Bocognano, waar Napoleon veel vrienden en aanhangers had.</p> <p>Op 5 mei, bij zonsopgang, ging Buonaparte, die de nacht had doorgebracht in het huis van zijn ouders, de familie Tusoli, in het gehucht Poggiolo, terwijl Santo Ricci zich bij zijn familie in het dorp Moraschi had gevoegd, rechtstreeks naar Corsacci, een voorstad van Bocognano, waar hij Santo Ricci zou ontmoeten. Bij aankomst vernam hij dat verschillende clanleiders, die door Paoli naar Corte waren geroepen voor de raadgevende vergadering van de stammen, in de plaatselijke herberg verbleven.</p> <p>Zal Napoleon luisteren naar de stem van de wijsheid, die hem adviseert te vluchten? Zal hij alle voorzichtigheid vergeten en geloven dat hij zo zijn geluk kan heroveren?</p> <p>Om hen in het gareel te krijgen, ging Napoleon naar de herberg, waar de clanleiders bijeen waren. Hij geloofde, dat hij hen kon overhalen de oproep, die ze hadden ontvangen te negeren. Hij zag in de onverwachte aanwezigheid van deze belangrijke paolisten een kans om meer te weten te komen over het beleid van hun leider. Ontwikkelde dit beleid zich, zoals gevreesd, in de richting van een terugkeer</p>

	<p>naar zijn vroegere bondgenoten, dat wil zeggen een alliantie met Engeland? Hij wist dat de commissarissen het zeker wilden weten.</p> <p>Zodra Peraldi hoorde van Buonapartes vogelvrijverklaring en zijn aankomst in Bocognano, gaf hij de Morelli, zijn aanhangers, opdracht hem gevangen te nemen en ook om...</p> <p>"Breng de babbo op de hoogte." De Morellis meldden zich vervolgens gewapend bij de herberg.</p>
230	<p>Op datzelfde moment verscheen Napoleon ten tonele. Omdat de overmacht aan hun kant was, konden ze hem zonder al te veel moeite arresteren.</p> <p>Ondertussen haast Ricci zich, die nog steeds geen nieuws over Napoleon heeft, naar de herberg. Daar verneemt hij dat Buonaparte zojuist is gearresteerd. Hij rent naar Vizzavona, een aanhanger van de Buonapartes. Hij overlegt met hem en vindt een manier om hem te helpen ontsnappen.</p> <p>Het verhaal is plezierig. Het schetst op bewonderenswaardige wijze de sfeer in een land, waar vriendschap vaak standhoudt tussen mensen, die gescheiden zijn door onenigheid of partijpolitieke conflicten.</p> <p>Vizzavona onderhield goede contacten met de familie Morelli. Hij ging naar de herberg, waar hij Napoleon onder zware bewaking aantrof en vroeg de bewakers toestemming om een uur in zijn huis door te brengen. Hij zei dat hij Napoleon een voortreffelijke maaltijd wilde laten proeven, die hij voor hem had bereid. De familie Morelli stemde toe en nadat ze hem persoonlijk naar het huis van zijn vriend hadden begeleid, lieten ze hem binnen. Daarna trokken ze zich terug, nadat ze twee van hun mannen bij de deur hadden gestationeerd.</p> <p>Ondertussen waarschuwde Ricci de familie Tusoli en plaatste twee van hun mannen achter de tuinmuur om Napoleon te helpen bij zijn ontsnapping. Hij ging naar het huis van Vizzavona en vroeg de familie Morelli toestemming om met Napoleon te spreken van wie ze wisten dat hij bevriend met hem was. De aanhangers van Napoleon gaven toestemming, omdat ze er geen probleem in zagen.</p> <p>Vanaf dat moment verliep de ontsnapping precies zoals Ricci had gepland. Zonder een moment te verliezen, leidden Vizzavona en Ricci Napoleon via een verborgen trap naar de stallen. Ze openden een oude poort, die toegang gaf tot de tuin. Bonaparte en Ricci klommen over de tuinmuur. In de aangrenzende straat troffen ze de twee partizanen aan, die hun wapens en paarden overhandigden.</p> <p>Zelfs bij de best uitgedachte plannen kan er iets misgaan! Bij deze ontsnappingspoging van Buonaparte kwam er bijna een kink in de kabel. Net toen de vluchtelingen op hun paarden wilden stijgen, vielen de gebroeders Morelli, die beseften dat ze in de val waren gelokt, hen aan. Ze bedreigden hen met hun wapens. Een van de Paolisten richtte zijn geweer op Napoleon en riep: "Dood aan jou, verrader van het vaderland!"</p> <p>Gelukkig voor Bonaparte mengden de Tusoli, een vastberaden en goed bewapende groep, zich in de strijd. Ze vielen de Paolisten aan en overmeesterden hen van achteren. Toen de Paolisten zich omsingeld voelden, staakten ze hun dreigementen. Er volgde overleg; de gevangene moest worden uitgeleverd – een erekwesitie waarover geen compromissen mogelijk waren. Maar de Tusoli bleven sceptisch. De gemoederen liepen hoog op. De Tusoli en Morelli behoorden tot een trotse en gepassioneerde familie, de storm rommelde en barstte toen los. Ricci en Bonaparte maakten van de heersende chaos gebruik om de strijd aan te gaan.</p>
231	<p>Gevolgd door hun lijfwachten vluchten ze op volle snelheid richting Ajaccio.</p>

	<p>Via Tavera en Ucciani, waar ze in het huis van burgemeester Poggiolo verbleven, ontsnapten ze opnieuw aan hun vijanden. Uitgeput, vermoeid maar bevrijd, bereikten ze op 6 mei de hoofdstad.</p> <p>Verbannen en vernederd, maar vastbesloten om een moeder waardig te zijn, die omringd door haar kinderen, trouw op haar post blijft – omdat het verlaten van het ouderlijk huis op zo'n moment gelijk zou staan aan troonsafstand – zal Napoleon moeilijke dagen doormaken. Hij is de meest gezochte verdachte. Als een roofdier, dat zijn einde nadert, wordt hij gedwongen onder te duiken. Verraad is alomtegenwoordig; het is uitgeroepen tot een burgerlijke deugd, terwijl gendarmes, politieagenten en soldaten, onder het geringste voorwendsel, schreeuwend "Haro!", elke verdachte plek doorzoeken, waar Napoleon zich zou kunnen bevinden.</p> <p>Deze mensen, deze politieagenten, hebben overal ogen. Je kunt ze niet voor de gek houden. Al heel lang registreren ze in hun dossiers de middelen, relaties en meningen van iedereen, die ertoe doet in Ajaccio. De meest alledaagse handeling lokt commentaar uit. Zelfs discretie is reden tot wantrouwen.</p> <p>Tijdens de eerste nacht van zijn verblijf in Ajaccio, toen hij niet naar Casa Buonaparte kon gaan, verborg Napoleon zich in een grot, uit angst zijn vrienden in gevaar te brengen of hen problemen te bezorgen. De volgende dag, 7 mei, verlangde hij ernaar om onder een dak te slapen en ging 's nachts naar het huis van enkele arme mensen in Borgo, die hem toegewijd waren en hem om onderdak boden. Deze vrienden ontvingen hem hartelijk, maar zijn geweten knaagde, omdat hij hen blootstelde aan publieke veroordeling. Daarom verliet hij hen en zocht hij zijn toevlucht bij zijn neef, Jean-Jérôme Levie. Voordat hij daarheen ging, vroeg hij hem zijn aanhangers te waarschuwen. Hij vermoedde terecht, dat de politie de plek spoedig zou doorzoeken.</p> <p>De eerste nacht verliep zonder incidenten. Zijn neef, die hem gerust wilde stellen, had een dozijn zwaarbewapende aanhangers op de trap gestationeerd, waardoor hij in zijn slaap tot rust kon komen. Maar de volgende dag, 8 mei, bracht opnieuw uren van angst. Buren kwamen Levie waarschuwen, dat de gendarmes van Napoleons aankomst hadden gehoord en vastbesloten waren zijn huis te doorzoeken. Ze hadden zelfs de opdracht gekregen de jonge Corsicaan te arresteren.</p> <p>Er werd daarom afgesproken dat Bonaparte zo snel mogelijk via de zee naar Bastia zou worden gestuurd. 's Nachts arriveerde echter plotseling de brigadecommandant, vergezeld door enkele politieagenten en hij klopte luidruchtig op de poort van Levie's huis. Hij gaf de gebruikelijke waarschuwingen. Napoleon en de bewakers, gealarmeerd, laadden hun wapens en maakten zich klaar om elke aanval af te slaan. Levie, die had besloten alleen in uiterste nood geweld te gebruiken, zag Napoleon zich in de kamer van zijn neef verschuilen, terwijl de bewakers hetzelfde deden in een verduisterde kamer. Vervolgens openden ze met tegenzin de poort.</p>
232	<p>De brigadecommandant komt alleen binnen. Hij kondigt aan, dat hij Napoleon zoekt en dat hij orders heeft gekregen om hem te arresteren. Hij lijkt echter niet gerustgesteld. De aanblik van matrassen verspreid over de begane grond belooft weinig goeds. Levie antwoordt, dat hij gezien het grote respect, dat zijn medeburgers hem onlangs tot burgemeester hebben betoond, fel protesteert tegen de schending van zijn huis. Hij is echter bereid zich over te geven aan de autoriteiten.</p> <p>De commandant leek van een grote last verlost. Hij verklaarde de verklaring van de burgemeester voldoende. Hij zou het huis daarom niet doorzoeken. Opgelucht bedankte Levie hem en bood hem een glas wijn aan. De man nam afscheid. Een</p>

	<p>bediende begeleidde hem naar de voordeur en deed die op slot zodra hij vertrokken was. Wat een opluchting!</p> <p>Zonder een moment te verliezen omhelsde Napoleon zijn nicht Mamminina, de vrouw van Levie en gevolgd door zijn neef en diens aanhangers, stak hij de kelder en de tuin over en ging naar de kust, waar de sloep van Mingone op hem wachtte. Een immens verdriet overviel hem, omdat hij gedwongen was de stad, die hij zo liefhad te verlaten. Hij nam afscheid en sprong in de sloep. De sloep voer de zee op. Hij rondde de Citadel, waarachter een gondel verborgen lag, waar kapitein Ucciani en zijn matrozen vol spanning wachtten. Buonaparte ging aan boord. Nadat de wind zijn zeilen had gevuld, zette Ucciani koers naar Bastia (1).</p> <p>De volgende dag, 10 mei, landde Napoleon bij Macinaggio en vandaar ging hij via de bergpaden en meermaals zijn leven riskerend, naar Bastia om zich bij de commissarissen van de Nationale Conventie te voegen.</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>Intussen eiste Paoli op 15 mei in een brief aan Delcher en Lacombe Saint-Michel, die in feite een aanklacht was, het onmiddellijke ontslag van Saliceti.</p> <p>Hij beschuldigde hem ervan de Conventie opzettelijk en systematisch te misleiden, de mensen die hij had uitgekozen om zijn collega's bij te staan, waren er alleen maar om hen te bedriegen... de Buonapartes, Pompeis en anderen van dat slag, wier snode intriges algemeen bekend waren. Omdat de commissarissen niet eens de moeite hadden genomen om te reageren, had hij onmiddellijk, in overleg met Pozzo di Borgo, de banier van de opstand gehesen.</p> <p>Napoleon had in ieder geval een waardevolle les geleerd van zijn omgang met Paoli en aangezien de babbo zijn avances had afgewezen, veranderde hij van toon</p> <p>(1) Ucciani's huis werd geplunderd tijdens de Engelse bezetting van Ajaccio, maar hij ontving van het Directoire een miljoen als compensatie.</p>
233	<p>en stuurde een beledigende veroordeling van de man, die hij ooit had bewonderd. Een gebaar, dat aan elegantie ontbrak en waarvan de enige rechtvaardiging de jeugdige leeftijd van de dader was.</p> <p>“Welke fatale ambitie, riep hij uit, kan een 68-jarige man op een dwaalspoor brengen? Want Paoli heeft vriendelijkheid en zachtheid op zijn gezicht, maar haat en wraak in zijn hart. Hij heeft zalving en gevoel in zijn ogen en bitterheid in zijn ziel.”</p> <p>Napoleon was echter zo bezorgd over zijn volk, dat hij de commissarissen aanspoorde om nog een laatste poging te wagen Ajaccio te heroveren. Hij beweerde, dat hoewel de commandant van de citadel ongetwijfeld een fervent aanhanger van Paoli was, de bevolking van de hoofdstad daarentegen de Franse zaak steunde. Als ze zwegen, zei hij, was dat omdat ze onderdrukt werden door het Corsicaanse garnizoen. De commissarissen geloofden, net als Napoleon, dat ze door de controle over Ajaccio te verkrijgen, de meesters van het eiland zouden worden. De herovering van de hoofdstad vereiste uitrusting en middelen, waarover ze grotendeels niet beschikten. Ongetwijfeld hadden ze door het gebruik van geweld enkele onrusten en rellen op het eiland onderdrukt (1). Ze hadden voornamelijk de steden Bastia, Calvi, Saint-Florent en Bonifacio militair bezet, maar dit waren de enige gebieden waar Frankrijk nog steeds invloed uitoefende. Overal op het eiland had de overgrote meerderheid van de inwoners zich rond Paoli verzameld. Het was daarom onmogelijk om deze bolwerken te ontzetten. Om de geplande expeditie</p>

	<p>succesvol te kunnen uitvoeren, moesten er versterkingen worden aangevraagd bij generaal Brune.</p> <p>Dit verzoek werd weliswaar ingewilligd, maar slechts gedeeltelijk vervuld. De commissarissen moesten het uiteindelijk doen met de troepen en het oorlogsmateriaal, dat ze voorhanden hadden. Napoleon, die ze tot commandant van de artillerie hadden benoemd, ging daarom naar Saint-Florent om de belegeringsuitrusting voor te bereiden, die essentieel was voor de verovering van de bolwerken. Ondertussen organiseerden de commissarissen de kleine expeditiemacht (2) in Bastia. Deze bestond uit twee detachementen van het 520e en 26e Linierregiment, twee bataljons lichte infanterie, diverse mortieren, kanonniers en gendarmes. Ze vormden een totaal van duizend mannen. Op 23 mei waren de voorbereidingen voltooid.</p> <p>(1) In Calvi onderdrukte generaal Maudet, bijgestaan door de gemeente, de snode plannen van Abbé Sivorí, de burgemeester van de stad en Achille Murati, luitenant-kolonel van de Nationale Garde, die hadden geprobeerd de Citadel in te nemen. Nadat de Nationale Garde uit Calvi was verdreven, was het noodzakelijk de Abbé en Murati te arresteren... De commissarissen reageerden op de pogingen van de Paolisten tot oproer met krachtige maatregelen: de schorsing van de Algemene Raad en het departementale directie, het ontslag van Quenza, die de wapens en munitie had gegrepen. (Voir Marcaggi, blz. 421)</p> <p>(2) De commissarissen bevalen de Salis die zich in Sartène, Vico en Corte bevonden om zich in Ajaccio te verzamelen. (Voir Marcaggi, pagina 424.)</p>
234	<p>De kleine vloot zette koers naar Ajaccio. Napoleon en de drie commissarissen gingen aan boord van het fregat La Belette. Ze vertrokken, vastbesloten om te slagen en ervan overtuigd, dat succes mogelijk was. "We zullen de opstandelingen intimideren met een gewaagde zet," schreven ze aan de minister, "ondanks hun klachten, dat ze zo weinig mensen hebben."</p> <p>Bovendien kwamen op 26 mei, in overeenstemming met het besluit van de Algemene Raad, 1009 afgevaardigden uit de verschillende gemeenten van het departement en 2156 burgers uit alle delen van het eiland bijeen in Corte. Zij verklaarden Corsica's onwankelbare loyaliteit aan Paoli en in haar laatste zitting op 29 mei hekelde de Consulta de familie Buonaparte van Ajaccio en de familie Arena van Île Rousse, die de architecten waren van de huidige wanorde en optraden als gemene agenten en satellieten van de tirannieke factie, die samenzwoer om Corsica tot slavernij te reduceren. Een van de geregistreerde sprekers verklaarde dat "geboren in het moeras van despotisme, opgevoed onder het toezicht van een wellustige pasja (1), die dit eiland regeerde, de Buonapartes met dezelfde sentimenten waren opgegroeid en zich op kleinere schaal op dezelfde manier hadden gedragen als de Arenas."</p> <p>"Gezien het feit, dat de gebroeders Buonaparte alle inspanningen steunden en de bedrogpraktijken van de Arena onderschreven door een ontmoeting met de commissarissen van de Conventie... die dreigden de Corsicanen aan de Genuezen te verkopen...", zo was te lezen in de agenda, die unaniem was aangenomen, liet de Consulta hen over aan hun persoonlijke wroeging en aan de publieke opinie, die hen vanaf dat moment tot eeuwige verachting en schande had veroordeeld.</p> <p>Napoleon had aangevoeld dat het van essentieel belang was zijn moeder te waarschuwen voor het dreigende gevaar. In werkelijkheid werd dit gevaar steeds duidelijker. Het was vlakbij. Op de 24e stuurde Paoli tweeduizend bergbewoners, gerekruteerd uit Bocognano, Vico en Zevaco, naar Ajaccio om het garnizoen te versterken. Ze hadden de eigendommen van Multedo, lid van de Nationale</p>

	<p>Conventie, in Vico al geplunderd en in brand gestoken. Ze waren van plan hetzelfde te doen met de Buonapartes, die het hadden aangedurfd Paoli te verloochenen! Sterker nog, ze hadden daartoe orders gekregen. Ze moesten hen ook gevangennemen, dood of levend.</p> <p>Napoleon, die het gevaar voelde en voordat hij naar Ajaccio vertrok, stuurde dit bericht naar zijn moeder: "Preparatevi. Questo paese non e per noi."</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>Kort voordat de grote groep Paolistische boeren, die de opdracht hadden gekregen het huis van Buonaparte in brand te steken en te plunderen en vergezeld werden door talloze vrienden en aanhangers gewapend met geweren en dolken, arriveerde Costa de Bastelica, een fervent aanhanger van de Paolistische beweging.</p> <p>(1) In een voetnoot in de gedrukte tekst waarin de toespraken van de Consulta zijn weergegeven, staan de twee woorden: wijlen Marbeus.</p>
235	<p>Als aanhanger van Napoleon arriveerde hij in de nacht van 24 op 25 mei in Ajaccio. Hij ging naar Casa Buonaparte. Hij maakte Letizia wakker en vertelde haar:</p> <p>“Snel, mevrouw Letizia. De mannen van Paoli zitten ons op de hielen. Geen moment te verliezen. Hier ben ik met al mijn mannen. We zullen u redden of we zullen met u omkomen.” Wijze woorden van een toegewijde familievriend!</p> <p>Letizia aarzelt. Een ander zou zijn gevlucht, maar zij verkiest het gevaar onder ogen te zien. Dat is haar manier. "Nee, mijn kinderen," roept ze, "laten we liever met eer vechten en indien nodig laten we sterven. Maar laat het zonder schaamte en zonder wroeging zijn."</p> <p>Om haar heen, gewapend met dolken en geweren, staan jongeren uit Bastelica en Bocognano, die net als zij op alles voorbereid zijn en vooral bereid zijn hun leven voor een hoge prijs te verkopen.</p> <p>Costa houdt echter voet bij stuk. Hij beschrijft haar alle gevaren waaraan ze haar kinderen zou blootstellen.</p> <p>'Als dat het geval is,' zal ze zeggen, 'en aangezien het moet gebeuren, laat het dan onmiddellijk gebeuren!'</p> <p>Letizia en haar familie kleedden zich snel aan en pakten hun koffers en tassen in. Ze zorgden ervoor, dat ze alleen de meest noodzakelijke spullen meenamen. Familiepapieren en huissleutels werden toevertrouwd aan de gelovige Bracciani; pater Recco zou Jérôme en Caroline naar het huis van hun grootmoeder van moederskant brengen. Toen dat geregeld was, gaf Letizia het sein om te vertrekken.</p> <p>Een weinig glorieus maar noodzakelijk vertrek. Een blik op alles wat ze achter zich gaat laten. Dan, vergezeld door pater Fesch, Louis, Elisa en Pauline (1), gaat ze vastberaden op weg naar het landgoed van de familie Milelli. Daar hoopt ze bij haar familie een toevluchtsoord te vinden en te wachten op een gelegenheid om naar Bastia te vertrekken.</p> <p>Onder leiding van Costa en zijn vrienden, die als voorhoede fungeren en met Borgo's aanhangers in de achterhoede, baant de karavaan zich langzaam een weg naar zijn bestemming.</p> <p>Na twee uur zwoegen bereikten ze het landgoed van de familie Milelli. Letizia en haar kinderen rustten even uit, maar het verzet moest zo snel mogelijk georganiseerd worden. Alle aanhangers van de familie, gewapend met geweren, kwamen vanuit de omliggende dorpen toegesnelnd om de vluchtelingen te helpen.</p>

	<p>Omdat de nacht zonder noemenswaardige incidenten was verlopen, was het vertrouwen hersteld. De volgende avond, 26 mei, arriveerde Abbé Coti, de openbare aanklager van de regio, plotseling en onverwacht. Uit angst gearresteerd te worden als aanhanger van de Buonapartes, was hij te paard gekomen om zich bij hen aan te sluiten en alarm te slaan. Deze abbé was niets minder dan een strijder en niemand hechtte meer waarde aan het leven dan hij. Hij beschreef de situatie dan ook als uiterst ernstig. Hij was in een staat van intense opwindning. Hij bevestigde dat het</p> <p>(1) Lucien was sinds februari in Toulon.</p>
236	<p>huis Buonaparte nog maar net was geëvacueerd, toen soldaten van de Citadel en politieagenten binnenstormden om Letizia en haar kinderen te arresteren. Toen ze zagen, dat ze verdwenen waren, doorzochten ze de plekken, die de verdachten vaak bezochten. Slimmer dan zij waren Peretti en zijn bergbewoners, die diezelfde ochtend in Ajaccio waren aangekomen. Door volhardend zoeken hadden ze de schuilplaats van de vluchtelingen ontdekt. Ze waren onmiddellijk op weg gegaan naar de Milelli. Ze zouden er zonder vertraging aankomen.</p> <p>Letizia reageerde onmiddellijk op het dreigende gevaar, ze voelde dat ze zo snel mogelijk moest vertrekken, de tijd begon te dringen.</p> <p>Diezelfde dag waren herders, die het landgoed van de familie Milelli pachtten, haar komen waarschuwen, dat de kleine vloot, die op 23 mei vanuit Bastia was uitgevaren om Ajaccio te heroveren, door de ruwe zee en tegenwind gedwongen was om in de open haven voor anker te gaan, buiten het bereik van de kanonnen van de Citadel. Ze voegden eraan toe, dat ze Napoleon bij Provenzale hadden gezien, waar hij een tussenstop had gemaakt. Ze vertelden haar zoon, die zich nog steeds zorgen maakte over het lot van zijn familie, dat zijn moeder erin was geslaagd met hen uit Ajaccio te ontsnappen, maar dat het Casa Buonaparte was geplunderd en vernield door de Paolistische bendes van Peretti. Napoleon, zo beweerden ze, had hen opdracht gegeven zijn moeder te vertellen, dat ze naar de Capitello-toren moest gaan, waar hij van plan was zich bij haar te voegen.</p> <p>Terwijl de jonge mannen van Bastelica, in hun strijd lust, vastbesloten waren te vechten en de dreigende gevaren het hoofd te bieden, accepteerde Letizia het advies van Coti, dat door Fesch was goedgekeurd: de kust voorbij de Capitello-toren te bereiken, zoals Napoleon had voorgesteld. Toen de beslissing eenmaal was genomen, circuleerde er bij het vallen van de avond een gefluisterd bevel door de omliggende dorpen en gehuchten: zich bij de Milelli voegen.</p> <p>Om tien uur 's avonds, in een maanloze nacht, verzamelden de aanhangers van Buonaparte zich onderaan de verzonken steegjes, ze kwamen geruisloos uit de schaduwen tevoorschijn. Toen het gezelschap compleet was, vertrokken de vluchtelingen. De karavaan marcheerde geruisloos in een enkele rij, als een primitieve horde, omringd door geheime hinderlagen. Langzaam maar zeker vindt de horde het marsritme. Costa vormt de voorhoede, gevolgd door de jongemannen van Bastelica, die als verkenners over de paden oprukken. Achter hen, in de flank, marcheren de partizanen van Bocognano. Begeleid door de twee groepen rukken Letizia, Fesch en de kinderen langzaam op, hand in hand.</p> <p>Drie uur lang hadden ze een uitputtende tocht gemaakt door een gebied vol struikgewas, ravijnen en stroompjes. De kinderen waren uitgeput. Op de top van Aspreto aangekomen, stopten Letizia en Costa, ondanks het dreigende gevaar. Ze gingen in het gras liggen en vielen in slaap.</p> <p>Even verliest Letizia de moed en treurt. Waar ze ook kijkt, alles stort in... haar</p>

237	<p>huis, overgegeven aan...verlatenheid... haar kleine fortuin, centje voor centje vergaard door hard werken, weggevaagd... haar kinderen, verstoten, vernederd en een van hen bij verstek ter dood veroordeeld. Alles wat ze koesterde en wat haar de puurste vreugde bracht, is verdord, opgedroogd, tot as gereduceerd.</p> <p>Opgejaagd en slachtoffer van een meedogenloos lot, wat rest haar nog te doen en vooral, wat zal er van haar kinderen terechtkomen? Even aarzelt ze, maar ze verzamelt haar innerlijke kracht en herpakt zich. Ja! Ze zal het eiland verlaten, waar ze ooit zo hartstochtelijk van hield met elke vezel van haar wezen en dat haar nu zo wreed wegjaagt. Ze zal haar leven in Frankrijk opnieuw opbouwen. Hoop, en daarmee moed, is teruggekeerd. Costa heeft zijn wens geuit om zo snel mogelijk te vertrekken, ze maakt de kinderen wakker en opnieuw gaan ze op pad.</p> <p>De struiken lijken nu wat verder uit elkaar te staan, maar al snel wordt de ondergroei weer dichter. De doornige takken buigen onder hun gewicht, krassen hen en doen de kinderen wankelen. Uitgeput stoppen de verstoten kinderen aan de oever van de Capitello, een snelstromende beek. Zullen ze die nu moeten oversteken?</p> <p>'Het is noodzakelijk om alles achter te laten en de stroom over te steken, want daarin ligt de redding,' bevestigt Letizia, dat zodra de kinderen een beetje uitgerust zijn. Maar zullen we daartoe in staat zijn?'</p> <p>"In het water springen om eroverheen te komen? Onmogelijk! De kinderen zouden het risico lopen door de stroming meegesleurd te worden. Dus! Wat moeten we doen?"</p> <p>Costa herinnert zich dat er in een nabijgelegen veld een paard van een van zijn vrienden moet staan. Hij rent ernaartoe, vindt het, brengt het en laat vervolgens Letizia en haar kinderen, daarna Fesch en de abt, er een voor een doorheen rijden. Het gevaarlijkste deel van het avontuur is voorbij.</p> <p>De karavaan valt uiteen. Letizia stuurt haar aanhangers weg. Ze bedankt iedereen hartelijk voor de massale opkomst om haar te steunen. Ze vraagt hen om het nieuws te verspreiden, dat de vluchtelingen naar Sagona zijn gegaan, vanwaar ze aan boord zijn gegaan naar Saint-Florent.</p> <p>Vervolgens beginnen Letizia, pater Fesch en de kinderen, onder leiding van Costa, die zo snel mogelijk bij de zee wil zijn, aan de laatste etappe van hun fantastische nachtelijke tocht.</p> <p>Zonder te stoppen baanden ze zich een weg door het struikgewas, over nauwelijks gebruikte paden. Ze moesten geruisloos lopen, zonder een woord te zeggen, en in elkaars voetsporen, anders zou de ketting in de donkere nacht breken. Om hen heen heerste een zware, dreigende stilte. Maar de karavaan bewoog zich soepel voort, als een droomboot, die door de geringste roeislag niet in beweging te krijgen was.</p> <p>De vluchtelingen zetten hun tocht de hele nacht voort, vastbesloten het lot te trotseren. Tegen zonsopgang zijn ze volkomen uitgeput. Een paar minuten rust dan, plotseling, een verward gemurmel van stemmen dat dichterbij komt...</p>
238	<p>Alarm! Angstig rennen ze een klein, dicht bosje in, dat Costa hen aanwijst. Van daaruit kunnen ze duidelijk horen wat er gezegd wordt en het is niet van een aard die hen troost biedt. Dit zijn precies de Paolisten, medeburgers van Coti, die volgens hun eigen verklaringen een vreselijke wrok koesteren tegen Buonaparte en de abt. Zij wonen net als hij in het dorp Zevaco. Ze gaan naar Ajaccio om de troepen van Peretti te versterken.</p> <p>Coti moet dood, blijven ze herhalen. Wat Casa Buonaparte betreft, zweren ze bij alles wat heilig is, dat ze het steen voor steen zullen vernietigen.</p> <p>De ongelukkige abt werd het slachtoffer van een verlamdende angst, die elke wil tot verzet tenietdeed! Bleek en verslagen dook hij achter een struikgewas ineen, zijn</p>

	<p>zenuwen op scherp, terwijl Letizia het paard tegenhield, doodsbang dat elke beweging hun aanwezigheid zou verraden. Het dier leek bijna te begrijpen wat er van hem verwacht werd! Alleen zijn oren spitsten zich. De boeren zijn nu ver weg. Dat was op het nippertje!</p> <p>Ze moeten vanavond nog de zee bereiken, want alleen daar ligt hun redding. Costa leidt vastberaden zijn mannen. Met waakzame ogen en een wapen in de aanslag, loopt hij voorop. Achter hem rukken de uitgeputte vluchtelingen in stilte op. Elke gewonnen kilometer is een overwinning. Als de nacht valt, bereiken ze Casella op de landtong, die Capo di Muro met Coti Chiaveri verbindt. In de verte ligt de open, wijde zee, die hen redding zal brengen.</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>De vloot van Saliceti voer de Golf van Ajaccio binnen, waar de Republikeinen hoopten sympathisanten te vinden. Ze probeerden de opstandige stad te onderwerpen. Ze bestookten de stad met een hevig kanonvuur, maar werden, net toen ze de golfbreker rondden, getroffen door zo'n zware barrage van gloeiendhete kanonskogels dat ze, in plaats van een nederlaag te accepteren, de strijd staakten. Ze verplaatsten hun inspanningen naar een plek, waar succes zekerder leek, aangezien Napoleon daar aanhangers had en voeren op volle snelheid richting Capitello, dat ze zonder al te veel moeite veroverden.</p> <p>Gesterkt door hun nieuwe energie deden de commissarissen opnieuw een beroep op de Franse troepen en vrienden van Frankrijk in de regio voor steun. Ze beseften al snel dat deze laatsten geen enkele wil leken te hebben om te vechten of te winnen. Slechts een handjevol aanhangers van Buonaparte, voornamelijk herders, sloot zich bij hen aan.</p> <p>Ze beseffen, zij het wat laat, dat het voor hen onmogelijk is om de Citadel te veroveren. Ze missen de middelen, de paar honderd soldaten waarover ze beschikken zijn veel te middelmatig. De strijd is verloren.</p> <p>Daarom zullen ze zich tevredenstellen met de jacht met kanonvuur.</p>
239	<p>Enkele duizenden Paolistische boeren, die hen vanuit de heuvels van Aspreto met een langdurig vuurgevecht hadden begroet, stonden klaar. Ondertussen wachtte Buonaparte vol spanning op het strand.</p> <p>Vanuit Provenzale kwam nieuws over zijn familie. Hij kon niet te lang blijven, want een herder zag plotseling gewapende mannen op hem afrennen. "Ren! Ren!" Napoleon was ongewapend... hij wierp zich in zee. De partizanen versnelden hun pas en openden het vuur op hem. Sommigen probeerden zelfs achter hem aan te zwemmen. Maar hij bereikte het zeilschip ongedeerd. De commissarissen patrouilleerden nu langs de kust om partizanen op te sporen, die vluchtten voor de troepen van Paoli. Toen zagen ze mensen aan de kust om hulp roepen: een vrouw, kinderen... Bonaparte was ontroerd. Hij dacht dat het Letizia en haar zussen waren, die om hulp riepen. Hij liet een sloep te water. Hij klom aan boord en roeide met volle snelheid naar de kust. Een brandende koorts dreef hem voort. Toen hij zag dat het werkelijk zijn eigen mensen waren, die hem te hulp schoten, schreeuwde hij van vreugde. In zijn emotie sprong hij in het water, nog voordat de sloep de kust had bereikt.</p> <p>Hij snelt naar zijn familie toe, omhelst hen uitbundig, lacht nerveus en stottert woorden, die geen betekenis of samenhang hebben... Hij herpakt zich en laat hen in de sloep stappen, die hen onmiddellijk terugbrengt naar het schip, waar de commissarissen op hen wachten.</p>

	<p>Bij Letizia zijn Elisa, Pauline en Louis, evenals de twee abten, Fesch en Coti. Alleen Costa weigert in ballingschap te gaan. Hij geeft er de voorkeur aan, zegt hij, zich terug te trekken in Bastelica, zijn geboortestad.</p> <p>Twee dagen later arriveerden Letizia en haar gezin in Calvi, waar hun neven en nichten, de Giubegas, hen hartelijk ontvingen. Caroline en Jérôme, de twee jongste kinderen, voegden zich bij hen. Na acht dagen van rust en troost, die hun gekwetste harten hadden verwarmd, besloten ze dat Corsica definitief voorgoed verloren was. Het was ontdaan van de godenbeelden, waarmee ze het hadden versierd. Het zou nu in Frankrijk zijn, dat ze een nieuw leven zouden vinden. Met een breuk met een verleden, dat de ondergang van hun fortuin had gezien, verlieten Letizia en haar kinderen Corsica op 10 juni. Ze scheepten zich in voor Toulon. Daar zou Letizia de spil van het gezin vormen, van waaruit de prestigieuze leider zou opstaan die hen naar een nieuwe bestemming zou leiden, die de wereld zou verbazen.</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>Voor Napoleon was de Corsicaanse periode van zijn leven voorbij. Het eiland, dat hij zo had gekoesterd, zou voortaan slechts een secundaire rol in zijn leven spelen. Hij zou het pas weer zien bij zijn terugkeer uit Egypte. Vanaf dat moment zou hij zich identificeren met Frankrijk, waarvan hij zich al lange tijd aangetrokken voelde zonder te begrijpen waarom. Nu voelde hij dat daar, door een onbreekbare band, zijn ware vaderland lag.</p>
240	<i>Blanco</i>
241	Aanhangsels
242	<i>Blanco</i>
243	<p style="text-align: center;">Aanhangsel I BIJLAGE I</p> <p style="text-align: center;">DE VROEGE JAREN VAN BUONAPARTE IN BRIENNE</p> <p>Traduction de la brochure publiée en 1797 par un condisciple anglais de Buonaparte à Brienne, sous le titre: Some account of the early years of Buonaparte at the military school of Brienne and his conduct at the commencement of the French Revolution, by Mr. C. H. one of his school fellows (London, printed by the author and sold by Hookham and Carpenter, 14, Old Bond Street. 1797. Price 2 shillings).</p> <p style="text-align: center;">AAN HEER ANDREW DOUGLAS</p> <p>Geachte heer,</p> <p>U leek behoefte te hebben aan details over de vroege jaren van Bonaparte, deze jonge held voor wie zelfs zijn vijanden hun bewondering niet konden ontkennen. Om u een plezier te doen, heb ik het idee opgevat om, voor zover mijn geheugen het toelaat, enkele feiten te verzamelen over zijn geboorte, zijn opvoeding en zijn eerste stappen in deze carrière, die hij al met zoveel roem heeft volbracht.</p>

	<p>Ik was samen met hem student en metgezel tijdens zijn adolescentie, voorbestemd voor dezelfde oefeningen en hetzelfde soort leven als hij, maar door verschillende omstandigheden ben ik sindsdien van hem gescheiden.</p> <p>Buonaparte droeg bij aan het succes van de Franse Revolutie, waarvan ik een van de slachtoffers ben; zijn overwinningen betekenden zelfs de ondergang van mijn familie, die door een soort noodlot op een dwaalspoor gebracht, vele jaren geleden een land waar ze vrede en geluk vonden, hadden verlaten om zich in Frankrijk te vestigen. Mijn ouders, verbonden door de tederste banden en met geen andere ambitie dan het geluk van hun kinderen, hadden zich beperkt tot het genieten van een vredig, bescheiden leven. Ze genoten van dit rustige geluk, toen afgunst, ongetwijfeld, gevaarlijke vijanden onder hun burens opstookte en hen als slachtoffers aan de revolutionairen uitleverde. Door de u bekende tegenslagen is mijn familie sindsdien uiteengevallen, maar deze noodlottige omstandigheden, die mijn dagen vergiftigen, hebben geen enkele connectie met het grootmoedige gedrag van de veroveraar van Italië. De vrijgevigheid van zijn karakter is een veroordeling van alle revolutionaire excessen en de held is mij daardoor des te dierbaarder geworden,</p>
244	<p>dat zijn overwinningen de terugkeer van de vrede, die zo vurig door heel Europa wordt begeerd, bespoedigen. Wreedheid is maar al te vaak de trouwe metgezel van ambitie, dankzij zijn grootsheid en nobele geest werd het gedrag van Buonaparte, hoewel geleid door de nobele impuls van roem, nooit bezoedeld, zelfs niet op de meest kritieke momenten, door excessen, die succes onteren.</p> <p>Buonaparte valt niets te verwijten voor de veroordeling of de executie van zijn landgenoten en hoewel zijn heldendaden alleen konden worden bewerkstelligd door vele levens op te offeren, bewijst zijn clementie jegens de overwonnenen, dat zijn hart niet ongevoelig was voor de rampen, waarvan een dwingende noodzaak hem tot instrument maakte.</p> <p>Kortom, Buonaparte, overladen met eer en roem, trekt de aandacht van de hele wereld. Ambitie heeft hem tot een groot man gemaakt en welke middelen hem ook beroemd hebben gemaakt, de wereld wil zelfs de kleinste details weten over het leven van een man, die op achtentwintigjarige leeftijd al een volwaardige held is.</p> <p>Ik zal mijn doel bereikt hebben als u deze paar pagina's, waarvan de waarde uitsluitend in hun inhoud ligt, in ontvangst wilt nemen. Beschouw ze als een blijk van respect voor de gevoelens waarmee ik..."</p> <p style="text-align: right;">C. H. Londen, 10 juli 1797.</p> <p>Buonaparte, afkomstig uit een Italiaanse familie, werd in 1769 geboren in Calvi, een klein stadje op Corsica, als zoon van adellijke maar arme ouders. De beroemde Paoli, zijn peetvader, gaf hem de naam Napoleon bij zijn doop. Zijn moeder, Madame Buonaparte, die naar verluidt een schoonheid was, had de aandacht getrokken van de graaf van Marbeuf, die door Lodewijk XV tot gouverneur van het eiland was benoemd en het is aan hem, dat kwaadaardige roddels de geboorte van onze held toeschrijven. In dit geval zou de algemene opvatting dat kinderen uit buitenechtelijke huwelijken een mannelijker en vastberadener karakter hebben dan wettige kinderen, worden versterkt. Hoe dan ook, de graaf van Marbeuf toonde talrijke tekenen van belangstelling en vriendschap voor de familie Buonaparte en ontfermde zich in het bijzonder over de heer Buonaparte. Hij schonk hem de steun van zijn prestige en zijn geld. In 1778 besloot hij zijn jonge protegé naar Frankrijk</p>

	<p>te sturen om hem een opleiding te geven, die bij zijn afkomst paste en hem de vooruitzichten op een gunstige positie te verzekeren.</p> <p>Tijdens de regeringen van Lodewijk XV en Lodewijk XVI werden instellingen opgericht voor de opleiding van minder welgestelde edellieden. De koninklijke vrijgevigheid spaarde geen kosten om jonge studenten een nuttig en aangenaam leven te bieden. Van deze instellingen, bekend als koninklijke militaire scholen, waren er dertien. Ze waren verspreid over de verschillende provincies van het koninkrijk. De school in Parijs groeide uit tot een soort centrale school, het object van de aspiraties van jonge studenten. Toelating tot deze school was een beloning voor degenen, die zich in hun studies hadden onderscheiden.</p> <p>Een inspecteur, meestal een generaal, vergezeld door twee leden van de Academie, voerde jaarlijks een inspectie van de scholen uit. Het onderzoek vond in zijn aanwezigheid met uiterste precisie plaats. En dat van de leerlingen ook van wie het</p>
245	<p>goede gedrag en de vooruitgang door de regenten werden geprezen, dan werden de kinderen toegelaten tot de Koninklijke School van Parijs. Vanaf hun vroegste jeugd werden de geest en het lichaam van de kinderen onderworpen aan een voortdurende activiteit. Hun opleiding duurde zeven tot acht jaar. Ze werden met de grootste zorg begeleid. De meest gekwalificeerde leraren gaven leiding aan hun studies en brachten hen een gevoel voor deugd bij. De studie van oude en moderne talen, geschiedenis, aardrijkskunde en wiskunde en de verschillende takken van de krijgskunst vormden de basis van hun opleiding. Maar hoewel dit onderdeel van hun opleiding bijzonder veel nadruk kreeg, werd er evenveel aandacht besteed aan het plezierige aspect. Dit voorkwam dat de jongeren, die ruwe en onbeschaafde eigenschappen ontwikkelden, die het leren zo onaantrekkelijk maken.</p> <p>Het was in een van deze scholen dat de graaf van Marbeuf de jonge Bonaparte wilde plaatsen. Corsica had, sinds het deel uitmaakte van Frankrijk, onder andere het privilege verkregen, dat de inwoners deelden in de vrijgevigheid van de koning. Dhr. de Marbeuf had daarom geen moeite om een plaats voor zijn protegé in een van deze scholen te bemachtigen.</p> <p>Maarschalk de Ségur, destijds minister van Oorlog, had de leiding over de militaire scholen. Hij plaatste Bonaparte in de school in Brienne in de Champagne, waar hij, voor zover ik me kan herinneren, begin 1779 werd toegelaten.</p> <p>Zo'n vijftien tot achttien maanden later stuurde mijn vader, gebruikmakend van het recht dat alle buitenlanders van adellijke afkomst hadden om hun kinderen naar koninklijke scholen te laten gaan, mij naar Brienne om mijn opleiding te beginnen. Ik was jonger dan Bonaparte. We verschilden in karakter en temperament. Ik heb geen bijzondere vriendschap met hem opgebouwd, maar doordat we onder hetzelfde dak woonden en dezelfde oefeningen deden, kon ik hem observeren en al vroeg beschouwde ik hem als een buitengewoon persoon. Onder honderdvijftig leerlingen van onze leeftijd vond ik er geen die qua smaak en karakter op hem leek. Dit bevestigt de algemeen aanvaarde opvatting dat kinderen vaak oplettender zijn dan ze lijken.</p> <p>Bonaparte, wiens neigingen verschilden van die van zijn kameraden, zonderde zich van ons af en werd zo vanzelfsprekend het object van onze observaties.</p> <p>Ik kan me niet herinneren, dat hij ooit ook maar de geringste voorkeur voor een van zijn klasgenoten heeft getoond.</p> <p>Donker en zelfs woest, bijna altijd in zichzelf gekeerd, was het alsof hij, pas net uit een bos tevoorschijn gekomen en tot dan toe de blik van zijn soortgenoten vermijndend, voor het eerst een gevoel van verbazing en wantrouwen ervoer.</p>

	<p>Altijd alleen, de vijand van alle kinderspelletjes en vermaak, deed hij nooit mee aan de uitbundige vreugde van zijn kameraden. Integendeel, als hij hen toevallig tegenkwam, was het alleen om hen terecht te wijzen. Zijn moed stelde hem in staat de gevaren te trotseren waaraan een baardloze pedagoog zich blootstelt.</p> <p>Ik zag hem vaak in gevecht met een groep klasgenoten, uitgedaagd door zijn felle protesten, hij pareerde hun slagen en bundelde zijn krachten met de grootste kalmte. Zo leek Bonaparte, op zo'n jonge leeftijd, er op voorbereid te zijn, dat het lot hem ooit zou oproepen de grootste obstakels te overwinnen.</p>
246	<p>Bonaparte toonde al op zeer jonge leeftijd een verlangen of liever een behoefte aan vrijheid. Zijn liefde voor Corsica, dat hij als zijn ware vaderland beschouwde, woog al zwaarder dan de dankbaarheid, die hij voelde jegens de koning voor diens goedheid. Het idee om van iemand afhankelijk te zijn, leek hem een vernedering. Wanneer zijn kameraden hem plaagden over het afstaan van Corsica aan de Franse monarchie, antwoordde hij: "Ik hoop dat ik het ooit zijn vrijheid kan teruggeven."</p> <p>Hij had toen geen idee, dat hij ooit geroepen zou worden om het lot van Frankrijk zelf te bepalen en het lot van de andere grote mogendheden van Europa te bezegelen.</p> <p>Zijn eerste stappen in zijn studie werden niet gekenmerkt door buitengewone vooruitgang en of het nu door onachtzaamheid of minachting kwam, hij wijdde zich weinig aan de studie van het Latijn. Deze nalatigheid zal des te onverklaarbaarder lijken, gezien het feit dat zijn verlangen om te leren en zich bezig te houden een ware passie was geworden, maar een soort geheim instinct stuurde zijn keuzes al naar die kennisgebieden, die ooit de instrumenten van zijn roem zouden worden. Wiskunde, vestingbouw, de aanval op en verdediging van forten en bovenal geschiedenis, namen al zijn tijd in beslag. Hij wijdde zich onvermoeibaar aan zijn studies en ik twijfel er niet aan, dat de bevlogenheid, die hij sindsdien heeft getoond, zijn oorsprong vindt in het lezen van de levensbeschrijvingen van die illustere mannen, die hij vanaf het begin als rolmodellen had genomen.</p> <p>Niemand was beter in een betere positie dan ik om de extreme gretigheid, waarmee hij zijn lectuur verslond te observeren en onze gesprekken hierover hebben er ongetwijfeld in grote mate toe bijgedragen, dat ik hem op een bijzondere manier ben gaan waarderen. Laat ik het uitleggen. Tijdens Buonapartes tijd op de school in Brienne werd daar een bibliotheek opgericht voor het plezier en de educatie van de leerlingen. Maar om ons al vroeg ideeën over orde en organisatie bij te brengen, besloten onze meerderen, dat de verdeling van de boeken en het beheer van de fondsen, die bestemd waren voor het onderhoud van deze bibliotheek volledig zouden worden toevertrouwd aan twee leerlingen, die door hun medeleerlingen werden gekozen. Ik was een van de twee leerlingen, die door mijn klasgenoten werden uitgekozen. Ik heb drie jaar van mijn vrije tijd aan deze taak besteed en het was misschien wel de meest plezierige periode van mijn leven. Dit gaf me zeer frequente gelegenheden om Bonaparte te zien, die als ze naar mij hadden geluisterd, de meest geschikte persoon zou zijn geweest om onze bibliothecaris te worden. Mijn klasgenoten dachten daar anders over. Hij zou deze functie waarschijnlijk hebben veracht. Hij moet hebben gedacht, dat hij zijn eigen opleiding verwaarloosde door alle tijd te besteden, die hij aan de details van zijn werk had moeten besteden. Hoe dan ook, zijn verzoeken om boeken waren zeer frequent, de herhaling ervan maakte me geïrriteerd, een irritatie, die ik niet had mogen laten escaleren. Het ligt in de aard van de mens en evenzeer van een kind, om zich geleidelijk alle privileges van gezag toe te eigenen. Het was mijn plicht om meegaand te zijn, ik vond het gemakkelijker om eigenwijs te zijn. Moe van Buonapartes herhaalde verzoeken, deed ik alsof ik</p>

	<p>zijn ijver toeschreef aan de bedoeling om me lastig te vallen en soms had ik reden om spijt te hebben van de onbeleefdheid, waarmee ik hem ontving. Buonaparte was in zijn jeugd niet geduldiger of minder vastberaden dan hij sindsdien is gebleken en hij maakte me vaak duidelijk, dat het onverstandig was om hem te provoceren. Destijds zou zo'n bekentenis me vernederend hebben geleden. Nu lijkt dat veel minder het geval.</p>
247	<p>Buonaparte was van nature gereserveerd, volledig toegewijd aan zijn studie. Hij vond plezier in de eenzaamheid. Een aanzienlijk stuk land was tussen ons verdeeld. Lange tijd wijdde hij al zijn vrije tijd aan het bewerken en omvormen van zijn toegewezen perceel tot een tuin. Nadat hij twee van de andere eigenaren had gedwongen hun percelen aan hem af te staan, maakte hij de toegang moeilijk door er een hek omheen te bouwen. Al het geld, dat Monsieur de Marbeuf hem voor zijn vrijetijdsbesteding stuurde, gebruikte hij om dat hek aan te leggen.</p> <p>Het bosje dat hij zelf had aangeplant en met de grootste zorg had onderhouden, had na twee jaar zijn tuin veranderd in een ware kluizenarij. Wee de nieuwsgierige, ondeugende of speelse leerling, die het waagde zijn rust te verstoren. Hij zou dan woedend uit zijn schuilplaats zijn gerend en de indringers hebben verjaagd, ongeacht hun aantal.</p> <p>In dit ontoegankelijke toevluchtsoord voelde Bonapartes ziel, verlangend naar roem, een nobele ambitie ontwaken, gevoed door de voorbeelden van die illustere mannen, die hij zich zich voorstelde te overtreffen.</p> <p>Zo'n eigenaardige levenswijze trok onvermijdelijk de aandacht. Zijn meerderen en medestudenten waren niet in staat zijn uitzonderlijke verdiensten te waarderen en zijn ware bedoelingen te begrijpen en vonden hem daarom slechts bizar en belachelijk. Ongevoelig voor beledigingen, die hij alleen maar kon accepteren, reageerde hij op de spot van zijn leraren met stilte of minachting. Zelfs vernederingen en straffen bleken evenmin effectief.</p> <p>Ik vergat te vermelden, dat de bijeenkomsten van de jonge studenten op militaire wijze waren georganiseerd. Verdeeld in compagnieën vormden ze een klein bataljon, waarvan de kolonel en officieren, gekozen uit hun midden, de insignes van een Frans regiment droegen. Buonaparte had de rang van kapitein. Men zou kunnen veronderstellen, dat hij zeer gevoelig zou zijn geweest voor het verlies van een onderscheiding, die uitsluitend op verdienste was toegekend en die door de gretigheid waarmee de jongemannen ernaar streefden, met de dag vleinder werd. Een krijgsraad, bijeengeroepen volgens de voorschriften, verklaarde echter dat Buonaparte het bevel voerde over kameraden, wier goede wil hij minachtte. Nadat hem het vonnis was voorgelezen, dat hem degradeerde en tot de laagste rang van het bataljon degradeerde, werden de insignes van zijn rang hem afgenomen. Buonaparte leek onbewogen door de belediging of was in ieder geval te trots om te laten merken dat het hem raakte. Zijn superieuren betreurden het wellicht, dat ze hem aan zo'n vernedering hadden blootgesteld, zijn vrienden beantwoordden in ieder geval vanaf dat moment zijn vriendschap. Op die leeftijd is de ziel nog edelmoedig, men houdt op met het vervolgen van degenen, die ongelukkig zijn.</p> <p>Het gedrag van de studenten leverde de meest positieve resultaten op. Buonaparte waardeerde de vrijgevigheid van zijn jonge metgezellen. Zonder zijn studies te verwaarlozen, werd hij socialer. Hij deed soms mee aan hun spelletjes en verdiende zo op zijn beurt het recht om nieuwe vormen van vermaak voor te stellen. Maar hij zou geen plezier aan deze recreaties hebben beleefd als het nuttige niet met het aangename was gecombineerd. De spellen, die hij voorstelde, droegen immers altijd de stempel van zijn karakter. De Olympische Spelen van Griekenland en die van de</p>

	<p>Romeinse circussen dienden als zijn voorbeelden. Nieuwigheden spreken kinderen aan en vooral Franse kinderen. Buonaparte werd onze leider en het verlies van zijn rang als kapitein werd ruimschoots gecompenseerd door zijn nieuwe titel van Directeur van onze Vermakelijkheden, die hem unaniem werd toegekend. Kinderen, net als volwassenen, hebben de neiging de grenzen van de gematigdheid te overschrijden.</p>
248	<p>Onze spelletjes veranderden al snel in echte veldslagen. We speelden afwisselend Romeinen en Carthagers, Grieken en Perzen, en voelden ons geroepen om de woede van die oude krijgers na te bootsen. Stenen werden onze wapens. Er vielen regelmatig gewonden. Onze meerderen moesten onze moed inperken; onze spelletjes werden verboden en onze generaal kreeg een strenge berisping.</p> <p>Vanaf dat moment trok Buonaparte zich terug in zijn tuin. Hij hervatte zijn vroegere bezigheden en verscheen niet meer onder ons tot de dag dat een zware sneeuwval hem een voorwendsel bood om een nieuwe campagne te beginnen.</p> <p>De vijandelijkheden veranderden vanzelfsprekend van karakter en de moderne oorlogsvoering verving die van de ouden. Buonaparte, die zich had verdiept in de studie van vestingwerken, stond te popelen om zijn theorieën in de praktijk te brengen. Al snel verrezen er op de binnenplaats van de school loopgraven, forten, bastions en redoutes van sneeuw. We werkten allemaal met grenzeloos enthousiasme en plezier aan de bouw van deze constructies. De jonge Bonaparte leidde onze operaties. Alles werd uitgevoerd met een intelligentie en precisie, die de nieuwsgierigheid wekte van de lokale bevolking en zelfs buitenlanders, die massaal toestroomden om onze sneeuwvestingen te bewonderen. Nadat de bouw van deze werken voltooid was, wachtten we met enorm ongeduld op de vaststelling van de aanvals- en verdedigingsopstellingen. Buonaparte nam opnieuw de leiding over deze operaties. Hij wisselde in het aanvoeren van zowel de aanvallers als de belegerden en verwierf al snel, door deze leerzame oefeningen, de vaardigheid om behendigheid met moed te combineren. Sneeuwballen waren onze enige wapens en aangezien de wonden, die ze veroorzaakten niet dodelijk waren, keken onze meesters zonder argwaan toe hoe we ons vermaakten. Ze moedigden het zelfs aan en applaudisseerden voor degenen, die zich onderscheidden door hun moed of door een nieuwe strategie te bedenken. Buonaparte vond altijd wel een manier om onze interesse te wekken door elke dag een nieuwe manoeuvre te verzinnen. Maar de maartzon deed onze wapens en onze versterkingen smelten en stelde ons vermaak uit tot de volgende winter.</p> <p>Zo was de school, zo waren de eerste beproevingen van de jonge held, die aan het hoofd van een leger ongedisciplineerde nieuwelingen, zonder vertrouwen in hun leider, er sindsdien in is geslaagd de dapperste soldaten van Europa te verslaan en de plannen van de meest ervaren generaals te dwarsbomen. Verlangend naar de goedkeuring van zijn jonge rivalen, leerden deze adolescentenspelen hem hoe te overwinnen. Het was daar, dat hij het krijgshaftige enthousiasme opdeed, dat hem later in staat stelde zijn genialiteit te tonen. Het was ook daar, dat hij vervuld raakte van bewondering voor de helden van de Oudheid, hun heldendaden en deugden werden zijn voorbeelden, de glorie om hen te overtreffen het doel van zijn ambitie.</p> <p>Hoewel deze voortdurende oefeningen en de eerdergenoemde vormen van vermaak Buonapartes activiteit gedeeltelijk stimuleerden, ben ik ervan overtuigd dat zijn gezondheid ernstig te lijden had onder de lange perioden van inactiviteit, waartoe hij veroordeeld was gedurende de eerste jaren, die hij aan zijn studie wijdde. Te veel inspanning tijdens deze studieperioden is wellicht schadelijker dan langdurige rust, want hoewel hij van nature veel kracht en een constitutie had, die</p>

	<p>bestand was tegen vermoeidheid, maakte hij de indruk een zwakke en fragiele gezondheid te hebben. Hoewel hij van gemiddelde lengte was, waren zijn schouders opvallend breed. Zijn ogen waren donkerblauw, klein maar levendig. Bruin haar,</p>
249	<p>een breed en prominent voorhoofd, een langwerpige gezicht, een olijfkleurige teint.</p> <p>Zijn gelaatstrekken zijn op het eerste gezicht niet bijzonder opvallend, maar bij nadere beschouwing voelt men aan dat men te maken heeft met een diep nadenkend persoon. De levendigheid van zijn blik verradt een ongewone activiteit en energie.</p> <p>De afzondering waarin hij leeft, geeft zijn gedrag een hardheid, die grenst aan het woeste. Van nature gepassioneerd, geeft hij soms toe aan gewelddadige woede-uitbarstingen tegen zijn metgezellen. Hier is een typisch voorbeeld:</p> <p>Elk jaar op 25 augustus, de feestdag van Sint-Louis, kregen de leerlingen van de militaire school toestemming om het Feest van de Koning te vieren en zich over te geven aan de meest uitbundige genoegens. Tijdens deze feestelijke dag werden alle regels opgeheven en men kan aannemen, dat het zelden zonder incidenten verliep.</p> <p>Het is niet mijn bedoeling om de buitensporige toegeeflijkheid van de leraren te veroordelen of goed te praten. Laten we simpelweg het voorval beschrijven, waarvan ik getuige was.</p> <p>Volgens een aloude traditie kon elke leerling, die de leeftijd van veertien jaar had bereikt, een bepaalde hoeveelheid buskruit krijgen voor het feest van Sint-Louis. Gedurende de twee weken voorafgaand aan deze viering bereidden leerlingen van die leeftijd samen het vuurwerk voor. De leraren gaven hen zelfs kleine kanonnen, musketten en pistolen, waarmee ze de grote dag aankondigden. Wat een vreugde... Wat een moment!... Het was misschien wel de gelukkigste dag van ons leven. Het plezier, dat de leerlingen voelden was zo intens en zo wijdverspreid.</p> <p>Hier benadrukte Buonapartes werkelijke of geveinsde onverschilligheid. Hij had zich teruggetrokken in zijn tuin, nam geen deel aan de festiviteiten en concentreerde zich ongestoord op zijn werk, zonder zich door het lawaai te laten afleiden. Zijn kameraden waren in hun uitbundige feestvreugde veel te zeer in beslag genomen door hun eigen plezier om eraan te denken hem te storen. Ze zouden hem ongetwijfeld hebben bespot, ware het niet, dat zijn vreemde gedrag in deze onverwachte situatie ieders aandacht op hem vestigde.</p> <p>Rond negen uur 's avonds hadden zich zo'n twintig jonge studenten verzameld in de tuin naast het huis om naar een show te kijken, die de eigenaar had georganiseerd... Het was een piramide van verschillende soorten vuurwerk, die allemaal tegelijk zouden worden afgestoken. Helaas was een doos met een flinke hoeveelheid buskruit vergeten en de toeschouwers hadden er geen idee van dat ze duur zouden betalen voor hun natuurlijke nieuwsgierigheid. We waren net bij de kleine constructie aangekomen, die onze gastheer had aangestoken en bewonderden het effect toen er per ongeluk een paar vonken op de doos met buskruit vielen. De explosie was verschrikkelijk. Er waren verschillende gebroken benen en armen. Sommige gezichten waren zelfs verbrand door de explosie, terwijl een deel van de muur instortte met een doffe dreun.</p> <p>Terwijl degenen onder ons, die ongedeerd waren gebleven door de vuurwerkscherven Napoleons palissaden neerhaalden en een inval in zijn tuin simuleerden, zagen we hem, gewapend met een houweel, op ons afstormen. Hij dreef degenen, die erin geslaagd waren door zijn versterkingen heen te breken, met geweld terug. Woedend toen hij zag dat zijn prieel en struiken vertrapt werden, deelde hij ons verschillende harde klappen uit, waardoor we verbijsterd en doodsbang terugtrokken en het aantal gewonden verder opliep. Het spreekt vanzelf dat onze kameraden wraak namen voor deze houding.</p>

250	<p>Buonaparte zelf zou nu ongetwijfeld toegeven, dat hij op die dag in ieder geval onze wraak verdiende, maar op dat moment maakte hij zich alleen zorgen over de schade, die zijn tuin had geleden. Hij vond het onrechtvaardig, dat hij het slachtoffer was geworden. Hij was wellicht verbitterd door de festiviteiten ter ere van een koning. Deze hadden in hem de slechte stemming van een republikein aangewakkerd, want hij had zijn gevoelens hierover al van jongs af aan duidelijk gemaakt. In elk geval hebben de jaren deze hardvochtigheid aanzienlijk verzacht. We weten dat de gematigdheid, die de veroveraar van Italië altijd aan de dag legde jegens zijn vijanden, hem even beroemd maakte als zijn overwinningen.</p> <p>Bonaparte verliet de school van Brienne aan het eind van 1785.</p> <p>De Chevalier de Renault, destijds inspecteur-generaal, erkende de verdiensten van deze jongeman, hij deed hem recht ondanks de klachten van zijn professoren, die zich van hem hadden afgekeerd vanwege zijn koppige karakter. Dat jaar was er een klas met verschillende beursstudenten van de Koning, die dankzij hun academische prestaties waardig waren om naar de Koninklijke Militaire School in Parijs te worden gestuurd. Bonaparte was een van hen. Zijn talenten leverden hem de goedkeuring op van een hooggeachte officier, die zijn eigen promotie te danken had aan zijn verdiensten en onberispelijke gedrag. Bij aankomst in Parijs uitte hij de wens om bij de artillerie te dienen, omdat dit onderdeel, samen met het geniekorps, het enige in Frankrijk was waar intriges en rijkdom geen plaats konden innemen boven verdienste. Hij wijdde zich met onvermoeibare ijver aan de wiskunde. Het was zijn favoriete vak. Hij was al snel klaar om de vereiste examens af te leggen. Hij studeerde met glans af en werd in de rang van officier kort voor de Revolutie toegewezen aan het regiment La Fère-Artillerie.</p> <p>Op basis van de principes, die Bonaparte verkondigde tijdens zijn verblijf in Brienne, kunnen we aannemen, dat hij gedurende deze gedenkwaardige periode niet aarzelde om zich uit te spreken voor de vrijheid.</p> <p>Vastberaden in zijn vooroordelen tegen de monarchie en gedreven door zijn streven naar roem, kon hij de kans, die de Revolutie hem bood om zich te onderscheiden, niet laten liggen. Juist in moeilijke situaties komt karaktersterkte tot uiting en weet men standvastig te blijven. Waar een man zonder daadkracht en moed zijn zwakte toont, aarzelt de sterke man daarentegen niet om zich van de massa te onderscheiden. Triomferen of sterven in glorie zijn de enige alternatieven die hem restten. Hoewel het gevaarlijk was om vanaf het begin van de onrust een standpunt in te nemen, weigerde Buonaparte zich passief voor te doen. Hij omarmde enthousiast de principes van vrijheid en gelijkheid. Toen het decreet verscheen, dat geen onderscheid maakte behalve op basis van verdienste, begreep hij hoe glorieus het land zou zijn als het geen obstakels opwierp voor genialiteit. Bijna al zijn collega-officieren bekritiseerden hem voor zo'n overhaaste beslissing, de partijpolitiek wakkerde de hevigste conflicten onder hen aan. Het verlies van verschillende vriendschappen leidde bijna tot zijn dood.</p> <p>Op een dag, terwijl hij met een paar vrienden langs de rivieroever wandelde, liep de discussie zo hoog op, dat zijn vrienden hem, in een van die woedende uitbarstingen, die kenmerkend zijn voor politieke debatten, vastgrepen en hem in de rivier wilden gooien. Ze beseften echter hoe laf het was om zo misbruik te maken van hun numerieke superioriteit. Ze lieten hem los, maar ze konden hem niet van gedachten veranderen.</p>
251	<p>Hij verbrak alle contact met zijn kameraden tot de dag dat, naarmate de revolutionaire geest aan kracht won, sommigen van hen zich bij hem aansloten. De</p>

	<p>anderen, die alleen hun loyaliteit aan de koning voelden en hem geen effectieve steun konden bieden, namen de wanhopige beslissing hun rang en fortuin op te offeren uit eergevoel en integriteit. Hun vertrek maakte de kameraden, die zich bij de oppositie hadden aangesloten nog bitterder. Zij hesen zelf de banier van de opstand, zij moedigden de soldaten aan in opstand te komen en gaven het signaal voor de meest gewelddadige excessen. Maar ik moet deze aangrijpende taferelen verhullen, de schitterende overwinningen, die zij behaalden rechtvaardigden hen. Zo verloren hun slachtoffers elk recht om hen de schuld te geven.</p> <p>Met genoeg constateerde ik, dat de veroveraar van Italië hun misdadige voorbeeld nooit volgde. De man, die zijn triomfen evenzeer te danken had aan de goede orde, die hij onder zijn troepen had gevestigd als aan zijn eigen moed, hoefde niet te leren, dat niets zo in strijd is met de discipline als het pad van opstandigheid. Een nobeler sentiment leidde hem naar roem zonder hem van het zware pad van eer te doen afdwalen.</p> <p>Zijn gedegen kennis was zijn voornaamste aanbeveling en zijn vermogen om die kennis op een voordelige manier in te zetten was de sleutel tot zijn succes. Een invloedrijke vriend (Barras) steunde ongetwijfeld zijn persoonlijke verdiensten en maakte zijn carrière mogelijk, waarin hij zich inmiddels heeft kunnen meten met de meest gevierde helden. De gunsten, die deze vriend hem bewees, waren een ware aanwinst voor het land en Bonaparte rechtvaardigde dankzij zijn overwinningen de hulp van Barras ruimschoots door hem meer dan de verschuldigde dankbaarheid te betuigen.</p> <p>In 1790 vergezelde Buonaparte generaal Paoli naar Corsica, nadat Paoli enige tijd in Parijs had doorgebracht. Gedurende de drie jaar, die Napoleon bij zijn familie doorbracht, wijdde hij zich volledig aan de studie van de militaire wetenschap. De onrust die in 1793 op Corsica uitbrak, na de beschuldigingen van de Nationale Conventie aan het adres van Paoli, bracht hem ertoe terug te keren naar Frankrijk. Hij overtuigde zijn ouders om met hem mee te gaan. Zijn familie vestigde zich in Toulon. Kort daarna begon het beleg van deze stad, die toen door de Britten werd bezet en Buonaparte werd door Barras en de andere commissarissen bevorderd tot generaal van de artillerie. In deze functie bewees hij voor het eerst zijn militaire genie. Hij kreeg de opdracht de aanval te leiden op de redoutes en de buitenste versterkingen, die de verdediging van de stad vormden. Hij bedacht onmiddellijk een stoutmoedig en ondernemend aanvalsplan, dat op het eerste gezicht onuitvoerbaar leek, ware het niet dat de moed, die hij zo goed aan zijn soldaten weet over te brengen en zelf ook tentoonspreidt, aantoonde, dat hij niet minder bedreven is in het uitvoeren dan in het bedenken ervan.</p> <p>Het bewind van Robespierre, dat kort na de verovering van Toulon volgde, zorgde er alleen maar voor dat de bron van edelmoedige daden opdroogde. Het feit dat een schandelijke dood het lot werd van allen, die de jaloezie van dit monster opwekten, leidde ertoe dat verdienste tot zwijgen en vergetelheid werd veroordeeld. Ik geloofde dat Bonaparte tot de slachtoffers zou behoren, maar de gebeurtenissen van 13 Vendémiaire hebben me de ogen geopend. Barras, die de repressie tegen de opstandige groepen leidde, vertrouwde hem na het aftreden van generaal Gentili, die door zijn doofheid zijn taken – het bevel – niet meer uit te voeren, zijn plicht toe. het leger van de Conventie. De klinkende successen, die Bonaparte vervolgens behaalde, rechtvaardigden de vooringenomenheid, die Barras hem toonde.</p>
252	De stad Parijs zag de Nationale Conventie, die tot as was gereduceerd, haar rust terugkeren. Ze dankte haar overwinning aan Bonaparte. Frankrijk, gepaaid door zijn

	<p>vastberadenheid en moed, dankte hem ook het leven van vele burgers. die zo lang door een zinloze woede waren aangezet tot vernietiging van elkaar.</p> <p>Vanaf deze periode tot de dag dat de Franse regering besloot Italië binnen te vallen, bood Napoleons openbare leven niets bijzonders, maar de ongunstige omstandigheden rond zijn benoeming tot bevelhebber van deze gevaarlijke expeditie droegen bij aan de versterking van zijn reputatie. Robespierre had Frankrijks beste generaals al aan zijn woede opgeofferd. Custine en Houchard lagen dood op het schavot, Dumouriez had hem verraden en Pichegru, de veroveraar van Nederland, was teruggeroepen. Het was toen, dat Bonaparte, nog erg jong, de taak kreeg om een zeer compromitterende situatie te herstellen.</p> <p>Aan de vooravond van een confrontatie met de beste troepen en meest ervaren generaals van Europa, in een land waar de natuur de meest onvoorziene obstakels opwierp – obstakels, die alleen Hannibal had kunnen overwinnen – waren de Franse troepen, slecht bewapend, armoedig gekleed en met slechts beperkte oorlogservaring, diep teleurgesteld bij de aanblik van deze zesentwintigjarige generaal. Zijn sjofele uiterlijk was zelfs onderwerp van veel spot. Buonaparte leek er echter niet door geraakt te zijn. Overtuigd dat de genegenheid van de soldaten niet te koop was, zocht hij naar de enige manier om hun vertrouwen te winnen. Zo werden de dringende behoeften van zijn troepen zijn voornaamste prioriteit. Hij deed er alles aan om hen van de basisbehoeften te voorzien en dat lukte hem. En het nieuwe leger, nu in staat tot aanvallen, kon zo Bonapartes grote talenten erkennen. Hoop vulde ieders hart. En terwijl de campagne nog maar net begonnen was, behaalden de Fransen de meest sensationele overwinningen.</p>
253	<p style="text-align: center;">Bijlage II</p> <p style="text-align: center;">NOTITIEBOEKJES VAN ALEXANDRE DES MAZIS</p> <p>De notitieboeken van Alexandre des Mazis zijn van groot belang. Ze staan vol anekdotes over Napoleon met wie Des Mazis ongetwijfeld de beste vriend was aan de Militaire Academie in Parijs en ook in Valence. Deze anekdotes onthullen nieuwe aspecten van Bonaparte en helpen ons zijn ware karakter te begrijpen.</p> <p>Alexandre-Jean des Mazis stamde uit een adellijke familie, waartoe een lange reeks hoge artillerieofficieren behoorde. Hij werd geboren in Straatsburg op 6 september 1768. Voorbestemd voor een militaire carrière, werd hij eerst geplaatst op de militaire school van Rebais, waar hij vier jaar verbleef, op 1 september 1783 ging hij naar de Koninklijke Militaire School van de Champ-de-Mars. Daar zou hij Napoleon leren kennen toen deze zich een jaar later bij hem voegde.</p> <p>Des Mazis was zachtaardig en geliefd bij al zijn kameraden. Buonaparte daarentegen was vurig, impulsief en gewelddadig. Deze twee zeer verschillende karakters begrepen elkaar echter. Er ontstond een vriendschap tussen hen, die de wisselvalligheden van het lot doorstond en die alleen de dood kon verbreken. Ze studeerden op dezelfde dag af aan de Militaire Academie en werden in hetzelfde regiment in Valence ingedeeld. Ze leefden verder als broers, "totdat de eerste stormen van de Revolutie zoveel levens uiteenjoegen en verwoestten."</p> <p>Alexandre des Mazis emigreerde in 1792 en vocht aanvankelijk in het leger van de prinsen. In 1793, 1794 en 1795 maakte hij deel uit van het artilleriekorps van kolonel Quieffville, dat door Engeland was geronseld en nam zo deel aan de tweede expeditie naar Quiberon, vervolgens diende hij als kapitein in het Portugese leger en bleef een volledig jaar in dienst van Zijne Majesteit de Allergetrouwste. Napoleon</p>

	<p>ontving in 1802 een amnestiebrief. Hij keerde terug naar Frankrijk dankzij een vermomming. Napoleon werd Eerste Consul, die hij in de Tuilerieën ging bezoeken, (1),</p> <p>(1) Zie bijlagen III en IV: Ongepubliceerd verslag van G. Nanteuil en brief van Gabriel-Henri des Mazis, februari 1865.</p>
254	<p>gaf hem het beste ontvangst. Hij vermoedde, dat Alexandre in financiële moeilijkheden verkeerde. Dus, nog voordat Des Mazis was weggegaan, rende een ambtenaar achter hem aan en overhandigde hem een brief.</p> <p>“-Mijnheer, hier is een document. dat u op de tafel van de eerste consul hebt achtergelaten.</p> <p>-Een stuk papier? Niet ik.</p> <p>-Ik heb de opdracht het aan u te overhandigen.”</p> <p>Des Mazis boog. Hij ging naar huis en opende de brief. Deze bevatte een staatsobligatie van tienduizend frank, opeisbaar op verzoek, met de volgende paar woorden:</p> <p>"Des Mazis, u hebt mij in het verleden geld geleend, nu is het mijn beurt om u wat te lenen," een gebaar dat de extreme fijngevoeligheid onthult van een man, die volgens zijn tegenstanders juist die eigenschap miste! Kort daarna benoemde Napoleon Des Mazis tot beheerder van de loterij.</p> <p>Gedurende zijn hele regeerperiode bleef Napoleon de grootste genegenheid voor zijn oude vriend tonen. Bij zijn troonsbestijging vertrouwde hij hem de algemene leiding van het Kroondepot voor Meubels toe. Diezelfde dag vertelde hij aan dhr. de Montalivet, minister van Binnenlandse Zaken: "Ik heb zojuist des Mazis benoemd tot directeur van het meubeldepot. Ik verdien een miljoen." Hij probeerde ook een vrouw voor hem te vinden en was zelfs een beetje beledigd dat Alexandre, liever met een van zijn nichten was getrouwd, een overtuigde royaliste.</p> <p>“Ah! had hij gezegd, een Chouan?</p> <p>Ja, meneer.</p> <p>Geeft niet!... Hij was immers een van de getuigen bij de bruiloft geweest.”</p> <p>De twee vrienden kregen tijdelijk ruzie ten tijde van de scheiding, omdat Alexandre Josephine altijd trouw bleef.</p> <p>Maar deze ruzie duurde niet lang. De twee vrienden hadden te veel gedeelde herinneringen... Alexandres toewijding tijdens de invasie van 1814 om het meubilair, de schilderijen en alle historische voorwerpen en memorabilia te redden, die dreigden in handen van de geallieerden te vallen, versterkte hun band alleen maar verder. Napoleon benoemde hem vervolgens tot kamerheer om hem nog dichter bij zijn persoonlijke hofhouding te brengen.</p> <p>Des Mazis bleef hem trouw. Op de ochtend van 21 maart 1815 was de eerste persoon naar wie de keizer, die de vorige dag uitgeput van een reis van tweehonderd mijl was aangekomen, na Corvisart, vroeg, des Mazis. Hij wilde hem graag weerzien. Alexander had hem in ieder geval noch gevleid noch verraden...</p> <p>Tijdens de Honderd Dagen keerde des Mazis terug naar de Tuilerieën, maar hij hervatte zijn rang van kamerheer niet... Na de Tweede Restauratie verloor hij zijn functie en trok zich zonder klagen of gemor terug uit het openbare leven.</p> <p>Hij stierf in 1841, omringd door zijn kinderen, aan wie hij "een onberispelijke naam en een voorbeeld van deugd en vroomheid" naliet. Hier volgt de tekst van deze notitieboekjes, die tot nu toe ongepubliceerd zijn gebleven en waarvan we de oorspronkelijke spelling hebben bewaard.</p>

“Op 1 september 1783 ging ik naar de militaire academie in Parijs, nadat ik Rebais had verlaten, waar ik ongeveer vier jaar had gewoond. Ik werd in de wiskunde klas geplaatst om de nodige training te krijgen voor mijn toetreding tot de artillerie. Ik kwam in de studiezaal terecht naast Lieur de Ville-sur-Arce, die in hetzelfde jaar naar de academie was gegaan, afkomstig uit Brienne en eveneens voorbestemd voor de artillerie. We werden al snel vrienden en onze vriendschap duurde tot het einde van het leven van deze vriend, die ik nog steeds mis en die net als ik, nauw verbonden was met Bonaparte, die hij in Brienne had achtergelaten, omdat hij te jong was om naar de academie in Parijs te gaan. Ik zal u vertellen wat er van deze goede vriend is geworden. Zijn avonturen maken ook deel uit van onze jeugdherinneringen en laten u kennismaken met een eerlijke man, een speelbal van het lot, die Buonaparte waardeerde en gelukkig wilde maken, maar die door zijn pech het goede, dat hij ontving, teniet deed. Ville-sur-Arce sprak vaak met mij over zijn vriend en zijn spijt dat ze niet samen in Parijs waren. Hij prees hem zeer, zowel voor zijn karakter als voor zijn opleiding en maakte, dat ik ook graag vrienden met hem wilde worden. Eind 1784, rond september, werd Ville-sur-Arce aangenomen als artilleriescadet. Hij verliet de school en ging naar die in Metz **(1)**. We vonden het jammer om afscheid te nemen en hij zag Bonaparte niet meer, die slechts een maand na zijn vertrek arriveerde **(2)**. Hij was door Monsieur Renaud, inspecteur van militaire scholen **(3)**, uitgekozen om tot de studenten uit Brienne te behoren, die zouden afstuderen en naar Parijs zouden gaan. Toen hij vertrok, vertelde Ville-sur-Arce me, dat hij wilde dat ik zijn vriend zou verwelkomen, dat ik hem van dienst kon zijn, zowel bij zijn kameraden als bij de officieren en dat de ongewone aard van zijn karakter en zijn ietwat buitenlandse manieren hem problemen zouden kunnen bezorgen, die ik hem kon helpen voorkomen. Ik beloofde Buonapartes vriendschap te zoeken en we namen afscheid in de hoop elkaar weer te ontmoeten bij de artillerie en dat onze aanvankelijke band verder versterkt zou worden in de wereld, die we op het punt stonden te betreden. Deze hoop werd niet teleurgesteld. Na de verschillende wisselvalligheden van de politieke gebeurtenissen te hebben meegemaakt, bleven we altijd vrienden en deelden we dezelfde ideeën, ondanks dat we beiden in de stormen van de revolutie terecht waren gekomen en lange tijd van elkaar gescheiden waren door immense afstanden.

Toen Buonaparte arriveerde, ging ik naar hem toe en sprak met hem over Ville-sur-Arce. Hij ontving me nogal koel, maar wees mijn toenadering niet af, we werden in dezelfde afdeling geplaatst en toevallig kwam hij naast me te zitten in de wiskundeles, met de bedoeling om bij de marine te gaan **(4)**.

We brachten een aantal maanden door zonder enige noemenswaardige toenadering, maar een omstandigheid, die zijn onbuigzame karakter teweegbracht, bracht me in contact met Buonaparte. Hij had als instructeur in het hanteren van wapens een leerling genaamd Champeaux gekregen **(5)**

(1) Charles Le Lieur de Ville-sur-Arce ging met drie andere studenten, Dommartin, Talhouet en La Lance de Villere, naar Metz, nadat ze een stage in Verdun hadden voltooid, waar ze de lessen van een uitstekende tutor hadden gevolgd genaamd Mazurier.

(2) Napoleon arriveerde pas op de avond van 21 oktober in Parijs.

(3) Reynaud de Monts.

(4) Laten we niet vergeten dat Napoleon zeeman wilde worden en alleen instemde met een carrière als soldaat om zijn moeder een plezier te doen. In Parijs werd hij eerst opgenomen in de marine klasse.

(5) Zie de opmerking over Champeaux, pagina 122.

256

Hij was nogal streng in zijn bevelen. Op een dag gehoorzaamde de jonge leerling, die vaak met zijn gedachten elders was dan bij de oefeningen, de lessen niet of voerde ze slecht uit. Zijn instructeur sloeg hem daarop met een wandelstok op zijn hoofd en vingers. Buonaparte, woedend, gooide zijn geweer naar zijn hoofd en zwoer dat hij nooit meer les van hem zou krijgen. De officieren, die beseften dat ze deze onhandelbare leerling met zachtheid moesten opvoeden, vertrouwden mij zijn militaire opvoeding toe. Ik voldeed zeer slecht aan deze taak. Hoewel mijn leerling misschien iets leerde op het gebied van manieren, verloor hij veel aan instructie. Want tijdens de uren, die we doorbrachten met marcheren in de reguliere pas en het oefenen van de twaalf tellende aanval, legden we onze geweren neer om over allerlei andere dingen te praten; het was toen dat ik leerde wat mijn nieuwe kameraad waard was, zowel qua originaliteit van zijn karakter als qua opleiding. We wilden allebei een hechte band opbouwen. Wat ik in hem tegenstrijdig vond, kon hem ook bevallen. Hij vond iemand, die hem begreep, hem waardeerde en bij wie hij zijn gedachten vrijuit kon uiten.

Na een paar maanden werd hij toegelaten tot het bataljon, zonder echter goed geïnstrueerd te zijn in de manoeuvres. De voortdurende afleidingen tijdens de bataljonsoefeningen leverden hem vaak strenge berispingen op van zijn superieuren, met name van dhr. de Lanoy, die wilde dat de studenten de oefeningen uitvoerden als ervaren soldaten. Het gebeurde soms dat, wanneer het bevel werd gegeven om de wapens neer te leggen, men in de tweede rij een geweer in de lucht zag blijven hangen. Men was er zeker van dat het van dhr. Buonaparte was. Ik probeerde het met mijn elleboog weg te duwen, aangezien ik zijn buurman rechts was, maar zijn wapen kwam toch te laat om los te komen en het lawaai dat het maakte verstoorde de eenheid, die zo strikt werd geëist door M. de Lanoy, die dan woedend riep: "Meneer Buonaparte, word wakker, u mist altijd de oefentijden!"

Bonaparte was met een aantal leerlingen van Brienne op de militaire academie angekommen, van wie er één zijn vriendschap had gewonnen. Dit was Laugier, die een grote dosis humor bezat en in alle opzichten aangenaam was, maar hij was ook onhandelbaar en had een karakter, dat lijnrecht tegenover dat van Buonaparte stond. Hij hield van plezier en spelletjes en ging om met de vrolijkste leerlingen. Omdat Bonaparte een teruggetrokken en zwijgzaam leven leidde, nam hij afstand van hem en sloot zich aan bij degenen, die hem bespotten, hetzij vanwege zijn terughoudendheid, hetzij vanwege zijn zwijgzaamheid. Bonaparte merkte deze verandering op, klaagde erover en verweet Laugier zijn frivoliteit. Laugier sloeg het advies van een vriend in de wind; hij zette zijn klasgenoten zelfs aan om hem voor de gek te houden. Maar hij werd ervoor gestraft. Op een dag, toen hij alleen door de recreatieruimte liep, sloop Laugier achter hem aan toen hij van de ene naar de andere ruimte liep, gaf hem een harde duw en vluchtte de menigte leerlingen in om aan zijn woede te ontkomen. Maar Buonaparte zag hem al snel en greep hem, ondanks de pogingen van de mensen om hem heen die om de grap lachten. Bonaparte greep hem bij zijn kraag en duwde hem met zoveel kracht tegen de grond dat Laugier hard tegen het ijzeren rooster van een kachel viel en een diepe wond op zijn voorhoofd opliep. De dienstdoende kapitein hoorde het lawaai en kwam naar Bonaparte toe om hem te straffen, maar hij antwoordde de officier met de grootste kalmte: "Ik voelde me beledigd, ik heb wraak genomen. Dat is alles." En hij

	vervolgde zijn weg, zonder enige emotie. Vanaf dat moment was Laugier meer ingetogen. Bonaparte betreurde het verlies van deze vriend met zo'n ongelukkig
257	<p>Karakter. Hij sprak nog steeds met oprechte genegenheid over zijn tijd op de militaire school. Laugier emigreerde, onderscheidde zich in zijn regiment en stierf in 1796, gedood in een duel in het leger van Condé door des Roches, een artillerieofficier, die in het regiment van La Fère bij Auxonne ternauwernood aan een gevecht met Buonaparte was ontsnapt. Een werk over Buonaparte werd geschreven door hem of door iemand die zijn naam aannam (1).</p> <p>Buonaparte zat in de wiskundeklas. De heren Dagelet en Monge, twee vooraanstaande mannen, waren onze leraren. (2) De heer Dagelet had met de heer de Bougainville de wereld rondgevaaren; hij was geestig, goed opgeleid en vertelde graag over zijn reizen. Hij boeide ons enorm als hij sprak. Vaak brachten we een hele studiesessie door met naar hem te luisteren. Hij was een zeer goede verhalenverteller en zijn verhalen wekten bij zijn jonge toehoorders enthousiasme op voor overzeese reizen. Velen waren voorbestemd voor de marine; Darbaud, Peccaduc, Phelippeaux, Le Lieur en Buonaparte waren onder hen. In 1784 werd de reis van de heer de La Pérouse ondernomen. De heren Dagelet en Monge vroegen en kregen toestemming om zich bij de expeditie aan te sluiten. Als astronomen waren de marine-cadetten, net als hun professor, zeer enthousiast om de zeeën te bevaren en wilden ze hem dan ook vurig volgen op deze reis. Buonaparte had graag de kans gehad om zijn energie aan zo'n groots project te wijden, maar alleen Darbaud werd gekozen; er konden geen andere studenten meer worden toegelaten. Hij vertrok in 1784 met de heren Dagelet en Monge. Omdat Monge de zee niet kon verdragen, was hij gedwongen aan te meren op Madeira en terug te keren naar Frankrijk. De heren Dagelet en Darbaud deelden het tragische lot van Monsieur de La Pérouse. Als Buonaparte in zijn ambities was geslaagd, zou hij, net als La Pérouse, op een afgelegen eiland zijn omgekomen; het was zijn lot om overzee te sterven, maar pas na vele andere pogingen tot reizen.</p> <p>Dit jaar werd aangekondigd, dat er geen marine-examen zou zijn, dus de studenten die van plan waren die weg te volgen, richtten hun studie, om geen jaar te verliezen, op de artillerie. Buonaparte was een van hen, evenals Peccaduc (3) en Phelippeaux; aangezien ik, net als mijn vaders voor mij, voorbestemd was voor het artilleriekorps, hadden we deze extra reden om samen te zijn. Er heerste een grote ijver voor wiskunde in deze klas; onze professoren gaven ons met plezier les en we deden allemaal ons best om hen tevreden te stellen. Meneer Dagelet kwam vaak met Buonaparte praten. Hij genoot ervan om te zien met welke vasthoudendheid die zijn al behoorlijk geavanceerde ideeën verdedigde. Deze gesprekken gingen soms over schrijvers, Corsica en politiek. Buonapartes kennis was niet erg geavanceerd; hij vond het gemakkelijker om voorstellen te bedenken dan ze uit te spreken. We kregen problemen voorgelegd, die buiten ons bereik lagen.</p> <p>(1) Het is onmogelijk om enig spoor van dit werk te vinden.</p> <p>(2) We hebben reeds vermeld dat Le Paute d'Agelet en Louis Monge de leiding hadden over de studies van de artillerie- en marine-afdelingen.</p> <p>Le Paute was lid van de Academie van Wetenschappen en de bestuurders van de school kwamen hem op 24 januari 1785 feliciteren met zijn toelating tot het geleerde genootschap en hem twee medailles aanbieden, een van brons en een van zilver, geslagen ter ere van 5 juli 1769, de dag waarop Le Rol de eerste steen had gelegd van de kapel van het Hôtel (Chuquet, blz. 198).</p> <p>Monge, de broer van de beroemde Gaspard, was al werkzaam geweest aan de school, vóór de opheffing ervan in 1776 en was in mei 1781 teruggekeerd naar het Hôtel.</p>

	(3) Zie de noot over Picot de Peccaduc, pagina 112.
258	<p>Bonaparte wist ze altijd op te lossen. Hij verliet zijn werk pas nadat hij de moeilijkheden had overwonnen. In zijn andere vakken had Bonaparte minder succes.</p> <p>De leraar Duits (1), die hem niets kon leren, had hem na veel dreigementen eindelijk toegestaan alles behalve Duits te doen. Hij had een onoverkomelijke afkeer van de taal en kon niet begrijpen hoe iemand er ook maar één woord van kon verstaan. Hij maakte van deze vrijheid gebruik om gedurende de hele les geschiedenis- en politiekboeken te lezen, die hij uit de bibliotheek leende, die voor alle leerlingen beschikbaar was. Hij las voornamelijk Montesquieu en geschiedenisboeken over Corsica.</p> <p>De docent schrijven had hetzelfde gedaan als de leraar Duits; hij had hem uit zijn klas gezet, niet omdat hij goed schreef, maar omdat hij zag dat hij zich nooit aan de meest elementaire schrijfregels kon houden. Meneer Daniel was echter een academicus op dit gebied en waardeerde leerlingen alleen voor zover ze perfect konden schrijven.</p> <p>Bonaparte wijdde zich ijverig aan de geschiedenis- en aardrijkskundelessen van Monsieur de l'Aiguille, een voormalig jezuïet. Hij gaf bewonderenswaardig les, bezat een opmerkelijk talent om zijn studenten te boeien, las nooit voor uit zijn aantekeningen en sprak uitvoerig in een zeer goede stijl, waarbij hij levendig werd wanneer het onderwerp dat vereiste. Hij voerde gesprekken met zijn studenten en debatteerde met degenen, die van hem verschilden. Ik zal later spreken over een discussie over Corsica tussen Bonaparte en Monsieur de l'Aiguille. Hij was door de keizer aangesteld. Ik zag hem later nog eens tijdens het Keizerrijk; hij herinnerde zich nog steeds de vurigheid van zijn student tijdens dit onderzoek naar de vraag of het voor Corsica wel voordelig was geweest om onderworpen te zijn aan Frankrijk. De professor, die zijn land verdedigde, viel de schooljongen aan op een punt dat hem zeer raakte.</p> <p>Zijn literaire composities waren origineel, maar ze leverden hem geen lof op van Monsieur Domairon, zijn professor, die ze nauwelijks kon lezen, omdat ze zo slecht geschreven waren. Zelf kon hij ze soms niet eens afmaken. Monsieur Domairon is de auteur van verschillende gewaardeerde literaire werken en bekleedde een functie aan de universiteit. Wat betreft studies in vestingbouwtekeningen (2), siertekeningen en dans (3), daar hield hij zich helemaal niet mee bezig, omdat hij ze te frivol vond en er geen aanleg voor had.</p> <p>Zijn favoriete bezigheid was schermen. We hadden een uitstekende instructeur, dhr... Alle uren die we in de schermzaal doorbrachten, waren gewijd aan sparren. Napoleon zweette zich rot; het was gevaarlijk om met hem te sparren. Hij raakte in een razernij als hij geraakt werd en stormde zonder enige terughoudheid op zijn tegenstander af. Hij sparrede het vaakst met mij en als ik hem een klap gaf, trok ik me altijd voorzichtig terug...</p> <p>"Ik deinsde achteruit om hem de tijd te geven kalm te worden. Bij Sint Pieter," riep hij, "ik zal mijn wraak nemen!" En hij stormde naar voren met stoten en slagen, zonder eraan te denken zichzelf te beschermen tegen de klappen, die hij incasseerde.</p> <p>(1) De heer Bauer, een Elzasser, is volgens Chuquet een van die Elzassers, die geen andere verdienste hebben dan hun kennis van hun moedertaal en die deze verdienste, die zij als de grootste van allemaal beschouwen, verder bederven met hun naïeve ijdelheid, hun lompe grappen en hun pedante temperament. Zie Chuquet, blz. 200. Aan Bauer worden bepaalde meningen toegeschreven die hij</p>

	<p>waarschijnlijk nooit heeft geuit, maar het is zeker dat hij Napoleon in het Duits zeer onopvallend vond.</p> <p>(2) We hebben al gezegd dat Fleuret cadet, Rousseau en Marteau het ontwerp van de vesting en de kaart hebben onderwezen.</p> <p>(3) Halm, Dubois de Sainte-Marie gaf les in siertekenen; Feuillade en Duchesne, dans.</p>
259	<p>Het masker was onbruikbaar, waardoor het makkelijk was hem aan te vallen. De schermmeester greep in om het gevecht te stoppen, dat hij tot het uiterste dreef. Hij brak een groot aantal degens. Ik draag nog steeds de littekens van een van die klappen, waardoor ik dagenlang niet kon vechten.</p> <p>Zijn pauzes bracht hij vaak door met stevig heen en weer lopen in de recreatieruimtes, met de armen over elkaar, zoals hij later op portretten werd afgebeeld, met gebogen hoofd – een fout waarvoor hij tijdens de oefeningen vaak werd berispt. Hij schonk geen aandacht aan de spelletjes van zijn klasgenoten, waaraan hij niet deelnam. Hij leek erg in gedachten verzonken en leek pas wakker te worden als hij tijdens het lopen af en toe werd aangestoten. Deze overpeinzingen gaven hem een afwezige uitstraling. Dan werd hij levendiger, liep hij sneller en lachte of gebaarde hij. Deze manier van doen maakte hem eigenaardig. We wandelden soms samen en zijn gesprekken waren altijd interessant; ze gingen over serieuze zaken. Hij beklagde zich over de frivoliteit van de leerlingen, de wanorde die onder hen heerste en het gebrek aan toezicht op ons en de bescherming tegen corruptie. Hij speelde nooit met zijn klasgenoten. Deze terughoudendheid werd verkeerd geïnterpreteerd door de leiders van de school (1), die de isolatie, die hij zocht toeschreven aan zijn vervreemding van Frankrijk, dat zijn vaderland had onderworpen. Het was Corsica, dat hem het meest bezighield en waarover we het vaakst spraken. Hij hoopte, dat Corsica ooit een vrije en onafhankelijke staat zou worden. In zijn verbeelding zag hij zichzelf als wetgever van dat land. Dit idee, dat vorm kreeg in Buonapartes geest, was de oorsprong van alle grote kwaliteiten, die zich later in hem ontwikkelden. Het begin van de Franse Revolutie gaf hem een glimp van de mogelijkheid, dat zijn droom werkelijkheid zou kunnen worden.</p> <p>Na de dood van zijn vader in 1785 kreeg zijn biechtvader de opdracht hem naar de ziekenboeg te brengen, zoals gebruikelijk was in de beginfase van rouw. Hij weigerde te gaan en zei dat hij voldoende kracht had om dit verdriet zonder enige poging tot troost te dragen. Hij was niet geheel ongodsdienstig, laat staan een atheïst en toch was hij noch katholiek noch protestant. De enige omstandigheden, die Buonaparte uit zijn gebruikelijke mijmeringen wekten, waren de aanval op of de verdediging van de redoutes, die we voor de lol met sneeuw bouwden. Dan plaatste hij zich aan het hoofd van een van deze groepen en voerde hij die met opmerkelijke intelligentie aan. Op een dag, een feestdag, zou er een ballon worden opgelaten op het Champ de Mars. De studenten van de École des Beaux-Arts waren al geruime tijd bewapend, maar de ballon kwam niet van de grond. Bonaparte werd ongeduldig en gaf me, zonder zijn plan aan mij te onthullen, zijn geweer.</p> <p>(1) Napoleon sprak alleen vertrouwelijk met des Mazis en twee of drie andere goede vrienden... Montarby de Dampierre, Castres, Comminges... En er wordt gezegd dat hij op een dag, toen hij zag dat des Mazis ziek was en naar de ziekenboeg was overgebracht, besloot niemand anders meer te zien. Hij veinsde, dat hij zich niet lekker voelde, kreeg toestemming om in zijn kamer te blijven en nadat hij zich van proviand had voorzien, sloot hij zijn luiken en bracht vervolgens drie dagen in volkomen afzondering door, dromend, lezend en schrijvend, zoals Malebranche bij lamplicht... Hij verliet zijn kamer zelfs niet om zijn behoefte te doen, maar, zoals de gewoonte in zijn familie was, gooide hij zijn uitwerpselen uit het raam... Nu mishagde deze onfatsoenlijkheid een van zijn</p>

	kameraden, dus kwam hij aankloppen bij de jonge Corsicaan en daagde hem uit tot een duel. De twee studenten werden naar het hoofdkwartier geroepen en Buonaparte kreeg een strenge berisping. "Ik wist niet," zei hij tegen des Mazis, "dat het hoofdkwartier zich met deze zaken bemoeide."
260	<p>Om stand te houden, glipte hij ongemerkt uit de gelederen en sneed de touwen door waarmee de ballon vastzat. De ballon werd lek geprikt en Buonaparte werd zwaar gestraft.</p> <p>Op 8 september 1785... kon Buonaparte aan het einde van zijn eerste jaar de examens voor student en officier afleggen, een privilege, dat beschikbaar was voor studenten van militaire scholen, die niet de Metz-school hadden bezocht. Hij werd benoemd tot artillerieluitenant in het regiment La Fère; ik deed de examens tegelijk met hem, maar in mijn tweede jaar.</p> <p>We verlieten de Militaire Academie om elf uur 's avonds (1) om ons bij ons regiment in Valence te voegen. Een onderofficier begeleidde ons naar de postkoets. De volgende ochtend, toen we moesten lopen, stapten we af om een steile heuvel te beklimmen (2). Zijn eerste uitroep was: "Eindelijk ben ik vrij!" En hij begon als een bezetene te rennen, springend, gebarend en ademhalend, die eerste adem van vrijheid.</p> <p>In Lyon, waar we de postkoets hadden gemist, waren we gedwongen daar een dag te blijven en zonder enige vooruitziende blik gaven we ons weinige geld uit aan boeken. We zouden grote moeite hebben gehad om terug te keren naar ons garnizoen als een artillerieofficier, met wie we hadden gereisd, onze benarde situatie niet had gezien en ons zijn beurs had aangeboden.</p> <p>Buonaparte werd geplaatst in de Bombardiercompagnie van Monsieur de Coquebert (3). Mijn oudere broer (4), die al kapitein was in het regiment La Fère, ontving ons bij onze aankomst en verwelkomde Buonaparte des te hartelijker, omdat zijn broer Joseph, wetende dat hij in hetzelfde regiment als ik zou worden geplaatst, zijn broer had geschreven met het verzoek zijn mentor te worden. Maar niets was minder waar. Buonaparte was nogal geschokt door de aanbeveling... hij zei dat hij niet wist waar zijn broer zich mee bemoeide en dat hij niet onder voorgedij behoefde te worden geplaatst.</p> <p>Hoewel mijn broer de hem aangeboden missie zo snel mogelijk afwees, koesterde de jonge officier altijd wrok tegen hem, omdat hij die had aangenomen. Hij nam afstand van hem en toonde nooit enige behoefte om hem te zien, zelfs niet nadat hij hem tot beheerder van de loterij had benoemd. Een paar dagen na onze aankomst in Valence stelde Buonaparte voor om een paardrijtocht te maken in Chabeuil. We droegen nog steeds onze uniformen van de militaire academie, we huurden paarden en konden slechts een korte galop maken. Mijn broer, die ons zag vertrekken, schrok behoorlijk van zulke slechte ruiters.</p> <p>(1) 30 oktober.</p> <p>(2) Ze waren op de 30e uit Parijs vertrokken. De volgende dag, 31 oktober, vond het incident plaats waarnaar des Mazis verwijst... terwijl de postkoets uit Lyon onderweg was naar Sens, waar de passagiers de eerste nacht zouden doorbrengen.</p> <p>(3) Coqueberts Bombardiers maakten deel uit van Quintins brigade. Kapitein: Coquebert. Eerste luitenant: Henet du Vigneux. Tweede luitenant: Buonaparte. Derde luitenant: Grosbois.</p> <p>(4) Zie State of the La Fère regiment for 1785 in Coston, 11, 54. Gabriel des Mazis, oudere broer van Alexandre, geboren op 17 oktober 1754 in Lyon. Aspirant, 9 augustus 1767, artilleriestudent, 20 juli 1769, tweede luitenant, 22 juni 1771, eerste luitenant, 6 november 1779, kapitein door officiersaanstelling, 9 maart 1785, tweede kapitein, 11 juni 1786, bevelvoerend kapitein, 1 april 1791.</p>

	<p>Gedetacheerd naar Metz met zijn compagnie en door inspecteur Rostaing beschreven als een ijverige, zachtaardige, eerlijke officier, vol kennis, moraal, gedrag en het beste voorbeeld. Hij emigreerde met Alexander op 10 mei 1792, trad toe tot het leger van de vorsten, nam net als hem deel aan de tweede expeditie van Quiberon, trad net als hij op 13 maart 1797 in dienst van Portugal als kapitein van de artillerie en verliet net als hij Zijne Majesteit op 12 oktober 1802 om terug te keren naar Frankrijk.</p>
261	<p>Op zulke slechte paarden rijden. Toen we eenmaal op gang waren, konden we ze niet meer tegenhouden. We galoppeerden in volle galop door een dorp met warrig haar en het kruit, dat erop zat op onze kleren, waardoor we dachten dat het smokkelaars waren. We keerden op dezelfde manier terug naar Valence en het duurde een paar dagen voordat we van dit avontuur bekomen waren. Het bleef voor Buonaparte altijd een mooie herinnering, omdat het hem deed denken aan die eerste uitbarsting van zijn vrije jeugd.</p> <p>Ons verblijf in Valencia wijdde Bonaparte aan zijn favoriete studies; hij schonk weinig aandacht aan zijn beroep. Wat er ook gezegd is, hij las nooit de geschiedenissen van onze kapiteins, noch boeken over tactiek. Hij bezat een morele zuiverheid, die vrij zeldzaam was voor een jonge man (1); hij kon zich niet voorstellen, dat hij zich door een vrouw zou laten domineren en hij las nooit een andere roman dan Paul en Virginia, waar hij enorm van genoot. Kort na onze aankomst bij het regiment bracht een officier, die samenwoonde met een actrice haar op een dag, verkleed als man, mee naar het avondeten en stelde haar aan ons voor als een nieuw aangekomen jonge officier. Napoleon begreep de grap en niemand kon hem er ooit toe bewegen haar te omarmen. In Lyon, net als in Parijs, zag ik hem altijd alles vermijden wat in strijd was met de goede zeden.</p> <p>Vanuit Valence vertrok Buonaparte naar Corsica, waar hij zijn semester (2) en zijn zomervakantie doorbracht. Tijdens zijn verblijf reisde hij het hele eiland rond, gekleed als de lokale bevolking en zwervend met de boeren in de maki's (3). Vanaf dat moment begon hij gedesillusioneerd te raken door de liefde voor vrijheid, die hij meende te vinden in de harten van de Corsicanen. Later vertelde hij me dat hij ervan overtuigd was geraakt, dat hoe verder volkeren zich van de beschaving verwijderen, hoe barbaarser ze worden. Het was tijdens deze reis dat, omdat we geen geld meer hadden om de reis voort te zetten, mijn broer en ik Buonaparte vijftientig louis leenden. Eind 1788 voegde hij zich weer bij het regiment in Auxonne. Ik ging hem daar weer opzoeken (4). Hij was toen erg druk bezig met het schrijven van een geschiedenis van Corsica. Als hij werkte, sloot hij de luiken van zijn kamer om zich meer te kunnen concentreren (hij stuurde zijn werk naar een Minim-broeder in Brienne). We aten samen. We wilden een zuiveldieet proberen, maar dit regime paste niet bij zijn temperament en we moesten het idee laten varen. Rond die tijd bezochten we Le Creusot, een vestiging met drie even interessante fabrieken: de kolenmijnen, de gieterij en de kristalfabriek.</p> <p>We vertrokken te voet, met onze rugzakken op onze rug en konden in Citéaux overnachten, maar mijn reisgenoot kon niet meer lopen, omdat hij blaren op zijn</p> <p>(1) In zijn jeugd werd Alexandre des Mazis gemakkelijk verliefd en Napoleon herinnerde hem meer dan eens aan zijn plichten. "Denk eraan," zei hij tegen hem, "dat ik me altijd waardig heb gemaakt voor uw vriendschap en zij was het, die u aan uw plichten herinnerde." (2) Zie hoofdstuk XVI.</p> <p>(3) Niet zonder emotie bezocht hij opnieuw de plaatsen waar hij zijn jeugd had doorgebracht. 'Hier,' zei hij tegen zichzelf, 'bevindt zich het toneel van mijn eerste spelletjes en deze zelfde plaatsen getuigen nu van de beroering, die mijn eerste ontmoetingen met de mensheid in mijn zintuigen teweegbrengen...' Tijdens zijn reizen door de valleien en kloven gaven de boeren hem een zeer warm welkom... hij bezocht hen in hun eenvoudige hutten en voelde zich trots zulke landgenoten te hebben, mannen die een bijzondere vastberadenheid, een opmerkelijke karakterenergie, een zekere trots en</p>

	<p>originaliteit bezaten die voortkwamen uit hun isolatie.</p> <p>(4) Zie hoofdstuk XIX.</p>
262	<p>voeten had, dus besloten we om een paard te nemen. In Chagny brachten we een zeer aangename avond door met de familie van een voormalige kameraad van Buonaparte, net als hij een leerling van Brienne, die ons buitengewoon hartelijk ontving. Buonaparte haalde graag herinneringen op aan zijn sentimentele reis; hij schreef er destijds over in de stijl van Sterne (1). Nadat hij keizer was geworden en op een dag met mij door de tuinen van Saint-Cloud wandelde, zei hij tegen me: "We staan in het krijt bij de Mazis." Ik probeerde tevergeefs te bedenken wat het was. 'Weet je nog,' zei hij, 'dat we onze baarden lieten scheren, voordat we in Le Creuzot aankwamen? Omdat we de betaling hadden uitgesteld tot onze terugreis en een andere route hadden genomen, hebben we niet afgerekend.' Na dit gesprek stuurde Bonaparte een telegram om te vragen wat er met de barbier was gebeurd. Hij was overleden en zijn familie was het land uit gevlucht. Twee dagen waren genoeg voor ons om Le Creuzot te bezoeken; we keerden terug naar Auxonne via Chalon, stroomopwaarts langs de Saône.</p> <p>Tijdens de winter van 1790 bleef Bonaparte bij het regiment. Generaal du Teil (2), vertrouwde hem verschillende experimenten met betrekking tot het afvuren van bommen toe en hij voerde deze missie met grote ijver uit; het was de eerste keer dat hij enige toewijding aan zijn taken toonde. De plannen en andere taken, die de generaal aan de officieren opdroeg, werden nooit door hem voltooid; hij begreep er niets van. Een sergeant voerde ze uit en hij ondertekende ze. Hij protesteerde dat hij zich net zo min kon dwingen om lijnen te trekken als om fatsoenlijk te schrijven.</p> <p>In april 1791 werd Bonaparte overgeplaatst naar het regiment van Grenoble en keerde vervolgens terug naar Valence, terwijl ik het regiment van La Fère naar Douai volgde. Tijdens dit tweede verblijf werd hij in de maatschappij geïntroduceerd, want zoals hij zelf zei, het is niet genoeg om mensen uit boeken te kennen, om ze echt te leren kennen, moet je tussen hen leven. Voordat we afscheid namen, gaf hij me de vijfentwintig louis terug, die hij van me had geleend.</p> <p>Republikeinse ideeën begonnen wortel te schieten, ze waren al sinds zijn jeugd spontaan in Buonapartes geest opgekomen, maar zijn invloedssfeer reikte niet verder dan Corsica. Toen men na de federatie probeerde officieren te verplichten volksvergaderingen bij te wonen, weigerde hij dan ook. De politieke bewegingen in Frankrijk gaven hem hoop, dat Paoli, zijn held, ooit naar zijn vaderland zou terugkeren en dat hij samen met hem op Corsica de Spartaanse republiek zou kunnen stichten, waar hij altijd van had gedroomd. Paoli's terugkeer en zijn verraad, toen hij zijn land aan Engeland overgaf, verbrijzelden wreed de illusies van zijn jeugd.</p> <p>Omdat mijn meningen niet de zijne waren, ondanks zijn pogingen om me daarvan te overtuigen, bleef ik trouw aan mijn principes. We ontmoetten elkaar datzelfde jaar nog een semester in Parijs. Ik herinner me, dat hij me vertelde, dat terwijl hij in Café de Foi zat, een geïmproviseerde spreker, zoals zo gebruikelijk was in die tijd, het publiek op een nogal ongepaste manier begon toe te spreken; hij, ongeduldig wordend, klom op een tafel en wist de toehoorders ervan te overtuigen, dat deze spreker een politespion was. Hij werd eruit gegooid. Het was de eerste keer dat Bonaparte in het openbaar sprak.</p> <p>Op dat moment gingen onze wegen uiteen; ik had nauwelijks verwacht degene, die ik achterliet, mijn kameraad, mijn vriend, op de troon aan te treffen!</p>

	<p>(1) Sterne, Sentimental Journey.</p> <p>(2) Zie wat er over generaal du Teil wordt gezegd in hoofdstuk XIX.</p>
263	<p>Toen Bonaparte in 1792 terugkeerde naar Parijs, ging hij naar mijn oom, dhr. des Mazis, een voormalig kapitein in het regiment Eu, in de hoop mij daar te vinden en zijn pogingen te verdubbelen om mij ervan te weerhouden te emigreren; hij schreef mij een brief, die ik nooit zou ontvangen. Ik had Frankrijk al verlaten. Wat een enorm contrast tussen Buonapartes vroege jaren en zijn latere leven! In zijn jeugd was er niets bijzonders aan hem qua kennis of natuurlijke talenten, niets opvallends behalve kleine eigenaardigheden van zijn karakter, hij was noch katholiek noch protestant, hoewel geen atheïst, aangezien hij de werken van Jean-Jacques Rousseau had gelezen en de principes had gevormd, die hij voor zichzelf had vastgesteld. Geconfronteerd met tegenspoed, werd hij gegrepen door deze republiek, waarvan zijn verbeelding de poëtische kant koesterde.</p> <p>Nadat hij als edelman uit de artillerie was gezet en gedwongen Corsica te verlaten, leefde hij in anonimiteit in Marseille. Toen haalde generaal Carteaux, blind en de man, die hem zijn grote fortuin had bezorgd, hem uit zijn isolement, waar hij met zijn familie woonde en opende de deuren voor hem, een carrière die zijn naam zou dragen.</p> <p><i>Dit zijn de enige aantekeningen, die mijn vader heeft achtergelaten. Ter aanvulling hierop voeg ik enkele details toe die ik uit mijn geheugen heb opgeschreven (1). Deze werden mij bevestigd door vrienden en kameraden van mijn vader met wie ik ze deelde. Toen hij in 1792 emigreerde, was mijn vader kapitein in het regiment La Fère. Zijn oudere broer, Gabriel des Mazis, eerste kapitein in hetzelfde regiment, voerde het bevel over een detachement, dat naar een stad ver van het garnizoen was gestuurd. Mijn vader en mijn oom waren daarom niet samen, toen ze Frankrijk verlieten om zich bij het Leger van de Prinsen in Duitsland aan te sluiten. Gescheiden op het moment van hun vertrek hadden ze hun plannen of bedoelingen niet kunnen delen, maar de Hemel, die de vriendschap tussen hen beschermde, zorgde ervoor, dat mijn vader zijn broer vond in een klein dorpje waar hij net was aangekomen. Beiden maakten zich grote zorgen om elkaar en zagen geen einde aan hun scheiding. Zij en hun kameraden beschouwden deze ontmoeting als een goddelijke voorziening. Vanaf dat moment beloofden ze elkaar, wat er ook gebeurde, nooit meer van elkaar gescheiden te worden en we weten of deze belofte trouw werd nagekomen. Tijdens hun tien jaar durende ballingschap reisden ze van Duitsland naar Nederland, waar het leger van de prinsen zich had verzameld en vervolgens naar Engeland, waar ze moesten deelnemen aan de expeditie naar Quiberon. Nadat deze mislukte en Portugal artillerieofficieren uit Engeland had gevraagd, traden een aantal emigranten uit dat korps in dienst van Zijne Majesteit de Allergetrouwste; mijn vader en oom bleven daar tot 1802. In die tijd bracht het verlangen om naar hun vaderland terug te keren hen ertoe gebruik te maken van de vrede, die in het land begon terug te keren om amnestie aan te vragen. Deze werd hun op 26 februari verleend in het Jaar II (1803). Gelukkiger dan vele anderen keerden ze terug naar Frankrijk met hetzelfde bedrag (100 louis) in hun riem dat ze hadden gedeeld, toen ze elkaar weer in Duitsland ontmoetten. Vaak was het tot een klein bedrag gereduceerd, ondanks de wiskunde- en tekenlessen, die ze gaven. Ze vertelden ons graag over deze reis.</i></p>

	<p>(1) De volgende aantekeningen werden toegevoegd aan het onvolledige verslag van onze grootvader door zijn dochter, Cécile, die op 1 oktober 1877 op zeventigjarige leeftijd overleed in het kasteel van [onleesbaar woord] (Aantekening van de familie Mazis). Dit zijn de cursieve aantekeningen (Noot van de redactie).</p>
264	<p><i>Het wekte altijd hun dankbaarheid op jegens de Voorzienigheid, die over hen had gewaakt gedurende die tien lange jaren. De eerste dagen van hun retraite brachten ze door met een bezoek aan hun familie en hun vrienden. Maar al snel moesten ze aan de toekomst denken. Ze kwamen naar Parijs. Mijn vader en oom, die door de confiscatie van hun bezittingen berooid waren geraakt, besloten een audiëntie aan te vragen bij de Eerste Consul. Die werd hen onmiddellijk verleend. Ondanks de gebeurtenissen, die zich sinds hun scheiding hadden afgespeeld, kreeg hij van Buonaparte het soort welkom, waar een oude vriend op kon hopen. De Eerste Consul informeerde met belangstelling naar mijn oom en vernam dat hij onlangs ernstig ziek was geweest.</i></p> <p><i>'Welnu,' zei hij tegen mijn vader, 'wees gerust, ik zal een functie voor hem vinden, die beter bij een herstellende past dan de carrière, die hij altijd heeft nagestreefd.' En inderdaad, kort daarna benoemde hij hem tot beheerder van de loterij... en mijn vader werkte bij het kadaster in afwachting van zijn terugkeer naar de artillerie. Op 2 maart 1806 benoemde de keizer hem tot beheerder van de inrichting van de keizerlijke paleizen; hij bracht hem persoonlijk op de hoogte van de benoeming. Mijn vader, die een passie had voor artillerie en volledig in beslag werd genomen door de herinnering aan zijn militaire leven, dat hij op vijftienjarige leeftijd was begonnen aan de militaire school in Rebais, kon zijn verbazing niet verbergen en uitte tegenover de keizer zijn onvermogen om een functie te vervullen, die zo weinig met zijn interesses en studies te maken had.</i></p> <p><i>'Sire,' zei hij, 'ik ben geen beheerder; stuur me terug naar mijn kanonnen.' Maar Napoleon verklaarde, dat hij hem nodig had, dus accepteerde hij het aanbod, en diezelfde dag vertelde de keizer aan de minister van Binnenlandse Zaken: 'Vandaag heb ik een miljoen verdiend door Des Mazis aan te stellen als beheerder van het meubilair.' Telkens als hij hem zag, behandelde hij hem met dezelfde vriendelijkheid en vriendschap; hij haalde graag herinneringen op en sprak openhartig over hun jeugd.</i></p> <p><i>Destijds deelde mijn vader de keizer mee, dat hij ging trouwen. De keizer wilde hem op zijn beurt graag een vrouw schenken. Toen hij vernam dat hij met Mademoiselle Henrielle des Mazis trouwde, wier ouders in Maine woonden, riep hij: "Ah! Ah! een Chouan!" - "Ja, Sire," antwoordde mijn vader.</i></p> <p><i>Dit belette hem echter niet om het huwelijkscontract te willen ondertekenen. Tegen het einde van 1812 benoemde hij hem tot kamerheer om hem nog nauwer aan zich te binden. In 1815 keerde mijn vader terug naar het privéleven, waar hij voortdurend blij gaf van de meest standvastige vroomheid en de meest beminnelijke deugden.</i></p> <p style="text-align: center;">NOTITIE VAN ALEXANDRE DES MAZIS (einde van de Notitieboeken)</p> <p>Ik kocht dit kleine register om een aardige vrouw een plezier te doen, die de vijftien sous, die het me kostte hard nodig had; misschien had ik er beter aan gedaan haar het register en de vijftien sous te geven (...) (1) dat ik van plan ben de pagina's van een register te gebruiken om mijn dwalende gedachten op te schrijven. Geeft niet! (...) Ik beloof mezelf aangename ontspanning in mijn momenten van</p>

	<p>eenzaamheid en de oprechtheid dat (...) het plan om hier te plaatsen zal dienen als vervanging voor dat (...) niet altijd gebruikt bij mannen (...)</p> <p>Ik zou graag willen weten wat er zou gebeuren als we elkaar altijd de waarheid zouden vertellen, zonder opsmuk, zonder misleiding en zonder vleierij.</p> <p>(1) Er staan verschillende onleesbare woorden op deze pagina (Opmerking van de auteur).</p>
265	<p>Ik denk dat het een unieke evolutie in de maatschappij is, een revolutie. Het is een te verschrikkelijke gebeurtenis; laten we de dingen dus maar laten gaan zoals ze gaan en alleen maar hopen, dat we naar deze volmaaktheid van oprechtheid kunnen streven. We zouden er dichterbij komen als degenen, die ons besturen ons het voorbeeld zouden geven van goede dwaasheid, rechtvaardigheid, billijkheid en alle sociale deugden en als ze in plaats van (...) gunst, zouden zoeken naar verdienste om die te benadrukken en te belonen.</p>
266	<p style="text-align: center;">Bijlage III</p> <p style="text-align: center;">RELATIE VAN G. NANTEUIL (vriend van Alexandre des Mazis)</p> <p>Nadat hij zijn toevlucht had gezocht in Londen en in grote armoede was beland, ontmoette hij (Desmazis) de Portugese ambassadeur in de hogere kringen. De ambassadeur, geraakt door de benarde situatie van de emigrant, bezorgde hem een positie als officier bij de wacht van Lissabon. En zo bevond hij zich daar, in een vreemd land waarvan de gewoonten en taal hem volkomen vreemd waren, onbekend bij de elite, veracht door het gewone volk en benijd door zijn kameraden. Wat zou onze arme balling doen nadat hij zijn militaire plichten had vervuld? Hij verlaat het huis van een boekhandelaar, die de Moniteur en Franse kranten ontvangt, en daarin leest onze Portugese tweede luitenant – want hij is niet bevorderd – pagina na pagina, regel na regel, hoe zijn kameraad, tweede luitenant Bonaparte, opklimt tot de rang van kolonel, generaal wordt, het leger van Italië aanvoert, achtereenvolgens elk van de Oostenrijkse generaals verslaat, Wurmser een verpletterende nederlaag toebrengt en na Melas te hebben overwonnen, het Verdrag van Campo Formio dicteert. Maar hij is niet langer in Italië. Hij scheept zich in Toulon in, vaart naar Egypte, verovert Malta onderweg en draagt de glorie van de Franse naam tot voorbij de piramides! Nauwelijks heeft de oplettende lezer de bladzijde omgeslagen of de veroveraar van Egypte, ontsnapt aan de Engelse kruisers, landt in Cannes, doorkruist Frankrijk in triomf en roept zichzelf kort daarna uit tot redder, scheidsrechter, meester en soeverein van het land onder de titel Eerste Consul.</p> <p>Arme, lieve Des Mazis! Ik verplaats me in jouw situatie. Ik zie hoe het verlangen om je oude kameraad weer te zien met de minuut groeit; de koorts om je vaderland terug te zien heeft zijn hoogtepunt bereikt! Je kunt deze dubbele nostalgie inderdaad niet weerstaan, de ondergeschikte Portugese luitenant neemt ontslag en gaat onder een valse naam verder met zijn activiteiten.</p> <p>Dankzij een vermomming arriveerde hij veilig en wel in Parijs en nam hij zijn intrek in een kamer vlakbij de Tuilerieën in een herberg van een wagenmenner (tegenwoordig) verwoest door de verlenging van de Rue de Rivoli). Diezelfde avond schreef en verstuurde hij een briefje met de volgende tekst: "Mocht de Eerste Consul zich zijn voormalige kameraad van de Militaire School en het</p>

	<p>artillerieregiment herinneren, dan zal hij de ongelukkige Desmazis zeer tevreden stellen door hem een kort gesprek te gunnen."</p> <p>Omstreeks zeven uur 's ochtends ontving Bonaparte, terwijl hij zich aan het wassen was, dit briefje en gaf het, na het gelezen te hebben, aan Duroc: "Antwoord dat ik elke dag vóór acht uur zichtbaar zal zijn en stuur mijn antwoord onmiddellijk per bode."</p>
267	<p>Omdat de herberg zich op een steenworp afstand bevond en het schriftelijke antwoord was verzonden en ontvangen, verloor Des Mazis geen minuut; hij was vóór acht uur bij de poort van de Tuilerieën en werd het paleis binnengebracht.</p> <p>De twee personages, die centraal staan in dit artikel, zullen elkaar ontmoeten en met elkaar in gesprek gaan. Ik denk dat het hier gepast is om een van hen aan het woord te laten. Ik zal als zijn tolk optreden, maar ik garandeer dat de lezer geen woord zal missen van wat er in dit merkwaardige gesprek gezegd wordt. Deze dialoog staat voor altijd in mijn geheugen gegrift sinds de dag, dat wijlen meneer Des Mazis hem mij toevertrouwde. Ik kan hem nog steeds horen; hij spreekt tot mij, en ik schrijf op zijn dictaat.</p> <p>“Beschaamd over mijn uiterlijk, gegeneerd door mijn persoon, onzeker over de ontvangst, die ik zou krijgen van een man, die van de laagste trede van de sociale ladder tot de top van de macht was opgeklommen, was ik zo ontroerd, dat ik niet op mijn benen kon staan en mijn stevige laarzen, die weggleden op de gepolijste parketvloer van het appartement maakten mijn stappen nog onzekerder, maar ik had nauwelijks een paar stappen gezet in de studeerkamer van de Eerste Consul of Buonaparte stond op, kwam naar me toe, keek me aan, herkende me en stak zijn hand uit, wierp zich in mijn armen en drukte me tegen zijn hart.</p> <p>“Wat zei ik je toen we afscheid namen? Weet je het nog? Je familie beval je te emigreren en je gehoorzaamde; soldaat, ik heb de vlag nooit uit het oog verloren, en de vlag is niet bewogen. Jij ging naar rechts, ik naar links. Ik weet niet wat de toekomst voor me in petto heeft, maar het maakt niet uit; als we elkaar ooit weerzien, zul je in mij altijd een kameraad, een vriend vinden. De weg, die ik in jouw afwezigheid bewandelde, moet je verbaasd hebben. Ik ben er zelf ook verbaasd over. Ik wist, dat de weg van emigratie je niet ver zou brengen, maar ik geef toe, ik had zeker niet verwacht je in zo'n erbarmelijke toestand terug te zien! De Bourbons stonden echter in dienst van buitenlandse mogendheden. Voor hen heb je je fortuin opgeofferd, je leven geriskeerd! Het geld dat Engeland je gaf, was bedoeld als salaris en wat hebben ze met dat geld gedaan? (Ik weet dit van Bourrienne en een paar anderen.) Ze lieten je achter zonder eten, kleding en schoenen en investeerden het geld vervolgens voor eigen winst op de banken van Genua, Venetië of Londen. Maar ik ken je! Ondanks hun ondankbaarheid, ik wed dat je nog steeds aan hen gehecht bent.”</p> <p>Omdat mijn emotie me tot nu toe de woorden had ontnomen, opende ik mijn armen, daar was ik zeker van; bovendien, meneer de belichaming van de royalist, boog u uw hoofd opzij en deed u hem de bekentenis met dit stille gebaar.</p> <p>“Je had niet op een beter moment kunnen komen. Weet je wat de afgelopen twee dagen in heel Parijs het gespreksonderwerp is geweest? Mensen vragen zich af of ik niet de rol van generaal Monk moet spelen... Wat zeg je daarvan?... Maar spreek dan, zonder schaamte, zonder angst; we bevinden ons niet in de studeerkamer van de eerste Consul in Les Tulleries, maar in La Fère, in ons kleine kamertje als onderluitenanten.”</p>

	<p>“Mijn beste Eerste Consul, uw buitengewone vriendelijkheid bemoedigt mij en aangezien u openhartigheid waardeert, zou dit een rol voor u zijn en ik raad u aan deze te spelen.”</p> <p>“Maar jij, ellendeling, als ik zo'n cursus zou volgen, wat zouden die mensen dan doen?”</p> <p>“Met U?”</p> <p>“Ja, ik voor mijzelf?”</p> <p>“Ze zouden je overladen met rijkdom! - Rijkdom, weet je, betekent niets voor mij; ik heb maar één passie... roem!”</p> <p>“Ze zouden je overladen met eerbewijzen; u zou...”</p>
268	<p>“Wat zou ik?”</p> <p>“Connétable worden!”</p> <p>“Benk mijn beste, dat we niet meer in de tijd van Frans I of Hendrik IV leven. Onder de huidige Bourbons zou het zwaard van Connétable waarschijnlijk in zijn schede roesten.”</p> <p>“En ik zeg u dat, indachtig uw grote daden, trots op uw roem en uw faam erend, de Bourbons, indien zij de troon terug krijgen tijdens uw leven een standbeeld voor u zouden oprichten.”</p> <p>Vervolgens liep hij twee of drie keer de kamer rond en kwam dan weer bij me terug:</p> <p>“U zegt, een standbeeld. Nou, goed dan! Zo zij het. Hier is dit standbeeld! Vertel me nu welke inscriptie erop moet komen!”</p> <p>“O! Eerste Consul, ik ben niet zo goed in het bedenken van inscripties.”</p> <p>“Nou, dan ik zal het je vertellen. Op de sokkel zou gegraveerd moeten staan:</p> <p style="text-align: center;">CI-GI TBONAPARTE! (hier ligt begraven Bonaparte!)</p> <p>Geschokt door de aanblik van dit monument, dat ik me had voorgesteld ter ere van de generaal op te richten, maar dat hijzelf in een graf had veranderd, begreep ik dat generaal Bonaparte niet generaal Monnik was en ik zweeg opnieuw, alsof ik versteend was. Hij, die zijn kalmte bewaarde, wierp een blik op de klok:</p> <p>“Ah! Daar had ik niet aan gedacht, de ministers komen zo aan, het is tijd voor de raadsvergadering. Hebben we niet nog wat rekeningen te vereffenen, veel zaken te bespreken? Ik heb het je al geschreven en ik zeg het nog een keer:</p> <p>“Ik zal u elke ochtend met veel plezier verwelkomen. En u hartelijk de hand schudden; geen vaarwel dus, mijn beste.”.</p> <p>Ik ga naar buiten en loop door twee of drie kamers. Ik was nog maar net in de voorkamer aangekomen toen Roustan, de Mamluk, achter me aan rende:</p> <p>“Meneer, hier is een stuk papier dat u op de tafel van de Eerste Consul hebt laten liggen.”</p> <p>“Een stuk papier? Niet ik.”</p> <p>“Ik heb opdracht gekregen om het naar u terug te brengen.”</p> <p>Hij gooit het naar me toe en rent weg.</p> <p>Ik was nog maar net thuis toen ik het openmaakte. Het was een staatsobligatie ter waarde van tienduizend frank, direct opeisbaar, die gelukkig en perfect in mijn lege portemonnee belandde, als manna in de woestijn.</p>

	<p>Bonaparte en M. Desmazis hebben gesproken; ik moet zwijgen. Dit gesprek, woord voor woord en als in steno weergegeven, schetst een beter beeld van hen dan welk portret dan ook, zelfs een van de hand van David of Ingres. Bovendien verklaart het, naar mijn mening, de natuurlijke verwantschap, die moet hebben bestaan tussen een genie, wiens hart gevoelig was maar wiens geest en wil ijzersterk waren en een galante man van grote integriteit en nog grotere bescheidenheid, wiens gezelschap aangenaam was en wiens karakter... kneedbaar.</p> <p style="text-align: right;">G. NANTEUIL</p>
269	<p style="text-align: center;">Bijlage IV</p> <p style="text-align: center;">BRIEF VAN GABRIEL-HENRI DES MAZIS (Zoon van Alexandre, aan Gaston des Mazis, onderprefect van Orange)</p> <p style="text-align: right;">17 februari 1865.</p> <p>Mijn beste Gaston,</p> <p>Ik heb het artikel in de grote krant, die u noemde, gelezen. Ik vond het, zoals u al zei, nogal kwaadaardig, maar ik ben niet van plan te reageren. We kenden ooit een meneer Nanteuil, die op de administratie van het meubeldepot werkte. Er was geen nauwe band tussen hem en mijn vader. Zoals u zegt, als hij nog leeft, moet hij erg oud zijn. Bovendien heeft meneer Nanteuil gelijk als hij de lening van 30.000 frank ontkent. In zijn artikel staan feiten, die inhoudelijk kloppen, maar niet in detail. Het is bijvoorbeeld waar, dat mijn vader 600 frank aan Bonaparte leende, toen ze in het regiment zaten, maar Bonaparte gaf het hem terug voordat hij in emigratie vertrok. Het is ook waar, dat de keizer mijn vader 10.000 frank gaf, toen hij terugkeerde uit ballingschap, met de woorden: "Des Mazis, u hebt mij een tijdje geleden geld geleend, nu is het mijn beurt om u wat te lenen." Het is ook waar dat mijn vader tegen de Eerste Consul had gezegd, dat hij de rol van Monck moest spelen, waarop deze had geantwoord: "Zo zul je altijd van je Bourbons blijven houden." En ik zal ook altijd van u houden. Vaarwel, mijn lieve Gaston, onze beste wensen aan jou en je vrouw.</p> <p style="text-align: right;">DES MAZIS.</p>
270	<p style="text-align: center;">Bijlage V</p> <p style="text-align: center;">1</p> <p style="text-align: center;">BRIEF VAN PATER BERTON (Directeur van Brienne) En</p> <p style="text-align: center;">OPMERKING BIJ DEZE BRIEF door Euphrasie de Montarby</p> <p style="text-align: right;">De heer de Montarby de Dampierre, student aan de Koninklijke Militaire School in Parijs.</p>

	<p>Ik ben diep ontroerd door uw woorden en gevoelens, mijn beste de Montarby. U verdient werkelijk een prachtige blijk van dankbaarheid. Er worden altijd mooie dingen gezegd wanneer men spreekt over de overvloed van het hart.</p> <p>Helaas! O, mijn beste vriend, ik heb alles gedaan, wat ik kon om je te behagen. Het is me gelukt en ik feliciteer mezelf, want ik hoop dat jij op jouw beurt ook je best zult doen om je te onderscheiden en te schitteren onder de jonge heren van de École des Paris. Bovenal, mijn beste de Montarby, sta me toe om je vriendschap, goede wil jegens al je klasgenoten, respect voor al je leraren, hard werken, ijver, religie, wijsheid en zuivere zeden mee te geven. Ik zeg verder niets meer.</p> <p>Je kent mijn goedhartigheid en mijn diepe wens om je te zien uitgroeien tot een perfecte leerling, werkelijk waardig voor de school, waar je bent toegelaten. Denk alsjeblieft aan mij als je je lieve broer ziet. Ik vind het alleen jammer, dat ik hem niet in Parijs heb ontmoet, maar ik hoop jullie beiden te zien in de provincie, via Parijs, bij het Château de Dampierre; jullie route voert jullie door Brienne. Ik kijk ernaar uit jullie daar te verwelkomen en al die oprechte, hartelijke gevoelens, die ik altijd koester, weer met jullie te delen.</p> <p style="text-align: right;">Mijn beste vriend vriend uit Montarby,</p> <p style="text-align: right;">Uw zeer nederige dienaar,</p> <p style="text-align: right;">BERTON, directeur.</p>
271	<p style="text-align: right;">Brienne, 15 december 1784.</p> <p>Ik ben van plan, mijn beste de Montarby, je volgende maand te schrijven; aangezien ik er dan geen tijd voor zal hebben, wens ik je alvast een gelukkig nieuwjaar. Doe de groeten aan onze dierbare reisgenoten, de heren de Buonaparte, de Laugier, de Castres en de Comminges. Vergeet de heren de Gresigny en Picot de Moras niet. Je lieve ouders houden net zoveel van je als ik. Ik omhels jullie allemaal, want ik hou heel, heel veel van jullie...</p> <p style="text-align: center;">II</p> <p><i>Notitie geschreven op de brief van pater Berton, gedateerd 15 december 1784, door Euphrasie de Montarby, zus van Nicolas-Laurent de Montarby, kameraad van Napoleon (1).</i></p> <p>Bonaparte had vele goede harten. Voordat hij een veroveraar werd, ontbood hij Monsieur Berton naar Italië, toen hij tot generaal werd benoemd, in de hoop hem een positie te bezorgen. Hij toonde ook grote dankbaarheid jegens de familie Marbœuff. Deze was gouverneur van Corsica en had van de regering de opdracht gekregen om relaties aan te knopen met de meest vooraanstaande families van het land en hen toegang te verschaffen tot de Koninklijke Scholen. Dit leidde ertoe dat Napoleon leerling werd in Brienne en dat zijn zus Elisa, die later groothertogin van Toscane zou worden, in Parijs werd geplaatst in Saint-Cyr. Joseph en Lucien kregen eveneens een plaats op de Koninklijke Scholen. Madame de Marbœuff ontving een pensioen van twaalfduizend francs van Napoleon, dat hij haar toekende, toen hij eerste consul werd. Hij zorgde ook voor hun kinderen en regelde hun huwelijken. Ik</p>

	<p>zag Madame de Marbœuff vaak bij Madame Buonaparte. Ze was zeer goed ontvangen in het regeringsgebouw in Bastia. Ze [Letizia] was erg mooi, wat leidde tot onterechte roddels over haar. Bovendien was Monsieur de Marbœuff op leeftijd en had hij een erg jonge vrouw. Nadat haar kinderen getrouwd waren, trad ze toe tot de zusters van het Heilig Hart bij de oprichting van de orde. Ze toonde allerlei vriendelijkheid jegens Elisa. Ten eerste had ze een prachtig hart en ten tweede wilde ze de bijzondere hoffelijkheden, die ze van mij had ontvangen, erkennen. Madame Buonaparte had haar verteld dat ze het op prijs zou stellen als ze haar vaak voor het diner uitnodigde, maar het was duidelijk dat ze zich daar niet mee verveelde. Bovendien had ze me dat zelf ook verteld. Ik zou mijn best doen om ervoor te zorgen, dat ze het niet merkte. Ze bewaarde warme herinneringen aan mij, waarvan ze me het bewijs gaf. Nadat ze ernstig ziek was geworden na het vertrek van Madame Buonaparte naar Rome, hoorde ze ervan, kwam ze me opzoeken, bood ze met de grootste tact haar hulp aan, bood ze aan me geld te lenen met de woorden: "Mensen zoals ik hebben vaak geldgebrek als er zich een uitzonderlijke omstandigheid voordoet," en moedigde ze me vervolgens aan om bij haar te blijven tijdens mijn herstel. Zo ben ik behandeld door iedereen met wie ik contact heb gehad. Het is met een</p> <p>(1) Ook hier hebben we de stijl, spelling en interpunctie nauwgezet gerespecteerd (Auteursnotitie).</p>
272	<p>Het is een grote onwaarheid, dat ik zeg, dat ik aanbeden werd. Ik had niets dat bewondering kon uitlokken en heb er ook nooit naar gezocht. Ik heb altijd minachting gehad voor vleiers; dit viel de familie Buonaparte op, tot wie ik me nooit richtte, wat hen verre van kwetste, integendeel, het maakte, dat ik hen nog meer waardeerde en dat lieten ze me op allerlei manieren merken.</p>
273	<p style="text-align: center;">BIJLAGE VI</p> <p style="text-align: center;">BRIEF VAN JEAN-BAPTISTE-LOUIS LE LIEUR VAN VILLE-SUR-ARCE,</p> <p><i>De oudste van de twee broers Le Lieur schreef deze brief aan zijn moeder op 16 juni 1783, toen hij tweede luitenant was in het regiment van Île-de-France en zijn semester in zijn ouderlijk huis wilde doorbrengen.</i></p> <p style="text-align: right;">uit Poitiers, 6 juni 1783 (1).</p> <p>Mijn liefste moeder,</p> <p>Als je me zo graag wilt omhelzen, zoals je zegt, is het echt tijd dat je de nodige stappen onderneemt. We vertrekken allemaal na de inspectie (2), die op de 18e van de maand plaatsvindt; ik heb de ervaren officieren gevraagd naar de beste manier om te reizen, en dit is wat ze me vertelden:</p> <p>Als je met de openbare koets reist, kost dat je minstens 100 pond (3) alleen al voor de koetsen, terwijl je met een paard kunt reizen zoals je wilt. Je bent niet verplicht, zoals bij de openbare koetsen, om twee maaltijden te eten, die je 45 sols 's ochtends en 50 sols 's avonds kosten, wat nog steeds een aanzienlijke uitgave is. Momenteel</p>

	<p>verkoop je je paard bij aankomst voor de prijs, die je ervoor betaald hebt en als je er goed voor zorgt, is je reis soms zelfs terugverdiend.</p> <p>Zie je, moeder, het is een groot voordeel om een paard te hebben, dus als je wilt dat ik geld spaar, stuur me dan genoeg om er een te kopen; ik geef toe dat ik heel graag een semester verlof wil nemen en de middelen wil hebben, het is een goede manier om me te bewijzen dat je van me houdt (4). Ik zal alles doen wat je wilt en</p> <p>(1) Zijn regiment, het Ile-de-France, was toen gestationeerd in Poitiers.</p> <p>(2) Reynaud de Monts.</p> <p>(3) Zie de Koninklijke Almanak voor het jaar 1783.</p> <p>(4) Officieren hadden aan het einde van een dienstjaar recht op een semester verlof en deze semesters werden vaak onnodig lang verlengd. Officieren kregen gemakkelijk speciaal verlof, of wat toen 'gerechtelijk verlof' werd genoemd, onder verschillende voorwendsels. Het geval van artillerieluitenant Romain, een plichtsgetrouwe en ijverige officier, wordt aangehaald. Hij bracht tweederde van de jaren 1788, 1789, 1790 en 1791 weg van zijn compagnie. Hij zou in de winter van 1788 en de lente van 1789 Italië hebben bezocht, bracht het volgende jaar zes aangename maanden door in Marseille en Valence en ging vervolgens van daaruit verder. Hij bracht het slechte seizoen door in de Vendée... en was in 1791 in Parijs getuige van de vernederende terugkeer van de koning en koningin uit Varennes. Napoleon zelf heeft de volgende semesters gevolgd in de jaren 1786, 1787, 1788 en 1789: 1786: zes maanden semester, september 1786: drieënhalve maand verlof van de rechtbank... vervolgens nog een verlof tot 1 december 1787, verlengd tot december 1787... 1789: zes maanden semester vanaf 1 september (dit semester duurde feitelijk van 15 oktober 1789 tot 1 juni 1790).</p>
274	<p>U zult zien dat men in het regiment leert gehoorzaam te zijn. Zoals beloofd stuur ik u een van mijn werken en het is zeker niet mijn beste. Wees niet verbaasd, want ik ben te trots op mijn werk om het per brief te versturen uit angst het te verpesten. Ik heb verbazingwekkende vooruitgang geboekt in deze vaardigheid en ik heb net een stuk afgemaakt, dat bewonderd werd door de Academie van Poitiers en ik hoop het mee te kunnen nemen... Houd alstublieft rekening met het plezier, dat ik hoop te beleven bij de hele familie en zorg ervoor, dat u mij stuurt wat ik nodig heb vóór het einde van de maand, want als ik niet op 1 juli vertrek, kan het gebeuren dat iemand anders in mijn plaats wordt gestuurd en dan zou ik drie jaar moeten wachten voordat ik kan gaan.</p> <p style="text-align: right;">Met het diepste respect blijf ik uw liefste moeder, uw meest nederige en gehoorzame dienaar. Le Lieurs de Ville-sur-Arce</p> <p>Geef mijn vader een dikke kus van mij... en mijn zussen ook, totdat ik ze zelf kus.</p>
275	<p style="text-align: center;">Bijlage VII</p> <p style="text-align: center;">TWEË BRIEVEN VAN CHARLES LE LIEUR VAN VILLE-SUR-ARCE (1)</p> <p style="text-align: center;">1</p> <p style="text-align: center;"><i>Brief van 13 Frimaire, jaar VIII (4 december 1799)</i></p>

	<p>“Het geluk, generaal vergezelt u overal en het laat me nu zien, dat het voor mij onmogelijk zou zijn geweest om naar Egypte te gaan en u in een staat van nederlaag aan te treffen en u te laten zien dat alleen mijn bewondering en mijn genegenheid mij naar u hebben geleid.</p> <p>Ik feliciteer u van harte. Tot nu toe waren uw acties al zeer voortreffelijk; vandaag tonen ze een even solide en waardige uitstraling.</p> <p>Sta me toe, mijn beste Buonaparte, hierin iets te vinden om mezelf mee te feliciteren, omdat een gelukkig toeval me in mijn jeugd met een vriendschap met u in contact heeft gebracht en omdat ik, terugkijkend op die tijd, minder verbaasd ben dan anderen over alles wat u laat zien.</p> <p>Maar wanneer ik uw talenten, uw zeldzame kwaliteiten en alles wat uniek en bijzonder aan u is en alleen u in deze eeuw toebehoort in ogenschouw neem, is het met genoegen en uit vrije wil dat ik u noem mijn generaal.</p> <p>Mijn vurigste wens is om onder uw bevel te dienen en als dat gebeurt, zal mijn enige doel zijn u van dienst te zijn en mijn ijver en toewijding te bewijzen. Had ik maar eerder kunnen beginnen.</p> <p style="text-align: right;">Gegroet en achting.</p> <p style="text-align: right;">CHARLES VILLE-SUR-ARCE</p> <p>(1) Deze twee niet-gepubliceerde brieven werden ons toegezonden door graaf Le Lieur van Ville-sur-Arce. Zoals we hebben aangegeven (hoofdstuk VIII), zijn deze brieven nooit aan de Eerste Consul bezorgd (Noot van de auteur).</p>
276	<p style="text-align: center;">II</p> <p style="text-align: center;"><i>Brief van 2 Floréal jaar VIII (22 april 1800) om hem te bedanken voor zijn benoeming tot eskadercommandant.</i></p> <p>Burger Ville-sur-Arce, eskadercommandant, aan generaal Buonaparte, consul.</p> <p>Generaal, ik ben diep ontroerd door uw herinnering en de belangstelling, die u mij hebt getoond. Sta mij toe, voordat ik naar Parijs vertrek, nog één keer mijn dankbaarheid te uiten.</p> <p>Op weg naar Parijs verwachtte ik niets. Iedereen heeft de kans aangegrepen om u te zien en te bewonderen, ik ben nooit minder ongeduldig geweest dan de anderen en nu is het bijna mijn beurt, terwijl ik naar u toe reis.</p> <p>Sta mij toe, mijn beste Buonaparte, u te herinneren aan onze vriendschap uit onze jeugd, zodat ik u voortaan alleen nog als mijn generaal zal beschouwen.</p> <p>Terwijl ik je feliciteer met al het geluk en de mooie dingen, die u zijn overkomen, feliciteer ik mezelf ermee, dat ik u al sinds onze jonge jaren ken en dat ik daardoor minder verrast ben dan anderen door het schouwspel dat u ons biedt, omdat het minder aan het toeval te danken is dan aan uw ziel.</p> <p>Ik mag u nu alleen nog maar vertellen over mijn toewijding. Als u die wilt aanvaarden, rest mij alleen nog de beproeving ervan te zien. De enige voorwaarde die ik u stel, is dat ik daarbij mijn rol als soldaat niet verlies.</p> <p>Ik zou daar nog één woord aan toevoegen: gevoelens van respectvolle bewondering.</p> <p style="text-align: right;">VILLE-SUR-ARCE.</p>

SOURCES

I

Sources inédites

BROCHURE écrite par un jeune Anglais, boursier à Brienne, et que j'ai traduite en français. C. H. admirait beaucoup Napoléon et le voyait presque quotidiennement à la bibliothèque de l'école dont il était bibliothécaire. Le seul exemplaire de cette brochure précieuse se trouve au British Museum.

CAHIERS de souvenirs d'Alexandre des Mazis, meilleur ami de Napoléon à Paris et à Valence, rédigés à la fin de sa vie. Ces souvenirs ont l'intérêt de contenir de nombreuses anecdotes sur la jeunesse de Napoléon. Ils nous révèlent son vrai visage.

RELATION de G. Nanteuil, administrateur du garde-meuble. Il donne des détails intéressants sur le retour de des Mazis en France en 1803 et sur la générosité que Napoléon lui témoigna aux Tuileries, où il l'avait reçu en audience.

LETTRE de Gabriel-Henri des Mazis, fils d'Alexandre des Mazis, laquelle confirme, quant au fond, le récit donné par Nanteuil de l'audience que Napoléon avait accordée à des Mazis, à son retour à Paris.

LETTRE du Père Berton qui prouve qu'il avait lui-même accompagné Napoléon et ses quatre camarades à Paris, où ils se rendaient pour gagner l'École royale militaire du Champ-de-Mars.

NOTE écrite par Euphrasie de Montarby, sœur de Nicolas-Laurent de Montarby, camarade de Napoléon à Paris. Cette note donne des détails intéressants sur la vie des pensionnaires. Euphrasie était une amie d'Elisa Bonaparte.

LETTRE de Jean-Baptiste-Louis Le Lieur de Ville-sur-Arce qui donne des détails amusants sur les voyages qu'entreprenaient les officiers non fortunés, à cheval plutôt qu'en carrosse.

Deux LETTRES Inédites de Charles Le Lieur, grand ami de Napoléon à Brienne.

JOURNAL manuscrit rédigé, sur sa campagne de Corse contre Paoli, par Maréchal d'Andeux, officier d'artillerie.

Sources imprimées

ABRANTÈS (duchesse d'): Mémoires.

ANTOMMARCHI: Derniers moments de Napoléon.

ARRIGHI: Histoire de Sampiero. ASSIER: Napoléon à l'école de Brienne.

AUGUSTIN-THIERRY (A.): Madame Mère.

	<p>BAINVILLE (Jacques): Napoléon. BARDOUX (Jean): Souvenirs de Montpellier. BAUDET: Brienne-le-Château. BEAUTERNE: Enfance de Napoléon. BELLOC: Les postes françaises. BELLOC (Hilaire): Napoléon. BERTRAND: Cahiers de Sainte-Hélène. Bois (Maurice): Napoléon à Auzonne. BONAPARTE (Charles): Livre de dépenses, BONAPARTE (Joseph): Mémoires. BOURGEOIS: Histoire des comtes de Brienne, contenant une notice sur l'Ecole militaire. BOURRIENNE: Mémoires. BRADI (Lorenzo di): La vraie figure de Bonaparte en Corse. BRICE: Le secret de Napoléon.</p> <p>CABANÈS (docteur): Au chevet de l'Empereur. CARESME: Le lieutenant Bonaparte. CECCALDI: Chroniques. CHAPTAL: Mémoires. CHUQUET (A.): La jeunesse de Napoléon. CHUQUET: Etudes d'histoire. COLLIN: Formation militaire de Napoléon. COLLE (Teodoro de): Généalogia della famiglia Buonaparte. COSTON (baron): Premières années de Napoléon.</p> <p>DECAUX (Alain): Letizia, mère de l'Empereur. DUHOURCAU: Bonaparte peint par lui-même. FILIPPONI: Histoire de Corse. FONTANGE (Vicomtesse de): Mémoires. FONTENAY (de): Napoléon, Joseph et Lucien au collège d'Autun. GARROS: Quel roman que ma vie! GOURGAUD (baron): Journal inédit de Sainte-Hélène. HAUTERIVE: Lettres de jeunesse de Bonaparte (Revue des Deux Mondes). HOUSSAYE (Henri): 1815.</p>
279	<p>INSTITUT NAPOLÉON: Recueil de documents.</p> <p>JUNG: Bonaparte et son temps. JAQUOT: Ecole de Brienne. JOMARD: Souvenirs de Gaspard Monge. LACROIX (D.): Histoire de Napoléon. LARREY (baron): Souvenirs dictés à Rome par Madame Mère. LARREY: Madame Mère. LAS CASES: Le Mémorial de Sainte-Hélène. LAVALLEY: Histoire de la maison de Saint-Cyr. LAVAUX: Les campagnes d'un avocat. LÉVY (Arthur): Napoléon intime. LENOTRE: Vieilles maisons, vieux papiers. LENOTRE: La petite histoire. La Révolution par ceux qui l'ont vue. LUCAS DUBRETON: Napoléon.</p>

	<p>MADELIN: La jeunesse de Bonaparte. MARCAGGI: La genèse de Napoléon. MARCHAND: Mémoires. MARTIN (Félix): L'inconnu. Napoléon Bonaparte. MASSON: Napoléon dans sa jeunesse. MASSON: Napoléon et sa famille. MASSON et BIAGI: Napoléon inconnu. MEREJKOWSKI : Napoléon. METTERNICH: Mémoires. MICHELET: Histoire du XIX siècle. MIRTIL (maître): Napoléon à Ajaccio. MONTHOLON (comte de): Récit de la captivité de Napoléon à Sainte-Hélène. MONTHOLON (Mme de): Souvenirs.</p> <p>NARCILLAC (comte de) Inauguration de la statue de Napoléon à Brienne. NASICA: Notice sur la vie de Charles Bonaparte. NASICA: Mémoires sur l'enfance et la jeunesse de Napoléon, NAPOLÉON: Epoque de ma vie.</p> <p>OG (d'): Mémoires historiques et inédits sur la vie politique et privée de l'Empereur depuis son entrée à l'école de Brienne.</p> <p>NAPOLÉON: Correspondance. ORDIONO: Pozzo di Borgo.</p> <p>PERETTI: Letizia Bonaparte. PETEL (abbé): Les seigneurs de Ville-sur-Arce. PETIT: Souvenirs d'un écolier de Brienne. PEYRON: L'expédition de Sardaigne. PICHEGRU: Mémorial.</p> <p>RAGUSE (duc de): Mémoires. RAPETTI: Quelques notes sur les origines des Bonaparte. REMUSAT (Mme de): Mémoires. RENUCCI: Histoire de la Corse. ROMAN: Souvenirs d'un officier royaliste. Rossi: Histoire de la Corse.</p>
280	<p>SÉGUR (Mme de): Mémoires. SILVE: Des origines de la famille Bonaparte. STEFANI: La antichita dei Bonaparte.</p> <p>TAINÉ: Origines de la France contemporaine. TALLEYRAND: Mémoires. TEIL (baron du): Une famille militaire au XVIIIe siècle. TEIL: Napoléon et les généraux du Teil. THIARD: Mémoires.</p> <p>VIEUX (Honoré): Napoléon à Lyon.</p>

281	<p style="text-align: center;">Opmerking van de uitgevers</p> <p>In dit werk vindt u Napoleons familienaam gespeld als Buonaparte. Dit is de enige correcte spelling. Het is de spelling, die in alle officiële documenten wordt gebruikt (met uitzondering van zijn doopakte, waar we Bonaparte aantreffen; het is waar dat Charles-Marie deze ondertekende als Buonaparte). In Brienne, op de École Militaire in Parijs, staat Napoleone de Buonaparte. Toen Barras Napoleon op de avond van Vendémiaire benoemde tot bevelhebber van het Leger van het Binnenland, staat er in het officiële document Buona-Parte, als twee woorden. Pas na de Italiaanse campagne vergalliciseerde de zegevierende generaal zijn naam en schreef hij Bonaparte.</p>	
282	<i>Blanco</i>	
283	TABLE DES MATIERES	
		Blz
	VOORWOORD	1
	HFDST	
	I La Corse et les Bonaparte	2
	II Naissance d'un homme illustre	12
	III Premier apprentissage	17
	IV L'énigme Marbeuf	21
	V Première envolée	30
	VI Napoléon à Autun	34
	VII Ecole de Brienne	37
	VIII Boursier du Roi	44
	IX Dernière année à Brienne	60
	X Napoléon se rend à Paris en coche d'eau	69
	XI L'Ecole royale militaire de Paris	74
	XII Débuts à Paris	86
	XIII Séjour à Paris	90
	XIV Napoléon devient officier d'artillerie	99
	XV Première garnison	103
	XVI Premier séjour en Corse	112
	XVII Intermède à Paris	116
	XVIII Deuxième séjour en Corse	118
	XIX Napoléon à Auxonne	121
	XX Troisième séjour de Buonaparte en Corse.	129
	XXI Second séjour à Auxonne et à Valence	137
	XXII Quatrième séjour en Corse	144
	XXIII Napoléon voit tomber un trône	151
	XXIV Baptême du feu	154
	XXV Napoléon proscrit	161
	APPENDICE	
	243	
	BIJLAGE	
	I Les jeunes années de Buonaparte à Brienne	175

II	Cahiers d'Alexandre des Mazis	184
III	Relation de G. Nanteuil	196
IV	Lettre de Gabriel-Henri des Mazis	199
V	Lettre du Père Berton et note d'Euphrasie de Montarby	199
VI	Lettre de Jean-Baptiste-Louis Le Lieur de Ville-sur-Arce	201
VII	Deux lettres de Charles Le Lieur de Ville-sur-Arce	202
VIII	Sources	203
	NOTE DES ÉDITEURS	206
	Table de matière	207